

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ŞÖVALYE EĞİTİMİ: ZAMANININ EN PRESTİJLİ VE EN DETAYLI
YÜKSEK EĞİTİMİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
HATİCE NESLİHAN DEMİRİZ**

ŞUBAT 2014

**T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ŞÖVALYE EĞİTİMİ: ZAMANININ EN PRESTİJLİ VE EN DETAYLI
YÜKSEK EĞİTİMİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
HATİCE NESLİHAN DEMİRİZ**

**DANIŞMAN:
PROF. DR. İSMAİL GÜLEÇ**

ŞUBAT 2014

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Hatice Neslihan DEMİRİZ

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

‘Şövalye Eğitimi: Zamanının En Prestijli ve En Detaylı Yüksek Eğitimi’ başlıklı bu yüksek lisans tezi, Yükseköğretim Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan .....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Eğitim tarihi ile ilgilenen her kişi için Orta Çağ karanlık bir o kadar da gizemli bir dönemdir. Orta Çağda yaşanan her olay, yapılan her savaş ve adı geçen her kişi aradan yüzyıllar geçmesine rağmen günümüzde hâlâ bir şekilde incelenmekte, irdelenmekte ve tartışılmaktadır. Bu sebeple, tez konusu belirlemem gerektiğinde Orta Çağ öncelikli olarak tercih ettiğim bir dönem oldu. Şarlman sonrası ortaya çıkan karmaşanın bir sonucu olarak doğan sonrasında feodalizm ile güçlenen ve farklı bir boyut kazanan şövalyelik kurumuna ve şövalyelere halk tarafından saygı duyulmakta ve imrenilmekteydi. Bu itibar ve cazibe şövalyelerin o dönemde verilen en etkili ve en üst düzeydeki eğitimi almaları ile doğrudan bağlantılıydı. Yedi ila yirmi bir yaş aralığında dini, askeri ve ahlâki boyutta eğitim alan şövalyeler, eğitimlerini başarılı bir şekilde bitirmeleri halinde kendileri adlarına düzenlenen ihtişamlı törende yemin ettikten sonra şövalye ilan edilirdi. Kökenlerinin Antik Yunan'a ve Roma'ya dayandığını öne sürdüğümüz bu eğitim modeli, zamanında oldukça etkili olsa da zaman içerisinde kuruma dâhil olan kişilerin sayısının artması ve bazılarının zamanla sorumluluklarını yerine getirmemeleri ve kullanılan silahların ve tekniklerin gelişmesi ile gerilemeye başlamıştır.

Hem eğitim tarihi hem de şövalye eğitimi çerçevesinde incelenen dönemlerin oldukça geride kaldığı göz önüne alındığında yararlanılan kaynaklara birinci elden ulaşma konusunda bazı sıkıntılar yaşandığı belirtilebilir. Bununla birlikte, bu kaynakların yayın yıllarının yüz yıldan fazla olması sebebiyle bu kaynaklara online olarak ulaşabilmesi bu çalışmanın tamamlanması konusunda oldukça yardımcı olmuştur. Diğer taraftan, şövalyeler ve şövalyelik kurumu ile Türkçe olarak yazılan herhangi bir eser olmaması sebebiyle şövalyelik kurumunun tarihçesi ve şövalyelerin aldığı eğitimlerin incelendiği bölümlerde İngilizce kaynak kullanılmış ve gerekli çevirilerin tamamı tarafımdan yapılmıştır.

Yüksek lisans tezimin başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen süre içerisinde akademik anlamda bilgilerimi benimle paylaşmaktan kaçınmayan, her türlü konuda desteğini benden esirgemeyen ve tezimde büyük emeği olan sayın danışman hocam Prof. Dr. İsmail Güleç'e sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Diğer üniversite kütüphanelerinde bulunan kaynaklara ulaşma konusunda karşılıksız yardımları ve daha da önemlisi yüksek lisansa başlamam konusundaki teşviği için Sakarya Üniversitesi Kütüphane Şube Müdürü Sayın Zeliha Köksal'a en içten şekilde teşekkür ediyorum. Başta tez konum olmak üzere bu tezin yazım aşamasında

hem bilgi hem de manevi destek anlamında yanımda olan arkadaşım Seda Erkoç'u unutmam mümkün değil. Arkadaşlığın ve dert ortaklığın için teşekkürler. Son olarak son bir buçuk yıl içerisinde sadece ders döneminde değil tez döneminde de her türlü fedakârlığı yapan ve her konuda bana destek olan eşim Prof. Dr. Ayhan Demiriz ve neredeyse son beş ayı annesiz geçirmeye razı olan ve bu durumdan şikâyet etmeyen, sevgileri ile bana en büyük desteği sağlayan kızım Fatima Zehra ve oğlum Harun Kerim; iyi ki varsınız hayatımda. Sizsiz olmazdı. Teşekkürler.

Hatice Neslihan DEMİRİZ

19.02.2014

ÖZET

ŞÖVALYE EĞİTİMİ: ZAMANININ EN PRESTİJLİ VE EN DETAYLI YÜKSEK EĞİTİMİ

DEMİRİZ, Hatice Neslihan

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yükseköğretim Programı

Danışman: Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

Şubat, 2014. xvi + 142 Sayfa.

Milattan sonra Avrupa’da yaşanan karmaşa Büyük Charles olarak bilinen Şarlman zamanında uygulanan metotlar ve alınan önlemler ile bir nebze hafiflemekle birlikte Şarlman sonrasında eskisinden daha vahim bir hal almıştır. Bunun üzerine zamanın asilleri hüküm süren barbarlık ve zulmü önlemek adına kilisenin de desteğini alarak kendi aralarında bir topluluk kurmuş ve zulüm görenleri korumayı amaç edinmişlerdir. Zamanla gelişen bu şövalyelik kurumu ilerleyen zamanlarda daha önceki medeniyetlerin eğitim modelleri doğrultusunda kendine has bir müfredat geliştirmiş ve uygulamıştır. İlk bakışta Antik Yunan’da – özellikle Atina’da – verilen vatandaşlık eğitimi ile şövalye eğitimi arasında yakın benzerlikler göze çarpmaktadır.

Daha önceden belirlenmiş yaş aralıklarında “*page*” ve “*squire*” olarak eğitim alan şövalye adayları yirmi bir yaşlarına geldiklerinde eğitimlerini başarılı bir şekilde tamamlamaları – kendilerini eğiten şövalyenin onay vermesi – halinde şövalye olmaya hak kazanırdı. Temelde dinsel ritüeller içeren şaşaalı bir tören ile şövalye yemini ettikten sonra şövalye ilan edilir ve toplumda saygı duyulan ve hürmet gösterilen bir kişi haline gelirlerdi.

Dokuzuncu yüzyıl ile on ikinci yüzyıl arasında feodalizm ile altın çağını yaşayan şövalyelik kurumu daha sonrasında sosyal, ekonomik ve politik bazı gelişmeler ile yavaş yavaş önemini yitirmeye başlamış ve başlangıçta yapmaya ve yapmamaya ant içtikleri ilkelerle zıt düşmeye başlamışlardır.

Bu aşamaların detaylı bir şekilde anlatıldığı bu çalışma literatür taramasıdır. Bu çalışmada zamanın karmaşasının bir sonucu olarak bir nevi zorunlu bir şekilde ortaya çıktığı halde zaman içerisinde zamanının en yüksek ve en prestijli eğitimi haline gelen şövalye eğitimi üzerinde durulmuş, başlangıcı ile çöküşü arasında geçen süre zarfında şövalyelik kurumu hakkında bilgi

verilmiş ve döneme ait tarihi, politik ve sosyal bazı olgulara değinilmiştir. Ayrıca şövalye eğitiminin temelleri incelenirken eğitim tarihi, özellikle de Sümer, Antik Mısır, Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde verilen eğitimin tarihi, “ayrıcalıklı eğitim”, müfredat ve dönüm noktası olarak değerlendirilen yaş aralıkları bakımından değerlendirilmiş ve her bir medeniyetin uyguladığı eğitim tekniklerinin şövalye eğitimi ile benzerlikleri ve farklılıklarına vurgu yapılmıştır.

Yararlanılan kaynaklara arasında ilk bölüm için eğitim tarihi ile ilgili, ikinci ve üçüncü bölümler için ise şövalyeler ve şövalyelik ile yazılmış önemli eserlerin yanı sıra dünya edebiyatında şövalyeleri konu alan önemli edebi eserler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şövalye Eğitimi, Şövalyelik Kurumu, Şövalyeler.

ABSTRACT

CHIVALRIC EDUCATION: THE MOST PRESTIGIOUS AND MOST DETAILED HIGHER EDUCATION OF ITS TIME

DEMİRİZ, Hatice Neslihan

Master's Thesis, Department of Educational Sciences, Higher Education Program

Supervisor: Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

February, 2014. xvi + 142 *Pages*.

Although the chaos in Europe diminished partially with the methods and precautions applied and taken by Charlemagne who is also known as Great Charles, the situation became even worse after his reign. Thereupon, the nobles of that time founded an organization inter se with the support of the church and aspired to defend the weak and oppressed in order to obviate the barbarism and tyranny. This institution which progressed in the process of time developed and applied a distinctive curriculum in the direction of the education models of the previous civilizations. A close resemblance between the citizenship education of Ancient Greece – especially of Athens – and chivalric education can be recognized at first glance.

A prospective knight who is trained as a “*page*” and a “*squire*” during predetermined age ranges deserves to become a knight after accomplishing his training successfully – after the knight who trained him grants an approval – at the age of 21. He dubbed in a resplendent ceremony which basically involves religious rituals after his oath of chivalry and he became a respected and honored man in public.

With feudalism chivalry which has its golden age between the 9th and 12th centuries and then lost its importance gradually due to some social, economic and political developments. Finally knights were seen to collide with their oaths.

This study in which all the aforementioned stages are explained in detail is a literature review. In this study the development process of chivalric education which burst mandatorily as a result of a chaotic order and which becomes the highest and the most prestigious education of its times was analyzed, information about the chivalric institution between the beginning and the end of

the applied education model was given, and some of the historical, political and social events of that period were mentioned. Moreover, while the essentials of the chivalric education were examined, history of education in Sumerian, Ancient Egypt, Ancient Greece and Rome civilizations was analyzed on the basis of “privileged education”, curriculum and age ranges, which can be considered as milestones, and the similarities and the differences of the educational techniques between them were emphasized.

Among the references one can see some books on history of education for the first chapter and not only some fundamental works on chivalry and chivalric education but also some masterpieces of the world literature about knights for the second and third chapters.

Key Words: Chivalric Education, Chivalry, Knights.

İÇİNDEKİLER

Bildirim	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Önsöz	vi
Türkçe Özet	viii
İngilizce Özet	x
İçindekiler	xii
Resim, Tablo Ve Şekiller Listesi	xvi
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	1
Problem Cümlesi	2
Alt Problemler	2
Araştırmanın Önemi	2
Tanımlar	3
Araştırmanın Metodu	4
İlgili Araştırmalar	4
Bölüm I	7
1.1 Şövalyelik	15
1.1.1 Şövalyeliğin Kökeni	17
1.1.2 Şövalyeliğin Başlangıcı	19
1.1.3 Şövalyeliğin Temelleri	23
1.1.3.1 “Equestrian”lar	23
1.1.3.2 “Leude”ler	26
1.1.3.3 Normanlar	28

1.1.3.4 Şarlman (Büyük Charles)	30
1.1.3.5 Arap Dünyası	32
1.1.4 Şövalyeliğin Tanımı	35
1.1.5 Şövalyelik Ruhu	36
1.1.6 Şövalyelik Yasaları	37
1.1.7 Orta Çağ Şövalyeliği – Feodalizm	41
1.1.8 Şövalyelik Kurumunun Çöküşü	43
Bölüm II	50
2.1 Şövalyelik Kurumu ile Bağlantılı Kavramlar ve Kişiler	50
2.1.1 Kilise ve Şövalyelik	50
2.1.2 Haçlı Seferleri ve Şövalyelik	53
2.1.3 Şövalye Türleri	61
2.1.3.1 Şövalye ilan edilmelerine göre	62
2.1.3.1.1 Savaş alanında şövalye olanlar	63
2.1.3.1.2 Şövalye töreni sonrasında şövalye olanlar	64
2.1.3.2 Yaşantı şekillerine göre	66
2.1.3.2.1 Gezgin şövalyeler (Knights-errants)	67
2.1.3.2.2 Köle şövalyeler (Serf knights)	68
2.1.3.2.3 Halk içerisinde yaşayan şövalyeler	70
2.1.4 Şövalyeler ve Aşk Teması	72
2.1.5 Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi için Kullanılan Farklı Terimler	74
2.1.5.1 Şövalyelik anlamında “chivalry” ve “knighthood”	74
2.1.5.2 Şövalye anlamında “knights”, “miles” ve “chevalier”	76

2.1.5.3 Şövalye ilan etmek anlamında “dubbing” ve “accolade”	78
Bölüm III	79
3.1 Şövalye Eğitimi	79
3.1.1 Şövalye Eğitiminin Temelleri	81
3.1.1.1 Sümerler	82
3.1.1.2 Eski Mısır	82
3.1.1.3 Antik Yunan	83
3.1.1.3.1 Sparta	83
3.1.1.3.2 Atina	84
3.1.1.4 Roma	92
3.1.2 Şövalyelik Eğitiminin Aşamaları	98
3.1.2.1 “Page” dönemi (7 – 14 yaş arası)	98
3.1.2.2 “Squire” dönemi (14 – 21 yaş arası)	101
3.1.2.3 Şövalyelik (21 yaş ve üzeri)	105
3.1.3 Şövalyelik Töreni	106
3.1.3.1 Şövalyelik Töreninden Detaylar	109
3.1.3.2 Şövalye Yemini	111
3.1.4 Şövalye Eğitime Dâhil Olan Konular	112
3.1.4.1 Dini eğitim	113
3.1.4.2 Askeri eğitim	114
3.1.4.3 Değerler eğitimi	115
3.1.5 Şövalye eğitimi için ön koşullar	116
3.1.5.1 Asalet	116
3.1.5.2 Şövalye adaylarında aranan özellikler	119
3.1.6 Askeri Unsurlar	120

3.1.6.1 Talimler	121
3.1.6.2 Turnuvalar	123
3.1.6.3 Düellolar (Joustings)	126
Bölüm IV, Sonuç	128
Kaynakça	135
Özgeçmiş	143

RESİM, TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Resim 1. "The Accolade" Adlı Tablo	79
Resim 2. Bayeux Tapestry'den bir parça.	112
Resim 3: "Quintain"de talim yapan bir şövalye.	96
Tablo1. Vatandaşlık yemini ile şövalye yemini arasındaki benzerlik ve farklılıklar	81
Şekil 1. Feodalizm için kullanılan piramit	42
Şekil 2. Antik Yunan vatandaşlık yemini ve şövalye yemini	80
Şekil 3. Antik Yunan'da edilen vatandaşlık yeminin orijinali.....	81
Şekil 4. Fenikelilerden günümüze alfabenin gelişimi.....	90

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN AMACI

Karanlık dönem olarak adlandırılan Orta Çağda karmaşa ve zulmun en üst seviyeye çıktığı noktada ortaya çıkan şövalyelik kurumu, dönemin içinde bulunduğu buhrana kısmen de olsa bir rahatlama getirmiştir. Durumdan rahatsız olan cesur asillerin bir araya gelerek ortaya çıkardıkları kurum kilise tarafından desteklenerek ilerleme kaydetmeye başlamıştır. Dönemin özellikleri göz önüne alındığında insanların kendilerini koruyacak kişilerin “en iyi ve en üstün” olmasını beklemesi oldukça normaldir. Bu noktada şövalye olacak kişilerin iyi bir şekilde eğitilmesi ve sadece askeri alanda değil dini, insani ve ahlaki konularda da iyi bir eğitim almış olması gerekmektedir.

Bu çalışmada şövalyelik kurumunun başlangıç, ilerleme ve çöküş aşamalarının yanı sıra şövalye adaylarının eğitim süreçleri de detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yedi yaşından başlayan eğitim yirmi bir yaşına kadar devam etmekte ve üç farklı aşamadan oluşmaktaydı. Her aşamada farklı konularda yetiştirilen adaylar, "*page*" döneminde değerler eğitimi ağırlıklı olmak üzere askeri ve dini konularda eğitilirken "*squire*" olduklarında ise askeri yoğunluklu olmakla birlikte dini öğeler ve değerler eğitimi çerçevesinde eğitim almaktaydılar. Her bir aşamada başarılı olan aday bir sonraki aşamaya geçmeye hak kazanır ve yirmi bir yaşına geldiğinde şövalye ilan edilince de o zaman kadar aldığı eğitimin hakkını verir, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere yardıma

muhtaç insanlara yardım eder, dini törenlere katılır ve topluma örnek olacak davranışlar sergilerdi.

Gerek kullanılan teknikler gerekse ön görülen yaş aralıkları bakımından ele alındığında şövalye eğitiminin kökeni Antik Yunan'a dayandırılabilir. Bu çalışmada tarih içerisinde önemli yer tutan medeniyetler ayrıcalıklı eğitim çerçevesinde incelenmiş ve Sümerlerden Roma'ya kadar geçen süre içerisinde zengin ailelerin erkek çocuklarına eğitim noktasında öncelik tanındığı ve şövalye eğitiminde de de aynı kuralların geçerli olduğu görülmüştür.

PROBLEM CÜMLESİ

Şövalyelik kurumu hangi dönemde, ne şartlar altında ve nasıl ortaya çıkmıştır ve kuruma dâhil olmaya hak kazanan şövalye adayları nasıl eğitilirdi?

ALT PROBLEMLER

1. Şövalyelik kurumu ne zaman ve nasıl ortaya çıkmıştır?
2. Savaşçı kişilikleri ile tanınan şövalyeler nasıl eğitilirdi?
3. Şövalyelerin aldıkları eğitimin tarihsel temelleri nereye dayanmaktadır?
4. Şövalyeler tarihsel süreçlerinde feodalizm ve Haçlı Seferleri ile ne şekilde bağlantılıdır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Orta Çağ denilince akla ilk gelen kavramlardan birisi olan şövalyeler ve şövalyelik kurumu üzerine literatürde Türkçe olarak yapılmış detaylı bir çalışma mevcut değildir. Bu açıdan bakıldığında bu çalışma, Türkçe literatüre kazandırılmış bir eser olarak ele alınabilir. Şövalyelik

kurumu dâhilinde yer alan eğitim sürecinin köken itibariyle Antik Yunan'a dayandırılması ve önemli medeniyetlerin ayrıcalıklı eğitim (asil ailelerin erkek çocuklarına eğitim verilmesi) çerçevesinde ele alınması da literatürde rastlanmayan bir durumdur. Bu çalışma kurumun Haçlı Seferleri ile bağdaştırılması ve seferlere yapılan hazırlıkların şövalyelik kurumuyla ilişkilendirilmesi bakımından da oldukça önemlidir.

TANIMLAR

Orta Çağ: Batı Roma İmparatorluğunun yıkılışı ile Rönesans arasında geçen süre – başka bir ifade ile beşinci yüzyıl ile on beşinci yüzyıl arasında geçen süre – literatürde Orta Çağ olarak tanımlanır.

Şövalyelik Kurumu: Adalet, cesaret ve sadakat (hem lorda hem Tanrıya) kavramlarının saf dışı bırakılmayacağı bir kurum olarak ortaya çıkmasına rağmen zaman içerisinde bazı sosyal, toplumsal ve güncel gelişme ve ilerlemelerin yanı sıra kişisel hırslar ile düşüşe geçen ve etkisini devam ettirdiği zaman dilimi içerisinde önemli bir yere sahip olan bir kurum.

Page: Yedi yaşında bir şövalyenin yanına gönderilen ve on dört yaşına kadar burada değerler eğitimi ağırlıklı olmakla birlikte temel eğitimleri alan şövalye adayı.

Squire: On dört yaş ile yirmi bir yaş arasında askeri konularla birlikte değerler eğitimi ve askeri eğitim alan ve yapılan şaşaalı törenle birlikte şövalye ilan edilen şövalye adayı.

Şövalye: Karolenj Hükümdarlığı sonrası ortaya çıkan karmaşa döneminde zulmü ve haksızlığı ortadan kaldırmak için ortaya çıkan kurumun bir üyesi, belirli yaş aralıklarında dini ve askeri eğitimin yanı sıra değerler eğitimine tabi tutulan savaşçı.

Feodalizm: Feodalizm, temelde birbirine ihtiyaç duyan kişilerin hiyerarşik olarak düzenlenmiş kişisel ilişkiler ağı ile elit tabakayı temsil eden bir lord etrafında toplandıkları sosyo-politik bir sistem.

Haçlı Seferleri: Katılanların günahlarının kilise tarafından affedileceği vaat edilen ve Hıristiyanlığı içten ve dıştan tehdit edenlere yönelik yapılan, Hıristiyan bölgelerin geri alınması ve kilise ve Hıristiyanların korunması amacını taşıyan kutsal savaşlar.

ARAŞTIRMANIN METODU

Yapılan çalışma dokuzuncu yüzyıl ile on üçüncü yüzyıl arasını kapsadığı için tarihsel bir araştırma olarak ele alınabilir. Genellikle tarihçiler tarafından kullanılan bu yöntem bir olayın/kavramın önceki dönemlerle ilişkisini araştırır ya da önceki dönemlerde olan bir olayın/ortaya çıkan bir kavramın mevcut olaylara etkisini inceler (Şimşek, 2012: 98). Bununla birlikte, herhangi bir ilişkinin varlığının veya yokluğunun araştırıldığı ve bir olgunun ortaya çıkma sebebi yerine kavramların açıklamasını ve birlikteliğini içeren araştırma türü (Şimşek, 2012: 92) olan betimleyici metottan yararlanılmıştır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde iki farklı kaynak türü kullanılmıştır. Birinci ve üçüncü bölümlerde eğitim tarihi ayrıcalıklı eğitim boyutunda incelenmiş ve yazıyı bulan Sümer Medeniyeti ile Roma Medeniyeti arasında geçen süre zarfında asillerin erkek çocuklarına yönelik bir eğitim verildiği gözlemlenmiştir. Şövalye eğitiminin sistematik bir hale geldiği dönemlerde şövalye adaylarının asil bir aileden gelme zorunluluğu bu durum ile bir paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, eğitimleri süresince üç ana noktaya odaklanılan şövalyelerin aldıkları askeri eğitimin ve değerler eğitiminin izleri incelenen medeniyetlerde yoğun bir şekilde görülürken dini konularda hiç bir benzerliğe rastlanmamıştır. Avrupa'da Hıristiyanlığın kabul edilmesi ile birlikte kiliselerin sözü geçen kurumlar haline gelmeye başlaması, şövalye eğitiminde dini konulara yoğunlaşması ile açıklanabilir.

Şövalye eğitiminin temelleri araştırılırken kullanılan üç temel kaynak Cubberley (1920), Graves (1914) ve Marrou (1956) şeklinde sıralanabilir. Bu yazarlardan *The History of Education*

(Cambridge: 1920) adlı eserin yazarı Ellwood Patterson Cubberley (1868 – 1941), eğitimin tarihçesini dört bölümde incelemiştir: Antik Dünya, Orta Çağ, Modern Yaklaşımlara geçiş ve Modern Zaman. Kitabın birinci bölümü olan “Antik Dünya” kısmında Antik Yunan ve Roma dönemleri detaylı bir şekilde ele alındığı için bu çalışmada yukarıda belirtilen bölüm kullanılmıştır.

Eğitim tarihi üzerine iki eser yazan Graves Frank Pierrepont Graves’in (1869 - 1956) kitaplarının ilk cildi olan *A History of Education Before The Middle Ages* (New York: 1914) ilk çağlardan başlamakta ve dördüncü bölümde Mısır, on ikinci bölümde Atina ve Sparta ve on üçüncü bölümde de Roma medeniyetlerini incelemiştir.

Son olarak, Fransız tarihçi Henri-Irénée Marrou (1904 - 1977) 1956 yılında basılan *A History of Education in Antiquity* (Madison: 1956) eğitim tarihi ile ilgilenen herkes için başucu kitabı ola özelliğini taşımaktadır. Akıcı ve etkili bir üslup kullanan yazar, eserinde “Homer Sonrası”, “Helenistik Dönem” ve “Kalasik Dönem ve Roma” olarak üç bölüme yer vermiştir.

Ayrıca, Sümer medeniyeti araştırılırken Sümerler üzerine çalışma yapan Samuel Noah Kramer’in (1897 –1990) *History Begins at Sumer: Thirty-nine Firsts in Recorded History* (Philadelphia: 1956) ve *The Sumerians: Their History, Culture, and Character* (Chicago: 1963) eserlerinden faydalanılmıştır.

Bu çalışmanın asıl konusu olan şövalyelik ve şövalye eğitimi ile ilgili kısımları için ise temelde beş farklı eser kullanılmıştır. Bunların ilki şövalyelik kurumu hakkında çok detaylı bir araştırma yapan George Payne Rainsford James’dir (1799 –1860). *The History of Chivalry* (London: 1830) şövalyelik ve şövalyelik kurumu ile ilgili bilgilerin yanı sıra Haçlı Seferleri ile ilgili bölümde de referans olarak kullanılmıştır. Eski tarihli bir kitap olması sebebiyle cümlelerin uzun ve karmaşık olması bilgilerin anlaşılmasını zorlaştırırsa da içerik olarak bakıldığında bu eser şövalyelik üzerine yazılmış en kapsamlı eserlerden birisi olarak ele alınabilir.

İkinci olarak, Fransız tarihçi Émile Théodore Léon Gautier (1832 - 1897) tarafından kaleme alınan ve Henry Frith tarafından İngilizceye çevrilen *Chivalry* (orijinal ismi *La Chevalerie*) (London: 1891) adlı esere yoğunluklu olarak atıf mevcuttur. Şövalyelik kurumunun başlangıcı ile başlayan eser bir şövalyenin yaşamı hakkında detaylı bilgi vermektedir. Bu çalışmanın konusu

itibari ile hem kurumun kökeni hem de şövalye adaylarının eğitimi ve yaşam tarzları konularında bu eser referans alınmıştır.

Bir sonraki kaynak Sir Thomas Malory (ö. 1471) tarafından yazılan *Le Morte Darthur* (Londra, 1919) adlı eserin Sir Edward Strachey tarafından yazılan Giriş bölümünün üçüncü alt başlığı olan *An Essay on Chivalry* adlı kısmıdır. Eser Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyelerinin hikayelerini anlatmaktadır. Strachey detaylı bir şekilde ele aldığı şövalyelik kurumunu kısa bir şekilde özetlemekle kalmamış Haçlı Seferleri öncesi düzenlenen konsiller ve yapılan hazırlıklar konusunda da bilgi vermektedir.

İki cilt halinde yayınlanan *The History of Chivalry Or Knighthood and Its Times* (London: 1825), Charles Mills (1788–1826) tarafından yazılmıştır. Birinci cilt şövalyelik kurumunu başlangıcından ele alarak kurumla ilgili kavramlar ve şövalyeler tarafından kullanılan ekipmanlara kadar geniş bir yelpazede incelemiştir. İkinci cilt ise ülkeler bazında şövalyelik kurumunun işleyişi, devam ediş süreci ve çökme sinyalleri vermesi üzerinde durmaktadır. Ayrıca, kurumun toplum hayatına yansımaları ve etkileri de bu eserde incelenmektedir. Yazarın Haçlı Seferleri ile ilgili başka bir eser daha yazdığı da göz önünde bulundurulduğunda her iki ciltte yer alan Haçlı Seferleri ile ilgili bilgilerden bu çalışmada yararlanılmıştır.

Yukarıda ismi geçen eserlere kıyasla daha yeni tarihli bir eser olan *Chivalry* (New Haven: 2005), şövalyelik ile ilgili son zamanlarda yazılmış bir eserdir. Maurice Hugh Keen (1933 – 2012) eserinde şövalyelik kurumunu hem seküler hem dini boyutta inceleyerek başta Haçlı Seferleri olmak üzere turnuvalar ve kullanılan silahlar hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca, bu eser *The Mythology of Chivalry* adlı bölümde şövalyeleri konu alan edebi eserler hakkında bilgi vermektedir. Yayın yılı olarak diğerlerine kıyasla daha yeni olan eser, bu sebeple daha fatklı bir üsluba sahiptir.

Gerek eğitim tarihi gerekse şövalyelik kurumu ile ilgili taranan kaynakların hemen hemen tamamı İngilizce olmakla birlikte tarihleri oldukça eskidir. Şövalyelik ve şövalyelik kurumu ile ilgili Türkçe kaynak olmaması ve eğitim tarihi konusunda Türkçe yeterli kaynak bulunmaması bu durumun sebebi olarak gösterilebilir. Yapılan çevirilerin tamamı kendime aittir.

BÖLÜM I

Literatürde “eğitimin tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu” pek çok kaynakta yer almaktadır. Kutsal kitaplara bakıldığında insanoğlunun yaratıcısı tarafından eğitilmesinin Âdem Peygamberin yaratılışı ile başladığı söylenebilir. Kur’an-ı Kerim’de Bakara Suresinin 31 ila 34. ayetlerinde Âdem Peygamberin yaratılışı ve meleklerden ona secde etmelerinin istenmesi anlatılırken Rabbinin Âdem’e nesnelere ismini öğrettiği bu yüzden de meleklerden üstün olduğu ve dolayısıyla ona secde etmeleri söylenmektedir (*Kur’ân-ı Kerim ve Karşılıklı Muhtasar Meali*, 2011: 5).

Eski Ahit Yaratılış Bölümü 2:19’da Tanrı’nın her şeyi yarattıktan sonra onları tek tek Âdem’e gösterdiği ve onların isimlerinin Âdem tarafından konulduğu söylenmektedir. Öncesinde ise kendisi için yaratılan bahçede bulunan ağaçların bir tanesi hariç hepsinin meyvesinden yiyebileceği yasak ağacın meyvesini yememesi öğretilmiştir.

İlk insandan itibaren başlayan eğitim, nesiller ve medeniyetler boyunca değişerek ve gelişerek devam etmiştir. Zaman içerisinde çeşitlenen eğitim, bazı zamanlarda cinsiyet bakımından bazı zamanlarda ise sosyal sınıf bakımından ayrımcılığa maruz kalmıştır. Temelinde asil ailelerin erkek çocuklarına verilen ve içerisinde dini, askeri, etik eğitimin yanı sıra değerler eğitiminin de yer aldığı şövalye eğitiminin araştırıldığı bu çalışmada Sümerler, Antik Mısır, Antik Yunan ve Roma’da verilen eğitimlerin tarihçesine ayrıcalıklı eğitim bakımından bakılacaktır. Böylelikle şövalyelerin eğitime başlandığı zamana gelinceye kadar önemli medeniyetlerde asiller sınıf

ile avam sınıfı olarak nitelendirebileceğimiz toplumda yaşayan kişiler arasında eğitimsel hak konusunda herhangi bir farklılık olup olmadığı incelenecektir.

Tarihte ilklerle bağdaştırılan Sümer Medeniyetini en belirgin kılan özellik MÖ 3000’li yıllarda çivi yazısını kullanmış olmalarıdır. En eski ve en önemli uygarlık merkezlerinden birisi olan Mezopotamya’da ortaya çıkan bu topluluk başta mimari olmak üzere pek çok konuda etraflarında yaşayan diğer topluluklara örnek olmuşlardır.

Kramer (1963: 229-230) günümüzde var olan düşünsel (entellektüel) ve bilimsel başarıları Sümer eğitimcilerinin azmine ve kıvrak zekâsına bağlamanın abartı olmayacağını dile getirmektedir. Eğitim bazında sadece kendi zamanını değil modern zamanını da etkileyen böyle bir medeniyette okul kültürünün de belli bir seviyede olması beklenmektedir. Yapılan kazılarda Shuruppak’da bulunan ve MÖ 2500’e ait çok sayıdaki ders kitabına ya da tabletine dayanarak MÖ üçüncü yüzyılın ortalarında yazı yazmanın resmi bir şekilde öğretilmeye başlandığı bazı okulların mevcudiyetinden bahsedilebilir. Aynı yüzyılın sonlarına doğru ise okul sisteminin önemli ölçüde geliştiği söylenebilir.

“*Edubba*” ya da “tablet evleri” olarak adlandırılan Sümer okullarının ilk kuruluş amacı saray ya da tapınaklarda görev yapan yazıcılar yetiştirmektir. Ancak, zaman içerisinde okumanın yanı sıra yaratıcı yazı tekniklerinin de öğretildiği ve müfredatın din bilimlerinden botaniğe, coğrafyadan matematiğe ve gramere kadar geniş bir yelpazede ilerlediği okullarda eğitim gören kişilerin sayısı arttı. Böylece daha önceleri tapınakların bir parçası olan okul binaları daha laik bir kimlik kazanmış oldu. Eğitim zorunlu değildi. Bu okullarda görev yapan eğitimcilerin ücretleri eğitim alan öğrenciler tarafından karşılanmaktaydı. Bu bilgi ile öğrencilerin daha varlıklı ailelerden geldiği fakirlerin ödenecek ücret konusunda sıkıntı çekebilecekleri söylenebilir. Dahası, MÖ 2000’li yıllara ait olduğu düşünülen bazı belgelerde yer alan listelerde okullardan mezun olan yaklaşık 500 kişi ve bu kişilerin babalarının adları ve meslekleri yer almaktadır. Bu listeler incelendiğinde belediye meclis üyeleri, elçiler, tapınak yöneticileri, askerler, kaptanlar, vergi memurları gibi üst sınıflara mensup kişilerin çocuklarının okullara devam etmiş olması yukarıda savunulan tezi desteklemektedir (Kramer, 1963: 231).

Son olarak Kramer (1956: 10-11) Yakın Doğu’da bulunan bir eserde yer alan hikâyede okulda günü kötü geçen ve bu sebeple öğretmeninden dayak yiyen çocukla ilgili bilgi verir; bu öğrenci

durumu evde babasına anlatınca babası öğretmeni eve çağırır ve ona güzel yemekler ikram eder, sonrasında da hediyeler ve değerli bir yüzük hediye eder. Buradan da ailenin varlık durumunun iyi olduğu varsayımına gidilebilir.

Eğitime oldukça fazla önem veren eski medeniyetlerden birisi de Eski Mısır'dır. Yazıcılığın önemli bir meslek olarak kabul edildiği toplumda doğal olarak güzel yazı yazmak önemli bir meziyet olarak ele alınmış ve kabiliyetli çocuklar bu konuda itina ile yetiştirilmiştir (Williams, 1972). Eğitime verilen önemi en iyi açıklayabilecek örneklerden birisi bilge Dauuf'un oğlu Pepy'i okula götürdüğünde ona söylediği şu cümle olabilir: "Kendini okumaya ada ve onu annen gibi sev çünkü eğitimden daha önemli bir şey yoktur" (Erman, 1894: 328).

Erman (1894: 328) Antik Mısır'da eğitilmiş kişilerin eğitimsizlere kıyasla önemli bir üstünlüğe sahip olması, başka bir ifadeyle eğitim ile yöneticilerle yönetilenlerin birbirinden ayrılması, sebebiyle eğitimin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Hatta Baikie (1912), askerleri tanıtırken yüksek bir rütbeye sahip olunmadığı takdirde zor ve karmaşık olması sebebiyle askerlik mesleğinin Antik Mısır'da hor görülen mesleklerden birisi olduğunu belirtir. Bununla birlikte, mutlu bir yaşam sürmek isteyenlerin "yazıcılık" mesleğini tercih ederek, önemli bir kişinin yanında ya da resmi dairelerde kâtiplik yapmak istediklerini söylemektedir. Aynı şekilde oğlu "yazıcı" olan ebeveynlerin bu durumdan gurur duyduklarının da altı çizilmektedir. Williams (1972: 215-217) yazıcılığın saygı duyulan bir meslek olduğundan ve bu mesleğe uygun adayların bizzat Krallık memurları tarafından kendi evlerinde eğitildiklerini ve eğitilmiş yazıcıların öldükten sonra da her zaman hatırlanacaklarını da belirtmektedir.

Eğitimin yazıcılık temelli verilmesi ve Mısır tarihinde güzel yazı yazmanın eğitimin bel kemiği olarak görülmesi (Erman, 1894: 333) sebebiyle öğrencilere öncelikle güzel ve okunaklı yazı yazmak öğretilirdi. Okuma, diksiyon ve ezber yapma gibi çalışmalar da beraberinde gelirdi. Ayrıca matematik ve geometriye önem verildiği, şekiller, kesirler ve problemlerle ilgili çalışmalar olduğunu da bilinmektedir.

Eski Mısır'da sosyal sınıflar arasındaki sınırlar çok katı kurallarla ayrılmıştı. Geniş topraklara ve çok sayıda çalışana sahip olan asiller sınıfı, başta mahkemeler olmak üzere resmi dairelerde çalışan memur sınıfı ve halk içerisinde son derece saygın olan edebi sınıf haricinde emek gerektiren her türlü işle meşgul olan ve Mısırlılar tarafından "avam" olarak adlandırılan ve tam

olarak sosyal bir sınıf olarak kabul edilmeyen bir grup da söz konusuydu. Sınırların katı olmasına rağmen sınıflar arası geçiş mümkün olduğu için Rawlinson (1920: 44) Eski Mısırda kast sistemi olduğunu söylemenin bir hata olacağını belirtmiştir.

Mısırda bir kısmı ilkokulu, diğer bir kısmı ise orta ve yükseköğretimi kapsayan bir okul sistemi mevcuttu. Sistemin ilk işlemeye başladığı zamanlarda sadece zenginlerin çocukları okula gidiyordu. Ancak zaman içerisinde okulların sayısı artınca okullar herkese açık hale geldi (Kanad, 1948: 6; Koçer, 1980: 18); başka bir ifade ile bir esnafın oğlu ile bir asilin oğlu aynı sırada oturarak aynı eğitimi alma hakkına sahipti. Hatta üstün bir başarı göstermesi halinde edebi hayata geçmesi tavsiye edilirdi ve bu da devlet memurluğunun garanti altına alınması anlamına gelmekteydi. Bu durumda bir işçinin oğlunun ülke yönetiminin en üst kademesine yükselmesinin olabilirliği göze çarpmaktadır. Başarılı yöneticilere ülke topraklarından verilir ve böylece toprak sahibi bir aristokrat olma hakkına sahip olabilirdi (Rawlinson, 1920: 43-45). Aynı şekilde Koçer (1980: 24) de yükseköğretimini tamamlamaya hak kazananların “yazıcı – kâtip” unvanı almaya dolayısıyla da devletin en yüksek kademesine kadar yükselmeye hak kazandıklarından bahsetmektedir. Kişinin kendi tabakadan bir üst tabakaya geçmesinin tek yolunun eğitim olduğunun altını çizen yazar, aksi takdirde çiftçinin oğlunun çiftçi kalmaya; zanaatkârın oğlunun da zanaatkâr kalmaya mahkûm olduğunu belirtmektedir. Sınıflar arası geçişlerde sağlanan bu esneklik Mısırlıların eğitime verdikleri önemi bir kez daha göstermektedir.

Ayrıca, din kavramının önemli bir yere sahip olduğu Eski Mısır’da hem yatılı hem de gündüzlü eğitim veren tapınak okulları da mevcuttu. Bu okullarda da her sınıftan öğrenci gidebilmekteydi, ancak yatılı kalacak öğrencilerin aileleri bu okullara yüklü ücretler ödenmek zorunda olduğu için sadece zengin ve asillerin çocukları yatılı kalabilmekteydi (Kanad, 1948: 8).

Burada dikkat çeken nokta sosyal sınıflara dâhil kişilerin çocuklarından bahsedilirken sadece erkek çocuklarının adının geçmesidir. Aynı ayrıntıya James Baikie’in *Ancient Egypt* adlı eserinde Eski Mısır’da çocukların hayatlarının hayali kahramanlar vasıtasıyla anlatıldığı bölümde de rastlanmaktadır. Bu bölümde Tahuti ve Sen-senb adlı iki kardeşin yaşamları anlatılırken okul çağına geldiklerinde hikâye sadece erkek olan Tahuti ile devam etmektedir. Kız kardeş Sen-senb’in okula gittiğine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Eğitime yön veren önemli medeniyetlerden birisi de Antik Yunandır. Graves (1914) Antik dönemlerde – hatta bazı kişilere göre tarihte – yaşayan insanlar arasında medeniyetleri en fazla etkileyen kişilerin Yunanlılar olduğunu söylemektedir. Yazar bu görüşünü bugün ki Yunanistan topraklarının o zamanlar sahip olduğu fiziksel ve ekonomik koşullara bağlamaktadır; insanı dinginleştiren, ılık ve ferah iklimin mutluluğu ve farklı ve yeni düşünceleri beraberinde getirmesine, kıyı şeridinin ticareti desteklemesine, ticaret aracılığıyla da Doğu kültürü, sanatı ve medeniyeti ile tanışma fırsatına değinilmiştir.

Yunanistan’da eğitimsel teori ve pratiklerin ana gelişim noktası olarak modern kültürün kaynağı olan pek çok faktörün gelişimine de ışık tutan Sparta ve Atina kabul edilir (Graves 1914: 140). Bu noktalarda iki farklı eğitim sistemi uygulanmakta idi. On birinci yüzyılda Dorianların zulümleri sonucunda askeri eğitim konusunda uzmanlaşan Spartalılar bir süre sonra adlarını herkese duyurmayı başardılar. Daha kuzeyde kalan Atina ise monarşiden aristokraziye geçiş süreci ile politik alanlarda ilerleme sağladı.

Eski Yunan’da okumak ve yazmak herkesin görevi olduğu için hemen hemen her vatandaş okumayı ve yazmayı biliyordu. Sadece şehirlerde değil, köylerde de okullar mevcuttu. Yine de sosyal sınıflar arasındaki farklılıklar göze arpılmaktaydı. Sparta’da bulunan üç sosyal sınıftan en imtiyazlı olanı ve devletin sahipleri ve yöneticiler – Torlar – en iyi şartlarda eğitilirken yarı hrler – Periyekler – daha kısıtlı bir eğitim alırdı. Esirler sınıfını teşkil eden Heliyotlar içinse durum daha zordu (Aytaç, 2009: 21). Öyle ki Spartalıların sevdikleri şarkıları söylemeleri bile yasaktı.

M beşinci yüzyılda yaşayan ve Sofist okulunun kurucularından olan Protagoras’ın bilgi ve deneyimlerini genç nesillere aktarmak için Yunanistan’ı dolaşırken yüksek fiyatlarla zengin ailelerin çocuklarına ders verdiği istediği kadar parayı vermeyenlere de kısa bilgiler aktardığı kayıtlarda yer almaktadır (Kanad, 1948: 113-129). Aytaç (2009) kelime anlamı “bilgelik öğreten/taslayan” olan sofistleri “Atina metropolünde para ile ders veren gezgin öğretmenler” olarak tanımlamaktadır.

Etimolojik olarak ele alındığında “bilge kişi” anlamına gelen “sofist” kelimesi Sokrates ncesi dönemlerde bilgelik öğretmeyi meslek haline getirmiş kişiler için kullanılmaktaydı. Daha sonraları sofistlerin yaptıkları hatalar sofist kelimesinin “yanlışlık/hata” kelimeleri ile

bağdaştırılmasına sebep olmuştur. MÖ 450 ile 400 yılları arasında en parlak dönemlerini yaşayan sofistlerin eğitimdeki rolleri Sokrates'in öğretmen olarak tanınmasından sonra düşmeye başlamıştır.

Bir şehirden başka bir şehre giderek gençleri etrafına toplayan ve başta insan ilişkileri olmak üzere faydalı bilgi ve tecrübelerini belirli bir ücret karşılığında aktaran kişiler, sofistlerin ve sofizmin temelini oluşturmaktadır. Objektivitenin vurgulandığı, bilginin önemsenmesinin amaçlandığı ve herhangi bir konuşma ya da tartışma esnasında tarafların fikirlerini düzgün bir şekilde paylaşmasının arzulandığı bu eğitim metodu ilerleyen zamanlarda okullarda kullanılmaya başlanacaktır (Turner, 1903: 71).

Aytaç (2009: 17-18) krallık dönemine ait Yunan eğitim sisteminden bahsederken asillerden ve köylülerden oluşan ikili bir sisteme değinmemektedir. Kahramanlık eğitimi içerisinde öne çıkan jimnastik eğitimi ve müzik eğitimi aristokratlara sunulan eğitimin vazgeçilmeziydi.

Antik Yunan'ın diğer önemli bir merkezi olan Atina'da – Sparta'nın aksine - “demokrasi” hâkimdi. Günümüzde kullanılan haliyle her bireyin eşit olması anlamına gelen bu terim Atina'da sadece “hür” vatandaşlar için geçerliydi. Esirler bu kapsama alınmamaktaydı. Aytaç (2009: 23) bu durumu “aristokratik demokrasi” olarak tanımlamaktadır.

Yunanistan'da görülen bu sınıfsal ayrılıklar Yunanlı ünlü düşünürlerin eğitimle alakalı görüşlerine bakıldığında zaman daha iyi anlaşılacaktır. Sokrates (MÖ 470-399) Atina'nın aristokrat gençlerine adalet, cesaret, ölçülülük ve samimiyet gibi belli başlı erdemleri öğreterek Atina'nın tekrar istikrara kavuşması için çabalamıştır. Aynı şekilde Platon (MÖ 427-347) en önemli eseri kabul edilen *Devlet*'de devleti idareciler, savaşçılar ve son olarak da köylüler, sanatkarlar ve işçilerden oluşan üç sınıfa ayırır ve devletin idaresini ve korumasını dolayısıyla da eğitim işini ve hakkını birinci ve ikinci sınıfa verir. “Aristokratik komünizm” şeklinde tanımlanan bu durum yazarın olgunluk döneminde yazdığı *Yasalar* adlı eserinde aileyi ve dini de eğitime dâhil etmesi ile sonucunda “monarşik bir devlet” fikrine dönüşmüştür. Son olarak insanların yaratılış itibari ile eşit olmadığını ileri süren Aristoteles (MÖ 384 – 322) bu farklılıklar arasına sosyal sınıf farklılıklarını da dâhil eder ve hürlerin eğitimi üzerine eğilir (Aytaç 2009: 31-47).

Sparta’da yedi yaşından sonra erkek çocukları babaları ile birlikte yaklaşık elli kişiden oluşan “*pheiditia*” olarak adlandırılan gruplara katılır ve aileler bu gruplara belli miktarda para öderdi. Para ödeyemeyen Spartalıların çocukları devlet sistemi içerisinde eğitim almazdı ancak bu duruma çok nadir rastlanırdı. Hatta, bazen zengin aileler kendi çocukları ile birlikte seçtikleri diğer çocuk/çocukların da eğitim almasını sağlayabilirdi. Buradan eğitimin o dönemlerde zenginlerin yararlandığı bir hak olduğu çıkarımında bulunabiliriz (Freeman,1907: 13-16).

Graves (1914: 159-167) Atina’da verilen eğitimden bahsederken eğitimin mecburi olduğunun ve okulların devlet denetimine tabi olduklarının altını çizmiş ama eğitimin ilk aşamalarında sınıfsal bir ayırım olup olmadığına değinmemiştir. Kitabın ilerleyen bölümlerinde ise on beş yaşına gelen Atinalı bir erkek çocuğunun zengin ya da kültürlü bir aileden gelmesi halinde orta öğretime devam edebileceğini belirtmektedir. On sekiz yaşına geldiğinde ise Atina vatandaşı olması için gereken şartlar sıralanırken saf Atina kanı taşıması gerektiği başka bir deyişle hür olması gerektiği de söylenmiştir.

Büyük İskender’in ölümü ve Roma İmparatorluğu’nun kurulması arasında geçen yaklaşık 300 yıllık bir dönem (MÖ 323 – 31) Helenizm olarak adlandırılır (Aytaç, 2009: 49). Bu dönemde Antik Yunan, çevresinde bulunan diğer medeniyetlerle etkileşime geçerek kozmopolit bir yapıya bürünmüştür. Ayrıca, ilime ve eğitime verilen önem ile coğrafya, astronomi, tıp, zooloji gibi dalların yanı sıra düşünce dünyasında da önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu dönemde ilkokullar bazında yedi ile on dört yaş arası kız ve erkek çocukların eğitim aldıkları özel okullardan doğrudan devlet denetiminde olan bölge okullarına doğru bir geçiş görülmektedir. Gramer okulları (ortaokullar) boyutunda ise şahsa aidiyet söz konusu olduğu için paralı dolayısıyla da aristokrat ailelerin kız ve erkek çocuklarına yönelik paralı bir eğitim sistemi ile karşılaşmaktayız (Koçer, 1980: 170-175).

Yunanistan’dan sonra antik çağın ikinci önemli medeniyet merkezi olan Roma, felsefik ve teorik alanda kendilerini geliştiren Yunanlıların aksine hukuk ve yönetim gibi pratik alanda ilerleme kaydetmiş, diğer konularda ise Yunanlıların izlerinden gitmişlerdir. Geleneksel olarak ilk eğitimin ailede başladığı Roma’da eğitimin ikinci aşaması MÖ beşinci yüzyılda kurulmaya başlayan ilkokullardır. Buralarda sadece hürlerin çocuklarının itaat, tevazu, cesaret ve irade eğitimi alması sınıf ayırımına işaret etmektedir. Aynı şekilde retorik okullarından mezun olan

“aristokrat sınıfı mensupları”nın daha yüksek bir eğitim almak için Atina, İstanbul, İskenderiye ya da Antakya’ya gidebileceklerine de değinilmiştir¹ (Aytaç, 2009: 58-61)

Roma’da eğitim ailede anne ile başlamakta, sonrasında erkek çocuk yeteri kadar büyüdüğü zaman babasının gözetiminde büyümekte, onunla birlikte gezmekte böylece de hem babasından hem de tecrübeli diğer erkeklerden bir nevi eğitim almaktaydı. Graves (1914: 236) bu durumu açıklarken aristokrat ailelere mensup çocukların babalarından Roma hukuku ve ticareti hakkında daha fazla ve daha faydalı bilgi öğrenebildiklerini diğer taraftan çocuğun daha düşük bir sosyal sınıfa dâhil bir aileden gelmesi halinde de babasından mesleği ile ilgili (esnafılık ya da çiftçilik) püf noktaları öğrenebildiklerini ifade etmektedir.

Antik Yunan’ın gücünü ve etkisini kaybetmesinden sonra Roma’da retorik okullar ile kısmen yükseköğretime geçilmiş oldu. Genellikle hatip ya da devlet adamı/yönetici olmak isteyenlerin tercih ettikleri bu okullarda derinlemesine bir eğitim verilmekteydi. Bununla birlikte, varlıklı aileler çocukları retorik okula devam etse ya da bu okullardan mezun olsa bile evlerinde çocukların eğitimine yardımcı ya da destek olması için bir filozof olmasını isterlerdi (Graves, 1914: 259-263).

Roma’nın gücünü kaybetmeye başlaması ile birlikte eğitimde de bir çöküş yaşandığını belirten Graves (1914: 267) bu noktadan sonra eğitimin aristokrasinin eline geçtiğinden ve önceleri meclise girmek için en önemli şart iyi ve kaliteli bir eğitim iken bu dönemde imparator ya da zengin kişiler tarafından tanınmak olduğundan şikâyet etmektedir. Durumu özetlemek için ise “eğitim asıl amacını kaybetmiş oldu” demektedir.

Tarihte devletlerin kendilerinden önce ve sonra gelen diğer devletlerden etkilendiği ve bu etkilerin yönetimden eğitime, aile hayatından yaşam tarzına kadar çeşitli kurum ve olgularda göze çarpması alışılmış ve olağan bir durumdur. Bu bakış açısı ile ele alındığında eğitimi bir zincire, eğitim sistemin üzerinde etkili olan farklı ulusları da zincirin halkalarına benzetebiliriz. Bahsi geçen zincir etkisi bu çalışmanın konusu olan ve zamanının en yüksek eğitimini karşılayan şövalye eğitiminde de göze çarpmaktadır. Ele alınan önemli medeniyetler çerçevesinde Yunan –

---

¹ Kanad (1963: 160) zengin ailelerin çocuklarını Atina ve Rodos’ta bulunan prestijli Yunan üniversitelerine göndererek eğitim aldığını söylemektedir.

hem Sparta hem Atina – ve Roma medeniyetlerinin Avrupa üzerinde ve dolayısıyla da şövalye eğitimi üzerinde gözle görülür oranda etkili olduğu söylenebilir.

Sınıfsal farklılıkların eğitim hakkını Sümer Medeniyetinden başlayıp Roma Medeniyetine kadar geniş bir zaman dilimi içerisinde olumsuz bir şekilde etkilemiş olması üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Yalnızca asillerin – ve bazen de hürlerin – erkek çocuklarına böyle bir hak sunulması ile şövalyelerin asil ailelerden gelme zorunluluğu arasında yakın bir etkileşim olduğu öne sürülebilir. Eğitimin genel anlamıyla evde başlaması, çocukların ilk önemli öğretmenlerinin anneleri olması, değerler eğitimine önem verilmesi ve askerlik tekniklerinin en ince ayrıntısına kadar ve en ufak bir taviz verilmeden öğretilmesi de bu etkileşimi direkt olarak artırmaktadır.

1.1 ŞÖVALYELİK

Farklı yazarlarca farklı şekillerde tanımlanan “şövalyelik” terimi bazı durumlarda bir olgu bazı durumlarda ise bir kurum olarak ele alınmaktadır. Bu ayrımı yapmak genel anlamda zor olsa da bu kavramı şövalyelerin ilk kez ortaya çıktığı dokuzuncu yüzyılın başlarında bir olgu ilerleyen zamanlarda ise yaşanan gelişmeler ve şövalye sayısının artması ile bir kurum olarak ele almanın daha doğru olduğu söylenebilir.

İngilizcede “*knight*”, Fransızcada “*chevalier*”, Almancada “*ritter*” ve İspanyolcada “*caballero*” kelimeleri ile karşılanan “şövalye” terimi Latince “at” anlamına gelen “*caballus*” kelimesinden türemiştir (Gautier, 1891: 12; Scaglione, 1991: 311; Davis, 1989: 135; Prestage, 1996: 3).

Klasik Latince sıradan bir binek atını ya da beygiri tanımlamak için kullanılan “*caballus*” kelimesi altıncı yüzyıl ile onuncu ya da on birinci yüzyıllar arasında ise savaş atını tanımlamak için kullanılmıştır. Aynı kelime Güney Fransa, İspanya Kuzeybatı Avrupa, İtalya ve Almanya’da benzer anlamlarla kullanılırken İngiltere’de ise nadiren kullanıldığına rastlanmıştır. Bununla birlikte, İngilizcedeki “şövalye” ve “şövalyelik” kavramları için kullanılan “*cavalier*” ve “*chivalry*” kelimeleri bu dile Latince değil, sırasıyla, İtalyanca ve Fransızcadan geçmiştir (Gautier, 1891: 12, Davis, 1989: 135).

Köken itibari ile şövalye kelimesinin Latince ile olan başka bir bağlantısı da “*miles*” (ya da çoğul hali ile “*milite*”) kelimesidir. Latince de asker anlamına gelen bu kelime Orta Çağda şövalyeleri tanımlamak için yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Gautier, 1891: 12, Abril Sánchez, 2007: 28, James, 1830: 7). Anglo-Saksoncada ilk başlarda genç erkekleri tanımlamak için kullanılan “*knight*” ya da “*cniht*” kelimesi ilerleyen zamanlarda bir lorda yardım eden gençleri sonrasında ise askeri alanda hizmet eden gençleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Latince de “asker” anlamına gelen “*miles*” kelimesinin kökeni bu şekilde açıklanabilir (Prestage, 1996: 3).²

Terimsel olarak değil kavram olarak ele alındığında ise şövalyelik dendiği zaman akla ilk gelen iyilik yapma şevkiyle güdülenmiş, dinsel olarak onanmış ve dini törenlerle bağdaştırılmış askeri bir kurumdur. Özünde, güçsüz olanı güçlü olanın baskısından ve zorlamasından koruma ve yanlıştın karşısında daima doğruyu savunma yatmaktadır. (James, 1830: 2)

Sir Edward Strachey (1919: xxxviii), Thomas Malory'nin *Le Morte Darthur* (Londra, 1919) adlı eserine yazdığı Giriş'in (*Introduction*) üçüncü alt başlığı olan *An Essay on Chivalry* adlı bölümde şövalyeliği tarif ederken “şövalyelik” kavramının aşk, görev, vatanseverlik, sadakat duyguları gibi sadece hissedilebileceğini ve kişinin içinde bir yerde anlamını bilmesine rağmen doğru kelimelerle ifade edilemeyeceğini söylemektedir. Kavramı daha somut bir şekilde tanımlamak açısından bir simyacınn öğrencilerine ders anlatırken “evrensel çözücü³”nün temas ettiği her şeyi eritirken neden içinde bulunduğu kabı eritmediğini soran öğrencisini örnek vermektedir.⁴ Buradan yola çıkarak geçtiği ve bulunduğu her yeri aydınlatan hatta toplumu “insancillaştıran” bir kavramın nasıl tarif edilebileceğini sormaktadır. İlerleyen kısımlarda ise şövalye “savaş atına binen asker” şeklinde tarif edilmektedir.

Abels (2012) şövalyeliği aristokratik bir değer ve inançlar sistemi ve Avrupalı asilleri diğer sınıflara ait kişilerden ayıran bir tür davranış olarak tanımlamaktadır. Öyle ki Orta Çağda beyefendi olmak için asil bir ailede doğmuş olmak yeterliydi. Aynı kavram Thompson (2009: 1) tarafından Orta Çağda ortaya çıkan mitik (efsanevi) bir düşünce olarak tanımlanmış ve gerçekten

---

² Şövalye anlamında kullanılan “*knight*”, “*miles*” ve “*chevalier*” kelimeleri İkinci Bölümde yer alan “Şövalyelik İçin Kullanılan Farklı Terimler” başlığı altında detaylı bir şekilde incelenmiştir.

³ “Evrensel çözücü” alkahest de denilen “universal solvent” terimi için kullanılmıştır. Tarih içerisinde başta kimyacılar olmak üzere pek çok kişi üç hayalin peşinden koşmuştur: simya (nesneleri altına dönüştürme), ölümsüzlük iksiri ve herşeyi eriten bir sıvı. En son madde tanımlanırken kullanılan “en zararsız” tanımlaması bu maddenin su ile ilişkilendirilmesi ile açıklanabilir (Ellis, 1850: 5-9).

daha çok insanların hayal dünyalarına hitap eden bir oluşum, bir fikir ve bir kavram olarak ele almanın daha doğru olacağını savunmuştur. Hatta daha da ileriye giderek şövalyeliğin sadece kâğıt üzerinde kaldığını ve gerçek dünyadan yeteri kadar destek alamamasına rağmen bu efsanenin iyi niyetleri barındırdığını da söylemektedir. Benzer bir yaklaşım içerisinde olan Strachey (1919: xxxviii) şövalyeliğin somut bir kavramdan ziyade soyut bir olgu olmasını kendi zamanında atlarla ya da silahlarla savaşa giren kişiler olmamasına rağmen beyefendi ve hanımefendilerin davranışlarındaki zarafet ile açıklamaktadır.

Bazı yazarlarca objektif olarak değerlendirilerek bazılarınca ise kısmen eleştirilerek tanımlanan şövalyelik kurumu genel bir çerçeve içerisinde şu şekilde tanımlanabilir: “adalet, cesaret ve sadakat (hem lorda hem Tanrıya) kavramlarının saf dışı bırakılmayacağı bir kurum olarak ortaya çıkmasına rağmen zaman içerisinde bazı sosyal, toplumsal ve güncel gelişme ve ilerlemelerin yanı sıra kişisel hırslar ile düşüşe geçen ve etkisini devam ettirdiği zaman dilimi içerisinde önemli bir yere sahip olan bir kurum.”

Bir olgu olarak ortaya çıkan sonrasında bir kuruma dönüşen ve en sonunda da bir hayat şekli halini alan şövalyelik günümüzde “salon adamı” ya da “beyefendi” olarak tabir edilen kişilerin hâl ve tavırlarının kaynağı olarak düşünülebilir. Kelimenin sözlük anlamına bakıldığı zaman tanımlardan bir tanesinin “seçkin beyefendi⁵” olarak verilmesi de ayrıca önemlidir. İlerleyen bölümlerde üzerinde durulacağı gibi eğitimlerine leydilerin yanında başlamaları ve savaş tekniklerinden önce nezaket ve görgü kurallarını öğrenmeleri yukarıda ortaya atılan düşüncüyü en sağlam şekilde desteklediği de söylenebilir.

1.1.1 Şövalyeliğin Kökeni

Günümüzde hâlâ etkileri devam eden, hakkında önemli eserler yazılan ve filmler çekilen şövalyeler ve şövalyelik üzerine yapılan bir çalışmada şövalyeliğin köklerinin nereden geldiğinin incelenmemesi mümkün değildir. Dahası, böyle bir literatür çalışmasında ele alınan konunun tarihinin araştırılmaması çalışmanın bütünlüğüne zarar verebilirdi. Bu amaçlarla şövalyeliğin ya da başka bir tabirle nezaket, cesaret ve dindarlığın bünyesinde mükemmel bir şekilde bulunduğu

---

⁵ Orijinali “distinguished gentlemen” olarak verilmiştir. (Merriam Webster Dictionary)

ve uygulandığı böyle bir kurumun temellerinin nerelere dayandığı üzerinde de durulmaya çalışılmıştır.

Şövalyeliğin tarihi konusunda önemli bir eser kaleme alan James (1830: 3-5) modern Avrupa tarihin karanlık labirentlerinde şövalyeliğin kökenini araştırmak isteyen yazarların bu konuda bazı yanlışlıklar yaptığını ve şövalyeliğin ya da şövalye ruhunun ortaya çıktığı zamandan öncesine yönlendirildiklerini iddia etmektedir. Bu noktada adı geçen gruplar arasında eski Roma’da bulunan “equestrian” sınıfı, Roma İmparatorluğunun çöküşünden sonra Franklar ve Cermenler (ya da “*leude*”ler) ve Normanlar yer almaktadır. Bu grupların şövalyelik kurumu ile olan benzerlikleri, farklılıkları ve olası etkileri çalışmanın ilerleyen kısımlarda detaylı açıklanacaktır.

Şövalyelik ile feodalizm arasında sıkı bir ilişki kuran Scaglione (1991: 17) ise şövalyeliğin kökeninin sekizinci yüzyıla kadar gittiğine ve on ikinci yüzyılda zirveye çıktığına ve yine aynı dönemde “şövalyeliğe ait kuralların” (ethos) oluşturulmaya başlandığına dair bilgiler vermektedir. MS 980 yılından itibaren “*milite*”⁶ olarak adlandırılan askeri sınıfın “seküler bir sınıf” haline getirilmesi sebebiyle “*rustici*”⁷ sınıfından ayrı tutulması ve asillerin hemen bir alt kademesinde yer alması feodalizm bağlantısını desteklemek için kullanılmıştır.

Goodrich (1861: 60) “sıra dışı bir kurum” olarak tanımladığı şövalyeliğin başlangıcının Franklara kadar gidebileceğini, ama aslında on birinci yüzyılın başlarında vuku bulan baskı ve suiistimallerden kaynaklandığını söylerken şövalyelik kurumunun ortaya çıkmasında askerlerin dini yönlerinin eksik olduğunu düşünen ve buna bir çözüm arayan dindar asillerin önemli bir rolü olduğunu da sözlerine eklemektedir.

Strachey (1919: xl) şövalyelik kurumunun “*Peace of the King*”⁸ (Kralın Barışı), “*Truce of God*” (Tanrı’nın Ateşkesi) ve Clermont Konsilinde alınan kararların ortaya çıkmasını sağlayan ruh ile

---

⁶ Latince’de asker anlamına gelen “*miles*” kelimesinin çoğul hali “*milite*”dir. Burada da askeri sınıfı tanımlamak için kullanılmıştır. Bu terim 2.1.5.2’de daha detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

⁷ “*Rustic*” (köye ait – köylü) kökünden gelen bu kelime Orta Çağda “dini eğitim almamış ve dolayısıyla da dini konularda bilgi sahibi olmayan – ve hatta bazen “*heretic*” yani “kabul olunmuş doktrinlere karşı olan kimse” anlamında kullanılmaktaydı (Halverson, 2008: 80). Burada da şövalyelik sınıfını seküler olarak nitelendirdiği için bu sınıftan farklı olduğu vurgulanmak istenmiş olabilir.

⁸ Çalışmanın ilerleyen kısımlarda bu terim için “*Peace of God*” kullanılacaktır.

aynı yapıda olduğunu savunarak şövalyeliği tetikleyen zorunluluğu zamanın karmaşası ile ilişkilendirmektedir.⁹

Konuya daha farklı bir açıdan yaklaşan Gautier (1891: 2) şövalyeliği bir kurum olarak değil bir fikir olarak ele almakta ve şövalyeliğin kökeninde aslında kilisenin yer aldığını ve şövalyelerin aslında “Hıristiyan askerler” olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Hıristiyanlıkta yer alan önemli mezhepleri örnek göstererek Benedikt mezhebinin Aziz Benedikt tarafından kurulmuş olmasına ya da Fransiskan mezhebinin Aziz Fransis’in düşüncelerinden doğmuş olmasına rağmen şövalyelik için böyle bir durumun söz konusu olmadığına veya başka bir ifadeyle şövalyeliği kuran belirli bir kişi olmamasına değinmektedir.

1.1.2 Şövalyeliğin Başlangıcı

Kökene ile ilgili çeşitli çelişkiler olan şövalyelik kavramı başlangıcı konusunda da bazı fikir ayrılıkları söz konusudur. Tarih araştırmacılarının en sık karşılaştıkları ve en fazla zorlandıkları konu izini sürdükleri olayların tam olarak nerede başladığı konusunda kesin tarihlere ulaşamamalarıdır. Bu belirsizlik şövalyeliğin kökenleri konusunda araştırma yapan G.P.R. James’in de dikkatinden kaçmamıştır. James’e (1830: 1-3) göre sıkıntı, şövalyelik kurumunun hızlı bir şekilde şekillendirilmesi, kesin bir tarih belirlenememesi ve yazılı kodlar ortaya çıkmadan genel anlamda kabul edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Keen (2005: 1) şövalyelik çağını Orta Çağ ile bağdaştırmakta ve zaman aralığını on ikinci yüzyılın başlangıcı ile on altıncı yüzyılın başlangıcı ya da ilk Haçlı Seferi ile Reformasyon

---

⁹ "*Peace of the King*" intikamı alınacak suçun işlenmesinden sonra kırk gün süre ile herhangi bir kişisel savaşın yapılmaması kuralını baz alır. (Strachey, 1919: xl)

"*Truce of God*" kişisel husumetlerin her hafta Perşembe gününden Pazartesi gününe kadar askıya alınması, kadınların ve din adamlarının kilisenin koruması altına verilmesi hakkındadır. (Strachey, 1919: xl) II. Urban tarafından 1095 yılının Kasım ayında düzenlenen **Clermont Konsili** ile kişisel savaş çıkarma konusuna yönelik sert bir kınama yayınlanmış ve "*Truce of God*" kararları tasdik edilmiştir. Ayrıca çiftçiler ve esnaflar ile askeri yağmacılığın savunmasız kurbanları da korunacak ve gözetilecek kişiler arasına dâhil edilmiştir. (Moeller, 1912)

Bu kavramlar ile şövalyelik ruhunun bağdaştırılması Moeller'in (1912) kavramların ortaya çıktığı dönemi "feodalizm anaşının tam ortası" olarak tarif edilmesi ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca, adı geçen kararlar ruhani sınıftan olmayan yetkililerin halkın barışına katkıda bulunarak güçsüzlüklerini kamufle etmek için başvurdukları bir çözüm olarak tanımlanmıştır.

(Reform) arasında geçen süre ya da *The Song of Roland*¹⁰ (New Haven, 1914) adlı eserin yazılması ile Bayart'ın¹¹ ölümü arasındaki zaman dilimi ya da Normanlı süvarilerin Hastings'de kazandıkları zaferin Bayeux İşlemesi'ne (Bayeux Tapestry¹²) işlendiği zaman ile ağır silahların icat edilip kullanılmaya başlaması arasında geçen zaman olarak vermektedir. Şövalyelik hakkında önemli bir kaynak kitap yazan Keen'in bu kadar net bilgiler vermesi doğal karşılanabilir. Diğer yazarlar bu konuya tek kanaldan yaklaşmışlardır.

Şövalyeliğin başlangıcı hakkında detaylı bilgi veren bir diğer yazar James (1830: 8) ise şövalyelik kurumunun başlangıcını Şarlman İmparatorluğunun bitişi ve dolayısıyla da feodalizm ile bağdaştırmaktadır. James'e göre bir meteor gibi dağılan Şarlman İmparatorluğu ortadan kalktığı zaman başladığı zamandan daha karanlık bir dönem ortaya çıktı¹³. Ülke toprakları, birbirleri ile devamlı savaş halinde olan küçük küçük krallıklara bölündü, Şarlman'ın boyunduruğu altında olan uluslar, daha net bir ifade ile düşmanları, intikamlarını almak için ellerine geçen her fırsatı değerlendirdiler, koyduğu katı kurallar ve kanunların hepsi ya unutuldu

---

¹⁰ On birinci ve on üçüncü yüzyıllar arasında yazılan ve Şarlman efsanelerinin temelini meydana getiren Fransız epik şiiri anlamına gelen "*chanson de geste*" (Merriam Webster Dictionary) tarzında yazılan bu şiir şövalyelik kurumu için önem arz etmektedir. Onbirinci yüzyılın ortasında yazıldığı düşünülen bu eser Şarlman döneminde geçen Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında geçen bir savaş, İspanya'nın Saracen Kralı Marsile'i Fransızlara saldırmaması konusunda kıskırtan Roland'ın üvey babası Ganelon'u ve onun yaptığı hainlikleri ve bu savaşta cesur bir şekilde ölen Roland'ı anlatmaktadır (Anonim, 1914: 9)

¹¹ Asıl ismi Pierre Terrail, seigneur de Bayard'dır. Bazı kaynaklarda "Bayart" bazılarında ise "Bayard" olarak verilmektedir. Mailles (1869) bu durumu açıklarken doğru olanın "Bayart" olduğunu ancak şövalyenin kendi imzasını "Bayard" şeklinde attığını söylemektedir. Kurum içerisindeki saygınlığı ve şövalyelik kuruma olan katkısı pek çok kaynakta yer almaktadır (Mailles, 1883; Walford, 1869). Bazı kaynaklarda "temiz ve korkusuz", bazılarında ise "korkusuz ve eleştirilemeyecek kadar mükemmel" olarak tasvir edilmesi, savaşlarda gösterdiği önemli başarılar ve ölümünde düşmanlarının bile uzun süre yas tutmuş olmaları kurum için ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Bu sebeple, ölümü şövalyelik kurumu ile ilişkilendirilebilir.

¹² Orta Çağlardan günümüze kalan en önemli sanat eserlerinden birisi olan Bayeux İşlemesi (Bayeux Tapestry) on birinci yüzyıl İngilteresi ve Normandiyasının karmaşık tarihi ve günlük yaşantısı hakkında somut bilgiler vermektedir (Gameson, 1997: ix) Ketten kumaş üzerine renkli yünle bölüm bölüm işlenen ve sonrasında birbirine eklenen eser 70.34 m boyunda ve 50 cm enindedir. 1064 ile 1066 yılları arasında Hastings Muharebesi'nde geçen olayları ahlaki bir bakış açısı ile anlatmaktadır (Gameson, 1997:64-67). Normanya Dükü William ile Harold Godwinson arasında İngiltere Krallığı için yapılan Hasting Savaşı'nda Harold öldürülüp ve İngiltere ordusu yenilince William İngiltere Kralı olur. Bu savaş sadece Orta Çağın başlangıcı olarak ele alınması bakımından değil aynı zamanda savaş teknikleri açısından değerlendirildiğinde şövalyeliğin başlangıcı olarak ele alınması bakımında da önem taşımaktadır (Jones, 2011: 14-19).

¹³ Charlemagne için kullanılan meteor benzetmesi Bulfinch'in (1913: 654) eserinde daha farklı bir metefor ile ele alınmaktadır. Bulfinch tarihçi M. Guizot'ın Charlemagne'ı büyük bir meteora benzettiğini ve karanlık bir dönemde ortaya çıkararak feodalizmin karanlığına rağmen ortadan kaldırılamadığını ve hatta Frankların imparatorlarına bile ışık tuttuğunu aktarmaktadır.

ya da feshedildi. Kısacası temelleri sağlam bir şekilde atılmaya çalışılan ulus, maalesef toza dumana karıştı. Maddi ya da fiziksel güç bakımından daha avantajlı durumda olan kişiler zayıf olan topraklar ve insanlar üzerinde hâkimiyet kurmaya çalıştı. Aslına bakılırsa Fransızların topraklarını askeri güç ile elde tutma geleneği Alman atalarından kalmadır. İhtişamın hüküm sürdüğü zamanlarda kraliyet adına ordunun başında bulunan ya da belirli bölgeleri yöneten dükler, markiler ve kontlar kendilerine emanet edilenler kendilerininmiş gibi davranmaya başladılar. Zayıf krallıklar kendi aralarında sonuçsuz ve kanlı savaflara girdiler. Sonunda da Normanların istilalarına boyun eğmek zorunda kaldılar.

Böylece Şarلمان'ın küllerinden feodalizm doğmuş oldu. Ancak belirsizlik, kararsızlık ve düzensizlik hâlâ kol gezmekteydi. Paris Kontu Hugues Capet'in (941 – 996) tahta çıkması suları bir nebze durultsa da zayıflar ile güçlüler arasındaki sayı farkı çok fazla olduğu için karmaşa tam anlamıyla sonlanmadı. Bir müddet sonra yağmalamalarla birlikte zulüm, adaletsizlik ve güç dengesizliği baş gösterdi. Böyle bir ortamda cesaret, bilek ve kılıç gücü ve gözü karalık aranan bir özellikten ziyade bir zorunluluk haline geldi. James (1830: 10) dönemin karmaşasını “ovalar cinayetlerle doldu taşı, nehirlerden kanlar aktı ve dünya bu zulümden bitkin hale düştü” sözleriyle anlatmaktadır. Böyle bir ortamdan birliktelik ruhunun ortaya çıkması kaçınılmazdı.

Bu noktada kendilerinden daha güçlü lordların zulmü altında ezilen ama etraflarında yaşananlardan ciddi manada rahatsızlık duyan bazı asillerin yanlışları düzeltmek ve zayıfların haklarını savunmak amacıyla bir araya gelme çabaları şövalyeliğin ve şövalyelik ruhunun ortaya çıkmasında önemli bir etkindir. Bu ruhun kilise tarafından desteklenmesi de amacın kutsallığına katkı sağlamaktadır.

Bu ruh kısa zaman içerisinde o kadar hızlı bir şekilde yayıldı ki kahramanca kendilerini ortaya atan kişiler neredeyse ilahlaştırıldı. Ahlaki değerlerin her biri şövalyelik bir parçası, şövalyeler ve hatta güçsüzleri savunmak adına kılıcını zalime yöneltmeye meyilli kişiler dahi ise birer yargıç ya da birer hâkim olarak kabul edildi. Halkın gözünde kraldan bile daha üstündüler (James, 1830: : 7-11).

James'in aksine şövalyelik ile feodalizmin işleyiş sistemi arasında farklılıklar olduğunu savunan Gautier (1891: 15) ise tezini savunmak için yukarıda değinilen paralelliğin var olması halinde her vassalın bir şövalye olarak ele alınması gerektiğini ancak böyle bir durumun aslında söz

konusu olmadığını dile getirmiştir. Ayrıca feodalizmle ortaya çıkan “lordluk” unvanının babadan oğula geçmesi ile şövalyeliğin bireysel olarak kazanılması arasındaki farklılığına dikkat çekmektedir. Son olarak lorda askeri olarak hizmet etmekle yükümlü kişinin şövalye değil vassal olduğunu vurgulayarak fikrini daha sağlam şekilde savunmaya çalışmaktadır.

Aynı dönemlerdeki benzer karmaşa ve sıkıntıları biraz daha erken bir dönemden başlayarak ele alan Bulfinch (1913: 367) küçük çaplı krallıkların kendi kurallarına göre oluşturdukları düzensizlik düzeninin önüne geçmekte kullanılan üç öğenin üzerinde durmuştur: (1) kralların kendi aralarındaki rekabet ve kıskançlıklardan kaynaklanan baskı, (2) baskı altında olanlar için yardım istenebilen tek kurum olan kilise ve etraflarındaki tutku, hırs ve (3) bencilliğe rağmen iyi kalpli insanların kalplerinde hâlâ var olan yardımseverlik ve adalet duygusu. Bu son öğeden güç, cesaret, adalet, alçakgönüllülük, saygı, nezaket, merhamet, kiliseye sadakat gibi özellikleri içerisinde barındıran “şövalyelik ülküsünün” çıktığı öngörülmektedir.

Gautier (1891: 16-17) dönemseller özellikleri biraz daha geniş bir çerçevede ele alarak olaya en farklı yaklaşım getiren yazarlardan birisi olmuştur. Eski Roma'nın askeri eğitimi ve anlayışı önce Franklar sonrasında da Almanlar tarafından kabullenilmiş ve hatta geliştirilmiştir. Bununla birlikte, dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda kralın hâkimiyetinin tamamen ortadan kalkması ve Müslümanların sürekli saldırıları ile kilisenin etkisi oldukça belirgin bir hale gelmiş, başta Haçlı Seferleri için yapılan hazırlıklar olmak üzere askeri eğitim kilise tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Feodalizmin hâlâ etkili olduğu bu dönemlerde kilise kalelerinde dışarıdan habersiz yaşayan lordlara şövalyelik fikrini sundu ve onlardan yardım aldı.

Şövalyeliğin bir kurum olarak kabul edilmesinin aslında geleneksel olduğu söylenebilir. Orta Çağ ve feodalizm göz önüne alındığında bu geleneksellik direkt olarak kilise ve dolayısıyla da din ile bağdaştırılır. Romanlarda, fabllarda ya da balatlarda bir “*squire*”ın şövalye olurken dini inancına mutlaka atıfta bulunulması bu durumla ilişkilendirilebilir. Bu duruma örnek olarak ilerleyen bölümlerde “*squire*”ların şövalye olabilmek için geçirdikleri aşamalar anlatılırken “*squire*” olarak son geceyi kilisede geçirmeleri ve sabaha kadar Tanrı'ya dua etmeleri gerektiği belirtilmektedir. Bu noktada kilisenin kurumu desteklemesi ile gelişme göstermesi arasındaki ilişkiden söz edilebilir.

1.1.3 Şövalyeliğin Temelleri

Zaman içerisinde şövalyelik birkaç kişiyi içine alan bir topluluk olmaktan çıkıp güçlü ve sözü geçen bir kurum ve hatta toplum içerisinde önemli ve hatta diğer sınıflardan bazı özel işaretlerle ayrılması gereken bir sınıf haline geldi. Bu ayrımın tam olarak hangi tarihe denk geldiği konusunda kesin bir bilgi vermek mümkün değildir, ancak on birinci yüzyıldan önce gerçekleşmediği düşünülmektedir (James, 1830: 3). Bu görüşü destekleyen Gautier (1891) sadece zaman değil, şövalyeliğin başladığı yer konusunda da net bir bilginin var olmadığını belirtmektedir.

Konuya farklı bir açıdan yaklaşan Jones (2011: 19) Orta Çağ ile ilgili araştırma yapan ve referans gösterilen yazarların tarihin her aşamasında şövalyelerin var olduğundan bahsettiğini belirtmektedir. Kral Arthur, Jül Sezar (Julius Caesar), Büyük İskender ve hatta Troy savaşına katılırken aileleri ve arkadaşları tarafından tanınmak için zırhlarına belirli şekiller çizen askerler bile bu görüşü desteklemek için örnek olarak verilmiştir.

1.1.3.1 “Equestrian”lar

Sözlük anlamı “ata binen kişi¹⁴” olan “*equestrian*” (süvari) kelimesi bazı yazarlar tarafından şövalyeliğin başlangıç noktası olarak ele alınırken bazıları tarafından ise benzerlik noktasında kesin bir şekilde reddedilmiştir.

Bu noktada dar kapsamda “*equestrian*” sınıfına geniş kapsamda da Roma’da uygulanan sosyal sınıflara kısaca göz atmak faydalı olabilir. Edwards (2002: 12-14) Eski Roma’da senatörler, “*equestrian*”lar ve geri kalan halk olmak üzere üç farklı sosyal sınıf olduğunu belirtmektedir.

---

¹⁴ Merriam Webster Dictionary

Senatörler devlet dairelerinde görev yapar, Roma ordusunu kumanda eder ve imparatorluğa bağlı eyaletlerin idaresini ellerinde bulundururdu. Bu sosyal hiyerarşinin en üst kısmını senatörler ve aileleri oluşturduğu için bu ailelerde her doğan çocuk da otomatik olarak bu sosyal sınıfa dâhil olurdu. Senatör olmak için gerekli kurallar ve sahip olunması gereken mal varlığı zaman içerisinde değişiklik arz etmiştir¹⁵.

Senatörlerin hemen altında Roma Cumhuriyetinin ilk zamanlarında orduya mensup süvariler ya da “*equestrian*”lar yer almaktaydı. İmparatorluk dönemine ait kayıtlarda at kullanan 1,800 kişiye rastlanmakla birlikte bu kişilerin tam olarak ne görev yaptıklarına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Roma İmparatorluğu’nun ilk İmparatoru Augustus döneminde uygulanmaya başlanan ve “*Principate*”¹⁶ (MÖ 27 - MS 284) olarak adlandırılan dönemde “*equestrian*”lar yönetimde üst kademelerde daha sıklıkla görülmeye başlanmıştır. Ancak her şekilde senatörlere kıyasla “*equestrian*”lar hakkında bilgi vermek daha zordur. Roma İmparatorluğu içerisinde “*equestrian*” olduğunu iddia eden binlerce kişi yaşamaktaydı. Senatörlerde olduğu gibi “*equestrian*”ların da belli miktarda (400,000 *sesterce*) mal varlığına sahip olmaları şarttı. Tiberius döneminde hür bir ailede doğmak da “*equestrian*” olmanın şartlarına eklendi. Bununla birlikte, “*equestrian*” olmak için sadece bu şartlara sahip olmanın yeterli olup olmadığı, yoksa imparatorlukluk tarafından görevlendirilip görevlendirilmedikleri konusunda herhangi bir bilgi verilmemektedir.

“*Equestrian*”lar da kendi aralarında derecelendirilmişti, senatörler ve üst kademede ki “*equestrian*”lar arasındaki fark o kadar azdı ki her iki sınıfa mensup aileler birbirleri ile görüşür hatta iki sınıf arasında evlilikler gerçekleşirdi. Hatta, bazı “*equestrian*”ların sonradan senatör sınıfına dâhil oldukları bilinmektedir. Daha düşük dereceli “*equestrian*”lar fazla şaşaalı olmasa da rahat bir hayat yaşamaktaydı.

Şövalyeliğin kökeni hakkında araştırma yapan pek çok yazar gibi Abril Sánchez (2007: 3) de şövalyeliği atın aristokratlar tarafından askeri amaçlarla kullanılması ile ilişkilendirmektedir. Bu noktada atın kullanımı ile ilgili açıklama yapmak isteyen yazar, insanoğlunun Bakır Çağından

---

¹⁵ Örnek vermek gerekirse, Cumhuriyet döneminde bir senatörün 400,000 *sesterce* (Eski Roma’da kullanılan para birimi)’ye sahip olması gerekirken imparatorluk döneminde Augustus bu miktarı 1,000,000 *sesterce*’ye çıkarmıştır (Edwards, 2002: 13).

¹⁶ MÖ 27 ile MS 284 yılları arasında Roma İmparatorluğu’nun yönetim şekli. Kelimenin kökü “ilk vatandaş” anlamına gelen “*princep*” kelimesinden geldiği için kelime anlamı “vatandaşların hükümeti”dir (Hansen ve Curtis, 2012: 176).

beri attan yararlanmakta olduğunu ama o dönemde askeri amaçla değil, seyahat etmek ya da avlanmak için kullanıldığını söylemektedir. Eski Roma’da “*equite*” adı verilen ayrıcalıklı bir grubun nal, eyer ve üzengi ile donatılmış atları ile seferlere katıldığı bildirilmektedir.

Hem Edwards’ın (2002) hem Abril Sánchez’in (2007) verdiği bilgilere bakıldığında askeri bir sınıf olması, at üzerinde (süvari olarak) savaflara katılması – belli bir dönemden sonra da olsa – asil bir aileden gelme ve belirli miktarda paraya sahip olması gibi bilgiler ışığında şövalyelik ile “*equestrian*”lar arasında bir paralellik olduğu düşünülebilir. Özellikle Roma İmparatorluğunda uygulanan sınıf sistemi ve sınıflar arasındaki ilişki, “*equestrian*”ların görevleri ve toplum içerisindeki yerleri akla feodal sistemi ve şövalyelik kurumunu getirir, ancak James (1830) bu benzerliği kesin bir şekilde reddetmektedir.

Bununla birlikte, James (1830: 3-4) “*equestrian*”lar ile şövalyeler arasında isim benzerliği haricinde hiç bir benzerlik olmadığını savunmuş¹⁷ ve şövalyeliğin halkın gözünde önem kazanmasının ve şövalyelerin üstün başarıları ile kendileri halka kabullendirmelerinin en erken on birinci yüzyılda meydana geldiğini, dolayısıyla da “*equestrian*” sınıfı ile aradaki zaman aralığının oldukça geniş olduğunu belirtmiştir.

House (1919: 7) Orta Çağ şövalyelerinin Latin “*equus*”ler¹⁸ ile uzaktan akraba olduklarını ileri sürmektedir. “*équités*”lerin Roma ordusunun aristokratik kısmını meydana getirdiği ama ülkenin başkentinin Constantinople’a (İstanbul’a) taşınmasıyla sadece şehri koruyan askerler konumuna düşmüş ve dördüncü yüzyıldan sonra tamamen ortadan kalkmışlardır. Yazar iki kurum arasında benzerlikler olduğunu da altını çizmektedir. İlk benzerliğin asaletle bağlantılı olduğunu ve asil bir aileden gelen Romalı şövalyenin askerlik görevinin yanında dini konularda ve etrafındaki kişilerin güvenliklerini sağlamak konusunda da sorumlulukları olduklarını belirtmektedir. Ayrıca “*équités*”lerin dini törenleri ile şövalyelerin katılmak zorunda oldukları törenler arasında yakın benzerlik olduğu da ek bilgi olarak verilmektedir. Savaşırken kullandıkları tekniklerin yanı sıra yanlış bir hareket yapmaları ya da mesleklerine leke sürmeleri halinde her iki savaşçı da onurları

---

¹⁷ Hem şövalye hem de “*equestrian*” ata binen kişi anlamına gelmektedir.

¹⁸ Roma’da süvari sınıfını oluşturan kişilere verilen “*equites*” ünvanının tekil hali “*equus*”tir. İlerleyen zamanlarda zengin ya da kapitalist sınıfı (*ordo equester*) tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. İlerleyen zamanlarda şövalyelerin de aristokrat sınıftan olma zorunluluğu iki kurumun birbiri ile ilişkilendirilmesinde etkilidir (Adkins ve Adkins, 2004).

kırılacak şekilde cezalandırılırdı; “*équités*”ler askerlikte en alt kademeye indirilirken şövalyeler ise atının mahmuzunu ve kılıcını teslim etmek zorunda kalırdı.

1.1.3.2 “Leude”ler

Frankların ve Roma İmparatorluğunun çöküşünden sonra ayakta kalabilen Alman uluslarının şövalyeliğin tohumlarını da beraberlerinde getirdiğini ve bu tohumların mükemmel bir bitkiye dönüştüğü fikri ortaya atılan iddialar arasında yer almaktadır. Bu iddia Gautier’in (1891: 1) insanların eski Alman ırkının cesaretine ve heyecanına şiddetle ihtiyaç duyduğu bir anda şövalyeliğin ortaya çıktığını öne sürmesi ve şövalyelik kurumu ile Alman ırkını bağdaştırması ile desteklenmektedir.

Almanların belirli zamanlarda gençlerine zırh ve mızrak vermeleri ve bazı dönemlerde de liderlerini savaşçılar arasında en cesur olanlar arasından seçmeleri bu fikri desteklemektedir. “*Leude*” olarak adlandırılan bu kişiler Fransız krallarının ırklarının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Alman ulusunun büyük bir kısmı yaya olarak savaşırken “*leude*”ler ise at üzerinde savaşmaktaydı ve liderlerine sadakat yemini ile bağlıydılar (James, 1830: 4).

“*Leude*”ler atları sayesinde savaşlarda önemli bir rol oynar, atlarıyla sadece hızlı ve sürekli hareket ederek karmaşa çıkarır ve düşman hattını kırmayı ya da geçmeyi başarmakla kalmaz, aynı zamanda atları sayesinde savaşın sonucunu önceden tahmin edebilirlerdi. MS 59 – 117 yılları arasında yaşayan Latin tarihçi Cornelius Tacitus (MS 56 – 117) Alman kabilelerin atları içerisinde bir papaz ve kral ya da kabile lideri olan kutsal bir arabaya bağladıklarından ve atların kişnemesi ve soluk alıp vermesine göre karar aldıklarından bahsetmekte ve böylece atların sadece savaşta üstünlük sağlamak için değil, aynı zamanda gelecekte haber vermek ya da başka bir deyişle kehanette bulunmak için de kullanıldıklarına değinmektedir (Sánchez, 2007: 23).

Tıpkı şövalye adayları gibi “*leude*” adaylarının kabul edilme aşamasında da çeşitli törenler yapılırdı ancak daha detaylı bir şekilde incelendiğinde bu kurum içerisinde ne şövalye ruhu ne de şövalyelik yapısı mevcuttu. Aralarındaki farklılıklar şu şekilde sıralanabilir: (1) Bağlılık yeminlerine göre Franklar prenslerinin hizmetinde iken, şövalyeler Tanrıya ve içinde yaşadıkları topluma karşı sorumlu olurlardı. (2) İlk grup liderini savunmak ve korumak için yemin ederken

diğer grup baskı altında olanları koruyacağına ve her zaman doğrunun yanında olacağına ant içerdi. (3) Temelde “*leude*”ler Cermen/Alman ırkının soylularıydı ve o zaman soyluluk babadan oğula geçmiyordu. Sonuç olarak kendilerinden sonraki çağlarda yaşayan şövalyeler ile kıyaslandıklarında at üzerinde savaşmaları haricinde ortak bir noktaları yoktu.

Tören geleneği üzerinden gidildiğinde eski Alman geleneklerine göre bir genç rüştünü ispat ettiği zaman yapılan törende o gence bir kalkan ve bir mızrak verildiği Romalı tarihçi Tacitus tarafından bildirilmektedir. Karolenj hanedanlığı sırasında da benzer bir törene rastlandığı ve Ratisbone’de 791 yılında Prens Louis’in ergenliğe girmesinin kutlandığı törende prensin beline Şarlman tarafından bir kılıç takıldığı ve kırk yedi yıl sonra da Louis’in oğlu Charles’ın on beşinci yaş günü şerefine oğluna bir kılıç verdiği bildirilmektedir. Bu törenler “şövalye ilan edilirken kılıçla dokunma” (*accolade*) ritüelinin kökeni olarak ele alınabilir (Stephenson, 1942: 47; James, 1830: 6; House, 1919: 8; Gautier, 1891: 16). Gautier (1891: 11-12) tarafından vatandaşlığa geçiş töreni şeklinde tanımlanan törenler ilgili detaylar verilirken bir mızrak¹⁹ ve bir kalkan ve erkeklere özgü bir kıyafetten bahsedilmekte, törenden sonra gencin “savaşçı”²⁰ olmaya hak kazandığı ve son olarak da bu törenlerin şövalyeliğin tohumları olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir.

Eski Almanya ve İskandinavya’da bir genç eli silah tutacak yaşa geldiği zaman o gence ulusun ileri gelenlerinin önünde babası ya da yakın bir akrabası tarafından bir kılıç, bir kalkan ve bir mızrak verilmesi geleneği vardı; böylece devletin bir üyesi – başka bir ifade ile vatandaş – olma hakkını kazanmış olurdu. Aynı hakkı kazanan gençler ileri gelenlerden birinin liderliğinde toplanır ve bir kardeşlik grubu meydana getirilerdi. Bu grubun özünde eşitlik ve cömertlik ruhu hâkimken herhangi bir derecelendirme sistemi söz konusu değildi (Strachey, 1919: xli- xlii).

Diğer eski uygarlıklara kıyasla Eski Almanlarda kadınlara da önemli ölçüde değer verilmekteydi. Hatta kadınlar kocaları, erkek kardeşleri ve babaları ile birlikte savaş alanında bulunurlardı. Böylece cesaret teşviki ve zafer garantisi konuları da vurgulanmış olurdu. Kadınlara gösterilen bu hürmet ile Hıristiyanlıkta Hazreti Meryem’e gösterilen hürmet arasında sıkı bir ilişki vardır

---

¹⁹ Original metinde “*framea*” olarak verilen kelime sözlükte “Cermenler (Tötonlar) tarafından kullanılan uzun saplı ve demir başlıklı bir mızrak” şeklinde tanımlanmaktadır (Merriam Webster Dictionary).

²⁰ Orijinal metinde “*mile*” kelimesi kullanılmaktadır. İlerleyen bölümlerde de üzerinde durulacağı üzere bu kelime şövalye kelimesinin Latince karşılığıdır.

(Strachey, 1919: xlii). Eski Alman toplumlarında kadınlara verilen önem şövalyelere özgü davranışlara yansımakta ve *The Song of Roland* (New Haven, 1914) adlı eserde bunun örnekleri yer almaktadır (House, 1919: 9).

Almanlar ve Frankları şövalyelik başlığı altında bir araya getiren Gautier (1891: 16) kullanılan silahlar ve yapılan tören bazında şövalyeliğin Almanlardan alındığına, ancak bu geleneğin genel anlamda Franklar tarafından devam ettirildiğine vurgu yapmaktadır.

1.1.3.3 Normanlar

Şövalyelik ile bağdaştırılan başka bir ırk da dokuzuncu yüzyılda Avrupa'nın güneyinde geniş araziler ele geçirip özellikle Fransa'da yerleşen savaşçı bir ırk olan Normanlardır²¹. Normanların gerek gelenekleri gerekse yaşantı biçimleri bakımından şövalyeliğin ortaya çıktığı dönemin aksine daha enerji dolu ve aktif oldukları söylenebilir.

Normanların bu aktif ve heyecanlı halleri Paris Kuşatması sırasında olaylara bizzat şahit olan Abbo Cernuus²² tarafından detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Savaş teknikleri, hırsları ya da cesaretleri göz önüne alındığında şövalyeler ile bazı benzerlikler varmış gibi gözükse de James (1830: 4-5) iki topluluk arasında çok önemli farklılıklar ve hatta eksiklikler olduğunu altını çizmektedir. Bunların içerisinde en önemlisi Normanların uygulamasında, şövalyeliğin temel amacı olan “zayıf olanı savunmak” fikrinin mevcut olmamasıdır. Ayrıca birliktelik ve tören kavramlarına da hiç rastlanmamaktadır. Normanların asıl amacı yağma idi. Şövalyeler ile ortak noktaları kahramanlık/mertlik, ölümden korkmama ve cömertlikti.

Şövalyelik ruhunun önemli bir bölümü “kahramanlar ırkı” olarak tanımlanan Normanlara aittir ve Normanların karakteristik özellikleri olan bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir: (1) romantik aşkı bulmak için maceraya atılmaktan kaçınmama; (2) dini ve askeri coşku; (3) oç alma arzusu; (4) zenginlik ve güç kazanma isteği; (5) silahlara ve atlara duyulan sevgi; (6) lüks giyinme tutkusu; (7) avlanma ve doğa gezisi sevdası; (8) konsillerde hitabet ve kıvrak zekâ ile dikkat

---

²¹ Norman kelimesi kuzeyliler anlamına gelen İngilizce Northmen kelimesinden gelmektedir (James, 1830: 4).

²² Dokuzuncu yüzyılın ortalarında dünyaya gelen Benedikt mezhebine üye Fransız bir rahiptir. 885-886 yılları arasında Normanların Paris'i kuşatmalarını detaylı bir şekilde Latince yazdığı şiirle anlatmaktadır (Walsh, 1907)

çekebilme yeteneği; (9) her ortamda sabırlı olabilme; (10) askeri bir hayatın zorluklarına göğüs gerebilme; (11) kibarlık, nezaket ve cesaret (Strachey 1919: xxii).

Normanlar İngiltere'den Sicilya'ya kadar geçtikleri her yerde insanları bu özellikleri ile etkilemişler ve sosyal alışkanlıklarında ve davranışlarında değişikliklere sebep olmuşlardır. Norman soyundan gelen ilk Apulia Kontu William Hauteville'in (1042–1046) tasviri aslında Normanların özelliklerini daha somut bir şekilde ortaya koymaktadır:

“çok güçlü, çok cesur, çok nazik, çok cömert ve çok akıllı; savaş meydanında bir aslan, toplum içerisinde bir kuzu ve konsillerde bir melek”.

Kuzeyden gelen ırklarının en sonuncusu olan Normanlar, vahşi yaşamla iç içe yaşadıkları dağlardan ve ormanlardan daha medeni bir yaşamın sürdürüldüğü Avrupa'nın ovalarına indikleri zaman beraberlerinde ilerleyen zamanlarda şövalyelik ile bağdaştırılabilecek yeni ve farklı gelenekler ve yaklaşımlar da getirdiler. Aykırılıkları ve davranış tarzları yüzünden toplum içerisinde pek sevilmeyen kişilerdi. Kral savaş esnasında etkisiz ve yetersiz barış esnasında da asi ve kuralsız bulduğu için; kilise dini vecibeleri yerine getirmediği, kiliseye saygı duymadıkları ve saldırgan ve açgözlü oldukları için; sıradan halk ise kontrolsüz, merhametsiz ve onursuz davranışları yüzünden Normanlara karşı tepki göstermekteydi (Prestage, 1996: 4).

Yukarıda anlatılanlara bakıldığında Normanların şövalyelik kurumu ile olan bağlantısı Strachey (1919) ve James (1830) tarafından birbirinden farklı iki boyutta incelenmiştir. Strachey, Normanları överken ve dolayısıyla da şövalyelerle bağlantılı olabileceklerini söylerken James yaşamları ve savaş teknikleri üzerinden giderek iki topluluk arasında kesinlikle bir bağlantı olmadığını söylemiş, hatta Norman ırkını yermiştir.

Normanlar hakkında bilgi veren diğer bir yazar olan Prestage (1996: 4) ise Normanlar ve şövalyeler arasındaki bağlantıyı şövalyelerin vazgeçilmezi olan at üzerinden giderek kurmaya çalışmıştır. Bu noktada “*cniht*” olarak adlandırılan Anglo Saksonlu savaşçıların Norman istilası sırasında feodal sistemde olduğu gibi lordları için savaştan kişilere dönüştüğünü ancak ata binmeyi Normanlardan öğrendikleri belirtilebilir. Bu etkileşim I. Henry'nin (1068 – 1135)

İngiliz bir bayanla²³ evlenmesi ile Normanlar ve Saksonlar kaynaşmış ve Anglo Sakson “*cniht*”ler ata binmeyi Norman savaşçılar ise “şövalye” gibi davranmayı öğrenmişlerdir.

1.1.3.4 Şarlman (Büyük Charles)

768 yılında Frank Kralı olarak tahta geçen Şarlman’ın tarihteki en önemli, en etkili ve en ileri görüşlü liderlerden biri olduğunu söylemek abartı olmaz. Dedesinin adını Karolenj Hanedanlığına veren Charles Martel²⁴ (688 – 741), babasının Karolenj Hanedanlığı’nın ilk resmi kralı Kısa Pepin (Pepin the Short²⁵) (714 – 768) ve oğlunun da Akitanya Kralı Dindar Louis (Louis the Pious²⁶) (778 – 840) olduğu göz önüne alındığında yönetsel başarısı daha iyi anlaşılır. Avrupa’da şövalyelik kurumunun kurulması genel anlamda Şarlman’a atfedilir ve bu görüş aralarında sözü geçen ve tanınmış kişilerin de yer aldığı pek çokları tarafından desteklenir. Bununla birlikte, Şarlman’ın parlak ve muhteşem hükümdarlığı dönemine ait romanslar dışında çok fazla gerçek kayıt mevcut değildir. Onuncu, on birinci ve on ikinci yüzyıllara ait erdemleri ve cesaretleri ile halkın gönlüne taht kuran Şarlman ve savaşçıların (paladinlerinin)²⁷ şövalyelere ait özelliklerle anlatıldığı binlerce hikâye vardır (James, 1830: 5).

MS beşinci yüzyıl civarında Romalıların güçlerini kaybetmeleri ile birlikte bir çıkmaza düşen Avrupa’nın üç yüz yıl kadar ciddi bir karmaşa geçirmesi ve aynı dönemlerde Müslümanlar (*saracenler*) tarafından yapılan sürekli ve başarılı saldırılar sonrasında Şarlman döneminde

---

²³ İskoçyalı Matilda (Matilda of Scotland) (1080 –1118)

²⁴ Lakabı “çekiç” olan Charles Martel müslüman ordusunu 732 yılında yapılan Tours Savaşında durdurarak önemli bir başarıya imza atmıştır. Hatta lakabını da bu savaştan sonra almıştır (Bulfinch, 1913: 650). 714-741 yıllarında hükümdarlık yapmıştır (Haaren ve Poland, 1904: 93).

²⁵ Babası gibi Müslümanların güçlenmemesi için çalışan Pepin 759 yılında başkentleri Narbonne’u ele geçirerek önemli bir darbe vurmuştur (Bulfinch, 1913, s.650). Direkt papanın emri ile Frank Kralı olmuş ve 741-768 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür (Haaren ve Poland 1904: 93).

²⁶ Babası Şarlman’dan sonra imparator ünvanını alan Dindar Louis hükümdarlığı sadece yoğun kültürel ve dini reformlarla değil aynı zamanda da iç savaşla geçmiştir. Ayrıca babasından farklı olarak iktidarın getirilerini dikkatli ve etkili bir şekilde kullanarak gücüne güç katmıştır (Frassetto, 2013: 153).

²⁷ “*Paladin*” ya da “*peers*” olarak adlandırılan bu savaşçılar genel itibariyle Şarlman’ın şövalyeleridir. Sayıları on iki olan bu şövalyeler sarayda yaşar ve dolayısıyla her daim kralın yanında olurlardı.

yaklaşık kırk altı yıllık bir süre boyunca kısmen sağlanan barış dönemi, doğal olarak şövalyeliğin başlangıcı ile bağdaştırılmaya çalışılmaktadır. Ancak o dönemde ayakta kalmak isteyen ulusların bir nevi başvurmak zorunda kaldıkları zulüm ve ortaya çıkan vahşet o kadar uç boyutta idi ki Şarlman'ın tahta çıkması ile bu karmaşanın bir anda ortadan kalması aslında mümkün değildir. Elbette Şarlman döneminde uygulanan bazı yöntemler alışkanlıkları beraberinde getirdiği için bazı uygulamaların bir anda ortadan kalması söz konusu olmamıştır. Burada Şarlman'ın her daim yanında bulunan on iki tane “paladin”in Kral Arthur'un yuvarlak masa şövalyelerine sıklıkla benzetilmesi de şövalyeliğin başlangıcı ya da kökeni ile bağdaştırılmasının sebepleri arasında gösterilebilir. Ancak bu duruma şiddetle karşı çıkan yazarlar vardır. Bunlardan en önemlisi James'dir (1830).

James (1830: 6-7), Fransız Claude François Menestrier'in şövalyelik ile ilgili yazdığı eserine²⁸ atıfta bulunarak Şarlman döneminin şövalyelik kurumu ile hiç bir bağlantısı olmadığını ileri sürmektedir. Hatta Kral Arthur, yuvarlak masa şövalyeleri ve diğer şövalyeler ile ilgili yazılan romanslar saf dışı bırakıldığında Şarlman zamanında şövalyeliğin bilindiğine hatta şövalyeliğin ilk başlangıç zamanları olduğuna dair herhangi bir kanıt yoktur. Şarlman tarafından kullanılan cesaret, mertlik, kahramanlık, asillik, coşku, hırs, zekâ gibi unsurlar normalde her savaşçı toplum tarafından kullanıldığı için şövalyelik ile bağdaştırılan bu savaş teknikleri haricinde Şarlman'ın yönetim sistemine bakıldığında şövalyelik ile en ufak bir benzerlik taşımadığı göze çarpar.

Yazar sunduğu bu delillerle Şarlman zamanında şövalyelik ile ilgili herhangi bir şey bilinmediği tekrar vurgulamaktadır. Ayrıca, hükümdarlığın özel yaşamı da dâhil olmak üzere kanun nezdinde her şeyini düzenleme yetkisini elinde bulunduran meşhur kilise meclislerinin ileride Avrupa'nın kaderini değiştirecek kadar etkili bir kurumdan herhangi bir şekilde bahsetmemesi de altı çizilmesi gereken önemli bir detaydır.

Şarlman ve şövalyeliğin birbiriyle bağdaştırılmaması gerektiğini savunan ve bunu kendince kanıtlayan yazarlardan birisi Gautier'dir (1891: 14). Öncelikle feodal sistemi “toplumun üst tabakasına” ve “sıradan insanlara” ait olmak üzere ikiye ayıran yazar, kendilerini “merkezi güçten” ayıran ve kendilerinin krala – ya da imparatora – ettikleri hizmet gibi bir hizmet bekleyen kesimin şövalyelik ile asla bir bağlantısı olmadığını altı önemle çizmektedir. Hemen

---

²⁸ *De la Chevalerie ancienne et moderne avec la manière d'en faire les preuves – Of Chivalry Ancient and Modern with the way to Make the Evidence* (1683, Paris : chez Robert J. B. de La Caille).

arkasında da kendilerine “*vassi*” denilen toprak sahiplerinin kendilerini “*seniores*” denen, kendilerinden daha güçlü ve zengin kişilere kendi istekleri ile adaması ve karşılığında korunacağını garantisi alması ile ortaya çıkan “asıl feodalizm” tanımlanmaktadır. Bu takasın Şarلمان döneminde uygulanıyor olmasını şövalyelik ile ilişkilendirmek yerine bu takasta taraflardan birisinin “merkezi güç” ya da “otorite” olması, tam manasıyla askeri öge ağırlıklı olması sebebiyle şövalyeliğin amacına ters düştüğünü söylemektedir.

Civar ülkelerin bir yıl içerisinde gerçekleşen olayların tutulduğu kayıtlara bakıldığında Franklar dışında diğer milletlerin şövalyelik hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu bile söylenebilir. İngiltere'nin ilk kralı olan Büyük Alfred (849 - 899) torunu Athelstan'a²⁹ (893/895 - 939) bir tören sırasında parlak renkli bir pelerin³⁰, taşlarla süslenmiş bir kemer ve kılıç ve altın kaplama bir kın hediye etmiş olması bu töreninin şövalyelik ile bağlantısı olduğu anlamına gelmez. Firavun'un Yusuf'a yüzük ve altın bir zincir vermesini dahi şövalyelik ile bağdaştıran kişiler mevcuttur. Burada James'in (1830: 7) yorumu oldukça çarpıcıdır:

“Mısır Kralı şövalyelik hakkında ne kadar bilgi sahibi ise Şarلمان ve Alfred de o kadar bilgi sahibidir.”

1.1.3.5 Arap dünyası

Şövalyelerin gerek savaşırken sergiledikleri cesaret ve gözü peklik gerekse günlük yaşamlarında ortaya koydukları nezaket ve iyi kalplilik göz önüne alındığında “cihat” için savaşan Müslümanların ya da daha net bir ifadeyle Arap dünyasının akla gelmesi oldukça normaldir. Yedinci yüzyılın başında Hz. Muhammed'in peygamberliğini duyurması ile başlayan İslam dünyasındaki fetihler peygamberin ölümünden sonra hızlanarak devam etmiş hatta İspanya'da Tours şehrine kadar ilerlemişlerdir. Burada Charles Martel tarafından ilerleyen zamanlarda da Kısa Pepin tarafından durdurulana kadar Müslüman orduları cesur ve korkusuzca savaşmaya ve

---

²⁹ Athelstan ya da Æthelstan. 35 yaşındayken tahta çıkan Athelstan'ın tahta çıkma töreni sırasında yapılan uygulamalar dikkate şayandır. Bu uygulamalar Athelstan'ın doğumu hakkında anlatılan farklı hikayelerle bağdaştırılabilir. Athelstan'ın annesi bir çobanın kızı olan Malsbury dillere destan güzelliği ile Edward'ı kendisine bağlamış ve bu birliktelikten Athelstan olmuştur. Bu bebek dedesi Alfred'in göz bebeği olmuş ve Alfred tarafından mor bir manto ve altın kını içinde bir kılıç vererek şövalye ilan etmiştir(Lingard, 1840: 132).

³⁰ Bu elbisenin rengi bazı kaynaklarda kırmızı (Strachey, 1919: xlii) bazılarında ise mor (Lingard, 1840: 132) olarak verilmektedir.

önemli yerleri fethetmeye devam etmiştir. Bu noktada Müslüman savaşçıların Tanrıdan aldıkları manevi güç ile daha şevkli ve atak savaşıyor olmaları durumu göze çarpmaktadır. 624 yılındaki Uhud Savaşı'ndan hemen önce Hz. Muhammed'in takipçilerine Cebrail aracılığıyla gelen ilahi emri bildirdiği söylenmektedir³¹. Muhammed'in orduları için yaptığı bu çağrı dini ve askeri bir kurum niteliği taşıyan Arap şövalyeliğine atıfta bulunması açısından ve “*fāris*” ya da “*fatā*” olarak adlandırılan Arap şövalyelerinin Orta Çağda yaşayacak meslektaşlarına atfedilen özelliklere daha o dönemde sahip olduklarını kanıtlaması açısından büyük önem arz etmektedir. İçten bir sadakat ile efendilerine bağlılık, savunmasızları koruyacaklarına dair ettikleri yemin ve daha da önemlisi adaleti ve güveni sağlamak için gösterdiği çaba Arap fatalarının en önemli özellikleri arasında sayılabilir. Orta Çağda özenle yapılan şövalyelik töreni yerine Araplarda “*fatā*”nın başarısının ve derecesinin ilan edildiği törenler vardı. Efkaristiya (Eucharist³²) törenlerinde olduğu gibi Arap şövalye adayına en yüksek otorite tarafından İslami kanunların ve halifesinin savunucusu olarak sorumluluğunu her zaman hatırlaması için şövalyelik taşı verilirdi (Abril Sánchez, 2007: 23). Benzer şekilde, altıncı yüzyılda yaşamış Arap tarihçi ve kahraman Antar³³ Batı Avrupa'daki törenlere benzer bir şekilde şövalye ilan edilmiştir. Tam anlamıyla şövalyelik kurumu şeklinde adlandırmaya da benzerlik taşıdığı düşünülen bazı gelenekler mevcuttur. Örnek vermek gerekirse, geleneğe göre kendi zamanında yaşayan Müslümanlardan³⁴ bazılarının sakalları çıkana kadar Sultanın evinde yetiştirildikleri ve sonrasında da kuruma kabul edildikleri söylenmektedir. Moğol Müslümanlarının da şövalyelik kurumuna benzer bir yapıya sahip oldukları ve Haçlı Seferlerinde savaşan Müslüman şövalyelere “bahadır” dediği ve bu kavramın sonraları Hindular ve Müslümanlar tarafından törenler verilen bir unvan haline geldiği hakkında da bilgiler verilmektedir (House, 1919: 9-10). Günümüz Türkçesinde yaygın olarak kullanılan bir isim olan Farsça kökenli “bahadır” kelimesi sözlük anlamıyla “savaşlarda gücü ve

---

³¹ Bu ayet Kur'an-ı Kerim'de Enfal Suresindeki (8: 39) “Baskı ve şiddet kalmayınca ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (küfürden) vazgeçerlerse şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını hakkıyla görendir.” ayetidir. (*Kur'an-ı Kerim ve Karşılıklı Muhtasar Meali*, 2011: 180)

³² Komünyon olarak da adlandırılan İsa'nın son akşam yemeğinin yıl dönümünde yapılan sadece şarap içilen ve ekmeğe yenen bir tören. (Merriam Webster Dictionary)

³³ Asıl adı Antara Ibn Shaddad olan İslam öncesi dönemlerde yaşayan bir kahraman ve şair. Banu Abs kabilesindedir ve o kadar cesurdur ki efsaneye göre sadece ismini duymak bile düşmanlarını korkutmak için yeterliydi. (Moosa, 1997: 39)

³⁴ Kaynaklarda Orta Çağda yaşayan ve özellikler Haçlı Seferlerine katılan müslümanlar için “*saracen*” terimi kullanılmaktadır.

yılmazlığıyla üstünlük kazanan veya yiğitlik gösteren kimse” demektir (Türk Dil Kurumu Sözlüğü).

Orta Çağ şövalyesi ile ortak özellikler sergileyen Arapların “fata” (yiğit) olarak adlandırdığı bu ideal insan tipi dokuzuncu yüzyıl civarında Türklerin Müslüman olmalarından sonra “ahi” ve kurum olarak da “ahilik” adı altında devam etmiştir. Şövalye eğitiminin aşamaları gibi ahilik kurumunda da sırasıyla yamak, çırak ve kalfa aşamaları başarılı bir şekilde tamamlanmalıydı ve her bir aşama kendi arasında sarsılmaz bir hiyerarşik düzenle sıralanmıştı (Karasoy, 2004; Çağatay, 1974: 102).

Ahilik kurumuna ait “şed kuşanma töreni” bazı özellikleri ile şövalye töreni ile bağdaştırılabilir. Yanında eğitim aldığı şövalyenin eliyle şövalye ilan edilen "*squire*" ile kendi işyerini açma konusunda “destur” alan kalfa arasında bir paralellik olduğu öne sürülebilir. Bununla birlikte, dini öğelerin ağırlıklı olarak vurgulandığı şövalye törenleri gibi şed kuşanma törenlerinde de manevi bir atmosfer söz konusudur. Şövalyelerin bellerine takılan kemer yerine ahilik kurumuna dâhil edilceke kişinin beline "peştamal" sarılırdı. Ustalık töreni ise büyük bir manevi atmosferde gerçekleştirilirdi. Kalfaya kendi işyerini açabilmesi ve öğrendiği sanatıyla geçimini temin edebilmesi anlamına gelen “destur” verilir ve kuşanırdı. Bu şekilde ustalığa kabul ediliş töreni tamamlanmış olurdu (Çağatay, 1974: 137, 154; Akdağ , 1977: 17-23).

Şed kuşanma törenleri ile şövalyelik törenleri arasında bağlantı kuran Tonguç (1988: 79) bu ilişkiyi şu şekilde tanımlamaktadır:

Sir Gawain bir sınamaya tabi tutulur. Şatosunda kaldığı beyle bir anlaşma yapar. Anlaşmaya göre her ikisi de akşama kadar ele geçirdiklerini birbirilerine hediye edecektir. Şato beyi ava gider, şatoda kalan Gawain’e karısı sulanır. Bunun üzerine Gawain uzaklaşır. Üçüncü gün yeşil şövalye ile karşılamak Gawain’e koruması için yeşil kemer verilir. Akşam olup bey geldiğinde bunu söylemez. Yeşil Şövalye ile karşılaştığında ise sözleştiği üzere boynunu kılıcın önüne kor. Birincisinde vurur gibi yapar dokunmaz, ikincisinde de dokunmaz, üçüncüsünde ise hafifçe dokundurur. Dokundurmasının sebebi de aldığı kemerden anlaştıkları halde kendisine söz etmemesidir. Çok utanan Gawain hatasını itiraf ve teşhir için yeşil kemeri daima takmaya karar verir. Yuvarlak masa şövalyeleri de Gawain’i teselli etmek ve onun

yüksek fazileti şerefine yeşil kemeri takmaya karar verirler. Böylece yeşil kemer yüksek ahlakın sembolü olur. ‘Ben çok ahlaklıyım’ demektir.

Şövalyelik kurumu, Batı Avrupa’da ortaya çıkma aşamasında dünyanın diğer bölgelerinden etkilenmiştir (House, 1919: 9). Gerek Romalılar, gerek Franklar, gerek Cermenler gerekse Araplar şövalyelik kurumunu belli bir noktada ve belli şekillerde etkilemekle birlikte yine de şövalyeliğin birebir bunlardan birisinden – ya da başka bir ulustan – kaynaklandığını söylemek mümkün değildir. Karanlık dönemde (*Dark Ages*) ve Şarlıman sonrası dönemde ortaya çıkan karmaşa ve kaosun ve elbette feodal sistemin şövalyelik kurumunun ortaya çıkmasında en önemli etkenler olduğu söylenebilir.

1.1.4 Şövalyeliğin Tanımı

“Şövalye” Orta Çağda farklı yazarlar tarafından farklı bağlamlarda farklı anlamlarla kullanılan bir kelimedir. Özellikle Orta Çağın başlangıcında yazılan metinlerde sadece “ağır savaş silahları ile donanmış atlı asker” anlamında kullanılırken bazı eserlerde sosyal bir sınıfı tanımlamak için kullanılmıştır. Ayrıca, şövalyelik kurumunu askeri dünyadan, aristokrasiden, etik ve dini öğelerden ayırmak mümkün değildir.

Aynı terimi biraz daha kavramsal olarak ele alan Cabell (1921) “o zamanlar kabul görmüş hali ile şövalyeliğin kökeninde bir beyefendinin yaşamının her anında Tanrıya, şerefine ve leydisine hizmet etmesi yatmaktadır” demektedir. Bu üç öge zaruri ve değişmez emanetler olarak tanımlanmaktadır.

Keen (2005: 1) “şövalyelik” kavramını tanımlamanın oldukça güç olduğunu ama şövalyelik denince insanın zihninde cüppesine Haçlı Seferlerine katılan askerleri temsil eden kırmızı haç işlenmiş tepeden tırnağa silahlı bir şövalye; farklı yerlerde peşinden koşulan askeri maceralar, yüksek kuleli kaleler ve içerisinde yaşayan güzel kadınlar gibi görüntülerin canlandığını belirtmektedir. Kendi tanımını ise şu şekilde yapmaktadır:

“Fransızca karşılığı ‘*chevalier*’ olan şövalye kavramı “aristokrat bir konuma sahip, genellikle asil bir aileye mensup, kendisine bir savaş atı ve bir süvarinin kullanması gereken ağır savaş silahları alabilen ve belli başlı bazı ritüellerden geçerek şövalye ilan edilen kişi”.

Kendi zamanının en önemli, en prestijli ve en etkili kurumlarından birisi olan ve hem askeri alanı hem de günlük yaşantıyı etkileyen şövalyelik kurumunu ve şövalyeleri belirli bir şablona sokmak ve genel olarak bilgi vermek amacıyla çeşitli yazarlar tarafından çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bununla birlikte, genel hatlarıyla aynı konulara öncelik veren bu tanımlar aslında birbirine çok yakındır.

Daha genel olarak ele alındığında şövalyelik şu şekilde tanımlanabilir: Zulüm ve karmaşa sonucu bir nevi zorunlu olarak ortaya çıkan, feodalizm ile önem kazanan, Haçlı Seferleri ile adını duyuran ve Endüstri Devrimi sonrasında ortadan kalkan bir kurum.

1.1.5 Şövalyelik Ruhü

Şövalyelik kavramı tanımlanırken, tanımlanmaya çalışılırken ya da bazı durumlarda da tanımlanmadan önce üzerinde durulması gereken en önemli kavramlardan birisi de “şövalyelik ruhu”dur. James’e göre (1830: 3) bu ruh, hiç bir tanımın tam anlamıyla karşılamayacağı önemli ve başlı başına bir özelliktir. James bir kurumdan ziyade bir yaşam şeklinden bahsedilmekte olduğunu belirtmektedir. Böyle bir ruha sahip olduklarını ispatlayabilen kişilerin toplumda yer alan diğer sınıflardan ayrılmaları geleneksel olarak kabul edilen bir durumdur. Yapılan tören, şövalye olmaya hak kazanan kişilerin o noktadan sonra güçlerini kullanacaklarının sadece halka ilan edilmesidir, ancak yine de bu durum şövalyelik ruhu ile bağlantılıdır.

Şövalyelik ruhu bazı durumlarda – özellikle şövalyelik kurumu ile dini öğelerin sıkı sıkıya bağdaştırılmaya çalışıldığında – şövalyelik kanunları ile aynı bağlamda ele alınmaktadır. Kanunların tamamen göz ardı edildiği ve lordların kendi düzenlerin kurmaya çalıştığı dokuzuncu yüzyılda topraklarını elinde tutmak – daha da önemlisi hayatta kalmak isteyen – her birey doğal olarak kendisini, toprağını, mal varlığını ve ailesini korumak için bir çeşit savunma mekanizması geliştirmek, dolayısıyla da fazlasıyla saldırgan olmak zorundaydı. Bu durumun önüne geçmek için ilk adımı kilise attı. Saldırganlıkta sınır tanımayan zamane savaşçılarını “cesaretlerini kontrol altında tutmaları” emri verildi. Böylelikle savaş tekniklerinden ve gözü pekliklerinden olumlu yönde yararlanılmaya başlandı. Cesaret ile birlikte sadakat, cömertlik, itidal ve nezaket erdemleri de önemle vurgulanmakla birlikte “onur” ya da “şeref” hepsinin üzerinde

tutulmuştur³⁵. Kilisede yapılan ayinlere katıldıklarında, ayinin başından sonuna kadar kılıçlarını kınlarından çıkarıp ayini dinlemeleri – başka bir ifadeyle İncili ve dini savunmak için kendilerini adamaları – Gautier (1891: 23) tarafından şövalyelik ruhu olarak tanımlanmaktadır.

Şövalyelerin davranış biçimlerinden, yaşam tarzlarına ve dini hayatlarına kadar geniş bir yelpazeyi içine alan şövalyelik ruhu ortaya çıktığı zamanın şartları göz önüne alındığında aslında gerçekleştirilmesi ve devam ettirilmesi oldukça zor bir olgudur. Ancak o kadar zor şartlarda bile başarı ile hayata geçirilen bu ruh on üçüncü yüzyıldan sonra kurumun çöküşünün ilk sinyalleri ile maalesef farklı boyutlara taşınmıştır.

1.1.6 Şövalyelik Yasaları

Şövalyelik kurumu – ve şövalyelik ruhu – ortaya çıktıktan sonra bir araya gelen şövalyeleri bir arada ve belirli bir çizgide tutmak ve bir anlamda da kurumun saygınlığını devam ettirmek ve artırmak için zaman içerisinde bazı kuralların konulması zorunlu hale gelmiştir. Şövalye yasaları (*Code of Chivalry*) olarak adlandırılan bu kurallar bütünü bazı yazarlar tarafından önemle vurgulanırken bazıları tarafından ise hayal ürünü olarak ele alınmaktadır. Tüm yazarların buldukları ortak nokta ise bu kodların hiç bir zaman net bir şekilde yazıya dökülemediği olmasıdır. Burada karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi bu yasaların çıktıkları – ya da çıkmak zorunda kaldıkları – zamana göre değil ilerleyen zamanlarda şövalyelik kurumunun ayaklarının daha iyi yere bastığı dönemler temel alınarak değerlendirilmesidir. Orta Çağın en önemli zaman dilimini temsil eden on ikinci yüzyıl – ve hatta belki on birinci yüzyıl – genel itibariyle barbarlık ve zulmün kol gezdiği bir dönem olarak ele alınsa da aslında insanların içerisindeki gücün ve adaletsizliğe isyanın ortaya çıkması açısından önemli bir dönemdir (Gautier, 1891: 25). Kurumun yeni yeni ortaya çıkmakta olduğu da göz önünde bulundurularak böyle bir dönemde uygulanmaya çalışılan kuralların sistemli ve düzenli olmaması gayet normaldi. Zaman içerisinde kurumun kendi kendini ispat etmesi ve halkın gözünde saygın ve önemli bir yere gelmesi ile birlikte şövalyelerin görevlerini daha iyi yapmaları ve bir nevi denetlenebilmeleri bu şövalyelik kanunları ile mümkün olmaktadır.

---

³⁵ Orta Çağda başta şövalyeler olmak üzere zamanın asilleri arasında oldukça yaygın olan hatta slogan haline gelen “Şerefimden vazgeçeceğime ölürüm” (*Death rather than dishonour*) anlayışı bu fikri desteklemektedir (Gautier, 1891: 23).

Barron (2004: 2) şövalye yasalarını tanımlarken toplumun askeri temelli olması sebebiyle savaş dışında kalan zaman dilimleri içerisinde kahramanlık gayesinin bu yasalarla karşılanmaya başladığının ve bu yasalarla şövalyelerin toplum içerisindeki hareketlerinin titizlikle incelendiğinin altını çizmektedir. Zaman içerisinde bu yasalar o kadar etkili bir hal aldı ve o kadar önemsendi ki turnuvalar ve düellolar toplum için önemli olmaya başladı. Toplumsal etkinlikler daha üstün olma rekabetine ve dine ve ülkeye hizmet etme amacı ise şövalyelik yasalarına uygun şekilde hareket etmeye dönüştü.

Bazı kaynaklarda önemle vurgulanan ve detaylarıyla incelenen bu kuralların durumu hatta bazen de varlığı bazı yazarlar tarafından sorgulanmaktadır. Örnek vermek gerekirse, on ikinci yüzyılda yaşayan kişilerin şövalyelikle ya da sarayla bağlantılı hareketleri net ya da standart kurallarla sınırlandırılmamaktaydı. Şövalyelerin davranışları ve yaşam tarzları zamanına uygun olduğu için yasa ya da kural olarak kabul edilmiyordu. İlerleyen zamanlarda şövalyelerin sayısı artmaya başlayınca başta şövalyelik ile ilgili kitap yazan yazarlar olmak üzere toplum tarafından önemsenmeye ve yazılı bir kanunmuş gibi gösterilmeye başlanmıştır. Aristokratlar için belirlenen standartların on ikinci yüzyılın başında – başka bir ifade ile şövalyelerin ve kalelerin ortaya çıkmasından yaklaşık yüz yıl sonra – edebi eserlerde yer almaya başlaması ve aynı yüzyılın sonlarına doğru yaygın bir şekilde kullanılan bir motif haline gelmesi Orta Çağ aristokratları tarafından bilinen ve uygulanmaya çalışılan şövalyelik yasalarının kendi zamanının bir ürünü olmadığını ispatlar niteliktedir. Bununla birlikte, on üçüncü yüzyılın ikinci yarısına kadar “şövalyelik” kavramının kesin bir tanımı yapılmamıştır. On ikinci yüzyılın sonu ve on üçüncü yüzyılın başından itibaren yazarlar ve asiller şövalyelik yasaları konusunda ortak bir görüşe varmıştır (Bouchard, 1998: 104).

Şövalyelik kurumunu Hıristiyanlık ve kilise ile sıkı sıkıya bağdaştıran yazarlar şövalyelik yasaları ile Hıristiyanlıkta önemli yer tutan On Buyruk³⁶ arasında paralellik olduğunu savunmaktadır. Gautier, *Chivalry* (Londra, 1891) adlı eserinde bu konu üzerinde önemle durmuş ve On Buyruk'ta yer alan maddeleri açıklamakla kalmamış her birini tek tek şövalyelik yasaları ile ilişkilendirmiştir. “Kilise öğretilerinin tamamına inanmak ve onların işaret ettiği şekilde davranmak” şeklinde açıklanan On Buyruğun ilk maddesi şövalyelik kurumu ve şövalyelerin

---

³⁶ Tek Tanrıya inanmak, Tanrının adını boş yere ağzına almamak, Şabat Günü'nü kutsal sayma, anne ve babaya saygı gösterme, adam öldürmeme, zina etmeme, hırsızlık yapmama, komşuya karşı yalan yere tanıklık etmeme, komşunun evine ve mallarına göz dikmeme (Exodus 20: 1-20).

davranışları bazında incelendiğinde şövalyelerin “kilisenin askerleri” olarak tanımlanması, eğitimleri süresince kayda değer oranda dini eğitim almaları ve gerek şövalye olmadan önce gerekse şövalye olduktan sonra kilise ile bağlarını asla koparmamaları da göz önüne alındığında aralarındaki paralellik oldukça barizdir. Şövalyelerin Tanrı’ya ve dine olan bağlılıklarının önemi vurgulanırken insanın yaratılışı esnasında Tanrı’nın insanoğlunun burun deliklerine üflemiş olmasına referans gösterilerek bu sayede şövalyelerin Tanrı’nın varlığını her an yanlarında hissettikleri belirtilmektedir. Bununla birlikte Tanrı’nın kendi ismini kendine inananlara vermiş olmasını³⁷ Tanrı’nın sevgisi olarak yorumlayıp bu sevgiye en iyi şekilde layık olmak için çalışmak zorunda oldukları da üzerinde durulan konular arasındadır. Günah işlemeleri halinde ise Hıristiyanlıkta pişmanlıkla bütünleştirilen Mary Magdalen’i³⁸ akıllarına getirir ve derin pişmanlık içinde af dilerlerdi. Böylece dinin yapılması istenenleri yapar, hata yaptıklarında da samimi bir şekilde tövbe eder ve günahlarının affedilmesi için dua ederlerdi.

İlk madde ile bağlantılı gibi görünen “kilisenin savunulması”nı öngören ikinci madde ve “zayıfların korunmasını” belirten üçüncü madde ile şövalyelerin asıl uzmanlık alanları olan askerilik daha net bir şekilde vurgulanmıştır. Şövalyelik törenlerinde ettikleri yeminin bir parçası olan “zayıfları korumak” olgusu ile bu madde ilişkilendirildiği zaman kilisenin zayıf olup olmadığı tartışması ortaya çıktığı için burada asıl vurgulanmak istenenin özelde kiliseye genelde de Hıristiyanlığa karşı gelenlere ve zarar vermeye çalışanlara karşı bu kurumun korunması olduğunun altını çizmekte fayda vardır. Savunma denince akla gelen ilk kavramın silah ya da savaş olduğu gerçeği göz önüne alındığında, şövalyeliğin asıl amacının hem geçmişte, hem de gelecek zaman dilimi içerisinde gerçeği ve doğruyu savunmak olduğu belirtilmektedir.

Askeri alanla birlikte vatanseverliğin daha yoğunlukla vurgulandığı dördüncü madde “doğduğun ülkeyi sev” direktifidir. Haçlı Seferlerinin çıkış noktası olarak ele alınabilecek bu madde ile

---

³⁷ İngilizce’de “Hristiyanlık” kelimesi “*Christianity*”, “Hristiyan” kelimesi “*Christian*” ve Hz. İsa ise “*Christ*” kavramları ile karşılanmaktadır. Hristiyanlık inancının temelini oluşturan “*Trinity*” – “Üçleme” Hz. İsa’yı hem Tanrı hem Oğul hem de Kutsal Ruh olarak tanımladığı için burada Hz. İsa’nın ismini kendisine inananlara verildiği ifade edilmektedir.

³⁸ İsa çarmıha gerildiği zaman yanında bulunan üç Mary’den birisidir. Öncesinde zina yaparak geçimini sağladığı için pişman olması ve çokca tövbe etmesiyle tanınır. İsmi ile anılan Magdalene kelimesi ile Magdala kentinden olduğu anlaşılacağı gibi zina ile bağdaştırılan kıvrıcık saçlarına da atıf yapılmış olabilir. Yaşı ilerledikçe Fransa’ya yerleşerek Hristiyanlığın temel taşları olarak kabul edilen unsurlar hakkında insanları bilgilendirmiştir. Hayatının geri kalanını da pişmanlık her zaman var olmuştur; öyle ki hayatının son otuz yılını Fransa’da tövbe ederek geçirdiği söylenmektedir (Pope, 1910; Nahmad ve Bailey, t.y.)

şövalyelerin cesareti, vatan sevgisi ve atılganlıkları da vurgulanmaktadır. Şövalyelere verilen “Savaşın, Tanrı sizinle beraberdir” komutuyla şövalyeler kendilerini daha güvende hissetmekte ve ona göre savaşmaktaydı.

“Düşmanın karşısında geri çekilmemek” ve “Hıristiyanlık olmayanlara karşı merhametsiz olmak” maddeleri ile karşımıza çıkan ve birbiriyle yakından ilişki içerisinde olan beşinci ve altıncı maddeler o dönemde yapılan Haçlı Seferleri ve Müslüman saldırıları göz önüne alındığında şövalyeleri desteklemek bakımından oldukça önemlidir.

Daha genel ve toplum tarafından kabul edilmiş etik maddeler oldukları için birlikte ele alınan son dört madde “feodal görevlerin hakkıyla yerine getirilmesi”, “yalan söylenmemesi ve verilen söze sadık olunması”, “cömert ve eli açık olunması” ve “adaletsizlik ve kötüyeye karşı her zaman doğrunun ve hakkın savunulması” hakkındadır.

Bu maddelerden son üçü kabul görmüş ahlak kuralları ile alakalıyken, ilk maddenin feodal sistemden bahsetmesi ilk bakışta garipsenebilir. Bununla birlikte, feodal sistemin ortaya çıkma zorunluluğu ve halk tarafından kabul görmesi düşünüldüğünde bu sistem ve sisteme bağlı yaşayanların birbirleri ile olan ilişkilerinin böyle maddelerle belirlenmesi daha mantıklı gelebilir. Feodal bağların aile bağlarından daha üstün görüldüğü – başka bir ifade ile lordun babadan daha önemli bir konumda olduğu ve dolayısıyla da bir erkek çocuk üzerinde daha fazla söz hakkı olduğu – bir dönem yukarıda bahsedilen durumu daha net açıklamaktadır (Gautier, 1891: 26-64).

Edebi eserlerde sıklıkla vurgulanan şövalyelik yasalarının ilk kez ve en detaylı olarak anonim bir eser olan ve Şarlman döneminde Şarlman’ın askerleri ile Müslümanlar arasında yapılan bir anlaşmayı ve sonrasında da savaşı anlatan *The Song of Roland* (New Haven, 1914) adlı eserde geçtiği söylenmektedir. Bu eserin başkahramanı ve Şarlman’ın yeğeni olan Roland ve en yakın arkadaşı başta olmak üzere Şarlman adına savaşanlar iyi birer karakter olarak tanımlınırken ve savaşçı kişilikleri ile ön plana çıkarılırken, Roland’ın üvey babası Ganelon ise şövalyeye yakışmayacak özellikler ile tanımlanmaktadır.

Literatür ve genel kanı şövalyelik yasalarının ile *The Song of Roland* (New Haven, 1914) ile belirlendiğini belirtse de bu çalışmanın ilk kısmında şövalyelik kurumunun Şarlman döneminden sonra ortaya çıktığı detaylı ve örnekli bir şekilde açıklandığı için bu konuda bazı tereddütler söz konusudur. Şarlman döneminde Şarlman’ın her daim yanında bulunan – hatta sarayda yaşayan –

kişilere “savaşçı” anlamına gelen “*peer*” ya da “*paladin*” denmekteydi (Bulfinch, 1913: 656). Her ne kadar Orta Çağ şövalyeleri ile benzerlikler gösterebilirler de tam anlamıyla bu çalışmada ele alınan “şövalye” kavramıyla karşılanamaz. Öncelikle “*paladin*”lerin herhangi bir eğitimden geçmemiş olması aralarındaki en önemli fark olarak ele alınabilir. Sayıları on iki olmakla birlikte³⁹ onlar dışında şövalyeler olduğu da bilinmektedir. *The Song of Roland*’da (New Haven, 1914) bu savaşçılardan bahsedilirken “bir düzine *peer*” denmektedir. Şarlman’ın yanında elbette bu on iki kişiden daha fazla sayıda savaşçı vardı ancak Şarlman’a en yakın olanlar “*paladin*” olarak adlandırılıyordu. Bununla birlikte, Müslümanların komutanı Marsile ile görüşmeye gönderilen Roland’ın üvey babası Ganelon “*paladin*” olmasına rağmen yaptığı ihanetten sonra hem kendisi hem de ailesinden otuz kişi şiddetli bir şekilde cezalandırılmıştır (Gautier, 1891: 449).

Sonuç olarak, aslında her insanda bulunması gereken ve iyi bir insan ve vatandaş olmanın gerekliliği olan ancak Orta Çağın gerekliliklerinden dolayı genel anlamda şövalyelere atfedilen kahramanlık, sadakat, cesaret, nezaket, kendine hâkim olma, onur ve dindarlık gibi özellikler şövalyelik yasalarının olmazsa olmazı niteliğindedir. Hem kuruluş aşamasında hem de eğitim aşamasında kiliseden ve dinden kayda değer oranda beslenen şövalyelik kurumunda uygulanan şövalyelik yasalarının bazı yazarlar tarafından dini unsurlarla açıklanması da kabul edilebilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.7 Orta Çağ Şövalyeliği – Feodalizm

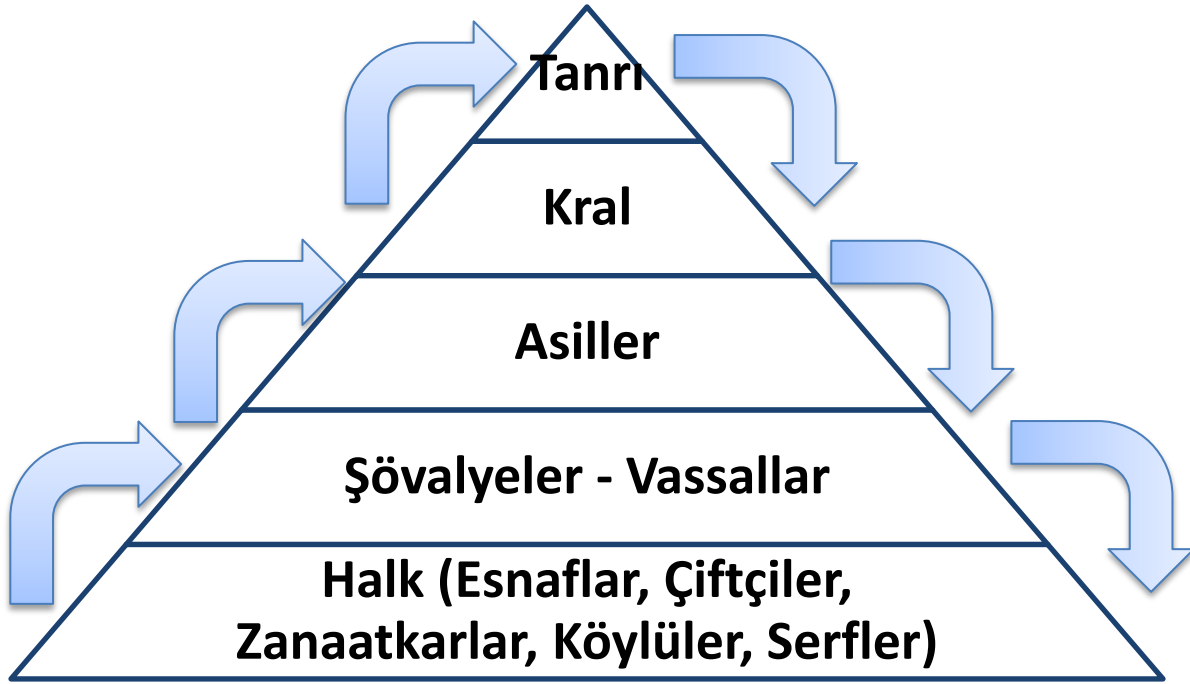
Orta Çağ ve yaşantısı hakkında yapılan araştırmalar ve yazılan eserlerde değinilen en önemli konulardan birisi olan feodalizm tanımlanmaya çalışılırken genellikle “piramit” benzetmesinden yararlanılmıştır. Bu piramidin en üstünde kral en altında ise köylüler (vassallar) vardı. Alt tabakadan başlayarak her tabaka bir üstüne hizmet eder ve karşılığında da malının, canının ve ailesinin korunma garantisini alırdı. Sistemin temelinde yer alan bu “takas” en alt tabakadan en üste kadar bu şekilde devam ederdi. Tabakalar oraya ait olan kişilerin asilliklerine göre

---

³⁹ Edebi eserlerde farklı şekillerde karşımıza çıksa da Bulfinch (1913) en fazla adı geçen “*paladin*”leri şu şekilde sıralamaktadır: Şarlman, Roland (Şarlman’ın yeğeni), Oliver (Roland’ın en yakın arkadaşı), Montalban’lı Rinaldo (Roland’ın kuzeni), Bavaria Dükü Namo, Britanya Karalı Salomon, Başpiskopos Astolpho, Danimarkalı Ogier, Büyücü Malagigi, Florismart (Roland’ın arkadaşı) ve Mayence’li Ganelon.

belirlenirdi. Piramidin en üstünde yer alan kral ise Tanrıya karşı yükümlüydü. Kral Tanrı'ya hizmet etmekte ve karşılığında da hem savaşlarda hem devletin idaresinde hem de halkının huzur içerisinde yaşaması konusunda yardım almaktaydı.

Piramitin en alt kısmını oluşturan halk, bir üst kısımda yer alan şövalye ve vassallara yiyecek sağlayarak hizmet ediyor ve karşılığında da korunma garantisi alıyorlardı. Benzer şekilde, şövalye ve vassallaar kendilerinden üstte yer alan asillere sadık olacakları ve askeri anlamda korma sağlayarak hizmet edeceklerine dair söz vermeleri karşılığında belirli bir ücret (fief) alıyorlardı. Asiller ise yönetime (kral ya da lorda) vergi vermek ve askeri destek anlamında şövalye sağlamak konusunda destek sağlarken karşılığında toprağa ve o topraklarda yaşayan kişilere sahip olma hakkı kazanırdı. Böylece, piramidin en üstünden en altına kadar herkes bir nevi takas sistemi ile birbirine destek sağlamış ve karşılık almış olurdu. Feodalizm, temelde birbirine ihtiyaç duyan kişilerin hiyerarşik olarak düzenlenmiş kişisel ilişkiler ağı ile elit tabakayı temsil eden bir lord etrafında toplandıkları sosyo-politik bir sistem ve üzerinde ciddi tartışmaların hâlâ devam ettiği bir olgu olarak tanımlanabilir (Abels, 2012). (Bakınız Şekil 1)

Şekil 1. Feodalizm için kullanılan piramit.

Abril Sánchez (2007: 24-25) dokuzuncu yüzyılda sosyal bir anlaşma olarak tanımladığı şövalye tarafından edilen yeminin Batı Avrupa'da şövalyelik kurumunun doğmasıyla yakından ilişkili olduğunu savunmaktadır. Bu tezini savunmak için sekizinci, dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda Müslümanlar ve Normanlar tarafından ardı ardına yapılan seferlerle bozulan düzen ve huzur ortamında güvenlik tedbirleri alması ve aynı zamanda toprak sahibi zenginlerin ve hükümdarların geniş arazilerini koruması amacıyla askeri olarak yetenekli kişilerden – şövalyelerden – yardım alınmasının bir nevi zorunluluk haline geldiğini belirtmektedir. İki taraf arasında yapılan anlaşmaya göre karmaşa döneminde lordunun topraklarını koruyacak askerlere düzen sağlandığında lord tarafından tazminat ödenecekti. Ancak saldırıların beklenenden daha fazla sürmesi sonucunda lordların büyük bir kısmı mal varlıklarının önemli bir bölümünü kaybedince şövalyelere ödemeyi taahhüt ettikleri tazminatı ellerinde kalan tek değerli şey ile – toprak vererek – ödediler. Bu karşılıklı anlaşma zaman içerisinde şövalyenin lorduna bağlılık yemini etmesi ve bu eylemin törenle yapılması geleneğine dönüştü. Lordun kalesinde, az sayıda katılımı yapılan gösterişli törende şövalye gönüllü olarak hayatını lorduna adadığı söyler ve diz çöker, lordunun ellerini ve ağzını öper. Lord ise şövalyeye bir kılıç vererek şövalyeyi kabul ettiğini ve onun askeri hizmetinden yararlanacağını kabul etmiş olur.

Feodal düzenin günümüzde bile tartışılmasının en önemli sebeplerinden birisi Gautier (1891: 61-62) tarafından ortaya çıkma aşamasındaki “zorunluluk” olarak tanımlanmaktadır. Temelinde kurum olarak kiliseye, genel anlamda da adalet ve eşitlik anlayışına – dolayısıyla da halka – zarar veren bir sistem olarak tanımlanan feodalizmin dokuzuncu yüzyılın politik ve sosyal yapısı göz önüne alındığında mecburiyetten ortaya çıktığı görülür. Merkezi yönetimin gücünü kaybederek haklarından feragat etmesi, krallıkların birlik içerisinde hareket edememeleri, Normanların güney kıyıları ele geçirmesi, Müslümanların son saldırıları ile varlıklarını daha belirginleştirmeleri, Almanların intikam duygularının depreşmesi gibi sebeplerin hepsi aynı anda ortaya çıkınca zulüm ve barbarlık zirveye çıkmıştır. Böyle bir ortamda hem maddi hem fiziksel olarak zayıf olanların yardım çağrısı feodalizmin başlangıç noktaları olarak ele alınabilir. Güçlülerin zayıfları korumaları altına almaları yardımseverliklerinden değil zorunluluktan kaynaklandığı için feodalizm en doğru haliyle şartların ortaya çıkardığı bir sistem olarak tanımlanabilir.

Bir zorunluluk sonucu ortaya çıkan bu sosyal sistem elbette bazı eksiklikleri ve düzensizlikleri de beraberinde getirdi. Bu noktada feodalizm ile şövalyelik kurumu iki farklı noktadan bağdaştırılabilir. Bunlardan ilki zayıfları korumak için bir nevi gönüllü olan zengin ve/veya güçlü kişiler, yaptıkları iyilik ve fedakârlık ile şövalyelik kurumuna dâhil olmaya hak kazanmıştır. Diğer grup ise toprak ya da mal varlığı bakımından zengin olmamakla birlikte cesaretleri, gözü peklikleri ve fiziksel üstünlükleri ile ön plana çıkarak bazen bireysel bazen de bir lorda bağlı olarak yeteneklerini sergilemişlerdir.

1.1.8 Şövalyelik Kurumunun Çöküşü

Tarihte her zaman karşımıza çıktığı üzere ne kadar güçlü olursa olsun her imparatorluk ve temeli ne kadar sağlam olursa olsun her düzen belirli bir zamandan sonra yerini daha yenisine ve daha iyisine bırakır. Aynı durum bir mecburiyet sonucunda dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan ve Endüstri Devrimi ile sonlanan, Orta Çağda uzun süre etkili olan bu sosyal yapı ve zamanının en prestijli ve en etkili kurumu şövalyelik kurumu için de geçerlidir.

Şövalyelik kurumunun başlangıcı gibi bitişi hakkında da kesin bir bilgi ve belge mevcut değildir Keen (2005: 1). Edmund Burke'un eserine dayanarak şövalyeliğin bitişi Fransız Ancien Rejiminin⁴⁰ bitimi ile sınırlandırmakta ancak aslında şövalyeliğin 1791'den çok daha önceleri ortadan kalktığını savunanlar olduğunu da belirtmektedir. Şövalyelik kurumunun devam ettiği zaman aralığını Keen'e kıyasla oldukça kısaltan Gautier (1891: 76) on ikinci yüzyılda altın devrini⁴¹ yaşayan kurumun on üçüncü yüzyıl itibariyle çöküş sinyalleri verdiğini belirtmektedir. Prestage (1996: 25) ise Kudüs Krallığının⁴² yıkılması (1291) ve Tapınak Şövalyelerinin (Order

---

⁴⁰ Orijinali "Ancien Régime", Fransızca kelime anlamı ise "eski düzen" olan bu terim Fransız İhtilali'nden önce Fransa'nın politik ve sosyal sistemi tanımlamaktadır. Bu rejimde herkes Fransa kralının bir vatandaşı ve yaşadığı eyaletin ve bağlı bulunduğu sosyal sınıfın bir üyesiydi. Bütün haklar ve statüler din adamları, asiller ve diğerleri şeklinde üç gruba ayrılan sosyal kurumlarla ilişkiliydi. Ulusal vatandaşlık kavramı yoktu. (Merriam Webster Dictionary)

⁴¹ Şövalyelik kurumunun altın çağı Strachey (1919: liv) tarafından on birinci yüzyılın ortası ile on dördüncü yüzyıl aralığında verilmiştir. Dönemin uzun olması gibi kurumun başlangıcı ve bitişi kesin tarihlerle belirlenemmesi her yazarın kendi yorumuna göre tarih aralığı vermesi ile açıklanabilir.

⁴² 1099 yılında, Birinci Haçlı Seferinden sonra kurulan ve 1187 yılında Selahattin Eyyubi tarafından ortadan kaldırılan. sonrasında 1291 yılında Saint-Jean d'Acre civarında tekrar kurulmasına rağmen 1291 yılında tamamen yıkılan krallık (Bréhier, 1910).

of the Templars)⁴³ yasaklanmasından (1312) sonra şövalyelik kurumunun çöküşe geçtiğini söylemektedir. Haçlı Seferleri ile geçen 200 yıllık süre zarfını da kurumun üstünlük sağladığı dönem olarak nitelendirmektedir. Diğer taraftan, cesur bir yorumda bulunarak “kurumun hiç bir zaman idealinin tam olarak farkına varamamasının aslında hep çöküşte olmasına sebep olduğunu” dile getirmiştir. Şövalyelik denince ilk akla gelen üç öğeden Orta Çağ dinini “mantıktan uzak”, Orta Çağ savaşlarını “çok zalim” ve Orta Çağ aşkını ise “çok çirkin ve müstehcen” şeklinde tanımlayarak bu üç öğenin bir araya gelerek uyum sağlamasının imkânsız olduğunu söylemektedir. Dahası, şövalyelerin gerçek birer beyefendiye dönüşmesi için dinin rasyonelleştirilmesi, savaş tekniklerinin insancıllaştırılması ve aşkın saflaştırılması gerektiğinin altını çizmektedir.

Ancak, House (1919: 13) şövalyelik kurumunun uzun soluklu olamayışını ve özellikle de ferdi bir kurum olamamasını; kiliseye fazlasıyla bağlı olması, belirli bir liderleri olmaması ve devlet tarafından kontrol edilmemesi ile bağdaştırmaktadır. Ayrıca şövalyelik kurumunda yapısal olarak herhangi bir düzenin olmaması ilerleyen zamanlarda şövalyeler arasında fikir ayrılıkları doğmasına dolayısıyla da karmaşa çıkmasına sebep olmuştur.

Biraz daha cesur davranmak gerekirse belirli kuralları olmayan şövalyelik kurumunun kendi çöküşünü kendinin hazırladığı söylenebilir. Şaşaalı kurumun gerilemesindeki en önemli etken aslında katı çerçevelerinin her geçen gün biraz daha genişletilmesidir. İlk dönemlerinde şiddetle vurgulanan “asil bir aileden gelme” ya da “asil kan taşıma” kuralı ihlal edilen ilk kurallardan birisi olmuştur.

Asalet konusunun önemi House (1919) tarafından “sadece” şövalyelerin soyunun Nuh Peygamberin oğlu Yafes’ten geldiğini, özgürlerin soyunun Sam’dan ve serflerin (kölelerin) soyunun ise Ham’dan geldiğini söylemesiyle bir nebze daha anlaşılır hale gelmektedir.⁴⁴ Bu

---

⁴³ 1118 yılında Hugues de Payens zamanında Hristiyanlığı korumak yemini ile 9 kişiyle kurulan ve zaman içerisinde cesaretleri ve becerileri ile sayıları gittikçe artan bir grup. Dindar olmaları ve askeri yetenekleri etraflarında çok sayıda kişinin toplanmasını sağlamıştır. Sayıları ile birlikte saygınlıkları da artınca yaşam tarzları bozulmaya başlamış ve Haçlı Seferlerinde – özellikle Safed Kuşatmasında (1264) – çok sayıda kayıp vermeleri ile güçleri azalmaya başlamıştır. 1312 yılında Papanın kararı ile ortadan kaldırılmış ve bütün mal varlığına el konulmuştur. Tarikat üyeleri için tutuklama emri çıkarılmış ve yakalananlar şiddetli bir şekilde cezalandırılmıştır (Moeller, 1912).

⁴⁴ İncil’de Nuh Peygamberin Sam, Ham ve Yafet adında üç tane oğlu olduğu (Yaratılış 5:32, Yaratılış 6:10, Yaratılış 10:10, Tarihler 1:4), bu oğullarının eşleri ile birlikte gemiye binip tufandan kurtulanlar arasında olduğu (Yaratılış 7:13, Yaratılış 9:18) ve babasının Yafet’e bolluk içinde yaşaması için dua ettiği (Yaratılış 9:27) bildirilmektedir.

kadar ısrarla şart koşulan ve dini öğelerle desteklenen “asil aileye mensup olma” konusunun başlama sebebi ve sonrasında dejenerasyon oluşu aşağıda anlatılmaktadır.

Şövalyelerin zaman içerisinde şöhretlerinin artması, toplum içerisinde saygınlık kazanması ve itibarın yanında para ve toprak da kazanmaya başlamaları başta esnaf ve çiftçilerin erkek çocukları olmak üzere pek çok gencin rüyasını süslemeye başlamıştı. Bu sayede yetenekli, cesur ve dayanıklı gençler ortaya çıkmış ve şövalyelik kurumu daha da güçlenmiştir. Ayrıca, din adamları gibi şövalyelere na gösterilen saygı ve sevginin yanı sıra vergiden muaf olmaları da askeri yeteneği olmayan ya da yeteri kadar güçlü olmayan gençleri cezpt etmiştir. Bu durum zaman içerisinde sosyal sınıflar arasındaki dengeyi bozmaya başlayınca asiller ve kilise bir takım önlemler almaya karar vermiştir. Atılan ilk adım şövalyelik kurumuna alınacak kişilerin sayısını kısıtlamak ve şartları ağırlaştırmak oldu. Şövalyelerin kendi silahlarını kendilerinin temin etmesi ve şövalyelik töreni masraflarını kendileri tarafından karşılanması koşulları ile aday sayısında kısmen azalma sağlandı. Ancak, bazı zengin çiftçilerin ve esnafların çocukları için silah temin edebilecek ve töreni yapabilecek kadar mal varlığına sahip olmaları asilleri rahatsız edince bu kez “asil bir soydan gelme” şartı öngörüldü⁴⁵. Hatta on ikinci yüzyılda asil soyun en az dört kuşak devam etmesi gerektiği şartı konulmuştur (Abril Sánchez, 2007: 27; House, 1919: 14). Dahası, sadece asillerin şövalye olabilmesi için yıllık 20 dolar ya da daha fazla getirisi olan toprağa sahip olan kişilerin şövalyelik kurumuna dâhil edilmeye başlandı (Abels, 2012).

Verilen bilgiler ışığında aristokrat sınıfın kendilerine mâl ettikleri şövalyelik kurumunu başkaları ile paylaşmak istemedikleri ancak alınan tüm önlemlere rağmen bu sınıfa dâhil olmayan kişilerin bazı durumlarda şövalye olabildikleri görülmektedir. Savaş meydanlarında gösterilen başarılar sıradan insanların şövalye olmasına olanak sağlamıştır.

Daha net bir örnek vermek gerekirse; Aslan Yürekli Richard (Richard the Lionheart) olarak da bilinen I. Richard’ın (1157-1199) yakın zaman aralığı içerisinde yaptığı iki farklı uygulama şövalyelik kurumunda çatırdamalar olduğunun belirtisi olarak kabul edilebilir. I. Richard eski bir haydut olan Mercadier’e makam ve toprak vererek ödüllendirmesine rağmen asil bir aileden

---

Kur’an-ı Kerim’de ise 11:42-43’de Nuh Peygamberin oğlunun babasının uyarılarına rağmen gemiye binmeme konusunda ısrar etmesi ve sonrasında da boğulması anlatılmaktadır.

⁴⁵ Bu durum Scaglione, (1991) tarafından “*gebustand*” ve “*berufstund*” kelimelerinin kullanımıyla daha net bir şekilde açıklanmaktadır. Her iki terim de Üçüncü Bölümde “Asalet” konu başlığı altında açıklanmaktadır.

gelmemesini bahane ederek şövalye ilan etmediği söylenmektedir⁴⁶. Aynı Richard, Selahattin-i Eyyubi'nin (1137-1193) erkek kardeşi Melik Adil'in⁴⁷ (1143-1218) Hıristiyan olmayan oğlunu hiç düşünmeden şövalye ilan etmiştir⁴⁸ (House, 1919: 14).

Bu noktada asalet ve zenginlik ile bütünleştirilmeye çalışılan şövalyelik kurumunun başarısının bu iki faktörle bağlantısı tartışılabilir. Şarlıman döneminden sonra ortaya çıkan karmaşa döneminde asiller öncülüğünde başlayan akım ile toplumsal düzen sağlanmaya çalışılmış ve çok sayıda cesur ve yetenekli genç ortaya çıkmıştır. İlerleyen zamanlarda bu kurumun sadece aristokratlara atfedilmesi ve kilisenin de bu yönde destek olması çöküşün başladığının ilk belirtileri olarak ele alınabilir.

On üçüncü yüzyıl İngiltere'sinde törenle (şövalye töreni) kazanılan sosyal bir rütbe haline gelen şövalyelik, askeri ve finansal bazı sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. Zamanla şövalye töreni masraflarının artması ve zorunlulukların faydaları gölgelemesi ile belirlenen miktarda toprağı olan asiller kendilerine “bahşedilen” şövalyelik unvanı geri çevirmeye başladılar. Öyle ki, 1224 yılından sonra İngiltere kralları yeterli toprağı olan kişilerin şövalye olmayı reddetmeleri halinde ceza ödemeleri gerektiğini belirten fermanlar yayınlamaya başladılar. On dördüncü yüzyılda ise şövalye rütbesine sahip olan kişilerden at üzerinde savaşanların kendi aralarında ayrı bir grup⁴⁹ oluşturmaları (Abels, 2012) ve bu kişilerin azınlık olması şövalyelik kurumunun başladığı zamanki amacından oldukça uzaklaştığını göstermektedir.

---

⁴⁶ Mercadier, I. Richard'ın ordusunda görev yapan paralı bir askerdir. Kaynaklarda Mercadier'in Richard'ın sağ kolu olduğu, Richard ile arasının çok iyi olduğu ve hatta Richard'ın ölmeden önce kendisini affetmesine rağmen Richard'ı öldüren gencin derisini canlı canlı yüzdüğü yer almaktadır. Hatta Richard İngilterede'ki köprülerden birisine Mercadier'in adını vermiştir (Janin ve Carlson, 2013). Bununla birlikte, Mercadier'in acımasızlığına vurgu yapılırken haydut ya da eşkiya (House, 1919'un kullandığı *bandit* ve *freebooter* kelimelerine rağmen) olduğuna dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

⁴⁷ Asıl ismi el-Melik el-Adil Ebubekir Muhammed Ibn-i Seyfeddin'dir. Haçlı askerleri tarafından Saphadin/Sapadin olarak bilinmektedir. Abisi Selahattin Eyyubi ile Haçlı Seferleri sırasında önemli başarılarla imza atmıştır. Hatta I. Richard anlaşma yapabilmek için kız kardeşi Joanna'yı Adil ile evlendirmeyi bile teklif etmiştir (Nicolle, 2006: 21; Bird ve diğerleri, 2013: 173; Runciman, 1951: 59).

⁴⁸ Paskalyadan önceki pazar günü (Palm Sunday) Kral Richard, şövalye ilan edilmesi için kendisine gönderilen Saphadin'in oğlunun beline şövalyelik kemeri takarak büyük bir ihtişamla şövalye ilan etti (Richard of Devizes, Joinville ve Alī Maqrīzī, 1848: 267).

⁴⁹ Kendilerini “silahşör” ya da savaşçı” anlamına gelen “*men-at-arms*” olarak adlandıran bu grup devamlı at üzerinde olmaları ve daha da önemlisi ağır silahlar taşımaları ile diğerlerinden ayırt edilmekteydi.

Konu ile bağlantılı başka bir örnek de şövalyelik kurumu için oldukça önem taşıyan şövalye törenlerinde ve özellikle bu törenlerde kullanılan dini temalarda bazı değişikliklere gidilmesidir. İlerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde anlatılacak olan dini sembollerden birisi olan ve genellikle günahlardan arınma ya da vaftiz ile bağdaştırılan “banyo yapma” geleneği IV. Henry (1367–1413) döneminde her şövalye adayına değil sadece asiller için önem taşıyan törenler de şövalye ilan edilenlere uygulanması bu değişikliklere örnek olarak gösterilebilir. Burada ilk göze çarpan ve sorgulanması gereken konu, askeri temelli bir kurum olan şövalyelik ile saray halkına ait – tahta çıkma törenleri, saray halkının düğünleri ve prenslerin ya da duklerin göreve atanma gibi – törenlerin bir araya getirilmeye çalışılmasıdır. Kırk altı tane şövalye adayı, 1399 yılında IV. Henry tahta çıkacağı günün gecesinde ibadet etmiş, sabahında ayrı ayrı odalarda banyo yapmış ve Lancaster Dükü tarafından şövalye ilan edilmiştir. Bu durumu anlatan ve değerlendiren Mills (1825: 91-92) “ Banyo Şövalyelerini” barış zamanı şövalyeleri ya da saray şövalyeleri olarak tanımlamıştır. Bu olay, şövalyelik kurumu için önemli bir kavram olan törenlerin anlamlarını yitirmeye başladığı konusunda bazı ipuçları vermektedir.

Anlamını yitiren başka bir unsur da şövalyelerin görevlerini eskisi gibi ya da yeteri kadar yerine getirmemeleri – başka bir ifade ile aldıkları eğitimin hakkını verememeleridir. Aşağıda açıklanacağı üzere belirli bir gelir kaynakları olmamasına rağmen şövalyeler maddi anlamda herhangi bir sıkıntı yaşamaz, aksine oldukça rahat ve konforlu bir hayat sürerdi. Bu rahatlık yaşamlarını kolaylaştırmakla birlikte asıl sorumluluklarını unutmalarına ya da ihmal etmelerine sebebiyet vermekteydi. Örnek vermek gerekirse, on ikinci yüzyıldan sonra şövalyelerin oğulları şövalye olmak istemezse ya da yetenekli değilse para karşılığında kendilerinin yerine savaşacak paralı askerler bulurdu⁵⁰ (Scaglione, 1991: 19). Kurumun ortaya çıkış amacı ve şövalyelerden yapması beklenenler göz önüne alındığında bu uygulama ile kurum içinde kırılma noktalarının oluşmaya başladığı öne sürülebilir.

Ayrıca, şövalyelerin belirli bir gelir kaynaklarının olmaması gruplaşmaları da beraberinde getirmiştir. Eğitimleri süresince kendilerini eğiten lord ya da şövalye ile birlikte saraylarda ya da kalelerde yaşayan şövalyeler asil bir aileden geldikleri için geçim sıkıntısı çekmezdi. Toprakları işlenir, hatta kiralanırdı. Bununla birlikte, aldıkları yoğun askeri eğitim sebebiyle gerek lordları

---

⁵⁰ İngilizcede “scutage” terimi ile karşılanan bu kavram “askeri görevlerini yerine getirmemeleri halinde şövalyelerden yerine alınan vergi” şeklinde açıklanmaktadır.

için gerekse ülkenin toprakları için savaşırlardı. Katıldıkları ve özellikle de kazandıkları her savaş sonrasında kendilerine belirli bir miktar ödeme yapılırdı. Ayrıca, savaşlarda kazanılan ganimetlerden de pay alırlardı. Hatta bu ganimetler bazen o kadar yüklü olurdu ki savaştan dönen şövalyeler hemen pahalı kıyafetler ya da kürklü cüppeler alırlardı (Wright, 1998: 47).

Gerek kurumun altın çağını yaşadığı dönemlerde gerekse çökme noktalarının başladığı dönemlerde şövalyelerin lüks yaşam tarzları ve savurganlıkları göze çarpmaktadır. Yaşadıkları şaşaalı ve para gerektiren hayatlarını devam ettirmek için buldukları bölgede yaşayan halktan faydalanır – hatta bunu kendilerine ait bir hak olarak görürlerdi. Binek hayvanları, mızrak ve kılıçları ve zırhları meslekleri gereği sahip olmaları beklenen ve gereken ihtiyaçlar olarak ele alınırken şapkalarına taktıkları inciler, bellerindeki altın ya da gümüş işlemeli kemerler, giydikleri dar gömlekler, uzun burunlu ayakkabılar ya da üstlerinde taşıdıkları değerli mücevherler için aynı yorumu yapmak mümkün değildir (Wright, 1998: 46).

Savurganlık ve maddi sorumsuzluklar şövalyelik kurumunun çöküşünü başlatan unsurlar arasında sayılabilir. Kuruma ilk dâhil olan kişilerin asil bir aileden geliyor olması – başka bir ifade ile finansal anlamda bilgi sahibi olmamaları – asil aileden gelmeyenlerin de şaşaalı hayat tarzına alışmamaları süreci hızlandırmıştır. Öyle ki gelirleri ile yaşam standartları arasında denge sağlayamayan şövalyeler borçlanarak sonrasında da topraklarını satmaya mecbur olmuştur (Scaglione, 1991: 19).

Şövalyelik kurumunun çöküşünü üç ana başlık altında toplamak mümkündür.(1) On üçüncü yüzyıl itibariyle feodalizmi ortadan kaldırmak isteyen kralların şövalyelik unvanını eğitim almamış toprak sahiplerine ve hatta daha da kötüsü para ödeyerek bu unvana sahip olmak isteyen kişilere vermesi; (2) şövalyelerin düzenli ve organize bir şekilde bir araya gelememeleri, disiplinsiz olmaları ve ortak bir amaç gütmemeleri; (3) – belki de en önemli sebep – barutun bulunması ile şövalyelerin tekniklerinin geçerliliğini yitirmesi, ağır zırhlarının ve silahlarının onlar için bir nevi “tuzak” olması⁵¹ ve ulaşılamaz olan kalelerin ağır silahlar sayesinde işlevlerini kaybetmesi (Prestage, 1996: 25-26).

---

⁵¹ Barutun bulunması ile fonksiyonel olarak kullanılmaya başlanan toplardan çıkan güller şövalyelere ya da onlara yakın bir noktaya isabet ettiği zaman giydikleri ağır zırhlar nedeniyle hareket etmeleri zorlaşıyordu. Ayrıca, böyle durumlarda atları korkuyla kaçan ya da yaralanan şövalyeler yaya olarak nasıl savaşacaklarını bilemedikleri için çaresiz kalıyorlardı.

Bu noktada üzerinde durulması gereken – ve bu çalışmanın konusuyla bağlantılı olan – en önemli konu, on dördüncü ve on beşinci yüzyıllarda şövalyelerin savaşlarda aktif olarak yer almıyor olmasına ve dolayısıyla da şövalyelik kurumunun önemini kaybetmiş olmasına rağmen o zamana kadar verilen şövalye eğitiminin izlerinin, değerler eğitimi, ahlaki eğitim, toplum hayatı, adalet sistemi ve yönetim aşamalarında belirgin bir şekilde görülmesidir. Onur, dindarlık ve nezaket çerçevesinde şekillenen genel prensipler yeni durumlara ve oluşumlara adapte edilmeye çalışıldı. Başka bir ifade ile “*page*” ya da “*squire*” eğitimi daha resmi bir hale getirildi, kişilerin uyması beklenen nezaket ve görgü kuralları detaylandırıldı, kadınlara yaklaşım tarzı o ana kadar hiç olmadığı kadar önemsendi, gençlerin başarıları olağanüstü şekillerde kutlandı, benzersiz turnuvalar düzenlendi, zırhlar tarihe karışınca kendilerini tanıtan armaların tasarımına ve yapımına fazlasıyla özen gösterildi, edebiyat ve edebi eserler adı unutulmaya yüz tutmuş kurumu hatırlatmak için en etkili şekilde kullanıldı ve insanlara meşhur şövalyeler ve başarıları anlatıldı (Prestage, 1996: 27-28).

BÖLÜM II

2.1 ŞÖVALYELİK KURUMU İLE BAĞLANTILI KAVRAMLAR VE KİŞİLER

2.1.1 Kilise ve Şövalyelik

Şövalye eğitiminin önemli bir kısmını meydana getiren dini eğitim Hıristiyanlık öğretileri üzerine kurulmuştu. Strachey (1919: xlii) belli bir dönemden sonra Hıristiyanlığın şövalyelik üzerinde direkt ve açık bir etkisi olduğundan bahsetmektedir. Bu etkinin belli bir dönem ile sınırlandırılma sebebi yapılan törenlerdeki dini unsurların varlığı ve öneminden kaynaklanmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Şarlman döneminde Frizya valisinin bazı gençlerin bellerine kılıç takarak ve kılıçla omzuna dokunarak şövalye töreni gerçekleştirdiği ve bunun bir gelenek olduğu bilinmektedir. Bu törende dini herhangi bir öğeye rastlanmamaktadır. İlerleyen zamanlarda Şarlman kendi oğlu Louis'e kılıç verdiği zaman da herhangi bir dini tören yapılmamıştır. Yüz yıl sonra İngiltere'nin Sakson Kralı Büyük Edward (Edward the Elder) (870 – 924) kendi oğlu Athelstan'a (Æþelstan) (895 – 939) kırmızı renkli asker elbiseleri giydirdiği, beline değerli taşlardan işlenmiş bir kemer ve altın kınalı bir kılıç taktığı törende⁵² de herhangi bir dini öğeye rastlanmamaktadır. Bununla birlikte, bir sonraki yüzyılda Günah Çıkartıcı Aziz Edward'ın (Edward the Confessor) (1003 – 1066) hükümdarlığı sırasında Anglo Saksonlu Hereward adlı bir gencin Peterborough Başrahibi tarafından şövalye ilan edildiği ve törende günah çıkarıldığı, şövalyenin günahların bağışlanması ve iyi ve doğru bir şövalye olması için dua edildiği bildirilmektedir (Strachey, 1919: xlii). Daha sonraları tüm Avrupa'da bir gelenek haline gelen bu törenlerde şövalye adayı törenden bir gece önce günah çıkarır ve bütün geceyi kilisede dua ederek ve oruç tutarak geçirirdi. Törenlerde kullanılan “vaftiz babaları”, “banyo”, “beyaz kıyafet”, “kafanın kazınması ya da bazı durumlarda saçın bir kısmının kesilmesi⁵³” şövalyenin başlamak üzere olan yeni ve kutsal hayatının birer sembolü olarak ele alınabilir. O gecenin sabahında kilisede düzenlenen ayine katılır, papaz tarafından kutsanan kılıcını mihrabın üzerine koyar ve sonrasında da Tanrı, Aziz George ve Baş Melek Mikail adına en yüksek rütbeli din adamı ya da başka bir şövalye tarafından şövalye ilan edilirdi. Yeni şövalye doğruyu söyleyeceğine, huzuru sağlayacağına, kadınları, fakirleri ve sıkıntı içerisinde olanları koruyacağına, nazik olacağına, dine zarar vermek isteyenleri her yerde arayıp bulacağına, rahatı ve güvenliği tehdit eden her şeyi ortadan kaldıracağına, tehlikeli durumlarda dahi onurunu koruyacağına dair yemin ederdi.

---

⁵² James (1830: 7)'de de aynı bilgi mevcuttur.

⁵³ Vaftiz babası ve saçın kesilmesi unsurlarına ilk kez rastlanılıyor. Şövalyelerin başlarının traş edilmesi konusu House (1919: 11) tarafından da ele alınmakta ve şövalyelerin aynı papazlar gibi başlarını traş ettikleri belirtilmiş ve bunun sebebi şövalyelerin hem toplumun hem de dinin koruyuculuğunu üstlenmiş olmaları ile açıklanmıştır.

House (1919: 12-13) şövalyenin banyo yapması ve beyaz kıyafetler giymesi ile yeni doğan bebeğin vaftiz töreni ve sonrasında beyaz örtüye sarınması arasında ilişki kurmakla kalmamış, bebeğin vaftiz kurnasından kaldırılması ile şövalyenin şövalye ilan edildikten sonra ayağa kalkmasını da birbirine benzetmiştir.

House (1919) *The Song of Roland* (New Haven, 1914) kitabı ve yazarı hakkında bilgi verirken şövalyelerin en önemli özelliklerinden bazılarını nezaket ve bir kadına duyduğu aşk olarak sıralamaktadır. Hatta Rosières ve Malory gibi yazarların bu konu hakkında görüş bildirdiğini ve her ikisinin de şövalyeliğin olmazsa olmazını aşk olarak tanımladığını bildirmektedir.⁵⁴ Adı geçen eserde cesaret temasının işlenmemesi ve – yukarıdaki bilgilere bakarak – yardım edilecek kişiler sıralanırken aralarında kadınların adının geçmemesi yazarın din adamı olması ile bağdaştırılmıştır. Ayrıca, şövalye rütbesinin din adamlığından hemen sonra geldiği de belirtilmektedir. İki kurum arasındaki bağ ve benzerlik üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Hemen sonrasında da piskoposların yanında eğitim alan genç rahipler, şövalyelerin yanında eğitim alan "squire"lara benzetilmiştir. Diğer bir benzerlik ise dış görünüşleriyle bağlantılıdır. Yazar şövalyelerin papazlar gibi başlarını traş ettiklerini çünkü şövalyelik kurumunun ve üyelerinin en az ruhban sınıfı ve mensupları kadar dine ve ahlak kurallarına sahip çıkmaları ve toplumun koruyuculuğunu üstlenmeleri gerektiğini dillendirmektedir. Dolayısıyla, mümkün olduğunca, her gün ayine katılmaları, oruç tutulacak günlere dikkat etmeleri ve ellerinden geldiğince zekât vermeleri⁵⁵ gerektiği söylenmektedir. Dahası, kılıcının kabzasının haç şeklinde olması ve genellikle kutsal emanetlerden yapılmış olması sebebiyle her daim dini konularda yardım isteyenlere yardım etmekle yükümlü olduğunun altı çizilmektedir.

Dikkat çeken başka bir nokta ise şövalyeliğin “kilisenin seküler kolu” olarak tanımlanmasıdır. Başka bir ifadeyle papazların konuşarak ve ikna ederek yapmaya çalıştıkları görevi şövalyeler güç kullanarak yapma yetkisine sahipti. Şövalyelerden din ve kilise adına beklenen görevlerin

---

⁵⁴ Rosières, *Histoire de la société française au Moyen Age* (Paris, 1882) adlı eserinde “bir bayanı sevmeden şövalye olunamayacağını” söylerken Malory *Morte d'Arthur* (London, 1919) adlı eserinde Yuvarlak Masa Şövalyelerinden Sir Tristam’ı konuştururken “aşık bir adamın gözünün pek olacağına” atıfta bulunmaktadır.

⁵⁵ Hristiyanlıkta verilen zekat zenginlerin fakirlere yardım etmek için yaptıkları bir ibadet. İncil’de çeşitli yerlerde zengin Hristiyanların fakirleri gözetmeleri konusuna değinilmektedir. Matta 26:11, Markos 14:7 ve Yuhanna 12:8’de İsa’nın “yoksullar her zaman aranızdadır, ama ben her zaman aranızda olmayacağım” diyerek yoksullara yardım edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, İsa Yasa’nın Tekrarı 15:11’de ise “Ülkede her zaman yoksullar olacak. Bunun için, ülkenizde yaşayan kardeşlerinize, yoksullara, gereksinimi olanlara eliaçık davranmanızı buyuruyorum” demektedir.

yükümlülüğünün ağır olması alacakları sevabın fazla olmasıyla doğru bağlantılıdır. Papaz dindar olduğu için Cenneti ne kadar hak ediyorsa şövalye de askeri hizmetlerinin karşılığında Cenneti o kadar hak ediyordu. Şövalyelere vaat edilen ödül ilerleyen zamanlarda Haçlı Seferlerine katılmaları konusunda da teşvik edici olmuştur (House, 1919: 11-12).

Gautier (1891: 15-16) şövalyelik ile kilise arasındaki bağa değinirken feodalizm kavramını da devreye sokarak bir nevi üçgen bir ilişki ağı oluşturmuştur. Bu ağda her kavram arasında benzerlikler kadar farklılıklar da söz konusudur. Öncelikle şövalyelik ile kilise arasındaki bağı detaylı şekilde veren yazar şövalyeleri “Hıristiyan askerler” olarak tanımlamakta sonrasında da feodalizm ile kilise – bir anlamda da Hıristiyanlık – arasında kökensel bir bağ olmadığına değinmektedir. Hatta bazı durumlarda lordlar – dolayısıyla da feodal sistem – ile kilise arasında bazı sürtüşmeler olmasına rağmen şövalyelik kurumunun her daim kilisenin emrinde olmasına değinilmiştir.

Konu üzerinde görüş bildiren yazarlar genel anlamda benzer fikirler beyan etmelerine rağmen kilise ile şövalyelik arasındaki bağı en çarpıcı şekilde tanımlayan kişinin aslında Gautier (1891: 19) olduğu söylenebilir. Yazar, şövalye adayının uzun ve zor bir eğitimden sonra hak ettiği unvanı alması için düzenlenen töreni “sekizinci sakrament”⁵⁶ olarak tanımlamakla kalmamış aynı zamanda “savaşçının vaftiz töreni” tabirini de cesur bir şekilde kullanmıştır.

Kilisenin ve buna bağlı olarak da dini unsurların şövalyelerin eğitimlerinde önemli bir rol oynamasının bir diğer sebebi de Orta Çağın karanlık ve karmaşık dönemlerinde tek bildikleri barbarca ve herhangi bir kural olmaksızın savaşmak olan cesur kişileri – ya da ilerleyen zamanlarda adlandırılacakları şekliyle şövalyeleri – belli bir hizaya getirmek ve dini yaptırımlar ve sınırlılıklar ile eğitimi kısmen kolaylaştırmaktı. Genel anlamda uygulandığı zaman itibari ile önemli derecede başarılı olan bu yöntem aynı zamanda Müslümanların hızlı ve etkili bir şekilde Avrupa’ya yayılmamalarını önlemek amacıyla girişilen Haçlı Seferlerinde önemli başarılar elde edilmesine de katkı sağlamıştır. Kısacası, sadece şövalyelik kurumunun güçlenmesi için değil, bir nevi kendisinin de kaybettiği saygınlığı geri kazanması bakımından kilise, şövalyeleri

---

⁵⁶ Hıristiyanlıktaki – özellikle de Katolik ve Ortodokslar için – en önemli ritüellere “sakrament” denmektedir. Tüm Hıristiyanlar tarafından kabul edilen Vaftiz (*Baptism*) ve Evharistyanın (komünyon – ekmek ve şarap ayini) (*Eucharist*) yanısıra Krizmasyon (Kiliseye Kabul edilme) (*Confirmation*), Tövbe ve Günah Çıkarma (*Penance*), Evlilik (*Marriage*), Ruhbanlık (Papazlığa Kabul Töreni) (*Ordination*) ve Yağ sürme (ölüm halindeki kutsama) (*Anointment*) yedi sakrament olarak bilinmektedir (Ellwood, 2007: 400).

Hıristiyanlık öğretileri yardımıyla eğiterek ve belli bir çizgide tutarak önemli bir başarıya imza atmıştır denebilir.

2.1.2 Haçlı Seferleri ve Şövalyelik

Kilise ve şövalyelik kurumu arasındaki ilişki – başka bir ifadeyle kilisenin şövalyelik kurumu üzerindeki etkisi – Haçlı Seferlerinin başlama evresinde ve ilerleyen zamanlarda daha net bir şekilde görülmektedir. Dünya tarihinde önemli bir yer tutan Haçlı Seferleri, şövalyelik kurumu için de büyük bir önem teşkil etmektedir. Haçlı Seferlerinde şövalyelerin varlığı ve etkisi herkes tarafından bilinse de, yaygın olan görüşün aksine şövalyelik kurumu Haçlı Seferleri ile ilerleme kaydetmiştir. Haçlı Seferlerinden önce henüz kuruma dönüşemeyen ve genel hatlarıyla bir ruhtan ibaret olan şövalyelik Avrupa’da çok az bir gelişme kaydetmiştir. İspanya ve Fransa’da şövalyeler ya lordlarına hizmet etmekte ya da Müslümanlara karşı savaşmaktaydı. İngiltere’de ise I. Richard’ın (933–996) tahta çıkmasıyla şövalyelik daha fazla tanınmaya başlanmıştır (James, 1830: 40-41).

Haçlı Seferlerinin şövalyelik kurumuna getirdiği faydalardan birisi de şövalyelerin kullandığı silahlarda ve savaş tekniklerinde görülmektedir. Şövalyelerin giyindikleri zırhlarda, bindikleri atlarda ve kullandıkları taktiklerde bazı değişiklikler göze çarpmaktadır. Kısaca örneklendirmek gerekirse, Haçlı Seferlerinin başladığı on birinci yüzyılda yelek şeklinde olan zırhlarda demir levhalar kullanılırken şövalyelerin on üçüncü yüzyılın sonunda zincirlerden yapılmış zırhlar giydiği görülür. Benzer şekilde, şövalyeler kendileri için büyük önem taşıyan at seçimlerini yaparken genellikle Avrupa– çoğunlukla İspanya ve Avusturya – kökenli atları tercih ettikleri söylenebilir (Mills, 1825: 100 - 111).

Ortaya çıkış nedenleri konusunda tarihçilerin genelde hem fikir oldukları Haçlı Seferleri şövalyelik kurumu, gelişimi ve eğitimi çerçevesinde ele alındığında karşımıza kilise tarafından alınan kararlar çıkar. Hıristiyanlıkta dördüncü yüzyıldan gelen ve Filistin’de Hz. İsa’ya işkence edilen mekânın ziyaret edilmesiyle başlayan kutsal mekânlara gitme – hac – geleneği (Runciman, 1987: 39) on birinci yüzyılda hâlâ devam etmekteydi. Bununla birlikte, 633 yılında Halife Ömer döneminde Müslümanların yönetimine giren Filistin 1070 yılında Selçuklu Türkleri tarafından fethedilene kadar hep Müslüman hâkimiyetinde kalmıştır. Bu dönemde hac

görevlerini yapmak isteyen Hıristiyanlar bazen zorluklarla karşılaşılıyordu. Özellikle onuncu ve on birinci yüzyıllarda Selçuklu Türklerinin ve Fatimilerin Hıristiyanlara zulüm etmesiyle kopma noktasına gelindi (Avi-Yonah, 2003: 203-207 ve 235-240; James, 1830: 43). Ayrıca sadece hacı adayları değil, o dönemde Filistin’de yaşamakta olan Hıristiyanlar da bazı zorlamalara maruz kalmakta ve zorla vergi ödemekteydi. Dini görevlerini yerine getirmek isteyen hacı adayları bir altın ödemek zorundaydı (James, 1830: 44). O dönemlerde paranın, özellikle de madenlerin değerinin günümüze kıyasla oldukça yüksek olduğu ve yolculuğun uzun, meşakkatli ve külfetli olduğu düşünülürken bu uygulamanın sonuçlarının ortaya çıkardığı durumun vahameti daha iyi anlaşılabilir.

Her üç din için de kutsal bir anlam taşıyan Filistin çeşitli dönemlerde çeşitli milletler tarafından ele geçirilmiş olmakla birlikte Müslümanlar idaresinde çok uzun süre kalmıştır. Hz. Muhammed’in Miraca yükseldiği Mescid-i Aksa Müslümanlar için ne kadar önemliyse Hz. İsa’nın çarmıha gerildiği ve göğe yükseldiği “*Chapel of the Ascension*” da Hıristiyanlar için o kadar önemlidir. Yahudiler ise dinlerinin Filistin’de doğduğuna inandıkları için sadece topraklarının değil havasının bile kutsal olduğuna inanmaktadır. Ayrıca, bölgede bulunan Zeytin Dağı (*Mount of Olives*) da her üç dinde kutsal ve önemli olarak ele alınmaktadır.

Kısacası, Hıristiyan hacıların hac görevlerini tam anlamıyla ve güven içerisinde yerine getirememesi, Haçlı Seferlerinin yapılmasına karar verilmesindeki en önemli sebep olarak ele alınabilir. Bu durumdan rahatsız olan Hıristiyanlık dünyası çeşitli çözüm yolları düşünmüş ama Müslümanların hem askeri yönden oldukça güçlü olması hem de uzun süredir o bölgeye hâkim olması sebebiyle her seferinde tereddütte kalmıştır. Örneğin, Papa II. Sylvester onuncu yüzyılın sonunda Haçlı Seferleri fikrini ilk ortaya atan kişi olmuştur, ancak gerek dönemsel yetersizlikler gerekse şövalyelik kurumunun böyle bir atılıma yeteri kadar hazır olmaması gerekçeleri sebebiyle bu fikir çok fazla rağbet görmemiştir. Diğer taraftan, kilise kurum olarak bu duruma acil ve etkili bir çözüm bulmak istese de papazlar böyle bir hareketin zorluğunun farkında oldukları için biraz daha temkinli davranıyorlardı. VII. Gregory yazdığı şaşaalı ve detaylı mektupta durumu ağdalı bir dille tasvir etmekle birlikte kendi çıkarları için din kardeşlerinin çektiği acı ve ızdırabı ilk unutan kişilerden birisi olmuştur (James, 1830: 46-47).

“Katılanların günahlarının kilise tarafından affedileceği vaat edilen ve Hıristiyanlığı içten ve dıştan tehdit edenlere yönelik yapılan, Hıristiyan bölgelerin geri alınması ve kilise ve

Hıristiyanların korunması amacını taşıyan kutsal savaşlar” (Abels, 2009) olarak tanımlanan Haçlı Seferleri, 1095 yılında Papa II. Urban tarafından düzenlenen Clermont Konsili ile kararlaştırılmıştır.

Konsilin toplanmasındaki amaç, yüzeysel olarak bakıldığında kilise için gerekli düzenlemeleri yapmak ve toplumdaki yanlışları düzeltmek gibi görünse de tarihçilerin üzerinde fikir birliğine vardıkları kanı, konsilin toplanma amacının Haçlı Seferleri için çağrı yapmak olduğudur (James, 1830: 53). Papa II. Urban burada yaptığı coşkulu ve ateşli konuşma ile yukarıda açıklanan sebepleri sıralamış ve başta şövalyeler olmak üzere tüm Hıristiyanların bu kutsal harekete ellerinden gelen desteği vermesini istemiştir. Haçlı Seferleri için çıkılacak yolculuğun “Tanrı’nın Yolu” olarak adlandırılması bu yolculuğa çıkmaya gönüllü olanları – özellikle de şövalyeleri – daha da şevklendirmiştir. Bu coşku herhangi bir sınıf farkı gözetmeksizin herkesi o kadar sarmıştı ki zengin, fakir herkes elinden geleni yaparak bu yolculuktaki yerini almak için çaba göstermiştir. “Kâfirlerin kılıçları arasında şehitlik tacını giymek” gibi çarpıcı söylemler insanları Haçlı Seferlerine katılmak için daha da isteklendirmiştir (James, 1830: 61-62).

Bu konsili şövalye eğitimi çerçevesinde önemli kılan en önemli etken, “asil bir ailede doğan her kişinin on iki yaşına geldiği zaman kendi bölgesine bakan piskoposun önünde baskı altında olanları, dulları ve yetimleri koruyacağına ve savunacağına; gerek bekâr gerek evli asil kadınlara özel bir ihtimam göstereceğine; yolcuların güvenli bir şekilde yolculuk etmesini sağlayacağına ve zulmün ve zorbalığın ortadan kaldırılması için elinden geleni yapacağına” dair resmi bir yemin etmesine yönelik bir karar alınmasıdır (Mills, 1825: 13). Varılan hükme bakıldığında yapılması beklenenlerin şövalyelerin yapması gereken kurullarla neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Temelde ezilmiş olanın zalime karşı, haklı olanın haksıza karşı ve güçsüz olanın da güçlüye karşı korunması amacı her iki durumda da ilk göze çarpan unsurdur.

Clermont Konsilinde alınan kararların şövalyeler ve aldıkları eğitimle bağdaştırılması noktasında benzerlikler kadar farklılıklar da göze çarpmaktadır. Öncelikle, verilen yaş – on iki – “page” eğitimine kıyasla oldukça ileri bir zaman dilimidir. “Page”ler eğitimlerine yedi yaşında başlamaktaydı. Diğer taraftan, “page”lerin “squire” olana kadar askeri eğitimden ziyade değerler eğitimi, dini eğitim ve sanatsal eğitim aldıkları, “squire” oldukları zaman askeri eğitime odaklandıkları düşünülse de “squire” olmak için gereken yaşın on dört olması aradaki farklılığı desteklemektedir. Öte yandan, yeminin piskopos önünde edilmesi olayın dini boyutunu

vurgulamaktadır. Şövalyeler ise yemin ederken başpiskoposa yemin etmekle birlikte kilise kadar kendilerini eğiten şövalyeye karşı da sorumlu olurlardı.

Clermont Konsilini dini boyutu kadar sosyal boyutu ile de ele almak gereklidir. Haçlı Seferlerine karar verilmesi bakımından dini boyutu daha ön plana çıksa da on birinci yüzyılda değişmeye başlayan dini ve seküler yapıdaki yeniliklere ön ayak olan (Cowdrey, 1970) “Tanrı’nın Barışı” (*Peace of God*) ve “Tanrı’nın Ateşkesi” (*Truce of God*) ile olan bağlantısının sosyal yaşamı etkilemesi bakımından önemlidir. Zamanın özellikleri bakımından ele alındığında on birinci yüzyılda insanların tam anlamıyla sosyal bir hayat sürüp sürmedikleri tartışılabilir. Aynen şövalyelik kurumunun ortaya çıktığı Karolenj Hanedanlığı sonrası dönemde olduğu gibi karmaşa ve zulüm kol gezmekte, güçlü ve zengin olanın olan güçsüz ve dolayısıyla da fakir olanı her şekilde sömürdüğü bu dönemde kilise, gerek toplum içerisindeki belirsizlik ve karmaşa gerekse Müslüman saldırıları yüzünden çaresiz kalmıştı. Alınabilecek önlemlerin birbiri ile çakışması ise durumu iyice zorlaştırmaktaydı.

Hem karmaşanın önlenmesi, hem de Müslüman saldırılarını önlemek ve hatta saldırılara karşı önlem almak için askeri güçten yararlanmak gerekliydi. Zamanın en ileri derecede askeri eğitimini alan şövalyelerin Müslümanlara karşı kullanılması daha mantıklı olduğu için iç karmaşanın çözülmesinde alternatifler bulmak zorunlu hale gelmişti. “Karanlık Dönem” olarak adlandırılan dönemde kilisenin en güvenilir kurumlardan birisi olması alınacak kararlar da dini motiflerin kullanılması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bredero (1994: 106) Papa II. Urban’ın Haçlı Seferleri için karar alırken aynı ikileme düştüğünü dile getirmekte ve Müslümanlara karşı savaşırken güçlü bir orduya ihtiyaç duyulduğu için şövalyelerin Avrupa’da savaşmalarını engellemek istediğini belirtmektedir.

Kilise tarafından belirlenen ve Batı Avrupa’nın tamamına yayılan “Tanrının Barışı” (*Peace of God – Pax Dei*) amaç olarak ele alındığında “din adamları ve fakirler başta olmak üzere bazı kişileri ve kilise ve kiliseye ait mülkleri ve fakirlerin geçim kaynağı olan her türlü malı özel koruma altına almak” göze çarpan ilk detaydır (Cowdrey, 1970). Şövalyeliğin temelinde ezilen ve zulüm gören kişilere yardım etmek olduğu ve şövalyelerin eğitim süreçlerinde her daim dini kurallar çerçevesinde hareket edildiği göz önüne alındığında şövalyelik kurumu ile “*Peace of God*” arasındaki bağlantı daha net bir şekilde anlaşılabilir.

İlk bakışta Clermont Konsilinde alınan “savaş” kararı ile “*Peace of God*” ile sağlanmaya çalışılan “barış” iki zıt kavram gibi ele alınabilir. Ancak, on birinci yüzyılın sosyal ve politik durumu göz önüne alındığında bu iki kavramın birbirini tamamladığı görülmektedir. Kutsal toprakları din düşmanlarının hâkimiyetinden kurtarmak ve din kardeşlerine hac ziyaretinde kolaylık sağlamak için alınan “savaş” kararı ile aynı dine mensup kişilerin – Hıristiyanların – kendi aralarında devam eden anlaşmazlıklarına son verilmiştir. Aynı konuya değinen James (1830: 64) Haçlı Seferlerinin Avrupa’yı sosyal yönden düzgünleştirdiğini öne sürmektedir.

Temelleri 989 yılında yapılan Charroux Konsili’ne dayandırılan “*Peace of God*”, barışı desteklediği için aslında çok daha eski tarihlere dayanmaktadır⁵⁷. Bu kararın Clermont Konsilinden daha önce alınması da bu gerekçe ile açıklanabilir. Genel anlamda, toplumun refahını garanti altına alan barışın her toplum ve her din tarafından istenmesi her toplumun barış yanlısı olması ile ilişkilidir. Bununla birlikte, ülkelerin sınırlarının belirli olmadığı, toprakların sadece savaşarak korunduğu ya da genişletildiği bir dönemde savaşa sıklıkla rastlanması da normaldir. Haçlı Seferleri gibi dini amaçlarla başlatılan savaş hazırlığının en önemli aşamalarından birisinin topraklardaki barışı sağlamak olması da bu açıdan önem arz etmektedir. Daha önceden düzenlenen konsillerde alınan kararın altının çizile çizile tekrarlanması da bu sebeptendir.

Toplumsal bağlamda politik, sosyal ve ekonomik etkileri ile ön plana çıkan “*Peace of God*” ile alınan kararlara bakıldığında papaz, rahip gibi din adamlarının ve kadınların korunması ve Pazartesi Günü gün doğumundan Çarşamba Günü güneş batımına kadar şiddet içeren herhangi bir uygulamanın olmaması gibi kavramlar göze çarpmaktadır.

“*Peace of God*” gibi Haçlı Seferleri ile bağlantılı diğer bir kavram da 1027 yılında Roussillon’da düzenlenen Toulouges Konsilinde kararlaştırılan “*Truce of God*” (*Treuga Dei*) diğer bir ifadeyle

---

⁵⁷ Din adamlarını koruma altına alan Vienne Konsili (892), fakirlere uygulanan zulmü kınayan Fines Konsili (881) ve genel anlamda en fazla kararın alındığı ve duaların edildiği Metz Konsili (888) barışın korunması ve yardıma ihtiyacı olanların korunması için kararların alındığı konsillerden bazılarıdır (Bredero, 1994: 106). Cowdrey (1970) ise bu tarihi biraz daha geriye götürerek kökenini Karolenj hanedanlığına – dokuzuncu yüzyıla – dayandırdığı karar için Kel Charles (Charles the Bald) (823 – 877) zamanında din adamlarını, kilise arazisini, rahibeleri, dulları, yetimleri ve fakirleri korumak için 857 yılında alınan kararlara atıfta bulunmuştur. Sonrasında da Narbonne (990), Le Puy (c. 990-3), Limoges (994), Poitiers (c. 1011-14), Charroux (1027-8), Limoges (1028), Poitiers (1029-31), Bourges (1031), Burgundy, Verdun-sur-le-Doubs (1019-21) ve Anse (1025) konsillerinde ele alındığını belirtmektedir.

“Tanrı’nın Ateşkesi”dir. “*Peace of God*” sadece belli bir sınıfı ve mal varlıklarını korumayı amaçlarken “*Truce of God*” ek olarak, belirli zamanlarda meydana gelebilecek karmaşaları ortadan kaldırmayı amaçladığı için ikinci kavramın daha kapsamlı ve yetki sınırı biraz daha geniş olduğu söylenebilir (Cowdrey, 1970). Haçlı Seferlerinin yapılmasına karar verilen Clermont Konsilinde “*Truce of God*” tekrar dile getirilmiş, önemi vurgulanmış ve geçerliliği bir kez daha tasdik edilmiştir.

Din adamları, rahipler, rahibeler ve manastırda kalan dullar gibi kutsal kişiler, kiliseler, manastırlar ve mezarlıklar gibi kutsal mekânlar ve Pazar günleri ve tatil günleri gibi kutsal zamanlar *Peace of God*’un koruması altındaydı ve karşı çıkanlar aforoz ile cezalandırılıyordu (Moeller, 1912; Cowdrey, 1970). Diğer taraftan “*Truce of God*” ile şövalyelerin yeminlerinde koruyacaklarına söz verdikleri fakir ve ezilmişlerin korunması amaçlanmaktaydı.

“*Truce of God*” on birinci yüzyılda feodalizmin anarşiye dönüştüğü bir dönemde toplum huzurunun sağlanması için çaresiz yöneticilerin bulduğu yeni bir çözüm olarak ortaya çıktı. Yukarıda belirtilen sebeplerle birlikte derebeylerin kendi aralarında yaptıkları savaşlar Avrupa’yı kanlı bir savaş alanına çevirmekle kalmamış aynı zamanda din adamları, dini mekânlar ve kutsal zamanlar da dâhil olmak üzere bütün saygı ve sevgi ortamını da ortadan kaldırmıştı. 1027 yılında düzenlenen Elna Konsili’nde Pazar gününün kutsanması sırasında Cumartesi akşamından Pazartesi sabahına kadar tüm düşmanlıkların son bulması gerektiği kararlaştırılmıştır. Bu nokta “*Truce of God*” için başlangıç olarak ele alınabilir. Sonrasında 1041 yılında düzenlenen konsilde İsa’nın göğe yükseldiği gün olan Perşembe, İsa’nın çarmıha gerildiği gün olan Cuma ve İsa’nın dirileceği gün olan Cumartesi de yasaklı günlere dâhil edilmiştir. İlerleyen zamanlarda Paskalya Perhizi⁵⁸ ve Advent⁵⁹ de barış dönemine eklenmiştir. Böylelikle, insanlar arasındaki kavga, anlaşmazlık ve en önemlisi savaşların dolaylı olarak ortadan kaldırılması için bazı önlemler alınmış oldu. Bu kurallara uymayanların aforoz ile cezalandırılması da oldukça etkili bir çözüm olarak ele alınabilir. Fransa’da başlayan “*Truce of God*” hareketi İtalya ve Almanya’da uygulanmaya başlandıktan sonra 1179 yılında alınan bir kararla bütün kiliseleri kapsamıştır. Orta Çağın en sıkıntılı konularından birisi olan “kamu düzeni” ya da “asayiş” bu önlemlerle bir nebze çözülmüştür. Aşama aşama asillerle avam tabakası ortak hareket ederek kendi aralarındaki

---

⁵⁸ Paskalya Bayramından önce tutulan kırk günlük oruç; “lent” olarak da adlandırılır.

⁵⁹ Noelden öncesi dört hafta, Pazar günü başlar ve yine Pazar günü biter, dört tane Pazar gününü içine alması şarttır.

savaşları sona erdirmiş ve ilgilerini diğer ülkelere yönlendirmişlerdir (Moeller, 1912; Goodrich, 1861: 63).

Roma İmparatorluğunun çöküşünde önemli rol oynayan Cermen ırkının istilaları ve yağmalamaları ile Avrupa uzun süre kaba kuvvet başka bir deyişle barbarlığa maruz kaldı. Zorbalıkla idare edilen bir toplumun bir müddet sonra çok daha iyi bir şekilde yönetilmesine tarihte defalarca kez rastlanmıştır. Şiddet ve zulmün insanları bezdirdiği noktada Vikinglerin saldırılarına karşı koyan Alfred, Batı Roma İmparatorluğu yıkıldıktan üç yüz yıl sonra Avrupa'da tahta geçen ilk imparator olan Şarlman ya da halkından fahiş vergiler alan ve halkına zulmeden Galba'ya başkaldıran Otho gibi kahramanlar kendi devirlerindeki karanlık dönemi aydınlatmayı başaran kahramanlardır. Bu noktada kahramanların varlığından ziyade başardıkları ya da ortadan kaldırdıkları zulmün devamlılığı üzerinde konuşmak ve bu devamlılığı sorgulamak bizim konumuzla daha fazla ilişkilidir. Bu durumu daha somut bir şekilde örneklere çalışın Strachey (1919: xxxix) zulüm ve şiddeti bir "tufan", zulme ve şiddete karşı koyan kahramanları ve onların başardıklarını da "geçici bir sükûnet" kavramlarını kullanmıştır. "Geçici" kelimesinin vurgulanmasını da kahramanlar sahneden çekildikleri zaman zulüm, şiddet ve hatta anarşinin fazlasıyla geri gelmesi ve dolayısıyla da toplumun daha da kötüye gitmesi ile açıklamıştır. Yazarın kullandığı şu cümle aslında durumu oldukça net bir şekilde açıklamaktadır: "Şiddet sadece şiddet ile önlenebilir." "Anarşi" kelimesinin seçilmesi ise bencil, açgözlü ve ahlaksız insanların güç ve iktidar için birbirlerine hatta rakiplerinin ailesine, evine ve geçim kaynaklarına zarar vermesi sebebiyle özellikle seçilmiş olabilir.

Bu bölümde, Haçlı Seferleri için önem taşıyan üç kavram ile Haçlı Seferleri ve şövalyelik kurumu ve şövalye eğitimi arasındaki ilişki biraz daha netleştirilmeye çalışılmıştır. Haçlı Seferlerinin şövalyelik kurumunun kendini kabullendirdiği ve ilerleme kaydettiği bir döneme denk gelmesi şövalyelerin o ana kadar eğitimini aldıkları her türlü bilgiyi uygulamasına imkân sağlamıştır. "Page" olarak aldıkları değerler eğitimini uzun ve yorucu seferlerde kullanabilecekleri gibi "squire" olarak aldıkları yoğun askeri eğitimi de güçlü ve etkili Müslüman ve Yahudi askerlerine karşı kullanacak olmaları şövalyelerin öğrendiklerini uygulamaları açısından önem arz etmektedir.

Düzenlenen Haçlı Seferlerinin başlangıçta koyulan amaçların ne kadarını yerine getirip getirmediği ya da başka bir ifade ile başarılı olup olmadığı yazarlara tarafından değişik

çerçevelerde ele alındığı için bu konuda çeşitli yorumlar mevcuttur. Haçlı Seferleri ile şövalyelik kurumu arasında sebep-sonuç ilişkisi olduğunu savunan Strachey (1919: liv), Haçlı Seferleri sırasında şövalyelerin öncülük ettiği şövalyelik ruhunun her sınıftan ve her ülkeden kişi tarafından hayata geçirilmeye çalışıldığına dair bilgi vermektedir. Kutsal topraklarda etkisini gösteren şövalyeliğin doğduğu topraklarda da kadın-erkek herkes tarafından yaşatıldığını da eklemektedir. Böylece, şövalyelik kurumunun Hıristiyanlık için önemi üzerinde durularak kurumun zirveye çıktığına dair bilgi verilmektedir.

İki kavram arasındaki ilişki daha objektif bir şekilde ve şövalyelik kurumu ve şövalyeler açısından ele alındığında ikisi arasında belirgin bir bağ olduğu ve her iki kurumunda – hem şövalyelik hem de kilise – bazı noktalarda birbirleri için olumlu kazanımlara sebep oldukları söylenebilir. Clermont Konsilinde, "*Truce of God*" ilkelerinin hala geçerli olmasının yanı sıra Haçlı Seferleri için açık ve net bir çağrı yapılmış ve katılanlar Cennetle müjdelenmiştir. Siyasi olarak ele alındığında bu konsil ile birlikte kilisenin şövalyelik sisteminin tamamını kutsadığı, daha resmi ve daha anlaşılır bir hale getirildiği söylenebilir. Papa II. Urban yaptığı sefer çağrısı ile şövalyelikle bağlantılı hemen hemen her konuyu yasal ve dini kanunlarla kutsamış oldu. Ayrıca, verilen mesajlar arasında şövalyelerin ancak var olan barbarlık ve gaddarlığın önüne geçebilmek için Hıristiyanlık aracılığıyla ilerleyebileceği yer almaktaydı. Böyle bir yargı, temelinde askeri öğeler olan şövalyelik kurumuna dini ve sosyal bir boyut kazanmış oldu. Öyle ki kuruma kazandırılan ciddiyet ve görkem ile papazlık kurumundan sonra en etkili ve en saygı duyulan kurum haline geldi.

Şövalyelik kurumunun resmen tanınması ve halka tanıtılması ve prestijini artırması karşılığında şövalyeler aldıkları eğitimin hakkını vererek katıldıkları seferde zorlu şartlar altında pes etmeden ve cesur bir şekilde bütün hünelerini sergilemiştir. Böylece, gerek kilise gerekse şövalyelik kurumu birbirleri için karşılıklı kazanımlara imza atmış oldu.

2.1.3 Şövalye Türleri

Toplum içerisinde saygınlıkları yüksek olan şövalyeler de kendi içlerinde bazı faktörlere göre – yazılı olmayan ama kabul gören kurallar çerçevesinde – derecelendirilirdi. Literatürde net ve

kapsamlı bir sınıflandırmaya rastlanmamaktadır⁶⁰; böyle bir gruplandırmanın yazılı kurallara bağlı olarak yapılmaması bu duruma sebep olarak gösterilebilir. Bu çalışma yapılırken taranan kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında şövalyeler, şövalye ilan edilmelerine ve yaşantı şekillerine göre gruplara ayrılmıştır. Bu ayırmda dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta gruplandırmanın eş zamanlı değil kurumun tarihçesi çerçevesinde yapılmış olmasıdır. Daha net bir ifade ile şövalye ilan edilmelerine göre yapılan sınıflandırma şövalyeliğin başlangıç dönemini ve altın çağını göz önünde bulundurularak yapılırken, yaşantı şekillerine göre yapılan sınıflandırma kurumun gerilemeye ve hatta çöküşe geçtiği dönemin özellikleri doğrultusunda yapılmıştır.

Şövalye törenlerinin önemi ve sosyal yaşam içerisindeki yeri Üçüncü Bölümde “Şövalyelik Töreni” başlığı altında incelenmiştir. Sembolik bazı detaylarla süslenen bu törende yapılması gerekenler için uzun süreli bir hazırlık yapılması şarttı. Her ne kadar şövalye töreni ve önemli bir şövalye tarafından kuruma kabul edilme olayı "*squire*"lar için önem arz etse de savaş meydanında kahramanlık göstererek şövalye ilan edilme her "*squire*"ın hayalini süslemekteydi.

Şövalyelik kurumunun toplum içerisinde kabul görmesi ve kurumun kendine ait bazı kuralları oluşmaya başlaması ile birlikte kurum içerisinde bazı değişiklikler de meydana gelmeye başlamıştır. Bu değişiklikler, sosyal ve ekonomik şartlarda meydana gelen farklılaşmalar – ilerleme ve gerilemeler – ve şövalye sayısının artması ile de bağdaştırılabilir. Asalet kavramının kurumun olmazsa olmaz kuralı olduğu ve hatta bu kuralın korunması için bazı önlemler alındığı Üçüncü Bölümde “Asalet” başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu kadar önemli bir kavram bile ilerleyen zamanlarda göz ardı edilmeye başlamış ve hür olmayan kişiler (serfler) bile şövalye olmaya hak kazanmıştır.

2.1.3.1 Şövalye ilan edilmelerine göre

Önceki bölümlerde de üzerinde durulduğu gibi yedi yaşından başlayan ve yirmi bir yaşına kadar devam eden zorlu, sabır gerektiren ve uzun süren şövalye eğitimi sonunda şövalye adayları

⁶⁰ Taranan kaynaklar arasında şövalyeleri kendi içlerinde sınıflandıran iki kaynaktan birisi Prestage (1996) diğeri ise Wikipedians (t.y.)'dir. Bu sınıflandırmalarda genel değil belirli bir konu kapsamındadır. İlk kaynak şövalye olma durumuna bağlı olarak bir sınıflandırma yaparken diğeri kaynak İber Yarımadasının askeri yapısı hakkında bilgi verirken şövalyelerin kendi içerisinde üç gruba ayrıldığını belirtmektedir.

yemin ederek şövalye olmayı beklerlerdi. Başka bir ifade ile meşakkatli eğitim süreci sonunda şövalye adayları şövalye olacakları günü ve şövalye olarak yapacakları işleri düşünerek hırslanırlar ve hedeflerine daha emin adımlarla ilerlerlerdi.

“*Accolade*” olarak adlandırılan ve şövalye adayının iki omzuna ve başına vurularak gerçekleştirilen şövalye ilan etme töreni – gerek geleneksel olarak kilisede yapılsın gerek savaş alanında gerçekleşsin - her şövalye adayı için oldukça önemliydi. Bu konu hakkında bilgi veren Prestage, (1996: 23) şövalye olan "*squire*"ları “kılıç şövalyeleri” (*knights of the sword*) ve “banyo şövalyeleri” (*knights of the bath*) olmak üzere iki gruba ayırmıştır⁶¹. Bu fark, alınan eğitimden değil şövalye olma şartlarından kaynaklanmaktadır. Savaş alanında cesaret ya da başarı göstererek şövalye olmaya hak kazanan bir "*squire*" sade bir şekilde – sadece beline kılıç takılarak – şövalye ilan edilirken diğerleri kilisede yapılan ve banyo yapmanın en önemli sembollerden biri olduğu bir tören sonrasında şövalye ilan edilirlerdi. Bu tören ve banyo metaforu ilerleyen kısımlarda detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

2.1.3.1.1 Savaş alanında şövalye olanlar

"*Squire*"lar eğitimlerinin ilerleyen noktalarında savaşlara ya da turnuvalara kendilerini eğiten şövalye ile katılır ve orada şövalyeye her konuda yardımcı olduğu gibi gereken durumlarda da savaşa katılırdı. Savaşlarda yapması gereken en önemli işlerden birisi şövalyesini canı pahasına korumaktı. Şövalyenin anlık dikkatinin dağılması halinde hemen yanı başında olmak ve kalkanını koruma amaçlı kullanması "*squire*"lardan beklenen davranışlar arasındaydı. Savaş alanında bir "*squire*"ın cesaret hikâyesi şu şekildedir:

---

⁶¹ Bu kavramlardan “*knight of the sword*” ilerleyen zamanlarda şövalyelik nişanı (*chivalric order*) olarak kullanılmıştır. Merriam Webster bu terimi “1201 yılında Livonia’da Piskopos Riga’lı Albert tarafından Estonya ve Livonia’da yaşayan Hristiyan olmayan kişileri dine davet etmek ve toprakları üzerinde hak iddia etmek için kurulan Almanya kökenli dini bir şövalye nişanı” olarak tanımlamaktadır. Bu nişan 1204 yılında Papa tarafından onaylandıktan sonra 1237 yılında Töton Şövalyeleri ile birleşmiştir.

Şövalyelerin şövalye törenlerinde sembolik banyo yapma geleneği ise IV. Henry’nin (1367–1413) 1399 yılında tahta çıkması ile birlikte sadece tahta çıkma törenleri, saray halkının düğünleri ve prenslerin ya da duklerin göreve atanma törenlerinde uygulanmaya başlandı; bu törenlerde şövalye ilan edilen yeni şövalyeler de “*knight of the bath*” olarak adlandırılmaya başlandı. Bu uygulama II. Charles (1630–1685) zamanına kadar devam etti (URL 1: <http://www.royal.gov.uk/MonarchUK/Honours/OrderoftheBath.aspx>).

Cesur bir şövalye olan Saint Colombe'lu Ernulton savaş meydanında Salynges'li bir "squire" olan Guillonet ile çarpışırken gücü o kadar tükenmişti ki yenilme noktasına gelmişti. Kendisine hizmet eden "squire" bunu fark edince hızlıca yanına geldi, şövalyesinin baltasını elinden aldı ve düşmanın başına şiddetli bir darbe indirdi. Aldığı darbenin etkisiyle yere düşen düşman kısa bir süre sonra ayağa kalktı ve aynı hızla saldırmaya başladı. Ancak "squire" daha atik davranarak yere eğildi ve öldürücü darbeden kendini kurtarmış oldu. Fırsatı değerlendirerek kolları ile Guillonet'u kavradı ve güreşmeye başladılar. Sonunda "squire" amacına ulaştı ve düşmanı etkisiz hale getirdi. Elindeki hançeri düşmanına yönelterek lorduna teslim olmaması halinde kendisini orada öldüreceğini söyledi. Kaçamayacağını anlayan Guillonet, 15 gün boyunca zindanda kalacağını bile bile teslim olmayı kabul etti. Lordunun ismi sorulduğunda "squire" büyük bir gururla Saint Colombe'lu Ernulton ismini verdi (Mills, 1825: 46-47).

Bunun gibi örnekler oldukça fazladır. Ancak, "squire"ların savaş alanında şövalye ilan edilmesinin bazı dezavantajları da söz konusudur. Konuya geniş bir çerçevede ele alan (Mills, 1825: 57-58) önemli savaşlardan önce çok sayıda şövalye adayının kuruma dâhil edildiği bilgisini vermektedir. Böylece, yeni unvanlarının verdiği güç ve istek ile savaş alanında büyük başarılar göstermeleri ümit edilirdi. Savaş meydanında şövalyelik unvanı kazanan kişiler genellikle iyi bir eğitim almış "squire"lar olurdu, bununla birlikte herhangi bir eğitim almamış ama yetenekli, güçlü ve atik gençler de gösterdikleri üstün başarılar sebebiyle kuruma dâhil edilirdi. Bu kişiler aynı yazar tarafından "sadece cesaretleri ile ön plana çıkan ama şövalyeliğin erdemlerinden yoksun" şeklinde tanımlanmıştır. Bu kural, kurumun itibarını güvence altına almak için bazen sınırlandırılmıştır. Gösterdiği başarı ile şövalye olabilen ama asker gibi davranma hakkına sahip olmayan kişiler bu sınırlandırmalar dâhilindedir. Alınan bu önlem eğitimsiz şövalyelerin sayısının artmamasını amaçlamaktaydı. Bununla birlikte, ilerleyen zaman dilimlerinde kuruma zarar veren şövalyelerin olması, alınan önlemlerin pek etkili olmadığı fikrini uyandırmaktadır.

2.1.3.1.2 Şövalye töreni sonrasında şövalye olanlar

Büyük bir kutlama ile gerçekleşen şövalye töreni için "squire" kendisini hem bedensel hem de psikolojik olarak hazırlamak zorundaydı. Bu tören şövalye adayı için kadar ne kadar önemliyse

ailesi için de o kadar önemliydi. Küçük yaştan beri evinden uzak ve zorlu bir eğitim alan çocuklarının amacına ulaştığını görmek gibi çocuklarının şövalyelik gibi önemli ve prestijli bir kuruma dâhil olması ebeveynler açısından gurur verici bir durumdu. Bu da ailenin de bazı hazırlıklar yapması gerektiği anlamına gelmekteydi. Yapılacak hazırlıklar genellikle maddi imkânların zorlanması gerektiyordu ancak "*squire*"ların asil ve varlıklı ailelerden gelme zorunluluğu göz önüne alındığında bu hazırlıklar ailelere yük olmuyordu.

Giyilecek kıyafetlerin hazırlanması, tutulan oruç, yapılan gece ibadeti, edilen dua ve ayine hazırlanma gibi aşamalar "*squire*" tarafından yerine getirilir, "*squire*"a, arkadaşlarına ve o civarda yaşayan insanlara verilecek hediyelerin ve yiyeceklerin hazırlanması ise "*squire*"ın ailesi tarafından yapılacak hazırlıkların bir kısmını oluşturmaktaydı.

Dini öğeler başta olmak üzere bazı rutinelere dayalı şövalye töreni ve bu törende edilmesi gereken şövalye yemini üçüncü bölümde yer almaktadır. Son olarak, genç bir şövalye adayının kız kardeşine yazdığı mektuba bakılarak şövalye töreni öncesinde, esnasında ve sonrasında yaşadıkları ve hissettikleri – başka bir ifade ile bu törenin bir "*squire*" için ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir:

Sevgili Elizabeth, canım kardeşim,

İyi olduğuna inanıyorum. Bildiğin gibi, geçen ay on sekiz yaşına bastım. Kral Henry, artık şövalye olma vaktimin geldiğine karar verdi. Sana törenle ilgili bazı bilgiler vereceğim.

Öncelikle, Tanrı önünde alçakgönüllülüğümü ispatlamam açısından saçlarımı çok kısa kestirdim. Tanrı'nın bana güvenmesini istemem ama uzun saçlarım yerde görmek beni çok üzdü. Sonra, günahlarımdan arınmak için banyo yapmam gerekti. Ardından arkadaşlarımdan Stuart ve John bana vücudumun temizliğini gösteren beyaz bir tunik, Tanrı için savaşırken kan akıtmam gerektiğini hatırlatan kırmızı bir pelerin ve bir gün öleceğimi hatırlatan ölüm ve toprak rengi olan siyah çoraplar giydirdi.

Sonra, Stuart ve John beni şapele götürdü. Bütün gece dua etmem için beni orada yalnız bıraktılar. Sabah olduğunda beni Büyük Salon'a götürdüler. Annemin, babamın ve kalede yaşayan bütün insanların önünde Kral Henry beni şövalye ilan etti. Önünde

eğildim ve kılıcının düz tarafı ile omzuma yavaşça dokundu. Sonra, diğer şövalyeler bana kendi kılıcımı ve mahmuzlarımı verdi. Artık resmen bir şövalye oldum.

Sonrasında, büyük bir ziyafet verildi ve kendimi çok önemli hissettim. Oradaki şövalyelerden birisi olan William ile konuştum ve bana kendisi şövalye olduğunda böyle bir tören yapılmadığını söyledi. Zorlu bir savaş sırasında savaş alanında şövalye ilan edilmiş. Umarım ben de ilk savaşımında onun kadar cesur olabilirim.

Umarım en kısa zamanda birbirimizi görürüz.

Seni seven kardeşin

Richard

(Eastwood, 2004)

Gerek geleneksel tören sonrasında gerekse savaş alanında şövalye oldukları ilan edilen şövalye adayları, büyük bir gurur ve mutluluk duymaktaydı. Şövalyelerin toplumda yaşayan herkes tarafından sevilmesi ve sayılması, kendilerine güvenilmesi ve itibar gösterilmesi ve sayılarının çok fazla olmaması kurumun altın çağını yaşadığı dönemde şövalyelerin aldıkları eğitim doğrultusunda kendilerine yakışır işler yapmaları ve önemli başarılar imza atmaları ile doğru orantılıdır.

2.1.3.2 Yaşantı Şekillerine Göre

Bu sınıflandırmayı yapmak bir önceki kategoriye kıyasla daha zordur. Daha önce de belirtildiği gibi bu sınıflandırma şövalyelik kurumunun şaşaasını yitirmeye başladığı dönem ve sonrası göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Şövalyelik kurumunun ortaya çıkması ile yok olmaya başlaması arasında geçen süre de hızlı değişen toplumsal ve ekonomik sebepler şövalyelerin yaşamlarında bariz değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce onuncu yüzyılda devam eden iç savaşlar, on birinci yüzyılda başlayan Haçlı Seferleri, sınıflar arasındaki sınırların esnemesi gibi toplumsal bazı değişikliklerin yanı sıra endüstriyel alanda kaydedilen ilerlemeler şövalyelerin yaşam tarzlarını derinden etkilemiştir.

Bu çalışmada, yukarıda adı geçen değişiklikler çerçevesinde şövalyeler yaşam şekillerine göre gezgin şövalyeler, köle şövalyeler ve halk içerisinde yaşayan sıradan şövalyeler olmak üzere üç farklı gruba ayrılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi literatürde şövalyeler bu kriterler çerçevesinde net ve kesin bir gruplandırmaya dâhil edilmemiştir. Bununla birlikte, Wikipedians (t.y.) kullandıkları savaş aletlerine bakarak şövalyeleri kendi içerisinde üç gruba ayırmıştır: saray şövalyeleri (*royal knights*), asil şövalyeler (*noble knights – caballeros hidalgos*) ve halktan şövalyeler (*commoner knights – caballeros villanos*). Kullandıkları ekipmanların mal varlıklarına göre farklılık göstermesi bakımından yaşam tarzları ile olan bağlantılı olduğu söylenebilir⁶².

2.1.3.2.1 Gezgin şövalyeler (Knights-Errants)

Kilise ile bağlantısı bu bölümün başında ele alınan şövalyelik kurumu Haçlı Seferleri sonrasında kayda değer bir değişim geçirmiştir. Bu değişim kurumun kendini ispatlaması ve toplumsal, ekonomik ve politik gelişmelerle de alakalıdır. Haçlı Seferlerinin başarısızlıkla sonuçlanması ve kilisenin çağruları ile ortaya çıkan Haçlı Seferleri ruhunun etkisini kaybetmesi şövalyelik ile kilise kurumu arasındaki iletişimde kopukluklara sebep olmuş ve bunun sonucunda da “seküler şövalyelere” rastlanmaya başlanmıştır. Belli bir zaman sonra kilisenin barışçıl bir tavır takınması ile şövalyeler – bir nevi mecburi olarak – iki yoldan birisini tercih etmek durumunda kalmıştır: (1) gönüllü olarak yapılan askeri bir seçim – ki bazen bu seçim şövalyelik ruhu ile tamamen zıt düşen haydutluk kavramına kadar gidebilmekteydi –(2) askeri öğelerden uzak, sadece şövalyelerin eğitimleri süresince altı çizilen karakter eğitimi ve görgü kuralları üzerine yoğunlaşmış bir yaşam tarzı. Güney Fransa başta olmak üzere Avrupa’da şövalyeler bir araya gelerek gruplaşmaya ve güçlerine ve altyapılarına güvenerek, bazı durumlarda engellenemeyen ve hatta kontrol edilemeyen bir yapı oluşturmaya başlayınca bir şövalye ile bir haydut arasındaki farkı ayırt etmek oldukça zor bir hal almıştır. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında en korkulan

---

⁶² Saray şövalyeleri, ataları gibi pirinç levhalar, uçurtma şeklinde (üstten alta doğru uzayan) kalkanlar, at üzerinde savaşırken kullanılmak üzere tasarlanmış uzun bir kılıçlar, kargı ve mızraklar, vizigot baltaları kullanırdı. Diğer iki grup birbirinden keskin çizgilerle ayrılmamış – aralarındaki tek farkın asalet noktasında olduğu belirtilmiştir. Asil şövalyeler daha düşük sınıfa mensup asillere dâhil iken halktan şövalyeler asil olmamakla birlikte bir at alacak kadar parası olan kişilerdi. Her iki grupta yer alan şövalyeler deri zırh giyer, kargı, mızrak ve yuvarlak püsküllü kalkan ve elbette kılıç kullanırlardı.

haydutların genellikle şövalyelik alt yapısı olması sebebiyle bazı durumlarda bayanlara ve mazlumlara yaklaşımları şövalyelik ruhu ile benzerlik göstermekteydi. Öyle ki yasal olmayan davranışlarına rağmen bazen toplum tarafından bir kahraman olarak algılanabiliyordu (Scaglione, 1991: 27-28).

Lordları kalelerine gelen genç şövalye adaylarını sadece eğitmekle kalmaz aynı zamanda şövalye olduktan sonraki hayatlarının rahat ve ferah içerisinde geçmesi için çabalarlardı. Şövalye töreni ile yeni şövalyenin omuzlarına ve başına dokundurulan sonra da beline takılan kılıç lordunun öğrencisine ilk hediyesi olarak ele alınabilir. Böylece şövalye olarak hayatının güvence altına alındığına dair ilk sinyal verilmiş oluyordu. Ayrıca, her yıl belli bir süre – genellikle kırk gün – savaşlarda lordu için savaşması, barış zamanında da hem kaleyi koruması hem de düzenin sağlanıp sağlanmadığını anlamak için kontroller yapması için şövalyeye toprak verilirdi. Böylece şövalye maddi olarak rahat ediyordu. Şövalyelerin yılın belli bir zamanında görev yapma zorunluluğu, şövalyelerin maceraya atılma isteklerini tetiklemiş ve böylece gezgin şövalyeler ortaya çıkmaya başlamıştır (Scaglione, 1991: 19 ve 27).

Orta Çağ Avrupa'sında meydana gelen bazı sosyal değişiklikler sınıflar arasındaki farklılıkları azaltmaya başlayınca bir iki yüzyıl önce belirlenen sınırlar da bile bazı değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu değişiklikler uç noktaları daha fazla etkilemiş, özellikle asillerin sosyal statüleri kayda değer oranda oynamalar söz konusu olmuştur. Toprak ve gelir miktarı azalan, kendisine miras kalmayan asillerinde dâhil olduğu “fakir asiller” olarak adlandırılan grup geçinebilmek için iki yoldan birisini seçmek durumunda kaldı; bazıları manastırda yaşamaya başlayarak kendileri dine adadı, bazıları ise şövalyelikten para kazanmaya başladı. İkinci seçeneği tercih edenler kalesinde kaldıkları lordun isteklerini yerine getirmek için ülkenin çeşitli yerlerini gezer ve bu seyahatler sırasında çeşitli maceralar yaşardı (Scaglione, 1991: 27). Bu tecrübeler belli bir zaman sonra yazarların dikkatini çekmiş ve Miguel de Cervantes (1547–1616) başta olmak üzere pek çok yazar gezgin şövalyeler hakkında romanlar yazmıştır.

2.1.3.2.2 Köle şövalyeler (Serf knights)

Özellikle Almanya'da görülen bu kavram, şövalyelik kurumunun işleyiş sisteminde meydana gelen değişiklikler ile bağlantılı olmakla birlikte şövalyelik kurumu içerisinde baş gösteren

sorunlar ve farklılaşmalar hakkında da ipucu vermektedir. Feodal düzenin hâkim olduğu Orta Çağda düzenin değişmesi ile toplum içerisinde kabul gören ve uygulanan sistemlerde bazı değişikliklerin meydana gelmesi doğal olarak karşılanabilir. Farklı ülkelerde farklı şekillerde görülen değişiklikler aslında temelde aynı sebeplere dayanmaktaydı. Bu değişikliklerden birisi de o dönemde yaşayan insanlara verilen “unvanlar” ve bu unvanların gereklilikleri ile bağlantılıydı.

Dönemin askeri ve feodal düzeni göz önüne alındığında verilen unvanların ve gerekliliklerinin genel anlamda alt-üst ilişkisine dayalı olduğu söylenebilir. Almanya başta olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde görülen değişiklikler insanların sadece düzenlerini değil yaşam tarzlarını da önemli ölçüde etkilemiştir. Örnek vermek gerekirse, on ikinci yüzyılın ortalarında Alman kurumlarındaki feodal ruhun kendini daha belirgin bir şekilde hissettirmesi ve dolayısıyla da bölgelere hâkim lordların güçlerinin artması ile birlikte sosyal sınıfları birbirinden ayıran çizgilerde gözle görülür değişiklikler meydana gelmiştir (Bloch, 2002: 60). Onuncu ve on birinci yüzyıllarda insanlara doğar doğmaz verilen haklar ve insanlar arasındaki aşılabilir farklılıklara⁶³ değinen Bloch (1967: 64-65) bir şövalyenin oğlu ile bir kölenin oğlunun “aynı kulvarda olamayacağını” üstüne basa basa belirtmiştir. Ayrıca, o dönemlerde kan bağının önemi üzerinde durulmuş ve kastların ayrımında kan bağının baz alındığı ve kan bağıyla kurulan ilişkilerde sahiplenme ve sadakat kavramlarının daha güçlü olduğu belirtilmiştir. On ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda ise bu durumda bazı gevşemeler olmuş ve yavaş yavaş da olsa bazı değişiklikler göze çarpmaya başlamıştır.

Zamanla edilen bağlılık yeminleri ve lorda sadakat önemini yitirince “*serf*”ler aşağılanan kişiler olarak değil lordun adamları olarak görülmeye başlanmıştır. Bu noktada Almanya’da varlık gösteren Saliyan Hanedanlığının (1024-1125) adını mutlaka anmak gerekmektedir. Almanya Kralı II. Henry (972–1024) öldükten sonra – oğlu olmadığı için – tahta kuzeni II. Konrad (990–1039) geçince Sakson Hanedanlığı (918-1024) sona ermiş oldu. Saliyan krallarının yaptıkları en önemli değişiklik yönetim sistemi ile ilişkilidir. “Özgür olmayan vassallar” olarak tanımlanan serf şövalyeleri (*ministeriales*) lordlarına sadece askeri alanda değil yönetim konusunda da yardımcı olmaktaydı. Hizmetleri karşılığında hem toprak hem de ücret almalarına rağmen, özgür

⁶³ Bu farklılıklar Scaglione (1991: 18) tarafından “doğumdan gelen durum” anlamındaki “*geburtstand*” ve “meslekle kazanılan durum” anlamına gelen “*berufstand*” kelimeleri ile detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Asalet kavramı ile ilişkilendirilen bu kavramlar serf şövalyelerin ortaya çıkması ile de yakından ilişkilidir.

olmadıkları için bu toprak miras olarak kendilerinin olmuyordu (Abels, 2009; Keen, 2005: 34-35). Lordlar bu durumda toprağı bir anlamda kiralamış oluyordu – toprak kaybetmedikleri gibi askeri anlamda aynı hizmeti alıyordu. Bu yüzden serf şövalyeler diğere gruba dâhil şövalyelere kıyasla daha fazla tercih ediliyordu.

Alman İmparatorluğunun gücünün on birinci yüzyıldan sonra her geçen gün artması uyguladığı akıllıca taktikler kadar kiliseden aldığı güç ve destekle de bağlantılıydı. Ülkenin topraklarının genişlemesi ile hem imparatorluğa ait toprakları hem de kilisenin topraklarını korumak için güvenilir ve askeri yönden yetenekli kişilere ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu noktada, ilerleyen zamanlarda kale muhafızlarının ataları olarak kabul edilen serf şövalyeler adlarını duyurmaya başladılar. Özgür olmayan kişiler arasından seçilen ve asıl görevleri gerek kalelerde gerekse kilise adına her türlü işi yapma olan bu kişiler için kullanılan “köle” tabiri gerek askeri alandaki gerekse kişisel görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurulduğunda kafa karıştırıcı olabilmektedir. Teknik ve yasal olarak özgür olmamalarına rağmen zaman içerisinde asil olmayanlar arasında daha avantajlı durumda idiler (House, 1919). Bu avantajın sebebini özgür olmamalarına bağlayan Keen (2005: 35), lorda bağlı kalmak zorunda olan serf şövalyelerin hem lordla hem de kalede yaşayan diğere kişilerle daha samimi bir ilişki içinde olmalarını ve askeri alanda da kilit bir rol oynamalarını da örnek olarak vermiştir.

Bu noktada dikkat çeken en belirgin nokta Orta Çağın olmazsa olmazı olarak ele alınabilecek olan – ve “Asalet” başlığı altında detaylı bir şekilde incelenen – özgür ve asil olma kuralının önemini ve hâkimiyetini kaybetmeye başlamasıdır. Şövalyelik kurumunun ortaya çıktığı andan itibaren asalet gerekliliğinin üstüne basıla basıla vurgulandığı düşünülecek olursa kölelik gibi kan bağı ile geçtiğine inanılan bir özellik şövalyelik kurumu ya da statüsü ile hiç bir şekilde bağdaştırılmamaktaydı.

2.1.3.2.3 Halk içerisinde yaşayan şövalyeler

Yukarıda haklarında bilgi verilen gezgin şövalyeler ve serf şövalyeler birbirlerinden sadece özgür olma noktasında ayrılmaktadır. Temelde her iki gruba dâhil olan kişiler lordlarına hizmet ediyor ve karşılığında da toprak, kalacak yer, belirli bir ücret ve bir anlamda koruma alıyorlardı. Geriye kalanlar ise – başka bir ifade ile asil ve özgür olanlar – ise halk içerisinde yaşayan

şövalye grubunu oluşturuyordu. Bu çalışmanın konusu itibari ile yedi yaşından başlayarak bir şövalyenin ya da lordun yanında askeri, dini ve ahlaki konularda yoğun bir eğitim alan ve yirmi bir yaşına geldiğinde de düzenlenen bir törenle – ya da savaş alanında üstün bir başarı göstermesi halinde de savaş alanında – şövalye ilan edilen kişiler bu başlık altında toplanabilir. Bununla birlikte, Orta Çağda periyodik olarak görülen değişiklikler ve gelişmeler belirlenen başlıklar arasında kaymaları da beraberinde getirmiştir.

Ayrıca, Haçlı Seferlerinde alınan başarısızlıklar ve verilen kayıplar gibi endüstriyel alanda görülen ilerlemeler şövalyelerin amaçlarından uzaklaşmalarına ve farklı yönere kaymalarına neden olmuştur. Öyle ki, asil olma zorunluluğu sebebiyle – kural olarak ele alınmasa da – genelde babadan oğula geçen şövalyelik unvanı bir zaman sonra serflere verilmiş ya da şövalyelerin erkek çocukları kendilerinden beklenen askeri görevleri para karşılığında başka kişilere yaptırmaya başlamışlardır (Scaglione, 1991: 19).

Bu başlık altında toplanan şövalyeler için olumsuz yanlardan bir tanesi de zaman içerisinde eğitimini aldıkları konulardan, dolayısıyla da ideallerinden uzaklaşmalarıdır. Yola çıkma amaçlarıyla zıtlık göstermeleri kurumun içerisinde çatlaklar oluşturmuş ve zamanla unutulmalarına sebep olmuştur.

Yukarıda ve “Şövalyelik Kurumunun Çöküşü” başlığı altında anlatılan tüm olumsuzluklara rağmen şövalyelerin topluma kazandırdıkları ve ettikleri hizmetler göz ardı edilmeyecek kadar fazladır. Kurumun başlaması ile toplumda meydana gelen olumlu değişiklikleri Goodrich (1861: 62) şu şekilde özetlemektedir: Ülkenin yolları başıboş gezen sabıkalılardan temizlendi, şehirler ve kasabalar yeniden insanlarla doldu, caddelerde dükkânlar yerlerini almaya başladı. Dolayısıyla esnaflar zenginleşmeye ve dış ticarete yönelmeye başladı. Politik olarak herhangi bir hakka sahip olmamalarına rağmen zenginleşmeleri ile önemli ve bir noktada sözü dinlenen insanlar arasında yerlerini almayı başardılar.

Şehirde yaşayan halkla birlikte çiftçilerin de durumunda kayda değer bir düzelme oldu. Şehirlilerin aksine hala lordlar için çalıştıkları için zenginleşemediler ama daha az saldırıya ve aşağılanmaya maruz kaldılar. Hatta “*Truce of God*” maddelerinden bir tanesi çiftçileri korumaya yönelikti. Tarlalarında çalışan kimseye herhangi bir şekilde zarar verilmeyeceği gibi çiftçilerin iş

yaparken kullandıkları araç-gereçler ve hayvanların da koruma altına alınması “*Truce of God*” ile kararlaştırılmıştır.

Şarlıman dönemi sona erdikten sonra yaşanan şartlar göz önünde bulundurulduğunda asillerin böyle bir konuda fikir birliğine varması ve aldıkları kararlara uygun bir şekilde davranması oldukça önemli bir olay olarak ele alınabilir. Hatta Akitanya Başpiskoposu durumdan memnuniyetini belirtmek için bir meleğin kendisine cennetten bir mektup getirdiğini ve insanlar arasındaki düşmanlığın bitmesinden, insanların barış ve huzur içerisinde yaşamalarından dolayı duyduğu memnuniyeti belirttiğini söylemiştir.

Sonuç olarak, yaklaşık 400 yıl kadar süren bir dönem içerisinde şövalyelik kurumu Orta Çağ Avrupa’sını olumlu ya da olumsuz belirli bir oranda etkilemiştir. Karanlık dönemin ve savaşların hâlâ devam ettiği bir ortamda eğitim başta olmak üzere pek çok konuda topluma önderlik eden kurum o dönemin insanları tarafından da sevilmiş ve benimsenmiştir. Sonrasında şövalyeler hakkında yazılan edebi eserler ve bu eserlerde şövalyelerin mükemmel yakın bir şekilde tasvir edilmesi bu durumu ispatlar niteliktedir (Abels, 2012).

Günümüzde bile şövalyelik kurumu ile bağlantılı eserlerin, filmlerin ya da karakterlerin ilgi görüyor olması da kurumun varlığının kısa sürmesine rağmen etkili olduğunu işaret etmektedir. Gerçek olup olmadığı tartışma konusu olan Kral Arthur gibi bir karakter hakkında sinema filmi ya da dizi film yapılması, şövalyelik denince Don Kişot isminin hemen akla gelmesi, Haçlı Seferleri başta olmak üzere şövalyelerle ilgili araştırmaların yapılması kuruma verilen değeri gösterme diğer unsurlar olarak ele alınabilir.

2.1.4 Şövalyeler ve Aşk Teması

Şövalyelerin asıl görevleri askeri temelliymiş gibi algılansa da “*page*” olarak kaldıkları kalenin hanımefendisinden – kendilerini eğiten şövalyenin eşinden – aldıkları eğitim doğrultusunda dini konularda ve nezaket kuralları hakkında da önemli bilgiler öğrenirlerdi. Bununla birlikte, genellikle “*squire*” olmaya hak kazandıktan sonra, genellikle o kalede yaşayan, bir leydiye aşk beslemeleri ve bu aşkın şevki ile daha cesur olmaları ve daha iyi işler yapmaları da salık verilirdi. Bu aşk teması şövalyeler için oldukça önemli bir etkendi.

House (1919: 12) şövalye törenleri ile diğer dini törenler arasındaki benzerlikler hakkında bilgi verirken radikal bir fikir ortaya atarak şövalyelik ile evlilik arasında bir bağ kurmaya çalışmış ve Fransızca evlilik anlamına gelen “épouser” ve şövalyelik anlamına gelen “adouer” kelimeleri üzerinde durmuştur. Hemen sonrasında da şövalyelerin cesaretlerini tetikleyen unsurlardan birisi olan “bir bayana duyulan duygusal tutku”yu Meryem’e duyulan sevgi ile eşleştirmiştir.

Kalede yaşayan bayanların “page”leri eğitmesi hakkında bilgi verirken kullanılan “küçük dimağlara saf ve temiz ama bir o kadar da gizemli aşk fikrinin yerleştirilmesi” ve “bunun şövalyeliğin olmazsa olmazı olarak kabul edilmesi” (James: 1830: 18) gibi sözlerle de şövalyelerin “page”lik dönemlerinden başlayarak aşk kavramına alıştırdıkları ve aşkı kendilerini motive edici bir kavram olarak kabullenmeleri gerektiğinin altı çizilmektedir.

Aşk kavramına daha geniş bir çerçeveden bakan Abels (2012) şövalyelerin asil ve onur verici davranışlar aracılığıyla sevdikleri hanıma layık olabileceklerini gösterdikleri ve zaman zaman aşklarına karşılık bulabildikleri için şövalyeliğin romantik aşk kavramına farklı bir bakış açısı getirdiğini belirtmektedir. Şövalyelik, erkeğin asil ve onurlu davranışlarla “kadına” layık olabileceğini, ya da layık olduğunu göstermesi sebebiyle aşk kavramının bir boyutunu içerisinde barındırmaktadır.

Bu konu ve önemi ile verilebilecek en çarpıcı örnek Mills (1825: 32-34) tarafından şöyle anlatılmaktadır: Jean de Saintré, Fransız Kralının sarayında Dame des Belles-Cousines tarafından “page” olarak eğitildiği zamanlarda kendisi için önem taşıyan ve değer verdiği bayanın kim olduğu soruldu. Yaşı küçük olduğu için saf bir şekilde önce annesinin sonrasında da kız kardeşi Jacqueline’nin ismini verdi. Bu cevap karşısında şaşırان ve öfkelenen leydi bu kez kalbinin ait olduğu kadının kim olduğunu sorunca çocuk yaştaki “page”in iyice kafası karışmış ve romantik anlamda kimseye herhangi bir duygu beslemediğini söylemiştir. Bunun üzerine iyice sinirlenen leydi Saintré’ı şövalyelik kurallarına uygun hareket etmemekle suçlamış ve korkaklıkla itham etmiştir. Launcelot, Gawain, Tristram, Giron gibi ünlü şövalyelerin başarılarının ve cesaretlerinin kalplerindeki leydiye bağlı olduğunu belirtince “page” kısa süre düşündükten sonra o zamanlar sadece on yaşında olan Matheline de Coucy ismini vermiştir. Maalesef bu cevap leydiyi sevindirmek yerine iyice öfkelenmiştir ve şövalyelerin kalplerinde taşıyacakları kişinin asil olması, gerekli durum ve zamanlarda şövalyesine tavsiyelerde bulunabilecek kadar eğitilmiş olması, zor durumlarda yardım edebilecek kadar da zeki olması,

şövalyesine temiz ve gerçek bir aşkla bağlı olması ve son derece sadık olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, düşünüp durumun ciddiyetini anlayana ve kendisine ve şövalyelik kurumuna layık bir kişinin adını verene kadar ceza olarak iyi bir iş yaptığında dahi ona elma vermeyeceğini belirtmiştir. Bu konunun önemini daha iyi anlaması açısından “page”e şu açıklamayı yapmıştır:

“... sadık bir şekilde kalbinde bir leydinin aşkını taşıyan şövalye, sadece bu hayatta refaha kavuşmakla kalmaz aynı zamanda günah işlemesine engel olacağı için diğer dünyada da huzur içinde olur. Leydisinin takdirini kazanırken olabildiğince alçakgönüllü ve nazik olmak için çabalayacağı için kalbinde gurur kalmaz. Sadık bir aşkın kalbindeki aşk şövalyeyi öfke, kıskançlık, tembellik ve açgözlülük gibi büyük günahlardan korur; leydisine duyduğu bağlılık ile her durumda kendine hâkim olarak ismini lekelemez.”

Edebi eserlerde de sıklıkla değinilen bu konuyu en iyi şekilde örnekleyen eserlerden birisi olan *Don Kişot*'ta Cervantes şövalyesine bir hanımı ikna etmek için dil döktürürken “leydisi olmayan şövalye yapraksız bir ağaç, harçsız bir bina ya da gölgesiz bir vücut gibidir” dedirtir. Kalbinde aşk olmayan şövalyeleri tanımlamak için “dümensiz bir gemi” ya da “dizginsiz bir at” gibi kullanılan benzetmeler aynı zamanda şövalyelerin davranışlarına ve hatta düşüncelerine hâkim olabilen kadınların gücünü ispatlar niteliktedir (Mills, 1825: 195-196).

Bu duruma kadın gözü ile bakıldığında kendisi için savaştan ve kendisine değer veren bir şövalyenin varlığı elbette her kadını mutlu etmekteydi. Orta Çağda yaygın olarak düzenlenen turnuvalarda kendileri için savaştan şövalyeleri desteklemek için kendilerine ait bir eşyayı kendi şövalyesine verir ve şövalye bunu genellikle kaskına takardı. Kazanılan ödüller leydinin adına alınırdı. Şövalyenin cesurluğu ve onuru leydi için o kadar önemliydi ki Mills (1825: 204) bir leydinin şövalyesi için “diri olmasındansa şerefli bir ölü olmasını tercih ederim ve onu daha fazla severim” dediğini aktarmaktadır. Aynı eserde kadınların şövalyelerin dış görünüşlerinden ziyade cesaretleri ile ilgileniyor olmaları ise sevdiği şövalye çirkin olduğu için sorgulanan bir leydinin “yüzüne hiç bakmadım ki” sözü ile teyit edilmektedir.

2.1.5 Şövalyelik ve şövalye eğitimi için kullanılan farklı terimler

Literatürde şövalyelik kurumu ve şövalyelerle ilgili yazılmış çok sayıda kitap mevcuttur. Bu kaynakların büyük bir kısmı İngilizce ya da Fransızca yazılmıştır. Orta Çağ yaşantısı ve o dönemlerde kilisenin etkisi göz önüne alındığında Latincenin etkisi ve kullanımı da söz

konusudur. Bu sebeple, kaynaklarda bu üç dil başta olmak üzere farklı dillerden geçen kelimelerin birbirlerinin yerine ya da ufak farklılıklarla kullanıldığına sıklıkla rastlanır. Bu çalışmada, kaynaklarda bu şekilde kullanılan kavramlar üzerinde durulmuş ve – varsa – aralarındaki farklılıklara ve benzerliklere değinilmeye çalışılmıştır.

2.1.5.1 Şövalyelik anlamında “chivalry” ve “kighthood”

Türkçe karşılığı “şövalyelik” olan “*chivalry*” ve “*kighthood*” kelimelerini açıklayan yazarlardan birisi olan Scaglione (1991: 18), iki terim arasında bir fark olmadığı belir ve fikrini desteklemek için her iki kelimenin kişinin profesyonel olarak uğraştığı mesleği tanımladığını ve bu mesleğin askerlik sanatında elde edilen bir başarı ve resmi bir şövalye töreni ile elde edileceğini söyler.

Anglo-Saksoncası “*cniht*” ve İngilizcesi “*knight*” olan “şövalye” kelimesi Norman İstilasından sonra Fransızca “*chevalier*” (Keen, 2005: 1) kelimesi ile eşdeğer olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu sebepten “*kighthood*” ve “*chevalerie*” kelimelerinin her ikisi de şövalyelerin statüsünü belirttiği için eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, bu varsayım aslında yanlıştır, çünkü kelimenin Fransızca karşılığı şövalyelik kurumunun tamamının alışkanlıkları ve ideallerini kapsamı bakımından daha geniş bir anlam içerir. Bu kelimelerin modern İngilizcedeki kullanımlarına bakıldığında günümüzde bir beyefendi için “centilmen” anlamına gelen “*chivalrous*” kelimesi kullanılması halinde akla ilk gelen izlenim at üzerinde giden bir şövalye değil, o kişinin tavır ve davranışları olur (Stephenson,1942: 40-41).

“*Chevalier*” kelimesi “at” anlamına gelen Fransızca “*cheval*” kelimesinden türemektedir (Bulfinch, 1913: 368). Stephenson (1942: 41) “atı olmayan kişi şövalye olamaz”⁶⁴ diyerek bu bağı vurgulamaktadır. Orta Çağda atlara ve atlı askerlere verilen değer, bu ilişkinin önemini daha iyi anlatmaktadır. 1066 yılına kadar Anglo-Saksonların piyade olarak savaştığı, hatta baronların savaş alanına kadar atları ile gittikleri ve savaş meydanında atlarından inip yaya savaşa dâhil oldukları kayıtlarda yer almaktadır. Atın o dönemde zor yetiştirilen hayvanlardan birisi olması ve halkın geçimini çiftçilik ile kazanması sebebiyle öküz, inek, koyun, domuz gibi hayvanlara sahip olması bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir.

---

⁶⁴ “*Without a cheval nobody could be a chevalier.*”

Aynı şekilde ilk Franklar da savaflara atsız katılırken dokuzuncu yüzyılın ortasında Frank askerlerinin at üzerinde ve kısa zırh, kask, mızrak ve kılıç ile savaştıkları bilinmektedir. Savaş tekniğindeki bu önemli değişimin ağır silahlarla ve zırhla donatılmış Bizans ordusunun etkisiyle bağlantılı olduğu düşünölmektedir.

Atın ve diğer savaş ekipmanlarının kullanılmaya başlanmasında doğu medeniyetlerinin etkisi göz ardı edilmeyecek kadar büyüktür ama doğudan alınan bu mühimmatın nasıl kullanılacağı konusunda başta Karolenj hanedanı olmak üzere batı medeniyetleri bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Bu noktada vassalların devreye girerek bu ekipmanların kullanımı ve geliştirilmesi konusunda öncülük etmesi ile hem askeri alanda ilerleme kaydedilmiş hem de esnaf sınıfı hızla zenginleşmeyi ve sınıf atlamayı başarmıştır.

Frank İmparatorluğunun, Roman lejyonerlerinin görevini yapan süvarileri ordulaya dâhil etmesiyle birlikte piyadeler (yaya savaşan askerler) hor görölmeye başlandı ve onların köylü, yeteri kadar savaş ekipmanına sahip olmadığı, disiplinsiz olduğu ve cesaretsiz olduğu zannı oluştu. Gerçek askerlerin sadece gerekli savaş ekipmanını temin etmekle kalmayıp çocuklarına gerekli eğitimi verebilecek asil ailelere mensup feodal beyefendiler olduğu yaygın olarak kabul edilen bir görüştü. Askeri sınıf ile köylü sınıf arasındaki büyük fark bu gelişme ile birlikte tamamen kapanması imkânsız bir hal aldı. Bu sebeple şövalyeler ve atları arasında önemli bir ilişki söz konusudur.

Şövalyelik kelimesinin İngilizce karşılıkları olan “*chivalry*” ve “*knighthood*” arasında fark olmadığını ve her ikisi ile aynı şeyin anlatılmak istediğini söyleyen yazarlardan birisi de Strachey’dir (1919: xl).

2.1.5.2 Şövalye anlamında “knight”, “miles” ve “chevalier”

Şövalyelik kurumunun kökeni olarak Bölüm I’de ele alınan Roma İmparatorluğunda görev yapan “*équités*”ler dördüncü yüzyılda Constantinople’ün başkent olmasından sonra zamanla önemlerini yitirmiştir. House (1919: 7) aralarında yakın bir ilişki ve benzerlikler olduğuna inandığı şövalyeleri ve “*equestrian*”ları tanımlarken ikinci terimin ilerleyen zamanlarda Orta Çağ Latincesinde “*miles*” kelimesi ile karşılandığını belirtmektedir. “Şövalye” (*knight*) kelimesinden

farklı olarak “piyade” anlamına gelen bu unvan ilk olarak İmparatorun özel korumalığını yapan kişilere verilmekteydi. İlerleyen zamanlarda feodal sistemin ortaya çıkması ile “*vassal*”lara “*fidelis*”, “*homo*” ya da “*miles*” denilmeye başlandı.

Stephenson (1942: 47) onuncu yüzyılın başlarında Frank krallığında askeri yönden bazı yenilikler yapıldığını ve sonrasında Roman lejyonerleri için “*chevalier*” kelimesi ile bire bir aynı anlama gelen “*miles*” kelimesinin kullanılmaya başlandığını söylemektedir.

Abels (2012) Orta Çağ şövalyeliği ile bağlantılı terimleri açıklarken şövalye için “bir lorda hizmet eden ağır silahlarla donatılmış atlı asker, ortaçağ aristokrasinin bir üyesi” tanımını kullanmış ve on ikinci yüzyılda uygulanmakta olan üçlü toplum düzeninde şövalyelerin “bizim için savaşan kişiler” olarak tanımlandığını belirtmiştir. “Asker” kelimesinin Latince karşılığı olan “*miles*” kavramını ise onuncu ve on birinci yüzyıllarda at üzerinde savaşan asker olarak verirken aynı kelimenin Orta Çağ eserlerinde genellikle şövalye olarak çevrildiğine de değinmektedir. Yazar şövalyeliğin Fransa’ya ya Şarلمان’ın soyundan geldiğini iddia eden toprak zengini kişiler ya da lordlarına sundukları askeri hizmet karşılığında özgürlüklerini alan ve *milites*⁶⁵ denen savaşçılar tarafından getirildiği bilgisini vermektedir. 1100 yılı itibarıyla Fransa’da geniş toprak sahipleri ve onlara güvenlik hizmeti sunan savaşçılar toplum içerisindeki statülerini belirginleştirmek için şövalye ya da “*miles*” unvanını aldılar. Verilen bilgiler şövalye ve “*miles*” kavramlarının arasında fark olmadığını ve birbirinin yerine kullanılabileceğini göstermektedir.

Modern İngilizcede en yaygın olarak kullanılan “*knight*” kelimesi köken itibarı ile “hizmetli” anlamına gelen “*knecht*” kelimesiyle bağlantılıdır. Şövalye emir vermekten ziyade itaat etmek zorundaydı; gücünü ve enerjisini kendisi için değil başta kendilerini koruyamayan ve savunamayan fakirler, ezilmişler ve zayıflar başta olmak üzere diğerlerine hizmet etmek için kullanmalıydı. Aldıkları eğitimde bu doğrultuydu, alçak gönüllü ve samimi olmaları konusu sıklıkla ikaz edilirdi. İlk etapta tezat gibi görünse de şövalyede bulunması gereken özellikler arasında üstünlük, saygınlık ve güç kavramları da yer almaktaydı. Hem bu yüzden hem de savaş atına binmeleri, asil bir aileden gelmeleri ve dolayısıyla da kayda değer bir mal varlığına sahip

---

⁶⁵ “*Milites*” çoğul, “*miles*” tekil olarak kullanılan halidir.

olmaları sebebiyle savaşlara giderken vassalların ve hizmetlilerin en önünde giderlerdi. Bu durum aslında doğrudan “savaş atını süren kişi” anlamına gelen şövalye unvanları ile alakalıydı.

Temelde aynı anlama gelen kelimelerin birbirlerinin yerine kullanılması özellikle tarihi olay, kavram ve kurumlar için sık rastlanan bir durumdur. Yapılan çevirilerde terimlerin birden fazla anlamı olması ve bazı durumlarda kelimelerin başka dillerdeki kelimeler ile tam olarak karşılanmaması da farklı terimlerin kullanılmasına sebep olmaktadır. Şövalyelik gibi dini temelleri sağlam olan ve kilise ile sıkı ilişki içinde olan bir kurum ve bu kurumla alakalı kişi ve terimlerin Latince karşılıklarının daha yaygın kullanılması normal karşılanabilir.

2.1.5.3 Şövalye ilan etmek anlamında “dubbing” ve “accolade”

Şövalyelik kurumu ve şövalyeler için önemi ve anlamı tartışılmayacak kadar önemli olan olaylardan birisi eğitimini tamamlayan şövalye adaylarının şövalye ilan edilme törenidir. Fransızca karşılığı “*adoubement*” olan şövalye ilan etme eylemi İngilizcede “*dubbing*” ve “*accolade*” kelimeleri ile karşılanır (Stephenson, 1942: 47-48). Şövalye töreni kısmında detaylı bir şekilde ele alınan bu kavram bazı durumlarda gösterişli bir etkinlik olarak yapılırken “*squire*”ın gösterdiği başarı ile bağlantılı olarak savaş alanında da gerçekleşebilirdi.

Tören öncesi yapılan hazırlıklar kadar tören sırasında yapılması gereken sembolik anlamı olan ritüeller yüzünden “*accolade*” genellikle dini referanslarla anılır. Bununla birlikte, bu törenin kökeni tamamen sekülerdir ve törenlerin kilisede yapılma zorunluluğu yoktur. Şövalyelik kurumunun temelleri bakımından önemli ülkelerden birisi olan Almanya’da şövalyeler asla kiliselerde şövalye ilan edilmezdi.

Törenin en göze çarpan anları şövalye adayının boynuna ve omzuna – bazı durumlarda eline ya da yumruk yapılmış halde eline – üç kez kılıç ile dokunulması ve yeni şövalyenin yemin etmesidir. Başlangıç aşamasında dini yapıdan uzak olduğu düşünülse de törende kullanılan her eşya ve yapılan her hareket sembolik bir alt yapıya sahiptir. Şövalye yeni unvanını kazanırken kılıç kullanılması kılıç ile haçın şeklinin aynı olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca kılıcın iki yüzü, dengede tutulması çok zor olan ama her şövalyede bulunması gereken adalet ve sadakat

duygularını temsil etmekteydi. Şövalye ilan etme ritüelini genellikle başka bir şövalye gerçekleştirirdi. Bayanların da şövalye ilan ettiklerine rastlanmaktadır. Bunun en bilinen örneği Edmund Blair Leighton tarafından yapılan “*The Accolade*” tablosudur. (Bakınız Resim1). Zaman içerisinde şövalyelerin kiliseye olan bağlılığı artınca kiliselerde Papalar da şövalye ilan etmeye başladı. Törenin kilisede yapılması ritüellerin sembolikliğine artırmaktaydı. Örneğin, şövalyeye yeni unvanını verirken kullanılan kılıç – ve hatta bazen de zırh – gece sunağa konulur, sabah da oradan alınırdı (Robards, 1997: 75).

Resim 1: Edmund Blair Leighton tarafından 1901 yılında yapılan "The Accolade" adlı tablo.

BÖLÜM III

3.1 ŞÖVALYE EĞİTİMİ

Şövalyelik kurumunun ve feodal sistemin halk tarafından benimsenmesi ve toplum içerisinde kabul görmesi ile Şarلمان dönemi sonrası bir mecburiyetle ortaya çıkan bu iki olgudan birisi olan şövalyeliğin daha sistemli bir hale getirilmesi ihtiyaç haline gelmiştir. İlk şövalyelerin cesaretleri, dindarlıkları ve merhametleri ile elde ettikleri başarılar, şövalyelik kurumuna kayda değer bir prestij kazandırınca şövalye olup hem saygınlık hem de mevki kazanmak isteyen gençlerin sayısı arttı. İlk bölümde detaylı bir şekilde ele alınan bu konu bazı geçici çözümlerle önlenmeye çalışılsa da en sonunda düzenli ve kapsamlı bir eğitimin gerekliliği konusunda uzlaşmış ve uzun soluklu ve meşakkatli bir eğitimden geçmeye hak kazanan kişilerin şövalye olmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir.

Stephenson (1942: 46) şövalye eğitiminin uzun ve çetin olduğunu ve çok küçük yaşta başladığını söylemektedir. Aristokrat ailenin erkek çocuğu – kaderinde din adamı olmak yoksa – neredeyse yürümeye başlar başlamaz binicilik ve silah kullanma konusunda eğitime başlanırdı. Yedi ya da sekiz yaşına geldiği zaman eğitilmek üzere babasına bağlı lordların birisinin ya da uzaktan bir akrabasının sarayına gönderilirdi. Kendisine “*page*” denilen şövalye adayı burada askeri yetenekleri geliştirmesinin yanı sıra saray yaşamı hakkında da eğitim alırdı. Kendisine hiç bir zaman ve hiçbir şekilde bir hizmetli gibi davranılmamasına rağmen leydilerin istediklerini yapmaktan şövalyelerin atlarına ve malzemelerine bakmaya kadar pek çok konuda bilgili olması beklenirdi. Şövalye adaylarının yaşlılarının modern zamanlarda okullarda öğrendiklerini zor oyunlar aracılığıyla öğrenmesi hedeflenmekteydi.

On dört yaşına gelen bu aday artık “*squire*” olarak adlandırıldı ve eğitim ve müfredat biraz daha zorlaşır, kendisinden savaş teknikleri üzerine yoğunlaşarak bedensel olarak kendilerini daha

fazla geliştirmeleri beklenirdi. Eğitimlerini hakkı ile tamamlamaları, kendilerinden beklenmeyecek kadar önemli ve kayda değer bir başarı elde etmeleri ya da hizmet ettikleri şövalyeler ile katıldıkları savaşta askeri bir başarıya imza atmaları halinde kendileri için yapılan şövalye töreni ile şövalye ilan edilirdi. Genellikle yirmi bir yaşına geldiklerinde düzenlenen şövalyelik töreni öncesinde ve tören esnasında belli başlı şartları yerine getirmeleri halinde şövalyelik onurunu kazanmış olurlardı.

3.1.1 şövalye Eğitiminin Temelleri

Eğitim tarihine bakıldığında şövalyelere verilen eğitim ile başta Antik Yunan'da vatandaş olmak için gençlerin aldıkları eğitim olmak üzere eğitimde Antik Yunan'ın izinden giden Roma eğitimi ve son olarak da Hıristiyanlığın kabul edilmesi ile birlikte manastırlarda ve kiliselerde verilen eğitim arasında yakın benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler bazı durumlarda öğrencilerin yaşlarında, bazı durumlarda ise derslerin içeriklerinde karşımıza çıkmaktadır. Zaman içerisinde meydana gelen değişikliklerle ve insanların ihtiyaçlarının farklılaşması ile eğitim tarzında da bazı değişimler olmuştur. Bu benzerlikler ve farklılıklar aşağıda detaylı bir şekilde incelenecektir.

Göze çarpan en önemli benzerlik, verilen eğitimin sadece asillerin ve zenginlerin erkek çocuklarına yönelik olmasıdır. Okula başlama ve devam etme yaşı konusunda birebir olmasa da çok yakın benzerlikler mevcuttur. Son olarak hem antik dönemlerde hem de şövalye olmak için çalışan gençlere verilen eğitimde değerler eğitiminin, bedensel eğitimin, dolayısıyla da askeri eğitimin, edebiyat, müzik gibi sanatsal eğitimin ve dini öğelerin vurgulandığı dini eğitimin yer alması altı çizilmesi gereken konulardan birisidir.

Çalışmamızın ilk bölümünde sınıfsal farklılıklar çerçevesinde incelenen eğitim tarihine bakıldığında üzerinde durulan medeniyetler bu bölümde de şövalye eğitimi ile gösterdikleri benzerlikler ve farklılıklar boyutu ile değerlendirilmeye çalışılacaktır.

3.1.1.1 Sümerler

İlk olarak ele alınan Sümer Medeniyeti yazıyı bularak eğitim tarihine çok önemli bir katkı yapmıştır ancak bu medeniyetin MÖ 4000 ila 3000 yılları arasında ortaya çıktığı düşünülürse uyguladıkları eğitim metotları hakkında elimizde detaylı bilgi olmaması normaldir. İncelenen tarih çok eski olmasına rağmen yapılan arkeolojik kazılarda bulunan tabletler sadece zengin ailelerin erkek çocuklarına yönelik bir eğitim verildiğini ve en önemli vurgunun okuma yazma üzerine olduğunu göstermektedir. Ayrıca çocukların sabahın ilk ışıkları ile okula gittiği ve güneş batana kadar okulda kaldıkları ve sıkı bir disiplin olduğu belirtilmektedir. Bu bilgilere bakılarak okula gidecek çocukların yaşlarının çok küçük olmadığı tezi öne sürülebilir.

3.1.1.2 Eski Mısır

Sümerlerden sonra eğitime önemli katkılarda bulunmuş Mısır medeniyeti ele alınmıştır. Mısır'da eğitime özellikle de tablet yazıcılığına fazlasıyla önem verilmekteydi (Williams, 1972: 214).

Antik Mısır'da sadece yazıcı olmak isteyenlerin değil genel anlamda ilköğretim eğitimi çok erken yaşta başlamaktaydı. Erman (1894: 329) yazıcı olmak isteyen çocukların “oldukça küçük” yaşta “öğretim evlerine⁶⁶” gönderildiklerini ve buralarda kendileri alt tabakaya ait ailelerden gelse bile prenslerin çocukları ile birlikte eğitim aldıklarını söylemektedir. Aynı kaynak yazıcıların “küçük” yaştan mesleğe hâkim olana kadar tek bir kişi tarafından bireysel olarak eğitildiklerinden böylece öğretici ile öğrenci arasındaki bağın hiç kopmadığından bahsetmektedir. Eğitimin tam olarak kaç yaşında başladığına dair net bir bilgi verilmemesine rağmen on iki ila on dört yaşındaki erkek çocuklarının yazıcılık mesleğine başlayacak kadar bilgi sahibi olduğu bilgisi mevcuttur (Erman, 1894: 333). Bu kadar genç yaşta uzmanlaşmak için eğitimin erken başlaması gerektiği tezi öne sürülebilir. İlköğretimin dört yıl olduğuna dair ipucunu da bir başpapazın “çocukluğumun dört yılını yetenekli bir çocuk olarak geçirdim” sözlerinden çıkarabiliriz (Williams, 1972: 216).

---

⁶⁶ Orijinal kaynakta “instruction house” olarak verilen kavram öğrencilerin neyi nasıl yapacaklarını öğrendikleri bir yer olarak tanımlanabilir. Bu açıklamayı Türkçe en iyi kapsayan terimin “öğretim evleri” olduğu düşünülebilir.

Yazıcılık ve yazmaya verilen önem göz önünde bulundurulduğunda askeri eğitimler ilgili çok fazla kaynak olmaması şaşırtıcı değildir. Williams (1972: 214) Kral Sesösis'ten bahsederken şu bilgileri vermektedir:

“Sesösis doğduğu gün babası o gün doğan bütün erkek çocuklarını toplayarak saraya getirtti, bakımlarıyla ilgilenmeleri için bakıcılar ve korumalar görevlendirdi. Birlikte büyüyen ve aynı ifade özgürlüğüne sahip olan kişilerin daha cesur ve birbirlerine daha düşkün savaşçılar olacağı varsayımı ile hepsine aynı eğitimi verirdi. Onlar için her türlü imkânı sağladı ve erkek çocuklarını oldukça zor ve meşakkatli bir eğitime tabi tutturdu, örnek vermek gerekirse 180 *stade* (20 mil ya da 32 kilometre) koşmadan yemek yemeleri yasaktı. Böyle bir eğitimin sonunda gençler kaslı ve sağlıklı vücutları, liderlik özellikleri ve dayanıklılıkları ile tam bir atlet görünümüne ve yapısına kavuşuyorlardı.”

Bu bilgiler ışığında şövalye eğitimi ile Eski Mısır eğitimi karşılaştıracak olursak eğitimin erken başlaması ve uzun ve ağır bir eğitimden geçme zorunluluğu bir benzerlik teşkil ederken askeri, dini ya da edebi bir eğitimin eksik olması ve değerler eğitimine odaklanılmaması ve eğitimi bitiren kişiler için herhangi bir tören düzenlenmemesi farklılıklar arasında sıralanabilir.

3.1.1.3 Antik Yunan

Sparta ve Atina olarak iki farklı devletin hüküm sürdüğü Antik Yunan'da bu devletlerin birbirinden oldukça farklı olmaları sebebiyle eğitim süreçleri farklı bölümler altında ele alınacaktır. Sparta'nın daha savaşçı bir yapıya Atina'nın ise daha entellektüel bir yapıya sahip olması Sparta'nın şövalyelik eğitimi ile daha fazla benzerlik göstereceği fikrini uyandırsa da ilerleyen bölümlerde de görüleceği üzere Atina'da verilen vatandaşlık eğitimi, şövalye eğitimine oldukça yakındır. Eğitime ve bilgiye önem veren bir toplum olması sebebiyle şövalyelik eğitiminde Atina'da verilen eğitimden oldukça faydalandığı fark edilmektedir.

3.1.1.3.1 Sparta

Eski medeniyetlerin hepsinde olduğu gibi Yunanistan'da da sınıf farklılıkları önemli bir yere sahiptir. Bu farklılıkların eğitime yansması ise aslında çocukların doğumu ile başlamaktaydı.

Doğan her çocuk yaşlılardan oluşan bir konsey tarafından değerlendirilir ve sağlıklı olduğuna karar verilmesi halinde annesine geri verilir, aksi takdirde dağda ölüme terk edilirdi. Yedi yaşına kadar annesinin himayesinde ve kontrolü altında olurdu. 8 – 18 yaşları arasında günümüz kışlası gibi kullanılan kulübelerde yaşar, burada kısıtlı kıyafetlerle ve sert yataklarla yetinmeyi öğrenir, ayrıca koşma, zıplama – sıçrama, boks – yumruk atma, güreş, askerlik, müzik, mızrak kullanma, dövüş, eli çabukluk, hitabet ve adap dersleri alırlardı. 18 – 21 yaş arası savaş tekniği ağırlıklı bir eğitim söz konusuydu, hatta gencin cesaretini artırmak ve dayanıklılığını pekiştirmek için halk önünde sık sık kırbaçlandığı belirtilir. Bu yaş aralıkları göz önünde bulundurulduğunda 8 -18 yaş aralıklarında verilen eğitim ve müfredat şövalyelerin “*page*” ve “*squire*” olarak aldıkları eğitimle yakın benzerlik göstermektedir. 18 – 21 yaş arasında vatandaş olma hakkı kazanmaları ve bu dönemde savaş teknikleri bazında daha yoğun bir eğitim almaları şövalyelik dönemi ile bağdaştırılabilir. Bununla birlikte, vatandaşlık hakkı kazanan bir genç sonraki on yıl içerisinde orduda önemli bir mevkide yer alır, otuz yaşından sonra tam vatandaşlığa geçmeye ve evlenmeye hak kazanmasına rağmen kışlada yaşamaya ve diğer gençleri eğitmeye devam ederdi (Cubberley, 1920: 20). Şövalyeler ise şövalye olmaya hak kazandıktan sonra sadece törende ettikleri yemine sadık kalmak ile mesul olurlardı. Aslına bakılacak olursa bu yemine uygun hareket etmeleri şövalyelerin ömür boyu omuzlarına ağır bir yük getirirse de eğitim anlamında herhangi bir sorumlulukları olmadığı söylenebilir.

Verilen eğitimim mahiyeti, yaş geçişleri ve şekli – zorluk derecesi – şövalye eğitimi ile yakın benzerlikler göstermektedir. Şövalye eğitiminin kökeninde yer alan değerler eğitimi – nezaket, saygı, alçakgönüllülük vs. – sanatsal eğitim ve beden eğitimi konularına rastlanmakta ancak dini eğitim boyutunda herhangi bir noktaya değinilmemektedir. Yunanlıların çok Tanrılı bir dine inanmaları ve Hıristiyanlığın henüz ortaya çıkmamış olması bu durumu açıklamaktadır.

3.1.1.3.2 Atina

Cubberley (1920: 23-24) Atina’da verilen eğitimi eski ve yeni olmak üzere iki döneme ayırmaktadır. Yunanlılar ve Persler arasında yapılan savaşların bittiği zamana kadar olan dönem “Eski Eğitim”, ve sonrasında Yunanlıların hemen hemen her alanda zirveye ulaştığı dönem ise “Yeni Eğitim” olarak ele alınmaktadır.

Atina'da eski eğitim döneminde eğitimin devlet tarafından desteklenirdi ancak zorunlu değildi. Bu dönemde doğan çocuklar doğum sonrası bir konsey tarafından değil babaları tarafından değerlendirilir. Yapılan üç törenden sonra (doğduktan sonraki beşinci gün, onuncu gün ve bir önceki yıl doğan bütün çocukların tanıtıldığı sonbahar festivali) çocuğun ismi aile listesine dâhil edilirdi. Yedi yaşına kadar – hem kız hem de erkek çocukları – annenin ve bir yardımcının himayesinde ve gözetiminde tutulurlardı ve bu zaman dilimi içerisinde iyi davranışlar sergileme ve kendine hâkim olma konusunda sıkı bir disipline tabi tutulurlardı. Yedi yaşından sonra kız kızların eğitimi evde devam ederken erkekler özel öğretmenlere yönlendirilirdi. Okuma, yazma ve sayı saymayı gramatist'lerden (ilkokul öğretmenlerinin temeli), müzik ve edebiyat derslerini müzik öğretmeninden öğrenirken ve “Eski Yunanistan'da spor salonu” anlamına gelen “*palaestra*”da ise bedensel eğitimlerini alırlardı.

Bu okullarda sekiz ile on altı yaş arasındaki erkek çocuklarına ağırlıklı olarak bedenleri geliştirecek bir eğitim verilmekteydi. Eğitimin zorluğu kademeli olarak artırılmakta ve on beş yaş sonrasında en üst seviyeye çıkmaktaydı. Derslerde uygulanan sportif faaliyetlerin öğrencilerin vücutlarına ne tür katkılar sağlayacağı şu şekilde belirlenmişti: Genel anlamda vücut ve akciğer gelişimi için zıplama ve sıçrama; atiklik ve dayanıklılık için koşu; kol kaslarının gelişimi için disk fırlatma; vücut dengesinin ve hareketlerdeki koordinasyonun sağlanması ve ilerleyen zamanlarda da avlanırken fayda sağlaması bakımından cirit atma; hızlilik, atiklik, dayanıklılık ve öfke kontrolü için boks ve güreş; bedeni hareket ettirmek ve ruhu dinlendirmek için dans ve tüm bedeni çalıştırma ve rahatlama için yüzme.

Bu öğrenciler 16 – 18 yaş arasında iken iyi birer beyefendi olmaları, Tanrılarına itaat etmeleri ve Yunan standartlarına göre sağlam duran, etik ve namuslu birer vatandaş olmaları için eğitilirdi. Bedensel gelişimleri için ise “*gymnasium*”larda daha yoğun ve daha teknikli koşu, güreş ve boks eğitimi alırdı. Ayrıca, ata binme, atlı araba kullanma, topluluk içerisinde şarkı söyleme ve dans etme ve resmi ve dini etkinliklere katılabilme konusunda da eğitilirdi. İsteyen ebeveynler okuma, yazma, müzik ve fiziksel gelişim dersleri alırdı. Devlet bu konuda ebeveynleri teşvik ederdi. Ailelerinin durumu bunları karşılamaya yetmeyen çocuklar 13 – 15 yaş arasında okuldan ayrılabilir. Ancak tam vatandaşlık almak için yirmi yaşına kadar eğitim almak zaruri idi. Sonrasında 2 + 2 yıllık bir askeri eğitim de mevcuttur. Bu eğitim de ailelerin eğitim masraflarını karşılamaları halinde alınabilmekteydi (Cubberley, 1920: 24-35).

Yukarıda belirtilen eğitim hem yaş aralığı hem de içerik bakımından “*squire*”ların aldıkları eğitim ile yakından benzerlik göstermektedir. Şövalyelere yardımcı olmak için eğitilen *squire*’lar şövalyelere layıkıyla hizmet edebilmek için yukarıda sayılan eğitimlerden başarı ile geçmek zorundaydı.

18 – 20 yaş arasında büyük bir kısmını askeri ve değerler eğitimi kapsayan süreci başarı ile tamamlayan genç artık vatandaşlık almaya hak kazanır. Vatandaşlığa kabul edilmeden önce ahlaki ve fiziksel olarak değerlendirilen genç, bir vatandaşın yasal oğlu olduğuna dair belgeleri de gösterdikten sonra aile defterine adı yazılarak tam vatandaşlığa geçmiş olur.

Eğitimin bu aşaması ile şövalye eğitimi kıyaslanacak olursa şövalyeler için de benzer bir sürecin söz konusu olduğu ancak şövalye olmaya hak kazanan “*squire*” için düzenlenen törenin daha yoğun dini temalar içerdiği söylenebilir. Şövalye eğitimi ile vatandaşlık eğitiminin ortak noktalarından bir tanesi de eğitimini başarıyla tamamlayan gençlerin yemin etmeleridir. Aşağıda birer örnekleri verilen yeminler incelendiğinde – dini öğeler hariç – temelde aynı şeylere dikkat edileceğinin taahhüt edildiği fark edilebilir.

Farklı kaynaklarda farklı şekilde verilen şövalye yeminleri aslında temelde aynı temaya dayanmaktaydı. Eğitim sonunda şövalye adayının niteliklerinin yeterli olduğu ve şövalye olabileceği kararı alınmadan önceki son adım olan şövalye yemini önemli bir detaydır. Şövalyenin yapması ve yapmaması gerekenlerin genel hatlarıyla verildiği yemin metni tek ya da kesin değildi. Bununla birlikte, hepsi genel manada aynı olguları vurgulamaktaydı⁶⁷. Şekil 2’de yer alan vatandaşlık yemini ile şövalye yemini, aralarındaki benzerliklerin ve farklılıkların daha iyi açıklanması açısından aynı kaynaktan alınmıştır.

Daha öncede değinildiği gibi, iki yemin arasında içeriksel olarak ilk bakışta göze çarpan bir farklılık söz konusu değildir. Vatandaşlar genel itibari ile devleti koruyacaklarının ve kurallara uyacaklarının altını çizerken şövalyeler diğer kişiler için daha fazla fedakârlık yapmak için ant içerlerdi.

---

⁶⁷ Şövalyelerin ettikleri yemin Radford (1903: 36) tarafından şu şekilde verilmektedir: “Şövalyeler cesur ve iyi yürekli olacaklarına, asla yalancı, hain ya da zalim olmayacaklarına dair yemin ederler. Karşılaşma sırasında merhamet dilenen/isteyen kişiye merhametli bir şekilde davranacaklarını belirtirler ve asla yanlış bir sebep ya da para için dövüşmeyeceklerine dair ant içerlerdi.”

Antik Yunan'da bir genç vatandaş olmaya hak kazandıktan sonra vatandaşlığın gerektirdiği tüm görevleri yerine getirmek için iki yıl daha çok zor ve meşakkatli bir eğitime daha tabi tutulurdu. İlk yılı yoğun askeri eğitimle geçiren gençler, askeri talim, açık havada kamp yapmak, ordu kurallarını ve disiplinini oğrenmek, halka açık yapılan törenlerde yürüyüş yapmak ve dini törenlerde yer almak gibi askeri konularda eğitim alır ve ilk yılın sonunda halkın önünde yapılan sınavda başarılı olanlar ikinci yıllarında ülkeleri ile ilgili coğrafi bilgileri ve kanunları oğrenirlerdi. Bu eğitim bir nevi staj eğitimi olarak ele alınabilir. İkinci sınavı da geçenler tam vatandaş olmaya hak kazardı. şövalyeler ise şövalye olduktan sonra herhangi bir sınava tabi tutulmaz ancak toplum içerisindeki görevleri ve sorumlulukları sebebiyle devamlı gözetim altında olurlardı. Askeri yeteneklerinin körelmemesi adına düzenlenen turnuvalar ve düellolar ise kendilerini düzenli olarak yenilemelerini sağlardı.

Antik Yunan Vatandaşlık Yemini

Asla bu kutsal silahları utandıracak bir davranış yapmayacağım ya da savaş sırasında arkadaşlarımı yalnız bırakmayacağım. Hem yalnızken hem de arkadaşlarımla birlikteyken tapınaklarım ve kamu malları için savaşacağım. Babamın topraklarını bana iletildiği gibi hatta saha fazla daha iyi bir şekilde benden sonrakilerine ileticeğim. Yönetimde olan kişilere tabi olacağım. Hem şu an uygulanmakta olan hem de gelecekte uygulanması kararlaştırılacak kanun ve kurallara uyacağım ve başkalarının kanunlara uymaması ya da hiçe sayması halinde onları engellemek için elimden gelenin en iyisini yapacağım ve kanunları yalnız ya da başkaları ile birlikte koruyacağım. Babalarımın dinine hürmet edeceğim. Ve Aglauros, Enyalios, Ares, Zeus, Thallo, Auxo ve Hegemone'nin şahit olmalarını istiyorum. (Cubberley, 1920: 35)

şövalye Yemini

Kiliseyi savunacağım, kötülerin karşısında olacağım, papazlara ve papazlık kurumuna saygı gstereceğime, kadınları ve zayıfları koruyacağım, ülkenin refahını sağlayacağım ve devam ettireceğime ve diğer şövalye kardeşlerinin uğruna kanının son damlasına kadar savaşacağım, ayrıca dullara ve yetimlere sahip çıkacağım, ıssız yerleri düzenleyip bu düzeni devam ettireceğime, yanlışın ve haksızlığın öcünü alacağım ve erdemlerimi koruyacağım ant içerim. (Cubberley, 1920: 168)

şekil 2. Antik Yunan vatandaşlık yemini ve şövalye yemini.

Οὐ καταισχυνῶ τὰ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω, ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. καὶ τὴν πατρίδα οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι.

5. καὶ συνήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων [εμφρόνως] καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι καὶ οὔστινας ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρύσῃται ὁμοφρόνως. καὶ ἂν τις ἀναίρη τοὺς θέσμους ἢ μὴ πείθῃται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πάντων. καὶ τὰ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. "Ἱστορες θεοὶ "Αγραυλος Ἐνυάλιος "Αρης
10. Ζεὺς Θάλλω Αὔξω Ἡγεμόνη

Şekil 3. Antik Yunan'da edilen vatandaşlık yeminin orijinali.

Kaynak: Taylor (1918: 498)

Tablo1: Vatandaşlık yemini ile şövalye yemini arasındaki benzerlik ve farklılıklar

	Vatandaşlık Yemini	Şövalye Yemini
Savunulacaklar	Ülke	Kilise, papazlar ve papazlık kurumu
Korunacaklar	Toprak	Kadınlar, çocuklar ve zayıflar
Yapılacaklar	- tapınaklar ve kamu malları için savaşmak, - aile topraklarını korumak ve artırmaya çalışmak, - yönetimdeki kişilere tabi olmak, - yürürlükteki ve gelecekteki kanun ve kurallara uymak ve başkalarını da teşvik etmek, - atalarının dinine hürmet etmek	- Ülkenin refahını sağlamak ve devam ettirmek, - kanunun son damlasına kadar savaşmak - dullara ve yetimlere sahip çıkmak - varolan düzeni devam ettirmek yanlışın ve haksızlığın öcünü almak - erdemlerini korumak - cesur ve iyi yürekli olmak - merhamet dilenen kişiye merhametli bir şekilde davranmak
Yapılmayacaklar	- kutsal silahları utandıracak bir davranış yapmamak, - savaş sırasında arkadaşlarını yalnız bırakmamak	- Kötüler için ve para karşılığında dövüşmemek - yalancı, hain ya da zalim olmamak
Uzerine Yemin Edilenler	Aglauros, Enyalios, Ares, Zeus, Thallo, Auxo ve Hegemone	Aziz Michael ve Aziz George adıyla

Bu tabloya bakılarak da anlaşılacağı üzere, hem Antik Yunan “*ephebe*” eğitiminde hem de şövalye eğitiminde uygulanan sistemde, yaş aralıkları ve taktiklerde kayda değer oranda benzerlik olmasına rağmen temelde yatan fikirler ve üzerinde durulan ve önemle vurgulanan konular açısından ele alındığında önemli farklılıklar olduğu söylenebilir.

Antik Yunan’da verilen eğitimin temelinde ülkeyi, atalardan kalan toprağı korumak ve hatta genişletmek, başka bir ifadeyle toprak bütünlüğü yer almaktadır. Dönemsel özellikler, medeniyetlerin tam anlamıyla oturmamış olması ve savaşarak ülke topraklarını genişletmenin öncelik ve zorunluluk olduğu göz önüne alındığında uygulanan eğitim sistemi ve *ephebelerden* beklentiler daha kolay anlaşılabilir. Bununla birlikte, edilen yeminde vurgulanan konular, genel anlamıyla kanun ve kurallara uyma – düzeni sağlama ve var olan düzeni devam ettirme – savaş esnasında yapılması ve yapılmaması gerekenler çerçevesinde şekillenmektedir. Eğitim esnasında değerler eğitime önem verilmiş olmasına rağmen gerek ilerleyen aşamalarda askeri eğitime ağırlık verilmesi gerekse yukarıda bahsedilen dönemsel özellikler, iyi bir insan olmaktan ziyade iyi bir savaşçı olmayı gerektirdiği için edilen yeminde insani ya da ahlaki unsurlar yer almamaktadır. Son olarak, çok tanrılı dinin gerektirdiği şekilde birden fazla Tanrıya yemin edilmekte ve dini konularla bağlantılı herhangi bir detay yer almamaktadır.

Şövalye yeminine bakıldığında ise askeri unsurlar kadar – hatta belki daha baskın bir şekilde – insani ve ahlaki unsurların vurgulanması ve kilisenin ve dini öğelerin belirgin bir şekilde altının çizilmesi ilk göze çarpan detaylar arasındadır. Öyle ki askeri öğeler ve ahlaki değerler ayrılamayacak şekilde iç içe geçmiştir. Savaş ya da herhangi bir çarpışma esnasında ülkesini olduğu kadar silah arkadaşını da koruyacağına dair ant içmesi bu durumu en iyi şekilde örneklendirmektedir.

Şövalye adayının yeminine kiliseye, papazlara ve papazlık kurumuna gösterdiği saygıyı belirterek başlaması aldığı eğitimde önemli bir role sahip olan papazlara ve kiliseye verdiği değeri gösterir. Sonrasında başta kadınlar, çocuklar ve yaşlılar olmak üzere zor durumda olanlara yardım edeceklerini söylemeleri o dönemin şartları ve şövalyelik kurumunun ortaya çıkış aşamaları göz önüne alındığında şövalyelerin öncelikli görevlerini bir kez daha vurgulamaktadır. Şövalyelerin cesurlukları, gözü peklikleri ve merhametleri yeminlerinde de önemle belirtilmektedir. Kısaca, kendilerini ve yaşamlarını doğruya ve adalete adayan ve bu çerçevede eğitim alan şövalye adayları yemin ederken yaklaşık on yılda öğrendikleri her şeyi – askeri, dini

vahlaki ve insani unsurlar – yaşamları boyunca uygulayacaklarına dair yemin etmekteydi. *Ephebe*'lerden farklı olarak Tanrıların üzerine yemin etmezlerdi, bunun yerine Aziz Michael ve Aziz George adı ile şövalye ilan edilirdiler (Cubberley, 1920: 168).

Atina'nın yeni eğitim dönemine geçmesi ise yaklaşık MÖ beşinci yüzyılda gerçekleşir. MÖ 490 yılında Persliler ile Atinalılar arasında yapılan Maraton Savaşı sonrasında Antik Yunan'da pek çok konuda önemli değişiklikler meydana geldi. Yunanistan'ın Altın Çağı olarak tanımlanan MÖ 479 ile 431 yılları arasında geçen kırk sekiz yıl içerisinde Yunanistan'da eşi benzeri görülmemiş sayıda önemli insan – şair, sanatçı, devlet adamı ve filozof – yetişti. Atina, yüzyıllar boyunca sadece entelektüel başarıların merkezinde yer almakla kalmadı; aynı zamanda kültürünü dünyaya aktardı. MÖ 509 yılından sonra meydana gelen yeni bir yapılandırma sonucunda Attica'da yaşayan hür bireylerin tamamının vatandaşlığa kabul edilmesi ile birlikte Atina'nın prestiji, mülkiyeti ve kültüründe kayda değer bir artışı meydana geldi. Daha önceleri düzgün bir eğitim alan ve belirli bir sınıfa dâhil olan kişilere verilen vatandaşlık hakkı meslek sınıflarına da verilmeye başlandı. MÖ 431 – 404 yılları arasında Atina ve Sparta arasında meydana gelen Peloponez Savaşı'ndan sonra belirginleşen Attica'nın hâkimiyeti ile diğer devletlerle ilişkiler gelişmiş ve buna bağlı olarak da yeni kavramlarla tanışılmış ve eskiler eleştirilmeye başlamıştır. Bunun sonucunda, “zenginlere mahsus bir *leisure* sınıfı” oluşmuş ve kişisel menfaatler öne çıkmaya başlamıştır. Sanata, edebiyata daha fazla önem verilmiş ancak ve dini temalar göz ardı edilmiştir. Sonuç olarak, Atina medeni dünyanın merkezi haline gelmiştir (Cubberley, 1920: 41).

Bu iki döneme bakıldığında eğitimde meydana gelen değişiklikler şu şekilde açıklanabilir: Vatandaşlık eğitimde en çok dikkat çeken unsur disiplin ve katı kuralları idi. Yeni dönem olarak adlandırılan dönemde bu katıyet, yerini daha esnek kurallara ve daha eğlenceli bir eğitime bırakmıştır. Yapılan beden egzersizleri kişisel zevklere göre düzenlenmiş, eğitim daha kişisel, daha teorik ve daha edebiyat ağırlıklı yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca, geometri, resim, gramer, retorik (etkili konuşma sanatı) ve münazara gibi yeni dersler müfredata eklenmiştir. Vatandaşlık hakkı almak için 16 – 20 yaş arasında verilen eğitim yeni dönemde entelektüel bir hal almıştır (Cubberley, 1920: 41).

Bu süreçte sadece öğretilen konular değil öğretmenlerde de değişiklik söz konusudur. Öğrencileri askeri açıdan değil politik ortama hazırlamaya çalışan öğretmenler “sofist” olarak adlandırılıyorlardı. Değişmeyen tek olgu hala erkek çocuklarının eğitim almasıdır.

MÖ 350 yılına gelindiğinde eğitim üç bölüme ayrılmıştı (Cubberley, 1920: 45):

İlk Öğretim: Yedi ya da sekiz ile on üç yaş arasında verilen bu eğitim okuma, yazma, aritmetik, şarkı söyleme gibi etkinlikleri kapsamaktaydı. “*Grammatist*” adı verilen öğretmenlerinin eğitim verdikleri bu dönem yaş aralığı dikkate alındığında “*page*” eğitimi ile benzerlik göstermektedir.

Orta Öğretim: On üç ile on altı yaş arasındaki gençler “*grammaticus*” olarak adlandırılan öğretmenlerden ilk olarak geometri, resim, müzik, sonrasında da gramer ve retorik dersleri alırdı. Yine yaş aralığına bakıldığında “*squire*”lar akla gelmektedir.

Yüksek Öğretim ya da Üniversite: On altı yaş sonrası eğitimi kapsamaktadır. Verilen eğitimin fiziksel ve askeri değil edebi olduğunun altı çizilmiştir. Hatta askeri eğitimden ziyade felsefe okullarında verilen derslere katılma zorunluluğu getirildiği ve retorik okullara devam etmenin de isteğe bağlı olduğu belirtilmektedir. 18 – 21 yaş arasında *ephebe*’lere verilen eğitim önce bir yıla indirilmiş, Makedonya İstilasından sonra korunacak veya uğruna savaşılacak bir devlet kalmadığı için isteğe bağlı hale getirilmiştir. Yaş aralığı bakımından şövalyelik dönemi ile paralellik gösterse de askeri eğitimin kaldırılması ve edebi eğitime ağırlık verilmesi, şövalyelerin sorumlulukları ve misyonları ile zıt düşmektedir.

Bu üç aşama şövalye eğitimi ile kıyaslanacak şekilde ele alındığında genel itibariyle göze çarpan en önemli fark dini ya da askeri unsurların eksikliğidir. Müfredat bakımından Antik Yunan’da okuma-yazmaya verilen önem Orta Çağda değerler eğitim ile çakışmaktadır. Yaş aralıkları ise neredeyse birebir aynıdır.

Sonuç olarak, Antik Yunan’ın dünya medeniyetine bıraktığı miras tartışılmayacak kadar önemlidir. Günümüzde verilen eğitimin, sanatın, edebiyatın, felsefenin ve bilimin merkezinde Yunan medeniyetinin olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Atinalıların artistik (sanatsal) ve yaratıcı kişiliklerini pratiklik ile birleştirememeleri belki de en büyük eksiklikleri idi. Politik olarak eksik kalmaları ve medeniyetleri tek bir siyasi bütünlük etrafında toplayamamaları da altı çizilmesi gereken konular arasındadır. Bu eksiklikler, batıda yükselmeye başlayan Roma İmparatorluğu tarafından tamamlanmıştır ve Roma dünya İmparatorluğu haline geldiğinde hâlâ Yunan eğitim sisteminden yararlanmaktaydı.

Yunanistan'da gelişen ve uygulanan bu eğitim sistemi, önce İskenderiye'de sonra İstanbul'da (Constantinople) ve son olarak da Rönesans ile birlikte başta İtalya olmak üzere tüm Avrupa'da tanınmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu bilgilere bakıldığında aralarında sıkı ilişkiler ve yakın benzerlikler olan Antik Yunan'da uygulanan *ephebe* (vatandaşlık) eğitiminin şövalye eğitiminin temeli olabileceği varsayımında bulunabiliriz.

3.1.1.4 Roma

Makedonyalı Philip'in ve sonrasında oğlu Büyük İskender'in Yunanistan'ı çökertmesi ile Antik Yunan yaşantısı ve düşünce tarzı İskenderiye'ye geçti ve Roma'nın engellenemez büyümesi başlamış oldu. Latinlerin kullandıkları tolerans, sabır, uzlaşma ve asimilasyon politikaları ve insan psikolojini iyi anlama ve kullanma yetileri ile kısa zamanda İtalya'nın hâkimi olmalarına yardımcı oldu (Cubberley, 1920: 53).

MÖ 300'e kadar Roma'da ilkokul da dâhil olmak üzere okul olduğunu gösteren herhangi bir belge olmamasına rağmen hem evde hem de ev dışında çocuklar ebeveynleri tarafından sıkı bir değerler eğitime ve dini eğitime tabi tutulurdu. Alçakgönüllülük, dayanıklılık, sağduyulu olma, dindarlık, cesaret, ciddiyet ve yaptığı işe saygı duyma gibi kavramlar üzerinde itinayla durulurdu. Her ev din eğitimi verilen, vatandaşlık görevlerinin öğretildiği ve disiplin uygulanan birer merkez niteliğindedir. Evde çocukların eğitiminden sorumlu olan anne idi. Baba ise erkek çocuklarına iyi bir insan ve vatandaş olmak için gerekli bilgileri öğretirdi. Ebeveynlerin verdiği eğitimde ahlaklı olma, iyi bir insan olma, samimiyet ve hem ebeveynlere hem de devlete itaatkâr olmak önemle vurgulanırdı. Baba ayrıca erkek çocuklarına okumayı, yazmayı ve sayı saymayı öğretirdi. MÖ 450'den sonra Roma'da yaşayan her erkek çocuğunun "On İki Levha Kanunları"ni bilmesi ve anlamlarını açıklayabilmesi beklenmekteydi. Erkek çocuk babası ile birlikte gezer ve ondan öğrenebildiği kadar çok şey öğrenmeye gayret ederdi. Cubberley (1920: 59) bu durumu açıklarken "yönetici sınıftan (*patrician*) gelen bir çocuk babasının çevresi ve bağlantıları sebebiyle avam tabakasına (*plebian*) mensup bir çocuğa kıyasla daha fazla ve daha kapsamlı bilgi öğrenmektedir" diyerek sınıf ayrımına değinmiştir. Ayrıca, Roma'da yaygın bir şekilde uygulanan çocuk oyunları ile başlayan bedensel eğitim, sonrasında ev dışında yapılan egzersizler ve kamplarla desteklenirdi. Bu durum MÖ 300 yılına kadar devam etmiştir. Buraya

kadar bakıldığında hem değerler eğitimi hem ebeveyn eğitimi bakımından “*page*” ve “*squire*” eğitimi ile bazı benzerlikler söz konusudur.

MÖ 303 yılına ait kayıtlarda ilk kez Yunanistan’dan gelen özel öğretmenlerin ilkokul açtıkları ve böylece ev eğitimimin yerine okullarda eğitim verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu okullar ilk başlarda sadece zengin ailelere yönelik bir heves olarak başlasa da sonradan Roma medeniyetinde önemli yer tutan eğitimin temelini oluşturmuştur. Okuma, yazma, hitabet, sayı sayma ve On İki Levha Kanunları’nın yanı sıra ev eğitiminde önemle üzerinde durulan değerler eğitimi de yer almaktadır.

Siyasi alandaki üstünlükleri tartışılmayan Romalıların yeni nesilleri yetiştirmek için verdikleri eğitimin temellerini ve hatta önemli bir kısmını yaratıcılık ve sanatçılık yönleri üstün basan Antik Yunan’dan aldıklarını söylemek yanlış olmaz.

Roma’daki okul sistemine bakıldığında ilkokul, orta öğretim, retorik okulları ve üniversite olmak üzere dört aşamalı olduğu görülmektedir.

İlkokul – *Ludus (Ludus Literium)*: Yedi (bazen altı) ila on iki yaş arasında eğitim verilmektedir. Öğretmenlerine “*ludi magister*” denmektedir. Verilen dersler arasında okuma, yazma, sayı sayma vardır. Bu bilgilere bakıldığında Antik Yunan’daki ilköğretimle birebir benzerlik göstermesine rağmen bu okullarda – erkekler daha fazla olmak şartıyla – hem kız hem de erkek çocukları eğitim alabiliyordu. Ayrıca, edebiyata ve bedensel eğitime Yunan’da olduğu kadar önem verilmemekteydi. Bu noktada “*page*” eğitimi ile de zıtlık söz konusudur. Okulların kurulması ve öğrencilerin devam etmesi tamamen gönüllülük esasına dayanmaktaydı. Devlet hiç bir şekilde okullarla ilgilenmiyordu. “*Page*”ler şövalyeler tarafından eğitildikleri için hem “*page*”in eğitim alması hem de şövalyenin eğitim vermesi konusunda herhangi bir baskı söz konusu değildi. Sadece asil bir aileden gelme şartı aranmaktaydı.

Orta Öğretim – Latin Gramer Okulları: “*Grammaticus*” adı verilen öğretmenler tarafından on iki ila on altı yaş arası çocuklara verilen eğitim, orta öğretim olarak kabul edilmekteydi. Önceleri zenginlerin evlerinde özel öğretmenlerin Yunanca öğretmesi ile başlayan bu sistem sonraları yaygınlaşmıştır. Büyük şehirlerden başlayarak İmparatorluğun her tarafında uygulanmaya başlanmıştır. Bu okullarda aynen ilkokullar gibi gönüllülerle idare edilmekte ve devam ettirilmekteydi. Bu okullara devam edenlerin varlıklı ailelerin çocukları olduğu düşünüldüğünde

sistemin devam edebiliyor olması çok da zor değildir. Burada öğrenim gören öğrencilerin amacı iyi bir hatip ya da devlet memuru olarak iş bulmak olduğu için verilen dersler gramer, edebiyat, Latince ve Yunanca şeklinde sıralanabilir. Bu dersler öğretilirken kompozisyon, diksiyon, ahlak bilimi, tarih, mitoloji ve coğrafya ile ilgili bilgiler verilir; öğrencilerin metinleri daha rahat okumaları için müzikten, günlük hayatlarını kolaylaştırmak için de geometri ve astronomiden faydalanılırdı. Yunan eğitiminin vazgeçilmez parçası olan bedensel eğitim zaman kaybı ve vücudun gereksiz yere hırpalanması sebepleri ile kesin bir şekilde reddedilmekteydi. Bu yaş grubunda eğitim alan "*squire*"lar edebi ve sanatsal olarak eğitiliyor olsalar da askeri alanda daha yoğun bir eğitim almaktaydı.

Retorik Okullar: On altı yaş ve üzerindeki erkek çocuklarına yönelik iki ya da üç yıllık eğitim veren yükseköğretim kurumlarına verilen isimdir. Roma hukuku ya da yüksek devlet işlerinde görev yapmak isteyen gençlerin yetiştirildiği bu okullarda ağırlıklı olarak güzel ve etkili konuşmanın önemli noktalarının anlatıldığı retorik ve hitabet dersleri verilmekteydi. Zamanının yükseköğretimini temsil eden bu kurumlarda ders veren kişilere "*rhetor*" denilmekteydi. İki ya da üç yıl eğitim veren bu okullara sadece zengin aile çocukları devam edebilmekteydi. Bu okulları şövalye eğitimi ile bağdaştırabilecek en önemli özellik, bu okullarda yetişen gençlerin hatip olması ve "hatiplerin iyi eğitim almış ideal Romalı temsil etmesi"dir (Cubberley, 1920: 69). Şövalyelerin de kendi zamanlarının ideal karakteri olması iki kavram arasındaki benzerliği yansıtmaktadır.

Üniversite: Daha fazla eğitim isteyen Romalı gençler batıda bulunan Yunan Üniversitelerine gidiyordu. En fazla tercih edilenler Atina ve Rodos iken hemen arkasından İskenderiye gelmekteydi. Roma Hükümdarı Vespasian tarafından bir Barış Tapınağında (*Temple of Peace*) kurulan eğitim kurumunda hem Yunanca hem de Latince hukuk, tıp, mimarlık, matematik, makine, gramer ve retorik dersleri verilmekteydi. Yakın şehirlerde oturan gençler eğitim almak için buraya gelmekteydi.

Antik Yunan'ın aksine Roma eğitim sistemi şövalye eğitimi ile çok az benzerlik göstermektedir. Her ne kadar kendi arasında üç gruba ayrılan eğitim sistemi⁶⁸ yaş aralıkları bakımından "*page*", "*squire*" ve şövalyelerin gruplandırmasına benzerlik gösterebilir değerler eğitimi, askeri eğitim ya

---

⁶⁸ Üniversite eğitimi başka ülkelerde alındığı ve azınlık tarafından tercih edildiği için gruplandırmaya dâhil edilmemiştir.

da sanat eğitiminin müfredatta yer almaması ciddi bir farklılık olarak ele alınabilir. Hatta Cubberley (1920: 64) edebiyatın ilkökul eğitime dâhil edilmediğini *palaestra*'ların ise olmadığını söylemektedir. Müfredattaki farklılıkların Romalıları siyasi alanda kendilerini geliştirmek istemelerinden – hatta geliştirmelerinden – ve hitabete önem vermelerinden kaynaklanmış olduğu söylenebilir.

Genel anlamda bakıldığı zaman dünya medeniyetine hukuk, siyaset ve yönetim alanında pek çok şey öğreten Roma İmparatorluğu maalesef eğitim alanında Yunan'ı taklit ve tekrar etmekten öteye geçememiş ve hatta bedensel gelişim için alınan eğitimleri tamamen reddetmiştir. Bu durum, yaratılış itibarıyla Yunanlıların daha sanatsal ve yaratıcı olmaları Romalıların ise daha pratik düşünmesi ve somut fikirlere önem vermesi ile açıklanabilir. Cubberley (1920: 75) Roma ve Yunan medeniyetleri arasındaki farklıları açıklarken “Yunanlıların zayıf olduğu yerde Romalıları güçlü olmuş, Romalıların zayıf olduğu yerde ise Yunanlıları güçlü olmuştur” diyerek iki medeniyetin aslında birbirini tamamladığını ifade etmektedir.

Her ne kadar Roma İmparatorluğu eğitim alanında Antik Yunan'ı taklit etmiş şeklinde bir ifade kullanmış olsak da Romalıların eğitime en büyük katkısı alfabedir. Şekil 4 incelendiğinde alfabenin Fenikelilerden günümüze gelene kadar nasıl değişiklik geçirdiğini ve Roma alfabesinin günümüzde kullanılan alfabeye ne kadar benzediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, tarih boyunca güçlü ve silah – özellikle kılıç – kullanan kişilerin öncelikli görevi kendisinden daha güçsüzlere yardım etmektir. Bununla birlikte, Orta Çağ Avrupa'sında şövalyelik kurumu ile bu görev daha resmi ve bir nevi prestijli bir kimliğe bürünmüştür. Ortaya çıktığı dönem ve o dönemin şartlarına göre asil ve zengin bir aileden gelen erkek çocukları gerekli eğitimi alarak şövalye olduklarında aslında önemli bir yükü de üstlenmiş oluyorlardı. Halkın kendilerine verdikleri değer ve toplum içerisindeki konumları sebebiyle saygı ve sevgi gösterilen hatta imrenilen şövalyeler aslında liderlik ve hizmetkârlık olgularını aynı anda bünyesinde barındırmak ve bu iki kavramı dengelemek zorundaydı. Bu durum Strachey (1919: xl) tarafından şu cümle ile çok net ve açık bir şekilde ifade edilmektedir: “Aranızdaki liderin aynı zamanda sizin hizmetkârınız olmasına fırsat tanıyın.”

Benzerlik ve farklılık bağlamında üzerinde durulan başka bir nokta da eğitimde dönüm noktası olarak değerlendirilen yaş aralıklarıdır. Çalışmanın ana konusu olan şövalye eğitimindeki dönüm

noktaları yedi (bazı kaynaklara göre sekiz) yaşta başlayan ve on dört yaşına kadar devam eden “*page*”lik dönemi, hemen sonrasında on dört yaş ile yirmi bir yaş arasını kapsayan “*squire*” aşaması ve yirmi bir yaşında eğitimini başarılı bir şekilde bitirenlere verilen “şövalye” unvanı şeklinde sıralanabilir. Bu dönemler göz önüne alındığında Sümer ve Eski Mısır medeniyetlerinde verilen eğitimler “yazıcılık” temelli olduğu için erken başladığı bildirilmekte ama tam olarak yaş belirtilmemektedir. Antik Yunan ve onun devam niteliğinde olan Roma eğitim sistemlerinde ise yaş aralıkları şövalye eğitiminin yaş aralıklarıyla oldukça yakın bir paralellik göstermektedir.

Phoenician.	Old Greek.	Old Roman.	Modern Roman English, etc.	GERMAN
𐤀	A	A	A	A
𐤁	B	B	B	B
𐤂	C	<C	C	C
𐤃	𐤆	D	D	D
𐤄	𐤆	E	E	E
𐤅	𐤆	F	F	F
𐤆	𐤆	G	G	G
𐤇	𐤆	H	H	H
𐤈	I	I	I	I
𐤉	K	K	J	J
𐤊	L	L	K	K
𐤋	M	L	L	L
𐤌	N	M	M	M
𐤍	N	N	N	N
𐤎	O	O	O	O
𐤏	𐤒	𐤒	P	P
𐤐	𐤒	𐤒	Q	Q
𐤑	PR	R	R	R
𐤒	𐤒	S	S	S
𐤓	T	T	T	T
𐤔	Y	V	U	U
𐤕	X	X	V	V
		Z	W	W
			X	X
			Y	Y
			Z	Z

Şekil 4: Fenikelilerden günümüze alfabenin gelişimi

Kaynak: Cubberley (1920: 77)

3.1.2 Şövalyelik Eğitiminin Aşamaları

Yaşadıkları zamanda itibarlı ve saygın olan şövalyeler, buldukları mevkiye gelebilmek için zorlu bir eğitim sürecinden geçmekteydi. Yedi ila on dört yaş arasında “*page*”, on dört ila yirmi bir yaş aralığında “*squire*” ve yirmi bir yaşından sonra da “şövalye” olarak adlandırılır ve her dönemde yaşlarına göre farklı bir eğitim alırlardı.

Genel hatları ile ele alındığında şövalye eğitiminin her üç aşamasında temelde aynı konular üzerinde hassasiyetle durulmakla birlikte her bir aşamada üç temel öğenin – dini, askeri ve insani (ya da ahlâki) eğitim– farklı boyutlarda ve bazı durumlarda da diğerlerine göre daha ağırlıklı olarak vurgulandığı söylenebilir. Örnek vermek gerekirse, kalede lordun eşi tarafından yetiştirilen “*page*” değerler eğitimi çerçevesinde ağırlıklı olarak insani ve ahlâki konularda eğitilirken, bir “*squire*” için askeri konular daha önemliydi. Bununla birlikte, her aşamada dini öğeler etkili ve düzenli bir şekilde vurgulanırdı. Hatta verilen diğer eğitimler bazı durumlarda direkt olarak dini öğelerle ya da kişilerle bağdaştırılırdı. Cömert ve nazik olmak ya da açgözlü olmamaktan bahsedilirken bu kavramların dini referansları verilir, askeri olarak eğitim alan “*squire*” ise ileride topraklarını saracen’lerden ya da Hıristiyan olmayan kişilerden korumayı kendisine amaç edinirdi.

3.1.2.1 “Page” dönemi (7 – 14 yaş arası)

Şövalye eğitiminin temelinde yer alan üç öğeden – dini, askeri ve insani (ya da ahlâki) – insani değerler şövalye adaylarına genel anlamıyla “*page*”lik döneminde öğretilirdi. Asillerin erkek çocukları yedi yaşına geldiğinde başka bir asilin kalesine gönderilerek buralarda gerekli olan değerler eğitimi ve kısmen de askeri eğitim alırlardı. Zamanın okulları olarak nitelendirilebilecek kalelere gönderilen “*page*”ler hangi davranışları sergileyip hangilerinden kaçınacaklarını ve silah ve atlarla ilgili konuları öğrenirlerdi. “*Page*” ilk eğitimini gönderildiği kalenin sahibi olan şövalyenin eşinden alırdı.

Genel anlamda şövalye eğitimi hakkında yazılan kitaplar aynı bilgiler üzerinde durmaktadır. Kelimenin etimolojik kökenine bakıldığı zaman karşımıza birden fazla kelime çıkar. Bir nevi stajyerlik olarak algılanabilecek bu dönemde asillerin çocuklarına verilen “*page*” isminin kökeni “küçük vassal” ya da “küçük lord” anlamına gelen Fransızca *valet* ya da *damoiseau*

kelimelerinden gelir. Asil bir ailede doğan erkek çocukları eğitime başladıkları anda “*childe*”, “*damoisean*”⁶⁹ “*valet*”⁷⁰, küçük vassal anlamında “*vassalet*”, “*babee*” ya da “*page*” isimleri ile adlandırılmaktaydı (Strachey, 1919: xliii - xliv; Stephenson, 1942: 45-46; Abril Sánchez, 2007: 28). Strachey (1919: xliv) “*page*” isminin aslında daha alt sınıfların çocukları için kullanıldığını söylese de literatür tarandığında en yaygın kullanılan isim aslında “*page*”dir.

“*Page*”lerin eğitime başlama yaşı, kaynaklarda yedi olarak verilmektedir.⁷¹ Yedi yaşına kadar kendi ailelerinin yanlarında – annelerinin gözetiminde – yetişen erkek çocukları yedi yaşına geldiğinde eğilmek üzere diğer soylu ailelerin yanlarına gönderilir ve burada genel görgü kurallarının yanı sıra evin hanımefendisinden nezaket kurallarını ve nasıl davranmaları gerektiğini, evin beyefendisinden ise cesaret ve şövalyeliğin olmazsa olmaz kurallarını öğrenirlerdi. Yaş konusunda kesin bir sayı vermeyen Goodrich (1861: 61) ise şövalye olmak için gerekli erdemleri kazanması için şövalye adayı olan asil kişinin çocuk denecek kadar küçük yaşta şövalyelik konusunda rüştünü ispat etmiş bir lordun sarayına yerleştirildiğini belirtmektedir.

“*Page*” eğitimi, değerler eğitimi ve dini eğitim ağırlıklı olmakla birlikte şövalye adayının yaşına uygun askeri eğitimi de içermekteydi. “*Page*”ler zamanlarının büyük bir kısmını kale içerisinde ve burada yaşayan bayanlarla geçirdiği için nezaket, incelik, yabancı dil – genellikle Fransızca – ve davranış kuralları hakkında yoğun bir eğitime tabi tutulurdu (Gautier, 1891: 23). Alçakgönüllülük, itaatkârlık, cesaret gibi olumlu davranışları her daim sergilemeye çalışırken gurur, kıskançlık, öfke, tembellik, açgözlülük ve lüks gibi olumsuz davranışlardan uzak durmaları gerektiği konusu sıklıkla vurgulanırdı (Prestage, 1996: 22).

“*Page*”lerin yapması gerekenler şu şekilde sıralanabilir: yanında kaldığı şövalyenin atının ve silahlarının bakımını yapmak, atları terbiye etmek, kıyafetini giyerken lorduna yardım etmek, saray dışına çıktığı zaman ona eşlik etmek, yemek yerken masada lorduna ve leydisine refakat etmek, akşamları leydiler tarafından organize edilen müzik, dans ve diğer eğlencelere katılmak, başta ok ve mızrak olmak üzere silahların temel özelliklerini öğrenmek, lordunun yanında olmadığı zamanlarda sarayın bahçesinde düzenlenen askeri talimlerde yer almak ve şövalyesinin

---

⁶⁹ Stephenson (1942:46) “*damoiseau*” olarak vermektedir.

⁷⁰ Abril Sánchez (2007: 28) “*varlet*” olarak vermektedir.

⁷¹ Stephenson (1942: 43) ve Strachey (1919: xliv) bu yaş aralığını yediya da sekiz olarak vermektedir.

boş zamanlarını değerlendirmek için gittiği avcılık hakkında bilgi sahibi olmak (Abril Sánchez, 2007: 28; Goodrich, 1861: 61, Prestage, 1996: 22). Hizmetlilerin yapması gereken bu görevlerin “*page*”e yaptırılması bu görevler ile aslında sadakat ve doğruluk erdemlerinin altı çizilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır (Goodrich, 1861: 61).

Eğitiminin son aşamasında ise gerçek savaflara ön hazırlık olması açısından yanında kaldığı lord ve adamlarından, koşmayı, sıçramayı, güreş yapmayı, ata binmeyi, silahları kullanmayı ve lorduna kıyafetlerini giymesi ve silahlarını kuşanması konusunda yardımcı olmayı öğrenirlerdi (Prestage, 1996: 22).

“*Page*”lere verilen dini eğitim kapsamında Hıristiyanlıkta önemli yer tutan Yedi Erdem⁷², Merhametli Olmanın On dört Kuralı (Fourteen Works of Mercy)⁷³ ve “İmanın On İki İlkesi” (*Creed*)⁷⁴ üzerinde önemle durulurdu. Bununla birlikte ilk bölümde üzerinde durulan ve şövalyelik yasalarının temelini oluşturan On Buyruk mutlaka öğrenilir ve hayata geçirilmeye çalışılırdı. Bu durum kilisenin asıl amacının “Tanrının Krallığını” (The Kingdom of God) genişletmek olduğu ve bunun erdemli şövalyeler aracılığıyla yapılabileceği belirtilerek açıklanmaktadır (Gautier, 1891: 23; Prestage, 1996: 22).

Verilen eğitime ve şövalye adayına kazandırılmak istenenlere bakıldığında “*page*”in bir lordun kalesine yerleştirilmesinin asıl amacının değerler ve dini konularda kendisini geliştirmesi olduğu ve bu sebeple de kitaptan bir şeyler öğrenme durumunun oldukça kısıtlı olduğu söylenebilir.

Moseley (1987: 11-12) İngiliz Edebiyatının önde gelen isimlerinden Geoffrey Chaucer’in hayatını anlatırken Chaucer’in 1340 yıllarında Londra’da zengin bir ailenin çocuğu olarak doğduğundan, sonrasında da 1357 yılında Ulster Kontesinin evinde “*page*” olarak çalıştığından

---

⁷² İman/Güven (Faith), Ümit, Yardımseverlik, Sağduyu, Adalet, Cesaret ve İtidal

⁷³ Açları doyurmak, susamış kişilere su vermek, çıplakları giydirmek, evsizlere ev vermek, hastaları ziyaret etmek, esirlerin fidyelerini ödemek, ölüleri gömmek, cahilleri eğitmek, kafası karışmışlara yol göstermek, günahkarları uyarmak, hatalara sabretmek, hataları affetmek, dertlileri rahatlatmak, hem canlılar hem de ölüler için dua etmek (Delany, 1911).

⁷⁴ (1) Tanrıya inanmak, (2) Oğlu ve Tanrı olan İsa’ya inanmak, (3) Kutsal Ruh ‘dan olduğuna ve Meryem’den doğduğuna inanmak, (4) Pontius Pilatus’un (*Ponce Pilate*) kararı ile çarmıha gerildiğine, öldüğüne, gömüldüğüne inanmak, (5) Üçüncü gün dirildiğine inanmak, (6) Cennete gittiğine ve Tanrının sağ eli üzerine oturduğuna inanmak, (7) acele davrananları ve ölüleri yargılamak için geleceğine inanmak, (8) Kutsal Ruha inanmak, (9) Kutsal Katolik Kiliseye inanmak, (10) Azizlerin birlikteliğine: Günahların bağışlanacağına inanmak (11) Vücüdün tekrar dirileceğine inanmak, (12) Ebedi hayata inanmak. (Henry VIII, 1895: 6)

bahsetmektedir⁷⁵. Bu referans ile şövalye eğitiminin zengin ailelerinin erkek çocuklarına ait olduğu söylenebilir.

Şövalyeliğe girişin ilk adımı olarak tanımlanan (James, 1830: 18) “*page*” eğitiminin – başlangıcı, süresi, müfredatı, içeriği, bitişi – hakkında her kaynak genel anlamda benzer bilgileri vermektedir. Özetlemek gerekirse, yedi yaşında bir lordun yanına giden şövalye adayı lordun eşi tarafından nezaket kuralları ve değerler eğitimi çerçevesinde eğitilirken lord tarafından da atların ve silahların bakımı başta olmak üzere askeri konuda eğitilirdi. Bu noktada, farklı bir yaklaşım açısı getiren Prestage (1996: 22) kalelerdeki bayanlar tarafından “hizmetçilerin işlerini”⁷⁶ yapmaları ve kişisel hizmet konusunda eğitim alan “*page*”lerden istenen en önemli şeyin bu tür işleri yaparken bile alçakgönüllü bir şekilde davranmaları halinde saygınlıklarından herhangi bir şey yitirmeyeceklerini öğrenmeleri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu durumun şövalye eğitimi pagan dönemlerinde verilen eğitimden ayıran en önemli özellik olduğunun da altını çizmektedir.

3.1.2.2 “Squire” dönemi (14 – 21 yaş arası)

“*Page*”ler almaları gereken eğitimi tamamlamaları halinde on dört yaşına geldiklerinde “*squire*” olmaya hak kazanırlardı. “Kalkan taşıyıcı” anlamına gelen “*squire*” Fransızca “*écuyer*” kelimesinden türemiştir (Stephenson, 1942: 46). “*Squire*”lar için kullanılan başka bir ifade de “*esquire*”dır (Strutt, 1801; James, 1830: 19). “*Squire*” genel anlamda “şövalye yardımcısı” olarak ele alınabilir. Her durumda ve her zaman şövalyelerin yanında olmak ve ona gerekli şekilde en önemli görevleriydi.

Şövalye adayları, “*page*” döneminde aldıkları yoğun değerler eğitiminin aksine bu dönemde yoğun bir askeri eğitim alırlardı. Ancak, bu durum değerler eğitimlerinin tam anlamıyla sona erdiği ya da nezaket kurallarını tamamen unuttukları anlamına gelmemektedir. Yaş ve vücut olarak geliştikleri ve şövalye olmaya daha fazla yaklaştıkları için ve en önemlisi artık şövalyeler

---

⁷⁵ Corson (1910: xii) da Chaucer’in III. Edward’ın oğlu Clarence Dükü Lionel’in evinde “*page*” olarak eğitim aldığını belirtmektedir.

⁷⁶ Orijinal metinde “*menial household duties*” kavramı kullanılmıştır. Ev işlerinin özellikle bu şekilde tanımlanması asil ailelerden gelmelerine rağmen “*page*”lere evin hizmetçisinin yaptığı işlerin yaptırılmasını vurgulamaktadır.

ile savaş alanlarına gitmeye hak kazandıkları için askeri eğitim onlar için daha önemli bir hal almıştı.

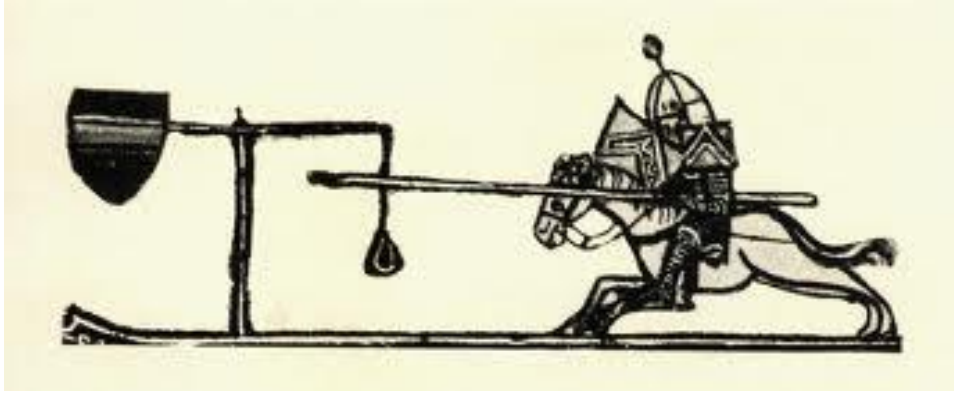
Şövalyelik kurumu kurallarına göre şövalye adaylarının ulaşması gereken ikinci seviye olan "squire"lık kendi içerisinde bazı kısımlara ayrılmıştı: saray içerisinde çalışan "squire"lar, odalarda çalışan "squire"lar, ahırda çalışan "squire"lar, mutfakta çalışan "squire"lar, yemek masasında misafirlere hizmet eden "squire"lar ve sarayda çalışan kişilere yardımcı olan "squire"lar (Strutt, 1801: xxi). Aynı duruma başka bir açıdan yaklaşan James (1830: 19-20), "squire"ların farklı konumlarda çalıştıkları konusuna değinmekte ancak bu görevlerin "squire"ın ait olduğu sınıfla bağlantılı olduğunu da belirtmektedir. Hatta, "squire"ların eğitim aldıkları şövalyenin hizmetini yaparken evde bulunan hizmetçilerden yardım aldıkları ama yine de bazı işleri – ki bazıları normal şartlarda sadece hizmetçiler tarafından yapılırdı – bizzat kendilerinin yaptığı söylenmektedir. En üst sınıftan gelen "squire"ların – *écuyer d'honneur* – genellikle gelen misafir ve ziyaretçilerle ilgilendiği söylenmektedir.

Bu durumda, şövalye adaylarının sadece asillerin erkek çocukları arasından seçilmesiyle ortaya çıkan sınıfsal ayrıcalıkların "squire" olduktan sonra da devam ettiği, verilen görevlerin asillik derecelerine göre değiştiği göze çarpmaktadır. Başka bir ifade ile sınıflar arası farklılıkların kendisini en net şekilde gösterdiği Orta Çağda şövalye eğitiminde de aynı durum varlığını hissettirmektedir

“Squire”lardan yapmaları beklenen diğer görevler arasında lordunu her yerde ve her zaman dikkatli bir şekilde takip etmek ve ondan öğrenebildiği kadar fazla şey öğrenmek yer almaktadır. Bu görevleri yerine getirirken bir yandan askeri eğitimlerine devam eder bir yandan da şövalyelerle bir arada bulunarak kendilerini geliştirirlerdi.

Askeri eğitimin daha yoğun bir şekilde devam ettiği talimler ise düzenli aralıklarla yapılırdı. "Squire"lar oluşturulan sahte savaş ortamlarında birbirleri ile savaşır, at üzerindeki reflekslerini geliştirmek ve mızraklarını etkili bir şekilde kullanmak için “*quintain*”lerde çalışırdı. “*Quintain*”lerde yapılan çalışmaları mızrak kullanma dersleri ile ilişkilendirmiştir. “*Quintain*” bir ucundaki düz tahtaya şövalyeye yakışır şekilde vurulmadığı takdirde diğer tarafında bulunan tahta kılıç ile vuran kişiyi yere düşüren bir alet olarak tanımlanmıştır (Stephenson, 1942: 46).

(Bakınız Şekil 5). Sahte savaş alanlarının yanı sıra "squire"lardan gerçek savaş alanlarında da boy göstermeleri ve şövalyelerine her konuda yardımcı olmaları beklenirdi.

Resim 3. "Quintain"de talim yapan bir şövalye. (Kaynak: Hamilton, 2010: 9).

Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri ile ilgili hikayelerin hemen hemen hepsinde şövalyenin yanında bir "squire" olduğu görülür. "Squire"lar bağlı buldukları şövalyenin her dediğini yapmak ve her konuda ona yardımcı olmakla yükümlüydü. Stephenson (1942: 46) "squire"ın savaşlar sırasında şövalyenin silahlarını taşıdığını, varsa yedek atını yönlendirdiğini, zırhını bağladığını, attan düştüğünde ya da yaralandığında şövalyeye yardımcı olduğunu ve şövalyenin aldığı esirlerin sorumluluğunu üstlendiğini, kısacası savaş esnasında da şövalyenin her türlü yardımına koştuğunu ve bu şekilde savaş ortamını birebir yaşadığını ve tecrübe kazandığını belirtmekte ve bu durumu "squire" eğitiminin en önemli amaçlarından biri olarak görmektedir.

Radford (1903: 4-5) "squire"lar ve eğitimleri hakkında şu bilgileri vermektedir:

Yeterince büyüdüklerinde ata binmeyi öğrenir, hemen sonrasında ise nezaket kurallarını öğrenmeleri için bir leydinin yanına yaşarlardı. Şövalyelerin gözetiminde avlanmayı, mızrak taşımayı ve kılıç kullanmayı öğrenirlerdi; bu yetenekleri kazandıktan sonra iyi bir insan olduklarını (iyi karakterli olduklarını) kanıtlamaları halinde "squire" olmaya hak kazanırlardı.

Sonrasında, her gün “*quintain*”de talim yaparlardı. Bu, üst tarafında döner kısmı, bir tarafında düz bir tahta diğer tarafında ise kum torbası olan düz bir direktir. Amaç at üzerinde dört nala giderken uzun mızrakla tahta kısma vurmak ve kum torbasına değmeden oradan uzaklaşmaktır.

Bunun yanı sıra, olabildiğince fazla şey öğrenmeleri ve her zaman alçak gönüllü olmaları bakımından "*squire*"ların şövalyelere karşı da sorumlulukları vardı. Örnek vermek gerekirse, şövalyelerin zırhlarının bakımını yapar, mektuplarını ya da mesajlarını iletir, at üzerinde mızrakla yaptıkları çalışmalarda ve turnuvalarda fazladan silah taşımak ve onlara her konuda yardımcı olmak açısından yanlarında bulunur ve ayrıca saraya gelen konuklara da hizmet ederlerdi. Aylarca bu şekilde eğitildikten sonra şaşaalı bir törenle şövalye olurlardı. Ülkedeki tüm “*squire*”lar arasında mızrak ve kılıç kullanması, avcılıktaki ustalığı ve insanlara karşı nezaketi ile en fazla tanınan kişi Arthur’dü.

Aynı eser Arthur’un kral seçildikten sonra zamanın geleneğine uyarak dostlarını ve düşmanlarının kimler olduğunu anlamak amacıyla büyük bir şölen hazırlanmasını istediğinde “*squire*”ların mutfakta aşçılara yardımcı olmakla birlikte yemeklerin taşınması ve konuklara ikram edilmesi konusunda da görev aldıklarını belirtmektedir. Bununla birlikte, aynı eserin ilerleyen bölümlerinde Kral Arthur’un sarayı detaylı bir şekilde tasvir edilirken mutfakta bulaşıkçıların çalıştığı söylenmektedir. Bu durum konuklara hizmet etmenin *squire*’ların eğitiminin bir parçası olduğunu düşündürülebilir.

Şövalye olmak için eğitim alan adaylar askeri yeteneklerini geliştirmek ve öğrendiklerini unutmamak için günün belli saatlerinde talim yapardı. Radford (1903: 4) Arthur’un kral olmadan önceki yaşamından bahsederken Arthur’un ormanda hayal kurmayı ve oradan geçmekte olan şövalye ve leydileri izlemeyi sevdiğinden bahsedilse de hemen sonrasında gününün önemli bir kısmını da savaş teknikleri için çalıştığının altı da çizilmektedir.

Günümüzde “hizmetçilik” olarak tanımlanabilecek bu durum aslında "*squire*"ların alçakgönüllü ve itaatkâr olmaları yönünde oldukça etkiliydi. “*Page*” olarak bu tarz bir eğitime alışkın olan bir "*squire*" yanında kaldığı şövalyeden ne kadar çok şey öğrenirse kendisini o kadar geliştireceğinin bilincinde olduğu için yaptığı görev zor gelmezdi. Önemi vurgulanan ağır askeri eğitimle birlikte "*squire*"ların değerler eğitimi de devam etmekteydi. Dahası, gücünü ve yeteneğini kaybetmemesi için başta avlanma olmak üzere çeşitli spor dallarına yoğunlaşması ve bu dallarda da başarılı

olması gerekmekteydi. Omuzlarında ağır bir yük olan "*squire*"ın kendisini sadece gün içerisinde ispatlaması yeterli değildi. Gündüz cesareti ve gücünü göstermek için çabalayan şövalye adayları akşam saatlerinde ise müzik, şiir, satranç ve tavla gibi konulardaki yeteneğini ortaya koymak zorundaydı. Ayrıca, kale içerisinde yapması gereken et kesme, masada hizmet etme, dans ve eğlenceler için salonu hazırlanma gibi işlerini de ihmal etmezdi (Prestage, 1996: 23).

Yeteri kadar eğitim aldığı düşünülürken ya da uygun yaşa geldiğinde lordu ile birlikte savaşa katılır ve yirmi bir yaşına geldiğinde – yeterli seviyeye ulaşması şartıyla – şövalye ilan edilirdi (Goodrich, 1861: 61).

Bu görevlerin hepsini yapmak zorunda olması ve sorumluluğunun ağırlığı göz önünde bulundurulduğunda "*squire*"ların şövalye eğitiminin en zor dönemini yaşadıkları söylenebilir. Bununla birlikte, aldıkları eğitimin faydasını ilerleyen yaşamlarında görececek olmaları bu zorluğa katlanmaları konusunda oldukça etkilidir. Aldıkları kaliteli eğitim, hem iyi bir şövalye hem de iyi bir insan olmalarına önemli katkı sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse, Strachey (1919: xliv) Kara Prensin (Black Prince) esir aldığı Fransa Kralına gösterdiği saygı ve hürmetin temelde bu eğitimden geldiğini öne sürmektedir.

3.1.2.3 Şövalyelik (21 yaş ve üzeri)

"*Squire*" eğitimini başarılı bir şekilde tamamlayan gençler dini temaların yoğunlukla kullanıldığı bir törenle şövalye ilan edilir ve toplumda önemli bir görevi üstlenmiş olurlardı. Şövalye olduktan sonra zorunlu olarak aldıkları bir eğitim olmamakla birlikte devamlı tetikte olmaları gerektiği için günlük talimlerine devam ederlerdi. Düzenlenen turnuvalar da askeri yeteneklerinin körelmemesi açısından önemli bir rol oynamakla birlikte hem halka kendilerini göstermek hem de topluma güven içerisinde olduklarını hissettirmek açısından önem taşımaktaydı.

İkinci bölümde detaylı bir şekilde üzerinde durulduğu üzere şövalye adayları savaş alanında cesaret göstermeleri ya da şövalyesinin can ve mal güvenliğini korumak için gözü pek bir davranışta bulunması halinde hemen o anda şövalye ilan edilebilirdi. Bu noktada üzerinde durulması gereken şövalyelerin aldıkları eğitimin hakkını verecek şekilde davranmaları ve

ettikleri yemine sonuna kadar sadık kalarak toprak bütünlüğü, toplumuun refahı ve kilisenin egemenliği için canla başla çalışmala zorunluluğudur.

Bir taraftan lordu ya da kral için savaşma zorunluluğu bir taraftanda sosyal düzeni sağlama görevi şövalyelerin omuzlarına ağır bir yük yüklemekle birlikte toplum içerisindeki saygınlıkları ve halkın gözündeki – bir nevi – ulaşılmaz ve kutsal yerleri, şövalyelerin kendilerinden beklenenleri kusursuzca yerine getirmesini daha kolaylaştırmaktaydı.

3.1.3 Şövalyelik Töreni

Eğitimlerini tamamlayan ya da savaş alanında üstün bir başarı gösteren şövalye adayları kendileri için düzenlenen bir törenle şövalye ilan edilir, başka bir ifadeyle şövalyelik kurumuna kabul edilmiş olurdu. Belirli olayların kendilerine özgü törenler çerçevesinde kutlanması ve bu törenlerin belirli ritüellere sahip olması Hristiyanlık dini için önem teşkil etmektedir. Bu durumda eğitimleri süresinde yoğun bir dini eğitim alan şövalyelere, eğitimlerinin bitiminde ihtişamlı, dini öğelerle ve sembollerle dolu bir tören düzenlenmesi çok da şaşırtıcı değildir. Onuncu yüzyıldan başlayarak belirli tarih aralıkları içerisinde düzenli olarak yapılan törenlerle şövalyelik törenleri arasında bazı bağlantılar kurulmaya çalışılmıştır. Onuncu yüzyılda yapılan “kılıç kutsaması” törenleri ile başlayan ortak nokta bulma çabaları bazı durumlarda ispatlanmaya çalışılmış, bazı durumlarda ise sağlam kanıtlarla tamamen çürütülmüştür. “*Mainz Pontifical*⁷⁷” olarak adlandırılan ayinde kılıçların kutsanması ile şövalye törenleri birbirine benzetilse de, dönemin özellikleri gereği günlük hayatta kullanılan araç ve gereçlerin genellikle kutsandığı ve kılıcın da hemen hemen her erkek tarafından kullanılmakta olduğu göz önüne alındığında bu davranış onuncu yüzyıl için normal görülebilir. Diğer taraftan, aynı dönemde sıklıkla yaşanan Viking, Müslüman ve Macar saldırıları sebebiyle başta kilise olmak üzere korunmaya muhtaç kişilerin “Tanrı’nın hizmetkârları” tarafından korunması amacı ile şövalyelik kurumunun ortaya çıkış aşaması ve ana amacı arasında paralellik söz konusudur (Keen, 2005: 71).

---

⁷⁷ Dokuzuncu yüzyıl itibari ile kilise kurumunda meydana gelen çözülme sonucu her kilise kendi ayinini oluşturmaya başladı. İşler içinden çıkılmaz bir hâl almaya başlayınca öncelikle ana merkezlerde bulunan el yazmaları toplandı. Önce ayinlerin yazılı olduğu bir kitap (*missal*) sonrasında da piskoposlar için bir kitap (*pontifical*) oluşturuldu. Bu *pontifical*’dan en önemlisi Mainz’de başpiskoposlar tarafından bir araya getirilen “*Romano- Germanic Pontifical*”ıdır (Reuter ve McKitterick, 1999: 156-157).

Kılıç kutsanma törenleri gibi kralların taç giyme törenleri de şövalye törenleri ile kıyaslanmaya çalışılmıştır. Bu noktada, Dindar Louis (778 – 840) Akitanya Kralı olduğu zaman babası Şarlman (742 - 814) tarafından beline kutsanmış bir kılıç takılması ve kendisinin de aynısını oğlu Kel Charles (Charles the Bald) (823 – 877) için yapması⁷⁸ ve sonrasında kralların taç giyme törenlerinde bellerine kutsanmış kılıç takılmasının bir gelenek haline gelmesi üzerinde durulabilir. Dolayısıyla taç giyme törenleri ile şövalye törenleri arasında yakın bir benzerlik olduğu söylenebilir (Keeen, 2005: 72). Bununla birlikte, kralların hem halkını hem de ordusunu cesur, adil ve merhametli bir şekilde yönetmesi gerektiği düşünülürken kendisinde bir şövalye olması gereken özelliklerin hepsinin olması gerektiği çıkarımına gidilebilir. Şövalyelerin önce eğitimlerini sonrasında da şövalyelik unvanlarını en kıdemli, toplumda en çok sevilen, sayılan şövalyeden almak istemeleri ve kral tarafından şövalye ilan edilmelerinin ise en büyük onur olduğu bilgileri de yukarıda öne sürülen tezi destekler niteliktedir.

Bu törenler hakkında biraz daha detaylı bilgi vermek gerekirse “*squire*”lar turnuvaların yapıldığı eğlence dönemlerinde şövalye olurlardı. Genç bir “*squire*” öncelikle güçlerini ve karşısındakini devirme yeteneklerini “*quintain*”de göstermek zorundaydı. Sonrasında babası oğluna avlanırken kullanması için bir şahin ve atmaca ve ayrıca silah ve kıyafet hediye ederdi. Ayrıca oğlunun arkadaşlarına silah ve onların annelerine ve kızkardeşlerine de kürkler, işlemeli elbiseler ve altın kemerler hediye ederdi. Son olarak da şarkıcılara, oyunculara ve Camelot’da yaşayan fakir kişilere para verirdi (Radford, 1903: 41). Yukarıdaki satırlardan şövalye eğitime kabul edilen çocukların zengin ailelerden oldukları anlaşılmaktadır.

Literatürde şövalyelerin töreni ve bu törenlerle ilgili detaylar genel itibariyle benzer bilgilerle verilmektedir. Genel anlamıyla özetlemek gerekirse “*squire*”ın yapması gerekenler şu şekilde özetlenebilir: Güneş batmasına yakın bir zamanda genç “*squire*” kiliseye giderek başpiskoposun ayine iştirak ederdi. Kendisi için seçilen zırhı alır, mihrabın önünde yere sererdi. Yalnız başına kalınca gece sabaha kadar asil ve doğru bir şövalye olacak güce sahip olmak için Tanrıya en içten şekilde ve tutkuyla dua ederdi. Sabah olunca Kral yanında asilzadeler ve başpiskopos ile kiliseye gelirdi. “*Squire*”, Tanrıya olan bağlılığını göstermek için kılıcını mihrabın üstüne koyardı. Kral ya da eğitimini veren şövalye kılıcı alır, genç adamı cesaretlendirir ve “gerçek ve güvenilir bir şövalye ol” diyerek kılıç ile yeni şövalyenin omzuna hafifçe dokunurdu. Sonrasında

---

⁷⁸ Önceki bölümlerde “*leude*”ler hakkında bilgi verilirken bu konuya değinilmiştir.

“*squire*” sıklığı içerisinde olan herkesi koruyacağına, her zaman doğru olanı yapacağına, doğru ve namuslu bir şövalye olacağına ve Tanrıya olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyeceğine dair ant içerdi. Son olarak ise başpiskopos orada bulunanlara vaaz verirdi.

Dini ve askeri öğelerin birarada görülebileceği bu tören, aslında şövalyelik kurumunun dini ve askeri kimliği hakkında bilgiler vermektedir. James (1830: 2) şövalyeliğin kökeni ve tanımı hakkında yazdığı bölümde askeri yapısı hakkında herhangi bir şüphe duyulmayan şövalyelik kurumu ile bağdaştırılmış bazı dini törenlerin varlığını vurgulayarak bazı yanlış anlaşılmaları ortadan kaldırmak istediğini söylemektedir. Şövalyelik kabul gördükten sonra oluşturulan şövalyeliği etkileyen yazılı kanunlar ve düzenlemelere göre şövalye adayı olan bir kişi yüksek düzeye kabul edilmeden (bir üst kademeye geçmeden) önce gerçekleştirmesi gereken bazı dini törenlere katılmalıdır.

Eğer bir savaş alanında şövalye olmaya hak kazandıysa her zaman doğru olanın yanında olacağına ve doğruyu savunacağına ve şövalyeliğin kutsallığını her daim devam ettireceğine kılıcının üzerine yemin eder ve Tanrı'nın bu yemine şahitlik etmesini ve azizlerin de görevlerini yerine getirirken kendisine yardımcı olmasını isterdi (James 1830: 2-3).

Şövalyeliğe özel törende şövalyenin belinin etrafına kılıcı ve kemeri konulur ve lordun kılıcıyla omzuna hafifçe vurulurdu, böylece "*squire*" şövalye ilan edilmiş olurdu. Bu geleneklerle ilgili kavramların yer aldığı terminoloji onuncu ve on birinci yüzyıldan beri kullanılmaktadır. 1160 ila 1180 yılları arasında ritüel haline gelen şövalye olmadan önce son geceyi kilisede ibadet ve dua ederek geçirme geleneği yapılan törenin kutsal tarafını yansıtmaktadır.

Şövalyeliğin ilk zamanlarında her şövalye istediği ve yeterli gördüğü kişiyi kuruma kabul etme hakkına sahipti. Ancak genç şövalye adayları için bu onuru en kıdemli ve en fazla saygı duyulan kişinin elinden almak oldukça büyük bir önem taşıyordu. Ancak bir müddet sonra en fazla saygı duyulan ya da en fazla erdeme sahip şövalyeyi belirlemek konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkması ve en kıdemli şövalyenin de kral olduğu konusunda fikir birliğine varılmış olması sonucunda gerekli seviyeye ulaşıldığına inanılan şövalye adayları kral tarafından şövalye ilan edilmeye başlandı (Goodrich, 186: 61).

Feodal dönemde bir "*squire*" kendisini yetiştiren şövalye tarafından şövalyelik onuru ile onurlandırılabilirdi, bu kişi şövalye adayının babası, herhangi bir akrabası ya da o civarda

yaşayan önemli bir kişi de olabilirdi. Ancak her "squire" adayının hayali ve amacı bu onuru olabildiği kadar seçkin bir kişinin elinden alabilmektir. Dahası, savaş alanında üstün başarı gösteren "squire" hemen orada kral tarafından şövalye ilan edilirdi ve bu esnada yapılan tören oldukça sade ve basit olmasına rağmen bir "squire"ın en fazla tercih ettiği durum buydu. İki tören arasındaki en belirgin fark törenin en sonunda kılıcın "squire"a değiştirilme şekli ve değdiği yerdir. Normal törenlerdeki gelenek kılıcın "squire"ın omzuna hafifçe vurulması iken savaş alanında şövalye olmaya hak kazanan "squire"a yaptığı işin önemi anlaması ve o noktadan sonra alacağı sorumluluğun farkına varması için ensesine sert bir şekilde vurulurdu (Stephenson, 1942: 49).

3.1.3.1 Şövalyelik töreninden detaylar

Şövalye adayının günahlarından tamamen arınmasının sembolü olarak banyo yapardı. Banyodan çıktığında önce beyaz ve uzun bir gömlek üzerine de kırmızı bir yelek giyer ve son olarak da siyah bir zırha bürünürdü. Bu kıyafetlerin her birisi sembolik bir anlam taşımaktaydı: beyaz gömlek hayatın saflığını, kırmızı yelek akıtılacak kanı ve siyah zırh da her zaman hazırlıklı olması gereken ölümü sembolize etmekteydi. Sonrasında, namusunu simgeleyen bir kemer takılır ve çağrıldığı an göreve hazır olması gerektiğini hatırlatan bir çift mahmuz verilirdi. Son olarak da kılıç kuşanması sağlanır ve törenin bu kısmı şövalye adayının cesur ve sadık olmasına yönelik teşvik edici sözlerle bitirilirdi. Bu noktadan sonra şövalye adayını hazırlayan lordun kendi kılıcının ucu ile genç şövalyenin omuzlarına hafifçe dokunur ve bu an unutulmayacak bir anı olarak hatıralara kazınırdı (Goodrich, 1861: 61).

Adı geçen bu öğeleri Prestage (1996: 23) ise şu şekilde açıklamıştır: (1) banyo – temizlenme; (2) beyaz tunik, kırmızı üstlük⁷⁹ ve siyah bir ceket – sırasıyla masumiyet, fedakârlık (kendini adama) ve ölüm; (3) 24 saat süren oruç (4) bütün gece kilisede yapılan ibadet; (5) günah çıkarma, ayin ve vaaz; (6) kılıcın kutsanması; (7) şövalye yemini; (8) zırhın giyilmesi ve mahmuz ve kılıcın verilmesi; (9) şövalye ilan edilme; (10) kaskın takılması, ata binme ve ilk yürüyüş.

---

⁷⁹ Orijinal metinde kullanılan "robe" kelimesi pelerin olarak da ele alınabilir.

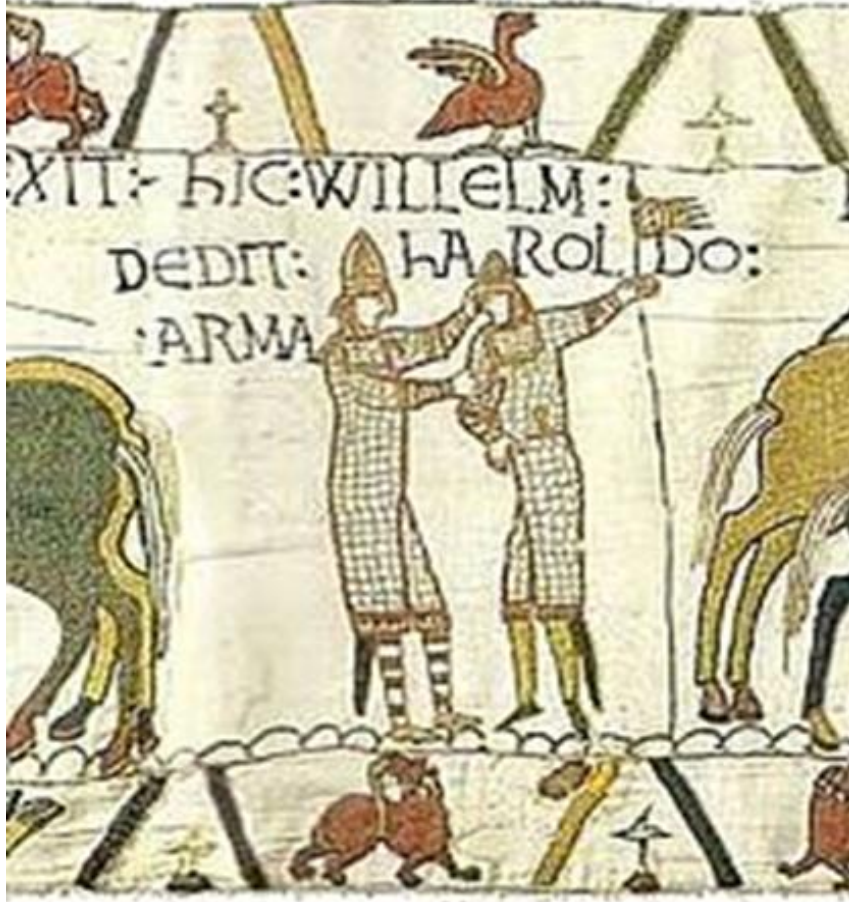
Son olarak, eğitim tarihini inceleyen ve şövalye eğitimi ve şövalyelik hakkında araştırma yapan Cubberley (1920: 168) ise bu töreni, öncesi ve sonrasıyla şu şekilde tasvir etmektedir:

"*Squire*" yirmi bir yaşına geldiğinde kilisede düzenlenen etkileyici bir tören ile şövalye ilan edilirdi. Oruç tutan, günah çıkarıcı, tüm geceyi zırhı ile kilisede geçiren ve sabahında da ayine katılan şövalye adayı kılıcını kutsanması için papaza verir ve sonrasında da şövalye olurdu. En son olarak törene katılanların önünde şövalyelik yemini edince papaz kutsadığı kılıcı şövalyeye verir ve onu "dul ve yetimleri korumak, ıssız yerleri canlandırıp sonrasında da gözetlemek, yanlışlıkların ve haksızlıkların intikamını almak ve erdemlere sahip çıkmak"la görevlendirirdi. Şövalye lordunun önünde diz çökmeye lord "Tanrı adına, Meryem Ana adına, Patron Saint adına, Aziz Michael ve Aziz George adına seni şövalye ilan ediyorum; (omzunun birine dokunarak) cesur ol, (diğer omzuna dokunarak) cesur ol⁸⁰, (başına dokunarak) sadık ol" derdi.

Genel itibari ile aynı olmakla birlikte bazı detaylarda farklılık gösteren şövalye töreni ve sembolik unsurlar şövalyeler için oldukça önemliydi. Böylece, küçük yaştan başlayarak alınan uzun ve zorlu eğitim, çeşitli konularda farklı kişilerden edinilen bilgiler ve sabır, azim, cesaret ve özveri ile geçirilen yıllar sonunda şövalye adayı amacına ulaşmış olurdu.

---

⁸⁰ Orjinal metinde önce "brave" sonra "bold" kullanıldığı için Türkçe karşılıkları aynı şekilde kullanıldı.

Resim 2. Bayeux Tapestry'den bir parça. Earl Harold'un Normandalı William tarafından şövalye ilan edilmesi. Resimde zırhını giymiş olan Harold'un sol elinde "mızrak" varken sağ eli ise kılıcının üzerindedir. Dük William Harold'un eksik olan tek ekipmanını – kaskını başına takmaktadır.

3.1.3.2 Şövalye yemini

Aldıkları eğitimin hakkını veren adaylar şövalye ilan edilir edilmez o andan itibaren kendilerine öğretilen teknikleri, doğruları ve değerleri hayatlarına tatbik edeceklerini ve üzerindeki sorumlulukları en iyi şekilde yerine getireceklerini sözle ifade ederek herkesin önünde bir yemin ederdi. Kesin ve net bir metnin kullanılmadığı bu yemin törenlerine çeşitli kaynaklarda değinilmiştir. Yemin metinlerinde genel hatlarıyla aynı konular üzerinde durulmaktaydı. Yemin etme törenin önemi bu törenin "kutsal" olarak adlandırılması ile ilişkilendirilebilir.

Şövalyelerden yapması beklenenlerin ilk sırasında başta zayıf ve ezilmiş olanlar olmak üzere etraflarındaki herkese karşı adil, merhametli, dürüst, cesur olması gelmektedir. Dönemlere ve krallara göre değişiklik gösteren yemin için tek ve kesin bir metin mevcut değildir. Ancak içerik itibarı ile hepsinde şövalyelerin aynı konulara hassasiyet gösterecekleri ve benzer durumlarda benzer şekilde hareket edecekleri belirtilmektedir. Edilen yeminler için aşağıda verilen atıflar bu durumu en iyi şekilde örneklendirmektedir.

Şövalyeler kılıçlarını sadece zayıf ve ezilmişler için kullanacaklarına dair kutsal bir yemin ederler (Goodrich, 1861: 60).

Yeni şövalye doğruyu söyleyeceğine, huzuru sağlayacağına, kadınları, fakirleri ve sıkıntı içerisinde olanları koruyacağına, nazik olacağına, dine karşı gelenleri her yerde arayıp bulacağına, rahatı ve güvenliği tehdit eden her şeyi ortadan kaldıracağına, tehlikeli durumlarda dahi onurunu koruyacağına dair yemin ederdi (Strachey, 1919: xlii- xliii).

"*Squire*" yirmi bir yaşına geldiğinde kilisede düzenlenen etkileyici bir tören ile şövalye ilan edilirdi. Oruç tutan, günah çıkararak, tüm geceyi zırhı ile kilisede geçiren ve sabahında da ayine katılan şövalye adayı kılıcını kutsanması için papaza verir ve sonrasında da şövalye olurdu. En son olarak törene katılanların önünde "kiliseyi koruyacağına, kötülerin karşısında olacağına, papazlık kurumuna saygı duyacağına, kadınları ve fakirleri koruyacağına, ülkenin huzuru için elinden geleni yapacağına ve vatani için kanının son damlasına kadar savaşacağına" dair şövalyelik yemini ederdi (Cubberley, 1920: 167-168).

Edilen yeminlerin asil bir ideali temsil ettiğini ve bazı durumlarda hepsi tam anlamıyla yerine getirilememiş olsa bile askeri temelleri olan bir topluma çok şey kattığını belirten Prestage (1996: 24), edilen yeminlerdeki maddeleri genel hatlarıyla şu şekilde toparlamıştır: Tanrıdan korkmak ve Hıristiyanlık dinini devam ettirmek; krala sadakatle ve cesur bir şekilde hizmet etmek; zayıf ve savunmasız kişileri korumak; kalp kırarak davranışlardan uzak durmak; onuru ve zafer kazanmak için yaşamak ve para için savaşmamak; herkesi rahata kavuşturmak için savaşmak; sözü geçen kişilere tabi olmak; adaletsizlik, bencillik ve hilekârlıktan uzak durmak; sadık olmak ve doğru söylemek; başlanan her işi sonuna kadar devam ettirmek; kadınların onurlarına saygı göstermek; kendisinden güçsüzlerle savaşmamak ve düşmanından asla kaçmamak. Bununla birlikte, bir şövalyeden yapması beklenenlerin Orta Çağın sonlarında

yaşayan bir kişi için normalden çok fazla olduğunu da dile getirerek şövalye yemini ile şövalyelerin omuzlarına yüklenen ağır yükü tekrar dile getirmiştir.

3.1.4 Şövalye Eğitimine Dâhil Olan Konular

Erken yaşlarda başlayan ve katı kurallar çerçevesinde ilerleyen şövalye eğitimi, genel hatları bakımından ele alındığında dini eğitim, askeri eğitim ve değerler eğitimi olmak üzere üç temel üzerinde yükselmekteydi. Eğitim sürecinde bu üç temel o kadar iç içe geçmiş halde karşımıza çıkar ki hangisinin üzerinde daha fazla durulduğunu ya da önceliğin hangisinde olduğunu belirlemek neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte, “*page*”lik döneminde ağırlıklı olarak kalenin leydileri tarafından eğitilen şövalye adayları için değerler eğitimi biraz daha önem arz ederken, “*squire*”lık döneminde askeri eğitim konusunda daha fazla yoğunlaşıldığı söylenebilir. Şövalyelik döneminde ise alınan değerler eğitimi ile askeri eğitimin bir arada olduğu gözlemlenebilir – başka bir ifade ile lordunu ve toprağını korumayı kendisine amaç edinen şövalye, güçsüzü korumak, yardıma ihtiyacı olana yardım etmek ve toplum içerisinde örnek davranışlar sergilemek konusunda da oldukça dikkatli davranmak zorundaydı. Her üç aşamada da dini unsurlar detaylı ve önemli ölçüde yer almakta ve her aşama dini eğitimle bağdaştırılmaktaydı.

3.1.4.1 Dini eğitim

Her üç eğitim aşamasında kayda değer ölçüde yer alması dolayısıyla bu çalışmada ilk önce dini eğitime yer verilmesi daha uygun görülmüştür. Yapısı itibariyle genellikle askeri bir kurum olarak ele alınan şövalyelik kurumunun temelini dini öğeler ve özellikle de dini törenler oluşturmaktadır. Şövalye adayının eğitimi sürecinde bir üst kademeye geçerken belirli bazı dini törenlere katılması⁸¹, bu durumun yazılı kanunlar ve düzenlemelerle desteklenmesi ve bu geleneğin bir ritüel haline gelmesi yukarıdaki görüşü desteklemektedir (James, 1830: 2).

---

⁸¹ Bir “*page*” eğitimini tamamlayıp “*squire*” olacağı zaman (on dört yaşına geldiği zaman) kaması alınır yerine kılıç verilir. Bu süreç dini bir törenle gerçekleşirdi, bu süreç şu şekilde ilerlemektedir: Gelecekte kullanacağı silah sunağa bırakılır, bir papaz bu kılıcı alıp kutsadıktan sonra yeni “*squire*”a dualarla geri verir ve bazı nasihatlarla bulunurdu (James, 1830: 18).

Şövalyelik kurumunu dinsel öğelerden ayrı tutmak neredeyse imkansızdır. İlk ortaya çıktığı dönemlerde güç dengesizliğini ortadan kaldırmayı amaçlayan asillerin kilisenin desteğini almadan kayda değer oranda başarı sağlamaları imkansızdı. İlerleyen zamalarda Haçlı Seferleri'nin başlaması ile halkın gözünde kahraman olan şövalyeler daha da önemli bir karaktere bürünmüş oldu. Başta İslam olmak üzere diğer dinlere mensup olan kişilere (saracen) karşı açılan ve “kutsal toprakları kurtarmayı” amaçlayan (Demirkent, 2011) Haçlı Seferleri'nin kararlaştırılması ve gerçekleştirilmesinde kiliselerin rolü tartışılmayacak kadar önemlidir. Bu önemi vurgulamak isteyen Keen (2005: 5-6) din adamlarının öğretilerinin şövalyelik kurumunun önemine önemli katkılarda bulunduğunu belirterek kilise ve şövalyelik kurumunu “toplumu ayakta tutan iki sütun” olarak tanımlamaktadır. Hatta bu söylemini “arka planda dini öğretiler olmadan şövalyelik genel anlamda yiğitçe ama temelde ham/işlenmemiş, babadan oğula geçen askeri bir meslek olmaktan ileri geçemezdi” diyerek daha da kuvvetlendirmiştir.

3.1.4.2 Askeri eğitim

Şövalyeler “*page*” olarak eğitim almaya başladıkları andan itibaren yoğun bir askeri eğitimden geçmekteydi. “*Squire*” olmaya hak kazandıklarında bu eğitim oldukça zorlaşır, hizmetinde buldukları şövalyeden savaşla, savaşmakla, düşmanla ya da yöntemle ilgili öğrenebildikleri kadar fazla bilgi almayı amaçlardı. Turnuva öncesi talimlerde ve turnuvalarda şövalyenin her türlü ihtiyacını karşılamanın yanı sıra teknik ve taktik konusunda da eğitim alırlardı. Hatta gerekli olması halinde savaşlara katılır ve diğer “*squire*”lar ve şövalyelerle savaşırlardı. Savaş alanında olağanüstü bir başarı sergilemesi halinde orada şövalye ilan edilirdi. Aslında bu, her “*squire*”ın hayaliydi. Yirmi bir yaşına gelip şövalye oldukları zaman ettikleri yeminde temelde masum kişileri koruyacaklarına ve ülkelerine her şekilde hizmet edeceklerini söylerlerdi. Ayrıca, feodal sistemde hizmet ettikleri lordların topraklarını korumak da onlardan beklenen görevler arasındaydı. Şövalyelik kurumunun ortaya çıktığı dönemin karmaşası ve belirsizliği göz önüne alındığında şövalyeler ettikleri yeminin arkasında durabilmek ve sorumluluklarını yerine getirmek için askeri yönden oldukça etkin olmaları gerekmektedir.

Abril Sánchez (2007) şövalyelik kurumunun askerileştirilme sürecini açıklarken Orta Çağ şövalyelerinin savaşlarda gösterdikleri başarılar ve savaş sürecinde oynadıkları hayati rol

sebebiyle tanındıklarının ve dolayısıyla da kendilerine saygı gösterildiğinin altını çizmektedir. Önceleri gurur okşayan ve onur duyulan bu konum zaman içerisinde başka sorumlulukları ve beklentileri de beraberinde getirmiştir. Bu duruma adapte olmanın ilk adımı olarak – şövalyelerin aldıkları detaylı eğitim sayesinde askeri yönden herhangi bir eksiklikleri olmadığı düşünülerek – kullandıkları silahlarda ve zırhlarda ve bazı değişikliklere gidildi. Yeni kullanılmaya başlanan silahlar ile şövalyeler savunma ve saldırı taktiklerinde de bazı değişiklikler yaptılar. Böylece, şövalyeler orduyu meydana getiren askerler olmaktan çıkıp at üzerinde savaşan pek çok askerin rol model aldığı savaşçılara dönüştüler.

Bu durum, on birinci yüzyılın askeri durumu ve şövalyelerin kullandıkları ekipmanlar ve uyguladıkları taktiklerle yakından ilişkilidir. Bu noktada sekizinci yüzyılın başından beri kullanılan üzeninin şövalyeler tarafından daha profesyonelce ve bilinçli kullanılmaya başlanması (Abril Sánchez, 2007) ya da mızrak kullanma taktiklerinde meydana gelen değişiklikler Keen (2005: 23-24) bu görüşü destekler niteliktedir.

Savaşırken kullanılan taktiklerin yanı sıra kalelerin yapısında ve kuşatma yöntemlerinde de bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Şövalyelerin bu farklılıklara alışmaları ve yeni yöntemleri denemeleri – bir nevi deneyerek öğrenmeleri – için turnuvalar düzenlenir ve bu tür organizasyonlar hem pratik yapmak ve yaptırmak hem de toplumsal kaynaşma açısından dikkat çekicidir. On birinci yüzyılın sonu ve on ikinci yüzyılın başı itibariyle turnuvalara hem edebi eserlerde hem de görsellerde sıklıkla rastlanmasının sebebi de böylece kısmen açıklanmış olur.

3.1.4.3 Değerler Eğitimi

"Page" döneminde başlayan değerler eğitimi, şövalyelerin ettikleri yeminle birlikte aslında bir ömür boyu devam ederdi. Şövalyelik kurumunun ilk ortaya çıktıkları zamanlarda toplumda var olan düzensizlik ve başı boşluk göz önüne alındığında kuruma dâhil olacak kişilerin örnek davranışlar sergilemesi oldukça önemliydi. İlerleyen zamanlarda kilisenin de etkisinin artması ile düzensizliğin bir nebze düzelmesi ve kuruma girmek isteyen aday sayısını artması, şövalyelerden beklenenlerde herhangi bir değişiklik meydana getirmede.

Yedi yaşında başlayan "*page*" eğitiminin bir bayan tarafından verilmesi ve adayların yaşlarının ileri derecede askeri eğitim almaya elverişli olmaması değerler eğitimine ağırlık verilmesinin sebepleri arasında gösterilebilir. Eğitime küçük yaşta başlanması, verilmek istenen değerlerin adaylarda daha kalıcı olması açısından önemlidir.

Şövalyelere verilen değerler eğitimi literatürde ayrı bir başlık altında yer almamakla birlikte bazı örneklerle gösterilmektedir. Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri hakkında yazılan hikayelere bakıldığında şövalyelerin davranış tarzları ve etrafındaki insanlara yaklaşımında küçük yaşta almaya başladıkları şövalye eğitiminin etkili olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, esir alınan şövalyelerin esaaretleri sırasında gösterdikleri davranışlar da örnek olacak niteliktedir. İngiliz Kararı III. Edward'ın en büyük oğlu ve II. Richard'ın babası olan "Black Prince" lakaplı Edward of Woodstock (1330 – 1376) Yüzyıl Savaşlarında İngiltere ve Fransa arasında meydana gelen Poitiers Savaşında (1356) Fransa Kralı'na esir düştüğü zaman sergilediği hareketler şövalye eğitimi ile bağdaştırılabilir (James, 1836: 48-53; Strachey, 1919: xliv).

"*Page*"lerin kaldıkları kalenin leydisinden aldıkları aşk ve bağlılık ile ilgili eğitim de bir noktada değerler eğitimi kapsamında ele alınabilir. Bu konuya değinen Mills (1825: 195-196) şövalyenin bir kadına bağlı kalmaya çalıştığında aslında kendisinde var olması beklenen davranışları sergilediğini söylemektedir. Aşık olan bir şövalyenin daha cesur ve daha yürekli olmanın yanı sıra insanlara karşı daha merhametli davranacağı düşünülmekteydi (Abels, 2012).

3.1.5 Şövalye eğitimi için ön koşullar

3.1.5.1 Asalet

Şövalye olmanın en önemli koşullarından birisi soylu ve zengin ailelerden gelmektir. Radford (1903: 4) "soylu olarak dünyaya gelen erkek çocuklarını şövalye olmak üzere eğitmenin bir gelenek" olduğu söylenmektedir. Şövalye adaylarının ailelerinin eğitim sürecinde ve şövalye olma aşamasında karşılamak zorunda oldukları masraflara ithafen varlıklı olmaları gerektiği bazı bölümlerde belirtilmektedir.

Aslında bu koşul bir zorunluluktan ziyade bir gereklilik ile bağlantılıydı. Şövalye eğitimi sadece uzun ve meşakkatli bir süreci kapsamakla kalmıyor eğitimini başarılı bir şekilde tamamlayan

şövalye adaylarının babaları ya da vasileri kendileri için yapılan törende önemli miktarda harcama yapmak zorunda kalıyordu. Öyle ki, Scaglione (1991: 19) bu törenlerin oldukça “yükü bir harcama” gerektirmesi sebebiyle çok sayıda şövalye adayının törenden dolayısıyla da şövalye unvanı almaktan vazgeçmek zorunda kalmasından bahsetmektedir. Ayrıca ekonomik problemler ya da zorluklar şövalye olmakla sona ermiyordu. Şövalyelerin çalışması yasak olduğu için sürekli bir arada bulunduğu asillerin ve özellikle de prenslerin hayat standartlarını yakalaması mümkün olmuyordu. Bu noktada zengin bir aileden gelmiş olmaları avantaj gibi görünse de yaşadıkları şaşaalı hayat ve herhangi bir sorumluluk almamış olmaları sonucunda bazı şövalyeler arazilerini satmak ya da prene geri vermek zorunda kalabiliyordu.

Şövalyelik kurumu oluşmaya başladıktan kısa bir süre sonra her asil şövalye olma onuruna sahip olmak için elinden geleni yapmaya başladı (bu kuruma dâhil olabilmek için asil bir aileden gelmiş olmak mecburiyeti vardı). Şövalye olmak sadece kaba kuvvetten ibaret olmadığı için şövalye olmak isteyen gencin sıkı bir eğitimden geçmesi gerekiyordu (Goodrich, 1861: 60).

Asalet ise tartışmalı bir konudur. Bazı durumlarda soylu bir aileden gelmeyen başarılı ve yetenekli kişilerin de şövalye olabildikleri söylenmektedir⁸². Bu duruma verilecek en iyi örnek Kral Arthur’un şaibeli doğum hikayesidir. Radford (1903: 48) bir tanesi Merlin tarafından, diğeri de Merlin’in ustası Bleys tarafından anlatılan iki hikaye aktarmaktadır. Bunlardan efsanevi unsurlar içeren ikinci hikaye Uther’ın geride varis bırakmadığına üzüldüğünden bahsederek başlar. Kral ölürken bizzat yanında bulunan Bleys ve Merlin birlikte saraydan dışarı çıkar. Fırtınalı bir gecedir. Nehrin kenarında yürürken fırtınanın kuvvetli sesi ile gözlerini rüzgarın hareketlendirdiği dalgalara çevirirler. Birden suyun üzerinde bir gemi görürler, gemi kanatlı bir ejderha şeklindedir. Güvertesinde altın gibi parlayan çok sayıda insan bulunmaktadır. Birden gemi kaybolur ve dalgalar birbiri ardına kıyıya vurmaya başlar. Dokuzuncu dalga neredeyse denizin yarısı büyüklüğündedir. İçerisinden acayip sesler gelmektedir ve alevler vardır. Alevlerin ortasından Merlin’in ayaklarına doğan küçük sarışın bir bebek çıkar. Merlin eğilir ve çocuğu alır ve “Kral! İşte Uther’ın varisi!” diye bağırır.

---

⁸² Şövalyelik kurumunun zirveye çıktığı dönemlerde zengin esnaf ve çiftçilerin erkek çocuklarının şövalye olmak istemesi ve ailelerin masrafları karşılayacak güçte olması asil soydan gelmeyen kişilerin de şövalye olabilmesine olanak sağlamıştır (Abril Sánchez, 2007: 26-27).

Şövalyelik ve asalet kavramları ve aralarındaki ilişki üzerinde çelişkili bazı görüşler mevcuttur. Scaglione (1991: 18) şövalyelik ve asaletin birbirinden ayrı iki kavram olarak ele alınması konusunun altını özellikle çizmiştir. Bu durum asaletin temelde kan, soy ve doğumla bağlantılı olması bu sebeple de babadan oğula geçmesinin normal olması teziyle savunulmaktadır. Almanlar bu durumu daha net bir şekilde ortaya koymak için asalet için “doğumdan gelen durum” anlamındaki “*geburtstand*” kelimesi ile, şövalyeliği ise “meslekle kazanılan durum” anlamına gelen “*berufstand*” kelimesi ile tanımlayarak aralarındaki farkı ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu kelimelerle vurgulanmak istenen başka bir nokta da doğumla kazanılan durumun ya da hakların asla değişmeyeceği ama yapılan meslekler ile kazanılan hakların ise mesleğin prestijine göre artabileceğidir. Diğer bir deyişle, asalet babadan oğula geçerken, belirli bir eğitim alındıktan sonra alınan şövalyelik ünvanı ile sahip olunan haklar ve yaşam standartında belli başlı bazı değişiklikler olabilir. Bununla birlikte, on ikinci yüzyılın başlarına ait bu uygulama on üçüncü yüzyılda geçerliliğini kaybetmiş ve şövalyelerin erkek çocukları, hak edip etmediklerine bakılmaksızın babalarının unvanlarını almaya başlamıştır. Böylece, aslında dinsel bir ritüelden çok daha fazlası olan şövalye olma törenleri de önemlerini ve anlamlarını kaybetmeye başlamıştır.

Stephenson (1942: 44) şövalyelerin asil olması gerektiğini anlatırken Şarلمان döneminde feodalizmde bir nevi köle serflerin derebeyine ait toprak üzerinde çalışan çiftçiler için kullanılan vassallık ile onurlandırıldığı sonrasında da at sahibi olma ve namlulu silah taşıma hakkına sahip olmasından ve aynı şekilde Orta Çağda hizmetlilerin bağlı oldukları lordun iltiması ile mal sahibi olduklarından ve baronlar gibi yaşayabildiklerinden bahseder ve hemen arkasından bir çiftçinin oğlunun hür olmasına rağmen asla askeri sınıfa dâhil olamayacağını ve bunun en önemli sebebinin şövalye eğitimi alma şansına sahip olmaması olduğunu söylemektedir. Bu örnekleme ile birbirinden ayıramayacak iki öge – asalet ve özellikle de zenginlik – vurgulanmıştır.

Şövalye adaylarının asil ve zengin bir aileden gelme zorunluluğuna Keen (2005: 26) tarafından da değinilmiştir. Yazar on birinci yüzyılın sonu ve on ikinci yüzyılın başında gelişmeye başlayan savaş tekniklerini ve savaş gereçlerinden bahsederken şövalyelerin iyi bir ata, yedek bir ya da daha fazla sayıda ata, kısa zırha, kaliteli ve etkili bir mızrağa, kendisine yardımcı olacak ve bu eşyaları taşıyıp sonrasında da bakımını yapacak bir “*squire*”a mutlak şekilde ihtiyaç duyduğunu söyledikten hemen sonra şövalyelerin kendi mühimmatlarını kendileri sağlamak zorunda

olduğundan ve bu sebepten dolayı asillerle olan bağlantısının çok önemli olduğu üzerinde durmuştur.

Asalet ve önemine değinen başka bir yazar olan Bulfinch (1913: 368) “şövalye” kelimesini açıklarken “silah taşıma ayrıcalığına kabul edilen genç erkek” tanımını kullanmış ve bu ayrıcalığın ailenin zenginliği ile bağlantılı olduğunu vurgulamıştır. Sonrasında da pek çok gencin böyle bir ayrıcalığa sahip olmadığı için silah edinemediğinden bahsetmiştir.

Kurumun yıldızının parlaması ile birlikte asiller ve asaletle bağdaştırılmaya çalışılan kurum için en önemli koz şövalye adayının asil bir aileden gelme şartı oldu. Bu şekilde kurumun içerisine istemedikleri – ya da hor gördükleri – kişileri almamayı başarmış olmakla birlikte kurum içerisinde yaşanan çatırdamalar ve kopmalar ile aslında asaletin cesur, adil ya da merhametli olmakla bağlantılı olmadığı ortaya çıkmış oldu.

3.1.5.2 Şövalye adaylarında aranan özellikler

Asil bir aileden gelen şövalye adayının cesur, cömert ve hem rütbe hem de yaş olarak kendinden üstte olanlara ve özellikle de bayanlara saygılı olması gerekiyordu. Şövalye eğitiminin amaçlarından bir tanesi de bu erdemleri şövalye adayının içine sağlam bir şekilde yerleştirerek kişiliğini yumuşatmak ve kendilerinden daha zor ve sıkıntılı şartlarda yaşayanlara karşı nazik ve samimi davranmalarını sağlamaktır (Goodrich, 1861: 60).

Abels (2012) şövalye adaylarında ve sonrasında da şövalyelerde aranan özellikleri sıralarken ilk sıraya “kahramanlık” ve “sadakat” unsurlarını yerleştirmiştir. Şövalyelik kurumunun ortaya çıktığı dönem ve sonrasında ortaya çıkan feodal sistem göz önünde bulundurulduğunda bu iki özelliğin zirvede olması normal kabul edilmektedir. Hem askeri hem de dini öğelerin hâkim olduğu şövalyelik kurumunda cesur ve gözü pek olmak dolayısıyla da savaş ortamında kahramanlık göstermek oldukça önemlidir. Aynı önem “vassal”ların lordlarına hizmet etmekle yükümlü olduğu feodal sistem için de geçerlidir. Bağlı bulunduğu lordun topraklarını canı pahasına koruyacağına söz veren karşılığında da toprak alan şövalye sadece cesareti ile değil aynı zamanda da sadakati ile verdiği sözün arkasında tam anlamıyla durabilmekteydi.

3.1.6 Askeri unsurlar

Şövalyelerin asli görevlerinin başta zayıflar, ezilmişler ve kadınlar olmak üzere zor durumda olan herkese yardım etmek ve gerek lordunun gerekse kendine ait toprakları korumak olduğu düşünüldüğünde askeri unsurların eğitimlerinde önemli bir yer tutması oldukça normal olarak ele alınabilir. Yeteneklerin körelmemesi için yapılan günlük talimler “*page*” ve “*squire*” eğitiminin önemli bir kısmını teşkil ederken şövalye olduktan sonra düzenlenen turnuva ve düellolar, hem şövalyenin yeteneklerini göstererek kendisini ispat etmesi hem de formda kalması açısından etkiliydi. “*Squire*”ların kendilerini eğiten şövalyelerle birlikte turnuva ve düellolara katılması, orada zırhını giyme, silahları taşıma ve silahların bakımını yapma konusunda şövalyeye yardım etmesi de aslında eğitiminin büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Böylece, eğitimi sırasında öğrendiği pek çok unsurun gerçek hayata yansımaları yakından görmüş oluyordu.

Şövalyelerin turnuva ya da düellolarda cesur ve mert bir şekilde savaşması, o ana kadar öğrendiği nezaket kurallarını ve değerler eğitimi kapsamında önemi vurgulanan öğeleri hayata geçirmesi için önemli bir fırsattı. Rakibine saldırırken cesaret ve gözü pekliğinden ödün vermemekle birlikte askeri kurallar çerçevesinde davranması gerekmektedir. Ayrıca seyirciler arasında bulunan bayanlara karşı da saygı da kusur etmemesi gerekmektedir. Şövalyeleri motive eden en önemli unsurlardan birisi olan “aşk” teması⁸³, şövalyelerin aşklarını sevdikleri kadına ispat etmek için turnuvalara katılması ve sevdiği kadından aldığı bir eşyayı – şal, mendil, eldiven, bilezik ya da toka – miğferine, kalkanına ya da zırhına takması ile vurgulanmaktadır (Bulfinch, 1913: 372).

Şövalyelere verilen bu tür bir askeri eğitim ile şövalyelerin barış zamanında pratik yaptıkları ve aynı zamanda da hem kendi hem ülkelerinin adını duyurdukları söylenmektedir (Keen, 2005: 84). Bu durum, şövalyelerin kendilerini geliştirmenin yanı sıra isimlerini duyurmak için de çaba harcadıkları şeklinde de yorumlanabilir. İyi bir eğitim alan ve kendisini geliştiren şövalyeler düzenlenen turnuva ve düellolarda kendilerini göstererek toplum içerisinde daha fazla tanınırdı. Ayrıca, iyi bir şekilde savaşarak turnuvalarda kazandıkları ile mal varlıklarını artırırlardı. Adı geçen bu şan ve parayı kazanmak için şövalyelerin, “*page*” ve “*squire*” iken günlük talimlerini

---

⁸³ Bu konu “2.1.4 Şövalyeler ve Aşk Teması” başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

yapmaları, şövalye olduktan sonra da turnuva ve düellolar ile kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

3.1.6.1 Talimler

Şövalye eğitiminin her aşamasında şövalye adayı – ve sonrasında da şövalye – düzenli ve belirli aralıklarla talim yapar, böylece hem eğitimlerine katkı sağlamış olur hem de yeteneklerini geliştirmiş olurdu.

“*Page*”lik döneminde verilen eğitime göz atıldığında vücutlarının esnekliğini artırmak ve vücutlarını güçlendirmek adına her türlü jimnastik hareketi öğrendikleri söylenerek bu süreç “sonsuz bir gayret”le ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, kaldıkları kaleye gelen konukların her türlü hizmetini yapmak, kendilerinden büyüklerine itaat etmek ve gerçek bir şövalye olmak için gereken her kuralı öğrenmek gibi sorumluluklarını yerine getirmesinin düzenli bir eğitime – başka bir ifade ile günlük eğitime – bağlı olduğu söylenmiştir. Günlük olarak yapılan bu talimler “*squire*”lik döneminde daha yoğunlaşmakta ve zorlaşmakta, böylece de şövalye adayının vücuduna daha iyi hâkim olması amaçlanmaktaydı. Zırhı ve silahları ile üzengiden destek almadan at üzerinde durmak, ağır zırh ile hızlı bir şekilde hareket etmek, arkadan yaklaşarak arkadaşının omzundan atlamak gibi yapılması neredeyse imkânsız olan hareketleri çalışmak “*squire*”ların günlük talimlerinin büyük bir kısmını oluşturmaktaydı (James, 1830: 18-19). Buradan “*page*”lik döneminde başlayan ve “*squire*”lık döneminde daha zorlaşan talimlerin günlük olarak yapılması gerektiği varsayımına gidilebilir.

Şövalye adayının ilk olarak öğrenmesi gereken bilgi atların bakımı ve ata binme ile ilgiliydi. Bir çocuk kılıç taşıyamayacak ya da zırhlı yelek giyemeyecek kadar küçük ve güçsüz olduğu zamanlarda ata binmeyi öğrenmeye başladılar. Dönemsel özellikler ve asillerle halkı birbirinden ayıran özelliklerden birisinin “bir ata sahip olma” olduğu göz önüne alındığında biniciliğin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu durum şövalyeler için daha farklı bir boyutta önem taşımaktaydı. İnsanların yanından geçerken ata binebilmesinden ziyade ağır zırhını üzerinde ve mızrağı elindeyken ata binebilmesi, inebilmesi ve atını idare edebilmesi, daha da önemlisi savaşırken hem atına, hem silahına hâkim olması ve bir taraftan da düşmanını kollaması

gerekmekteydi. Bu kadar zor bir görevi yerine getirmek için sıkı bir şekilde çalışmanın yanı sıra düzenli talim yapmak şarttı (James, 2011: 68).

Ata binmek kadar atı terbiye etmek ve idare etmek de önemli bir konudur. Bu noktada şövalyelerin atları hakkında bilgi verilerek şövalyeler ile atları arasındaki ilişkinin ve atları şövalyelik kurumundaki önemi biraz daha netleştirilebilir. Gerek günlük hayatta gerekse savaşlarda devamlı at üzerinde olması gereken şövalye, atı ile bir nevi iletişim kurmak zorundaydı. Atını eğitmesi, gerektiği zaman sakinleştirmesi gerektiği zaman ise istediğini yaptırması için şarttı. Şövalyeler ya da tarihteki kahramanlar hakkında yazılan kitaplar bu kişilerin atlar konusundaki ustalıklarından bahsetmektedir. Büyük İskender'in babası ile iddialaşmasına ve sonunda da iddiayı kazanmasına sebep olan atı Bucephalus ile olan hikâyesi meşhurdur. Oğlu için on üç talent'e⁸⁴ bir at satın alan Philip, atın sakinleştirilemeyecek kadar hırçın olduğunu görünce atın geri gönderilmesini ister. O zaman sekiz⁸⁵ yaşında olan İskender atı sakinleştirebileceğini ve yapamaması halinde de atın bütün parasını ödeyeceğini söyler. Atın hem kendi gölgesinden hem de kendisini sakinleştirmeye çalıştıran askerlerin gölgelerinden korktuğunu fark eden İskender, önce atı güneşe doğru çevirip hemen sonrasında da üzerine binip sakinleştirdince sadece iddiayı kazanmış olmaz aynı zamanda da babasını gururlandırmış olur. Böylece, Philip Makedonya topraklarının oğluna dar geleceğinin ilk belirtilerini de fark etmiş olur (Cawthorn, 2004: 5; Gunther, 2007: 6-8; Crompton, 2003: 12-14).

Şövalyelerin üzerlerine giydikleri zırh ve taşıdıkları ekipmanlar sebebiyle bindikleri atların normal atlara göre daha büyük ve daha zor idare edilir atlara binmek zorunda olmaları işlerini daha da zorlaştırmaktadır.

Atları kadar kullandıkları ekipmanları da çok önemli olan şövalye adaylarının eğitimlerinin kalan kısmını da bu silahları kullanma ve kullanmaya hâkim olma oluşturmaktaydı. Şövalyelerin kullandıkları silahlar dendiğinde ilk olarak kılıç, mızrak ve kendilerini korumak için kullandıkları kalkan akla gelmektedir. Bu silahları doğru ve etkili bir şekilde kullanmak gerek şövalye eğitimi için gerek şövalyelerin profesyonel yaşamlarında hayati önem taşımaktaydı. Mızrağa, kalkana, ata ve kendine hâkim olmak konusunda “*quintain*”lerde yapılan çalışmalar

---

⁸⁴ Bir para birimi olan “*talent*” sıradan bir insanın ömrü boyunca kazanacağı para miktarı olarak tanımlanmaktadır. (Cawthorn, 2004: 4; Gunther, 2007: 5,7)

⁸⁵ Crompton (2003: 12) bu yaşı “on iki” olarak vermektedir.

oldukça önemlidir. Mızrakla saldırma ve “*quintain*” ile yapılan alıştırmaların turnuva ve düellolara kıyasla daha eski tarihlere dayandığı, başka bir ifade ile antik çağlara ait bir uygulama olduğu düşünülmektedir (Strutt, 1801: 105). Bu tezini desteklemek isteyen yazar “*quintain*” ortaya çıkış amacının şövalye eğitimi alan “acemileri” çalıştırmak ve yetiştirmek olduğunu ve ilk olarak bir ağaç gövdesi ya da direktten başka bir şey olmadığını belirtmektedir. Zaman içerisinde yapısında bazı değişiklikler olduğunu, bazı detayların eklendiğini, hatta şövalye adaylarının motivasyonunu artırmak için ortada yer alan direğe sol elinde kalkan tutan sağ elinde de kılıç ya da mızrak sallayan bir Türk ya da Saracen’e benzeyen figürler oyulduğunu söylemektedir.

“*Quintain*” kullanımının asıl amaçları arasında atın üzerinde dörtnala figüre doğru koşarken dengeyi muhafaza etme, düşmana odaklanma, mızrağını ve kalkanını ustalıkla kullanma ve aynı zamanda da kendisini koruma konusunda şövalye adaylarının kendilerini geliştirmelerini sağlamak ve şövalye olduklarında karşılaştıkları zor durumlarda kendilerini ve topraklarını korumak ve katılacakları turnuva ve düellolarda başarıya imza atmalarını kolaylaştırmak yer almaktadır.

İlerleyen zamanlarda eğitimi daha zorlaştırmak ve şövalye adaylarının maharetlerini artırmak adına orta direğe kendi etrafında dönen bir mil eklenmiş böylece çalışma yapan kişinin “*quintain*”e saldırdıktan sonra kendisini koruması da beklenmiş oldu (Strutt, 1801: 105). Değişen şartlara göre farklı şekiller alan “*quintain*”ler şövalye adaylarının günlük eğitimlerinde önemli bir rol oynamaktaydı. Şövalye oldukları zaman katılacakları turnuva ve düellolarda gösterecekleri başarılar aldıkları eğitim ile birebir ilişkiydi.

3.1.6.2 Turnuvalar

Çok sayıda şövalyenin katıldığı ve aynı zamanda da “*squire*”ların eğitildiği bazı kurallar çerçevesinde yapılan her türlü askeri karşılaşmaya turnuva denmektedir. “*Squire*”ların orada yer alması ve şövalyelerin eğitimleri boyunca öğrendikleri her türlü bilgiyi kullanmaları açısından turnuvalar şövalye eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, şövalyelerin maharetlerini sergileyerek kendilerini göstermesi bakımından da turnuvalar Orta Çağın vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır.

Orta Çağı ve Orta Çağ yaşantısını en iyi tanımlayan üç kavramdan – savaş, spor ve turnuva – son ikisi, birinci kavrama hazırlık olarak tanımlanmıştır. Askeri altyapıya sahip olan her ulusun “savaş okullarına” (*war schools*) sahip olma zorunluluğu, feodal düzene sahip Orta Çağda turnuvalar ve düellolar ile karşılanmaktaydı (Gautier, 1891: 456).

On birinci yüzyılın ortası ile on ikinci yüzyılın arasındaki yüz yıllık süre arasında Fransa’da ortaya çıkan, buradan İngiltere ve Almanya’ya geçen⁸⁶ ve meydana gelen; ölümler nedeniyle zaman zaman kilise tarafından yasaklanan turnuva geleneği şövalyelik kurumuna eğitim konusunda önemli katkılar sağlamıştır (Bulfinch, 1913: 371; Gautier, 1891: 457; Keen 2005: 83).

Daha eski medeniyetlere de dayandırılmak istenen turnuvalar Antik Yunan ve Roma ile bağdaştırılmak istenmiştir. Dunkle (2008: 13-14) turnuva olarak değerlendirilen bilek güreşinin aslında Eski Yunan gelenekleri arasında yer alan “cenaze oyunları” (*funeral games*) üzerinde durmaktadır. Akdeniz kültürünün vazgeçilmezlerinden birisi de cenaze sırasında mevtayı onurlandırmak için gerçekleştirilen genellikle şiddet içerikli oyunlardır. Bu geleneği sıklıkla uygulayan Antik Yunan’da genellikle iki tekerlekli arabalarla ya da yürüyerek yapılan yarışlar, bilek güreşi, mızrak atma, disk fırlatma, sıçrama gibi kendilerine özgü spor dalları yapıldı. Ancak Patroclus için düzenlenen cenazede Ajax ve Diomedes arasındaki silahlı karşılaşma bir yarıştan çok silahlı bir düelloyu andırmaktaydı. Bu yönüyle ele alındığında şövalyelerin formda kalabilmek için kendi aralarında yaptıkları turnuvalara benzetilebilir. Strutt (1801: 112) ise Roma’da uygulanan “Troy Oyunu” (*Troy Game*) ile turnuva geleneği arasında bağlantı kurmaya çalışmıştır. Romalı gençlerin at üzerinde ucu demirli tahta çubuklarla birbirlerine saldırmaları turnuva geleneği ile ilişkilendirilemeye çalışılsa da aralarında şekilsel benzerlik dışında herhangi bir ortaklık yoktur.

İlk ortaya çıktığı zamanlarda gerçek bir savaşı andıran ve Gautier (1891: 458) tarafından “bir nevi iç savaş” ya da “feodal bir savaş” olarak nitelendirilen turnuvalar zaman içerisinde daha masum ve daha düzenli bir hal almıştır. Yazar bir kaç paragraf öncesinde evrensel olarak kabul görmüş bu tarz etkinliklerin bir “icat” olmadığını ya da tek bir günde tek bir kişinin aklına gelerek ortaya çıkmadığını belirterek bu geleneğin zaman içerisinde değişiklikler geçirdiğinin

---

⁸⁶ Gautier (1891: 457) turnuvaların kökenini Almanya’da düzenlenen bazı gösterilere dayandırılması tezini, burada çıplak gençlerin kendilerini arbedenin içine atmaları ile yurnuvalar arasında en ufak bir benzerlik dahi olmadığını söyleyerek çürütmektedir.

sinyallerini vermiştir. İlk ortaya çıktığı zamanlarda herhangi bir kuralın ya da herhangi bir stratejinin olmaması da altı çizilen başka bir unsurdur. O dönem turnuvaları için yapılan tanıma bakıldığında durum daha net ortaya çıkmaktadır: “Turnuva, binlerce insanın belirlenen bir yerde bir araya gelerek birbirlerini katletmeleridir.” Hatta bazı yazarlar karmaşanın, vahşetin ve acımasızlığın had safhalara ulaşması sebebiyle “turnuva” yerine “arbede” anlamına gelen “*mélée*” kelimesi kullanılmıştır (Gautier, 1891; Jones, 2011) İlerleyen zamanlarda bazı kurallar ve belirli bir düzen getirilmeye çalışılsa da maalesef kan akmasının ve ölümlerin önüne geçilememiştir. 1240 yılında düzenlenen bir turnuvada altmış ila seksen kişinin – hem de kadınların gözü önünde – ölmesi (ya da öldürülmesi) turnuvaların sadece eğlenmek için yapılan bir etkinlik olmadığını göstermektedir. En zararsız olanlarında bile kesiklerin, çiziklerin ve yaralanmaların olmasının önüne bir türlü geçilememiştir. Zaman içerisinde kilisenin sürekli baskısı ve turnuvaları “lanetlenmiş” olarak ilan etmesi ve turnuvaları düzenleyenleri ve turnuvalara iştirak edenleri de “aforoz” ile tehdit etmesi sonucunda daha az kanın aktığı ve daha az yaralının olduğu turnuvalar düzenlenmeye başlandı (Gautier, 1891: 459-461).

Daha çarpıcı olan ise düğün ya da şövalye töreni gibi özel durumlar için düzenlenen toplantılara turnuvaların dâhil edilmesi ve maalesef bu turnuvalarda bazı kişilerin ağır şekilde yaralanması bazılarının ise ölmesidir. Mesela, Fransa Kralı Henry II (1519 – 1559) kızının düğününde yapılan turnuvada hayatını kaybetmiştir. Sonrasında kralların ve prenslerin turnuvalara katılması yasaklanmıştır (Strutt, 1801: 115).

Turnuvalarda uyulması gereken belli başlı kurallar vardı ve bu kurallar şövalyelerin aldığı eğitimde kendilerine öğretilen kurallarla (şövalye yasaları ile) direkt ilişkiliydi. Örnek vermek gerekirse, atı yaralamak, kılıcın keskin tarafını kullanmak ya da rakibi kaskının siperini açtıktan ya da miğferini çıkardıktan sonra ona saldırmak kesinlikle yasaktı (Bulfinch, 1913: 372).

Kadınların turnuvalardaki önemi azımsanmayacak boyuttadır. Yeteneğini sergilemek ve kendini ispatlamak için turnuvaya katılan şövalyenin asıl isteği yaptığı işlerde kendisine ilham kaynağı olan kadına kendisini göstermekti. Bu durumun farkında olan kadınlarda şövalyelerini desteklemek için ellerinden geleni yapar onları her konuda cesaretlendirirdi. Turnuva başlamadan önce hangi kadın için savaştığını sesli bir şekilde dile getiren şövalye, sevdiği kadının kendisini izliyor olmasıyla daha şevkli ve daha cesur bir şekilde savaşırdı. Turnuvadan önce şövalyesine kendisini hatırlatacak bir eşya (*favor*) gönderen kadının, bu eşyanın karşılaşma

sırasında düşmesi halinde – özellikle şövalyenin performansını beğendiye – yenisini yollaması ve kazanan şövalyeye ödül vermeyi taahhüt etmesi de bu konu ile alakalıdır (Bulfinch, 1913: 372).

Turnuvaların askeri eğitimle alakalı olup olmadığı ya da askeri eğitime katkı sağlayıp sağlamadığı bazı yazarlar tarafından sorgulanmıştır. Bu konuda görüş bildiren yazarlardan birisi olan Marrou (1956: 37) Ajax⁸⁷ ve Diomedes⁸⁸ arasındaki bilek güreşinden bahsederken bunları “sıradan bir yarış ya da bir spor aktivitesi” olarak tanımlamakta ve eğitim ile herhangi bir bağlantısının olmadığını belirtmektedir. Gautier (1891: 456) ise kilise tarafından yasaklanmasına rağmen turnuvaları destekleyen kişilerin “gençlerin savaş alanında kendinden emin ve atak bir şekilde savaşabilmeleri için kan akmasına, diş kırılmasına ve attan düşmeye defalarca kez şahit olması gerektiğini” söyleyerek bu geleneğe sahip çıktıklarını belirtmektedir. Bu görüş ile turnuvaların aslında eğitim noktasında hem şövalyelere hem de şövalye adaylarına katkı sağladığını öngörmektedir.

3.1.6.3 Düellolar (Joustings)

Turnuvadan farklı olduğu çeşitli yazarlarca belirtilen düello geleneğinde iki şövalye mızrakları (*lance*) ile savaşır ve asıl amacı rakibi atının üzerinden düşürmektir. Turnuva ile düello arasındaki farklılıklara, bu konuda bilgi veren her yazar tarafından değinilmiştir. İlk etapta göze çarpan farklılıklar kullanılan silah türü, katılan kişi sayısı ve katılımcıların amaçlarında ortaya çıkmaktadır. Düelloda sadece mızrak (*lance*) kullanılırken ve sadece iki kişi olan katılımcıların amacı rakibi atının üzerinden düşürmektir; daha fazla kişi katılımı ile gerçekleştirilen turnuvalarda daha fazla sayıda silah kullanılırdı ve amaç yetenekleri sergilemek ve taktik ve teknikte herhangi bir gelişme olup olmadığının ortaya çıkarılmaktı. Bu açıdan turnuvalarda şövalyelik kurallarına daha fazla özen gösterilirdi (Bulfinch, 1913: 372; Gautier, 1891: 458). Bununla birlikte, turnuvanın içerisinde düelloyu da barındırması turnuvaları kısmen daha itibarlı

---

⁸⁷ Ajax, Truva Savaşına katılan Yunanlı kahramanlardan birisidir. Achilles’in zırhı kendine değil Odysseus’a verilince kendini öldürmüştür (Merriam Webster Dictionary).

⁸⁸ Diomedes, Truva Savaşına katılan önemli bir Yunanlı kahramanlardır. Savaşın kazanılmasında büyük rol oynayan savaşçıları getiren gemileri yönetmesi, Afrodite’yi yaralaması ve Truva’yı koruduğuna inanılan Palladium Heykelini çalması yaptığı önemli işler arasında sayılabilir (Merriam Webster Dictionary).

kılmaktadır. Her iki etkinliğinde sadece asillere yönelik düzenlenmiş olmasına rağmen turnuvalara katılırken katılımcıların daha yüksek bir ücret ödemesi, turnuvaya katılmak için para ödeyen şövalyenin istediği düelloda yer alabilmesi – ama düelloya dâhil olmak için ücret ödeyen katılımcının başka bir düelloda ya da turnuvanın herhangi başka bir bölümünde yer alamaması – ve son olarak turnuvada kullanılacak mızrak, kılıç ya da kalkan gibi ekipmanlar için de ayrıca para ödenecek olması turnuvaları daha prestijli bir konuma getirmiştir (Strutt, 1801: 113).

BÖLÜM IV

SONUÇ

Zulüm ve karmaşa sonucu bir nevi zorunlu olarak ortaya çıkan, feodalizm ile önem kazanan, Haçlı Seferleri ile adını duyuran ve Endüstri Devrimi sonrasında ortadan kalkan şövalyelik kurumunun başlangıç ve bitişi kesin tarihlerle belirlenememekle birlikte, etkili olduğu süre içerisinde topluma önemli katkılar sağladığı üzerinde fikir birliğine varılmıştır.

Uygulanan metotlar ve “Şövalyelik Yasaları” olarak adlandırılan ve her şövalyenin uymakla yükümlü olduğu kurallar sayesinde zaman içerisinde fazlasıyla saygı gösterilen ve imrenilen bir kurum haline gelmiştir. Bu sebeple, kurumun saygınlığına ve başarısına zarar vermemek adına şövalye seçiminde belli başlı bazı sınırlar çizilmiş daha sonrasında ise şövalye adaylarının zorlu bir eğitimden geçmeleri şart koşulmuştur.

Zamanının en yüksek ve en önemli eğitimi olarak ele alınabilecek şövalye eğitimi öncelikle asil ailelerin erkek çocuklarına yönelik verilmeye başlanmıştır. Şövalyeliğin ortaya çıkma aşamasında ortamın karmaşasını ve mevcut zorbalık ve zulmü ortadan kaldırmak amacıyla kendilerini öne çıkaran mert, cesur ve gözü pek asillerin öncülük etmesi, şövalyelerin kullanması gereken silahların ve mühimmatın sağlanmasının maddi anlamda ciddi yükümlülük getirmesi ve kelime anlamı “ata binen kişi” olan “şövalyelerin” sahip olması gereken en önemli şeyin – başka bir ifade ile atların – o dönemde Orta Asya’da yetiştirilmesi ve Avrupa’da pahalı olması ve nadir bulunması asillerin bu kurum ile bağdaştırılmasının önemli sebepleri arasında gösterilebilir. İlk zamanlarda zulüm ve zorbalığa baş kaldıracak kadar cesur ve güçlü kişilerden bazılarının asil olmaması ve zengin esnaf ve çiftçilerin erkek çocuklarına gerekli mühimmatı sağlayabilmeleri

diğer sınıflardan bazı kişilerin bu kuruma dâhil olmasına sebep olsa da alınan önlemler ve yayınlanan fermanlarla şövalyelik genel anlamda asillere mâl edilmiştir.

Bu noktada yazının mucidi Sümerler, Antik Mısır, Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde eğitimin sadece asil ya da zengin ailelerin erkek çocuklarına verilmiş olması altı çizilmesi gereken bir unsurdur. İsmi verilen bu medeniyetlerde her dönemde eğitim yönünden zenginlerle halk arasında bir fark olduğu ve zengin ailelere mensup çocukların daha detaylı ve daha etkin bir eğitim aldığı göze çarpmaktadır. Antik Mısır'da sınıflar arası geçişin mümkün olması ve kız çocuklarının da nadiren de olsa eğitim almaları sebebiyle bu fark diğerlerine kıyasla daha az olmakla birlikte sınıfsal ayırım yine de mevcuttur. Özellikle Yunan ve Roma'da sınıfsal farklılıklar belirgin bir biçimde gözlemlenmekte zengin ailelerin çocuklarına daha iyi imkânlar sunması dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, zamanının gerekliliği ile ortaya çıkan ve sonrasında verilen eğitimi ile önemli bir kurum haline gelen şövalyeliğin genel itibari ile asiller sınıfı ile bağdaştırıldığı ve şövalyelerin zorlu koşullarda yaşamaları ve savaşmaları sebebiyle de sadece erkeklere yönelik olduğu söylenebilir. Ayrıca şövalyelerin başta turnuvalar ve savaşlar olmak üzere yaptıkları işlerde daha cesur, daha metanetli ve daha atak olmalarına yardımcı olması bakımından bir leydiye duygusal anlamda bağlanma zorunlulukları da şövalyelik kurumunun sadece erkeklere yönelik olduğunun bir göstergesi olarak ele alınabilir. Sümer, Eski Mısır'da “yazıcılık” eğitiminin, Antik Yunan'da (hem Sparta hem Atina) vatandaşlık eğitiminin ve Roma'da genel anlamda eğitimin asillerin erkek çocuklarına yönelik olması şövalyelik kurumu ile ortaklık göstermektedir. Adı geçen medeniyetlerde asil ailelere ait çocukların diğerlerine kıyasla daha iyi bir eğitim alması ve dolayısıyla da daha iyi konumlara gelmesi ve zamanın şartlarına kıyasla daha iyi hayat şartlarına sahip olması ile şövalyelerin herkes tarafından saygı duyulan ve sevilen kişiler olması arasında kurulan paralellik sınıfsal ayrımcılığı ve sonuçlarını gözler önüne sermektedir.

Zulüm ve şiddet döneminde ortaya çıkan yarı ataerkil ve yarı askeri bir organizasyon olan feodalizm şövalyelik kurumu ile yakından ilişkilidir. Bu sistemde yeteri kadar zengin ya da yeteri kadar güçlü olmayan herhangi bir kişi kendi isteğiyle ya da zorla bir “vassal” (derebeyine ait toprak üzerinde çalışan çiftçi) olmak zorundaydı ve kraldan başlayarak aşağıya doğru inildikçe karşılıklı bir hizmet ve koruma söz konusuydu. Bu hizmet ve koruma yabancı kişiler tarafından değil aile üyeleri ya da komşular tarafından verildiği için kısmen ataerkil kısmen de askeri nitelik

taşıymaktaydı. Ancak belli bir müddet sonra vassalları korunmakla görevli kişiler vassalların haklarını yemeye ve mülkiyetlerine zarar vermeye başlayınca anarşi ve şiddet tekrar baş gösterdi. Merhametsizlik, zulüm ve şiddetin fazlalığı Avrupa tarihinde karanlık ve fırtınalı bir dönemin oluşmasına yol açmıştır. Ümitsizlik ve sefalet o kadar yoğun olarak hissediliyordu ki Avrupa'nın her ülkesinde yaşayan insanlar dünyanın sonunun geleceğine inanmaya başladılar. Hatta bazıları bütün mal varlıklarını kiliselere ve manastırlara bağışlayarak kendilerini tamamıyla dine adadılar. Durum o kadar vahimdi ki kıyametin kopmasının daha iyi olacağını hatta kıyametin kendileri için bir kurtuluş olacağını düşünenler bile vardı (Strachey,1919: xxxix - xl).

Bu karmaşa ve insanların içinde olduğu vahim durum göz önünde bulundurulduğunda şövalyelik sınıfının ortaya çıkması bir zorunluluk olarak ele alınabilir. Duruma kayıtsız kalamayan asillerin bir araya gelerek oluşturdukları topluluk o dönemde yaşayan – özellikle alt sınıfa mensup – kişiler için büyük anlam ifade etmekteydi. O zamanki şartlar altında şövalyelerin yaptıkları normal insanların gözünde o kadar önemli bir yere sahipti ki onların her dedikleri kanun hükmündeydi. Öyle ki, bir şövalye halktan birini öldürdüğünde ya da bir karşılaşmada başka bir şövalyeyi öldürdüğünde suç işlemiş sayılmıyordu ancak her ne sebeple olursa olsun halktan bir kişi bir şövalyeyi yaraladığında ya da bir kral bir şövalyenin yasal haklarını yok saydığına suç işlemiş sayılıyordu.

Şövalyelerin – en azından ilk ortaya çıktıkları dönemlerde – toplum içerisindeki itibarları aldıkları detaylı eğitimle yakından ilişkiliydi. Genel hatlarıyla üç aşamadan oluşan şövalye eğitimi "page", "squire" ve “şövalye” sıralamasına uygun bir şekilde uygulanıyordu. Yedi yaşında ailesinden ayrılarak başka bir şövalyenin yanına giden asil aile çocuğu burada on dört yaşına kadar kalede yaşayan bayanlardan değerler eğitimi konusunda eğitim alırken nezaket kurallarını ve insanlara davranış ve hitap şekillerini de öğrenmekteydi. Aynı zamanda kalede yaşayan şövalye ile de askeri talimler üzerinde çalışmaktaydı. On dört yaşına geldiğinde askeri eğitim daha ağırlıklı olmak kaydıyla değerler eğitimi devam ederdi. Her iki aşamada da dini eğitim vurgulu bir şekilde verilirdi. yirmi bir yaşlarına geldiklerinde eğitimlerini başarılı bir şekilde tamamlamaları – kendilerini eğiten şövalyenin onay vermesi – halinde şövalye olmaya hak kazanırdı. Temelde dinsel ritüeller içeren şaşaalı bir tören ile şövalye yemini ettikten sonra şövalye ilan edilir ve toplumda saygı duyulan ve hürmet gösterilen bir kişi haline gelirdi.

Edilen yemin ve yapılan sembolik ögelerle süslü tören her şövalye adayının umutla ve sabırla beklediği bir olaydır. Şövalye adayları gibi onları yetiştiren şövalye ve ailelerde heyecanla bu günü beklerdi. Genelde dini kutlamalarla birlikte yapılan “accolade” törenleri düzenlenen turnuva ve düellolarla daha keyifli hal alırdı. Bu tören, alınması öngörülen askeri eğitimin çok zorlu olması ve uzun sürmesi ve törenden sonra gencin alması gereken sorumluluğun boyutu sebebiyle genellikle yirmi ya da yirmi bir yaşına kadar ertelenirdi.

Stephenson (1942: 44-45) şövalyeliği tanımlamanın en iyi yollarından birisinin şövalyelik ile diğer meslekler arasında bir kıyaslama yapmak olduğunu savunmaktadır. Papaz olmak isteyen bir kişinin önce ergenliğe ulaşması, Latinceyi iyi bir şekilde öğrenmesi, engizisyon mahkemesine kayıtsız şartsız bağlı olduğunu kanıtlanması ve son olarak da düzenlenen törenle piskopos tarafından papaz unvanını alması gerekmektedir. Herhangi bir mesleği yapmak isteyen bir genç uzun bir staj dönemini başarı ile tamamlamak ve çeşitli testlerden geçmek zorundadır. Akademik alanda çalışmak isteyen bir kişi yıllar süren özel çalışmalar sonucunda başarılı bulunması halinde mezun olabiliyor ve diploma alabiliyordu. Diğer meslek dallarında olduğu gibi şövalyelerde şövalye olarak doğmuyor istediklerini elde etmek için uzun ve yorucu bir eğitimden geçmeleri gerekiyordu ve diğerlerinden farklı olarak bu eğitim çocuk denecek yaşta başlıyordu.

Eğitimleri süresince kendilerine aşılana aşk teması şövalyelerin başarılı ve güçlü olmalarını sağlayan olan unsurlardan birisidir. Şövalyenin bir kadına aşk beslemesi halinde daha fazla motive olacağı ve daha etkili bir şekilde savaşaacağına inanılmaktaydı. Turnuvalarda ya da düellolarda sevdikleri kadın için mücadele eden şövalyeler kazanmaları halinde sevgilerini daha açık belli ettiklerini düşünürdü. Bu sebeple sevdikleri kadından aldıkları bir mendil ya da tokayı zırhlarına, miğferlerine ve bazen de mızraklarına takarlardı.

Sadece asillere yönelik bir kurum gibi görünen şövalyelik kurumunun diğer sosyal sınıflar için herhangi bir getirisi yokmuş gibi görünse de durum aslında daha farklıdır. Temelinde zayıf ve baskı altında kalmışlara yardım etmek olan şövalye yemini, asil aileden gelen şövalyelerin “asil olmayanlara” hizmet etmek için çabaladıklarının en iyi delilidir. Ayrıca, şövalyelik kurumu asillerin davranışları üzerinde oldukça olumlu ve düzeltici etki bırakmanın yanı sıra masraflı bazı alışkanlıkları da beraberinde getirmiştir. Başta zırhlar ve kılıçlar olmak üzere şövalyelerin kullandıkları savaş malzemeleri ve günlük hayatta kullandıkları pahalı ve gösterişli kıyafetler bu alışkanlıklara verilecek en iyi örnekler arasındadır. Bir müddet sonra şövalyelerin sadece giyim

tarzları değil kendilerine bağlı bulunan kişiler, yanlarında çalışan “*page*” ve “*squire*”ler, yaşadıkları saraylar, kaleler ve kullandıkları eşyaları da şövalyeler arasında rekabet ortamı yaratmaya başladı. Sonuç olarak ticarete gelişmeler kaydedildi ve daha da önemlisi alt sınıflara tabi kişiler arasında yetenekli ve hayal gücü zengin olanlar hem ortaya çıkarıldı hem de teşvik edildi (Goodrich 1861: 62-63). Feodal düzende, merkezi iktidarın varlığının hissedilmemesi, karışıklıkların ve güvensizliklerin normal hale geldiği ticaretin neredeyse durduğu ve kent yaşamının önemini yitirdiği bir ortam olduğu düşünülürse yukarıda sayılanların toplumun refah düzenini ne oranda artırdığı daha net ortaya çıkacaktır.

Şövalyelik ve Orta Çağ dendiği zaman akla ilk gelen olaylardan birisi de Haçlı Seferleridir. Şövalyelik Avrupa’da gerçekleştirdiği olumlu işler ve elde ettikleri başarılar ile tanınıyordu ancak Haçlı Seferleri ile şövalyelerin yetenekleri, savaş teknikleri, gözü peklikleri ve adları İslam dünyası tarafından da tanınmaya ve bilinmeye başlandı. Haçlı Seferlerinin karar süreci kutsal emenetleri görmek için Kudüs’e gitmek isteyen hacıların yolculuklarını güvenli bir şekilde yapamamaları ile hızlandı. Seyahatler sırasında yaşanan güvensizlik Avrupa’da da geçerliydi. Bütün ülkede yağmaların, karmaşanın ve katliamın kol gezdiği bir dönemde baronlar birbirleriyle düşman oldukları için hatta kaleler birbirleri ile savaş halinde oldukları için yolcular güvenli bir şekilde seyahat edemezdi, bazen yaralanır hatta bazen seyahatlerini bile tamamlayamazlardı.

1095 yılında Papa II. Urban tarafından düzenlenen Clermont Konsili ile kararlaştırılan Haçlı Seferleri aslında tezat iki kavramı içerisinde barındırmaktadır: ülke içerisindeki düzeni sağlamak – başka bir ifade ile savaşa hazırlanmak için barışı sağlamaya çalışmak. Bu tezat Haçlı Seferleri için yapılan hazırlıkların aslında kilisenin gücünü ve itibarını artırmak amacıyla yapıldığına dair ipuçları vermektedir.

Haçlı Seferleri ile şövalyelerin adlarının bir arada anılmasının iki önemli sebebi vardı: aldıkları dini ve askeri eğitim. Şövalyelik kurumunun kabul görmeye ve uygulanmaya başladığı zamanlarda – günümüzden farklı olarak – toplum ve hayat askeri bir nitelik taşımaktaydı. Orta Çağda rütbe, güç ve para sahibi kişiler genellikle buldukları toplumda söz sahibi olurlardı ve kendi menfaatleri doğrultusunda savaşa katılmaktan ve hatta başka uluslara savaş açmak konusunda oldukça cesur davranabilirlerdi (Strachey, 1919: xli). Tamamen dini sebeplerin yer

aldığı bir alt yapıyla karar verilen Haçlı Seferlerinde şövalyelerin aktif bir şekilde rol alması ve cesur bir şekilde savaşması gayet normaldir.

Bütün bu unsurlarla birlikte şövalyelik kurumu da zaman içerisinde bazı değişikliklere maruz kalmıştır. Şövalyelerin başlangıçta ortaya koyulan amaçlardan sapması, ellerindeki gücü, itibarı ve parayı düşünmeden kullanmaları ve en önemlisi ekonomik ve toplumsal yönden bazı gelişmeler sonucunda şövalyelerin bu ilerlemenin gerisinde kalması kurumun sonunu hazırlayan başlıca faktörlerdir.

Günümüzde hâlâ devam eden ancak başladığı zamana kıyasla şekilsel bazı değişiklikleri bünyesinde barındıran bir şövalyelik kavramından söz etmek mümkündür. Geçmişte olduğu gibi savaş atı, zırh, asaletin delaleti olan bir belge, silah gücü, şaşaalı aşk ve cesaret gösterileri gibi şövalyeliği simgeleyen bazı kavramlar olmasa da mevcut zamanda da bilgili ve eğitilmiş insanların tavır ve davranışları ile şövalyelik ruhunu yaşadıklarına ve yaşadıklarına şahit olmaktayız.

KAYNAKÇA

- Abels, R. (2012) *Medieval Chivalry*. (<http://usna.edu/Users/history/abels/hh381/Chivalry.htm>) adresinden 11 Temmuz 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Abels, R. (2009). *A Chronology of the Central Middle Ages (c.950-c.1350)*. (<http://usna.edu/Users/history/abels/hh315/chronology%20950-1350.htm>) adresinden 11 Temmuz 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Abril Sánchez, J. (2007). The Medieval Orders of Knights and their Historical Exemplary Nature of the Arthurian Myth. *Avalon Revisited: Reworkings of the Arthurian Myth*, Bern: Peter Lang, s.21-46.
- Adkins, L., Adkins, R. A. (2004). *Handbook to Life in Ancient Rome*. (Yenilenmiş Baskı). New York: Facts on File Inc.
- Anonim (1914). *Song of Roland*. New Haven: Yale University Press.
- Aytaç, K. (2009). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Ankara: Doğubatı.
- Baikie, J. (1912). *Ancient Egypt*. London: Adam and Charles Black.
- Barron, W. R. J. (2004). *Sir Gawain and the Green Knight*. (Revised Edition) Manchester: Manchester University Press.
- Bas, A. (2008). *Harald and the Holy Cross*. New York: Strategic Book Publishing.
- Bird, J., Peters, E., Powell, J. M. (2013) *Crusade and Christendom: Annotated Documents in Translation from Innocent*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Bloch, M. (2002). *Feudal Society: Vol 2: Social Classes and Political Organisation*. London: The University of Chicago Press.
- Bloch, M. L. B. (1967). *Land and Work in Mediaeval Europe: Selected Papers*. Berkeley: University of California Press.
- Bouchard, C. B. (1998). *Strong of Body, Brave & Noble: Chivalry and Society in Medieval France*. Ithaca: Cornell University Press.

- Bredero, A. H. (1994). *Christendom and Christianity in the Middle Ages*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Bréhier, L. (1910). Latin Kingdom of Jerusalem (1099-1291). *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. <http://www.newadvent.org/cathen/08361a.htm> adresinden 1 Aralık 2013 tarihinde erişilmiştir.
- Bulfinch, T. (1913). *Bulfinch's Mythology: The Age of Fable ; The Age of Chivalry ; Legends of Charlemagne*. New York: Grosset & Dunlap.
- Cabell, J. B. (1909). *Chivalry*. New York and London: Harper & Brothers Publishers.
- Çağatay, N. (1974). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. (2. Baskı) Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Cawthorn, N. (2004). *Alexander the Great*. London: Haus Publishing.
- Cervantes Saavedra, M. (1880). *The History of Don Quixote of La Mancha*. (2. Cilt) London: J. C. Nimmo and Bain.
- Corson, H. (1910). *Selections from Chaucer's Canterbury Tales (Ellesmere's Text)*. New York: The Macmillan Company.
- Cowdrey, H. E. J. (1970). The Peace and the Truce of God in the Eleventh Century. *Past & Present*, (46), s.42-67.
- Crompton, S. W. (2003). *Alexander the Great*. (Basım yeri mevcut değil) Infobase Publishing.
- Cubberley, E. P. (1920). *The History of Education*. Cambridge: The Riverside Press.
- Davis, R. H. C. (1989). *The Medieval Warhorse: Origin, Development and Redevelopment*. New York: Thames & Hudson.
- Delany, J. (1911). Corporal and Spiritual Works of Mercy. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. (<http://www.newadvent.org/cathen/10198d.htm>) adresinden 12 Eylül 2013 tarihinde erişilmiştir.

- Demirkent, I. (2011). Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri. *Tarih Dergisi*, 35, s.65-78.
- Dunkle, R. (2008). *Gladiators: Violence and Spectacle in Ancient Rome*. New York: Routledge.
- Eastwood, K. (2004). *The Life of a Knight*. New York: Crabtree Publishing Company.
- Edwards, C. (2002). *The politics of Immorality in Ancient Rome*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellis, R. (1850). *The Chemistry of Creation: Being a Sketch of the Chemical Phenomena of the Earth, the Air, the Ocean*. London: Society for Promoting Christian Knowledge.
- Ellwood, R. S. (2007). *The Encyclopedia of World Religions*. New York: Infobase Publishing
- Encyclopedia Britannica*. <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/236624/Peace-of-God> adresinden 18 Aralık 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Erman, A. (1894). *Life in Ancient Egypt*. London: Macmillian and Co.
- Frassetto, M. (2013). *The Early Medieval World*. 1. Cilt. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC.
- Lingard, J. (1840). *A History of England: From the First Invasion by the Romans*. Cilt 1. Paris: W. Galignani and Company.
- Freeman, K. J. (1907). *Schools of Hellas*. New York : The Macmillan Company.
- Gameson, R. (1997). *The Study of the Bayeux Tapestry*. Woodbridge: The Boydell Press.
- Gautier, L. (1891). *Chivalry*. (çev. Henry Frith) London: George Routledge and Sons.
- Gergen, T. (2002). The Peace of God and its Legal Practice in the Eleventh Century. s.11-27. *Cuadernos de Historia del Derecho*, Cilt. 9,
- Goodrich, S. G. (1861). *A Pictorial History of France*. Philadelphia: EH Butler & Co.
- Graves, F. P. (1914). *A History of Education Before The Middle Ages*. New York: Macmillan Company.

- Gunther, J. (2007). *Alexander the Great*. New York: Sterling Publishing Company.
- Haaren J. H.ve Poland A. B. (1904). *Famous Men of the Middle Ages*. New York: American Book Company.
- Halverson, J. L. (Ed.). (2008). *Contesting Christendom: Readings in Medieval Religion and Culture*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Hamilton, J. (2010). *Knights and Heroes*. Edina: ABDO.
- Hansen, V., Curtis, K. R. (2012). *Voyages in World History, Volume 1 to 1600*, (2. Baskı). Wadsworth: Cengage Learning.
- Henry VIII (İngiltere Kralı), (1895). *A Necessary Doctrine and Erudition for Any Christian Man*. London: R. Browning.
- House, R. T. (Ed.). (1919). *L'Ordene de Chevalerie: an Old French Poem*. Oklahoma: Norman.
- James, G. P. R. (1830). *The History of Chivalry*. (2. Baskı) London: Henry Colburn and Richard Bentley.
- James, G. P. R. (1836). *A History of the Life of Edward the Black Prince* (1. Cilt). London: Longman, Rees, Orme, Brown, Green & Longman
- Janin H. ve Carlson U. (2013). *Mercenaries in Medieval and Renaissance Europe*. Jefferson: McFarland.
- Jones, R. (2011). *Knight: The Warrior and World of Chivalry*. Oxford: Osprey Publishing.
- Kanad, H. F. (1963). *Pedagoji Tarihi* (1. Cilt). (4. Baskı) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karasoy, Y. (2004). Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1 (15), 14-37.
- Keen, M. (2005). *Chivalry*. New Haven: Yale University Press.
- Kramer, S. N. (1956). *History Begins at Sumer: Thirty-nine firsts in Recorded History*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Kramer, S. N. (1963). *The Sumerians: Their History, Culture, and Character*. Chicago: University of Chicago Press.

Kur'ân-ı Kerim ve Karşılıklı Muhtasar Meali (2011). Isparta: Hayrât Neşriyat.

Mailles, J. (1883). *History of Bayard the Good, Chevalier Sans Peur et Sans Reproche by the Loyal Serviteur* (çev. Loredan Larchey). London: Chapman & Hall.

Malory, T. (1919). *Le Morte D'arthur: Book of King Arthur and of his Noble Knights of the Round Table*. (The Text of Caxton) (Giriş: Sir Edward Strachey). London: Macmillan.

Marrou, H. I. (1956). *A History of Education in Antiquity*. Madison: University of Wisconsin Press.

Merriam Webster Dictionary. <http://www.merriam-webster.com>.

Mills, C. (1825). *The History of Chivalry or Knighthood and Its Times*. (1. Cilt) London: Longman , Hurst, Rees, Orme , Brown and Green.

Mills, C. (1825). *The History of Chivalry or Knighthood and Its Times*. (2. Cilt) London: Longman , Hurst, Rees, Orme , Brown and Green.

Moeller, C. (1912). The Knights Templars. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. <http://www.newadvent.org/cathen/14493a.htm> adresinden 1 Aralık 2013 tarihinde erişilmiştir.

Moeller, C. (1912). Truce of God. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. <http://www.newadvent.org/cathen/15068a.htm> adresinden 16 Temmuz 2013 tarihinde erişilmiştir.

Moosa, M. (1997). *The Origins of Modern Arabic Fiction*. (İkinci Baskı) Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Moseley, C. (1987). *Geoffrey Chaucer's "Knight's Tale": A Critical Study*. Harmondsworth: Penguin Books.

- Nahmad, C. ve Bailey M. (t.y.). *The Secret Teachings of Mary Magdalene: Including the Lost Verses of The Gospel of Mary, Revealed and Published for the First Time*. Duncan Baird Publishers.
- Nicolle, D. (2006). *The Third Crusade 1191: Richard the Lionheart, Saladin and the Struggle for Jerusalem*. Oxford: Osprey Publishing.
- Pope, H. (1910). St. Mary Magdalen. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. <http://www.newadvent.org/cathen/09761a.htm>) adresinden 5 Eylül 2013 tarihinde erişilmiştir.
- Prestage, E. (1996). *Chivalry. Its Historical Significance and Civilizing Influence*. Oxon: Routledge.
- Radford, M. L. (1903). *King Arthur and His Knights*. Chicago: Rand, McNally & Company.
- Rawlinson, G. (1920). *Ancient Egypt*. (11. baskı) London: Adelphi Terrace.
- Reuter, T.; McKitterick R. (1999). *The New Cambridge Medieval History: Volume 3, C.900-c.1024*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richard of Devizes, Joinville, J. ve Alī Maqrīzī A (1848). *Chronicles of the Crusades: being contemporary narratives of the crusade of Richard Coeur de Lion*. London: H. G. Bohn.
- Robards, B. (1997). *The Medieval Knight at War*. New York: Barnes & Noble Books.
- Rosières, R. (1882). *Histoire de la société française au Moyen Age*. Paris: A. Laisney.
- Runciman, S. (1951). *A History of the Crusades: The Kingdom of Acre and the Later Crusades*. 3. Cilt. Cambridge: University of Cambridge Press.
- Runciman, S. (1987). *A History of the Crusades: The First Crusade and the Foundations of the Kingdom of Jerusalem*. 1. Cilt. Cambridge: University of Cambridge Press.
- Scaglione, A. D. (1991). *Knights at Courts: Courtliness, Chivalry, & Courtesy from Ottonian Germany to the Italian Renaissance*. Los Angeles: University of California Press.
- Sencer Tonguç, *Epikten Romansa*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi, 1988.

- Stephenson, C. (1942). *Mediaeval feudalism* (Vol. 13). Ithaca: Cornell University Press.
- Strutt, J. (1801). *The Sports and Pastimes of the People of England from the Earliest Period*. London: Methuen & Company.
- Şimşek, A. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Taylor, J. W. (1918). The Athenian Ephebic Oath. *The Classical Journal*. s. 495-501. 13 (7).
- Thompson, B. (2009). *A Chivalrous Man is not a Gentleman: A Look at Chivalry in the Age of Chaucer*.
- Turner, W. (1903). *History of Philosophy*. Boston: Ginn and Company.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü <http://www.tdk.gov.tr/>
- Uygun, S. (2007). Eğitimin Tarihsel Temelleri. *Eğitim Bilimine Giriş* (Editör: Figen Ereş). s. 153-195. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Ülgen, P. (2010). Orta Çağ Avrupasında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış. *Mukaddime*. Sayı 1, 1
- Walford, E. (1869). *The Story of the Chevalier Bayard, from the French of the Loyal Servant M. De Berville, and Others*. (3. baskı) New York: Scribner, Welford and Co.
- Walsh, T. (1907). Abbo Cernuus. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. <http://www.newadvent.org/cathen/01015a.htm> adresinden 2 Eylül 2013 tarihinde erişilmiştir.
- Wikipedians (t.y.) *Islam*. PediaPress.
- Wilkins, S. E. D. (2002). *Sports and Games of Medieval Cultures*. Westport: Greenwood Publishing Group.
- Williams, R. J. (1972). Scribal Training in Ancient Egypt. *Journal of the American Oriental Society*, 92 (2), s. 214 – 221. Avi-Yonah, M. (2003). *A History of Israel and the Holy Land*. New York: Continuum International Publishing Group Inc.

Wright, N. (1998). *Knights and Peasants: The Hundred Years War in the French Countryside*. Woodbridge: Boydell Press.

URL 1: Order of the Bath; <http://www.royal.gov.uk/MonarchUK/Honours/OrderoftheBath.aspx> adresinden 13 Aralık 2013 tarihinde erişilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Hatice Neslihan Demiriz 1978 yılında Erzincan'da doğdu. İlkokul eğitimini Erzurum Kültür Kurumu İlkokulu'nda, orta okul ve lise eğitimini ise Erzurum Anadolu Lisesi'nde bitirdi. 1996-2000 yılları arasında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimini tamamladı. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Yükseköğretim Bölümünde başladığı yüksek lisans eğitimini 2014 yılında tamamladı. Çeşitli kurumlarda İngilizce Öğretmenliği yaptı. 2013 yılından beri SAU Vakfı Özel Okulları'nda çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.

İletişim Adresi: neslihandemiriz@hotmail.com